ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ V PRAZE.

ROČNÍK IV. TŘÍDA III. ČÍSLO 1.

PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM ČESKÉHO DIVADLA.

NAPSAL

F. MENČÍK.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1895.

PŘEDLOŽENO DNE 16. LEDNA 1894.

Tiskem J. Otty v Praze.

I.

Liturgické obřady slavnostní a jejich podoba až do XII. století.

O starořeckém dramatu jest známo, že se vyvinulo z náboženských obřadů; něco podobného jest možno říci i o divadle novověkém. Nejstarší totiž bohoslužby křesťanské vyznamenávaly se nejedním dramatickým momentem, zejména tím, že byly téměř jen dialogem mezi knězem a věřícími. Zvláště bývaly tak upraveny obřady o některých dnech slavnostních, k nimž pojily se upomínky na dobu pohanskou, jako na př. při slavném průvodu na květnou neděli a hlavně na bílou sobotu, kdy se z božího hrobu svatý kříž vyzdvihoval, jakož i při jiných příležitostech, když věřícím vtělení Syna božího se připomínalo.

K rozvoji divadla křesťanského na základě církevních obřadů napomáhala však ještě jiná závažná okolnost. Když se křesťanství v zemích románských šířiti počalo, nalezlo tu kvetoucí divadlo římské a zvláště prostonárodní hry velmi rozšířené. Národové sice přijímali novou víru, ale proto v nich záliba ve hrách divadelních nikdy neutuchla, zvláště když národní duch románský ze sebe vydával vždy nové a nové plody dramatické. Ty ovšem hověly více smyslnosti, a odvracely věřící od života v pravdě křesťanského, jenž za první doby byl podoby asketické; proto také církev již od čtvrtého století obracela se častějšími zákazy jak proti honbám na divoká zvířata, tak proti hrám divadelním, a nepřipouštěla k sv. přijímání těch, kteří se v podobných zábavách účastnili, aby snad celá církevní společnost v potupu neupadla.

Křesťanství, jak přirozeno, nepřálo náboženství pohanskému, ale přece nezavrhovalo všech jeho formalit, nýbrž samo ve svůj prospěch moudře vybíralo některé věci a je do bohoslužby zavádělo, aby výkony církevní slavnějšími se staly. Ano mnohdy jen tím způsobem obecný lid, lnoucí příliš k zevnější formě, mohl býti odvracen od obyčejů pohanských, zejména když ještě obojí náboženství o prvenství zápasilo. Tím povstávaly o některých slavnostech církevních zvláštní obřady, které byly nezávadny a proto také od církve byly trpěny.

Slavnostními obřady představovala se lidu zřetelněji tajemství víry. Jimi lid snáze pochopil, co se mu na kázání a při náboženském cvičení od kněží

vykládalo. Dokud zapsány nebyly v knihách rituálních, měnívaly se časem, přecházejíce volně s pokolení na pokolení. Písmem ustáleny byly v době již dosti dávné; avšak i tenkrát byly takové obřady, které o vánocích, o velikonocích a na jiné dni se konávaly a jaksi zárodkem divadla křesťanského se staly, vždy ještě dosti jednoduché.

V prvních stoletích byl v církvi o velikonocích obyčej, že na velký pátek se do božího hrobu vkládal kříž, který odtud na bílou sobotu slavným způsobem byl vynášen. Při tom byl následující obřad.[1]) »Dva kněží oblékli se v kápě, na hlavu vložili humerál a vzavše kaditelnice šli do choru; odtud kráčeli krokem volným ke hrobu božímu zpívajíce: »Kdo odvalí kámen?« Za hrobem stál diakon, jenž se jich tázal: »Koho hledáte?« A oni: »Ježíše Nazaretského!« Diakon odpověděl: »Neníť ho zde!« — Potom kadidlem hrob vykouřili, a když diakon zazpíval: »Jděte, zvěstujte!«, oba kněží se obrátili ku choru a vystoupivše na vyvýšené místo zapěli antifonu: »Vstalť jest Pán z hrobu.« Když skončili, zazpíval opat před oltářem: »Tebe, Bože!« a hned zvony se rozezvučely.

Obřad tento sahá daleko před XII. století, asi do století IX.; jest těžko říci, kdy vzniknul a jak dlouho zůstal v této podobě nezměněn, jakož i ve které krajině změně podlehnul.

Ku vzniku a rozšíření jeho přispělo hlavně evangelium velikonoční neděle, samo o sobě již dialogicky upravené. Evangelium toto bylo také základem obřadu obvyklého při navštívení božího hrobu, který rozmnožen byl některými sekvencemi a antifonami, jak zachováno jest v liturgii kostela ve Verdunu:[2]) »V neděli ráno, když ptáci počnou šveholiti a zvony na oslavu Kristova z mrtvých vstání hlaholí, modlí se bratři klášterní potichu: »Sláva tobě, Pane, jenž jsi vstal z mrtvých«. Kantor, v pallium oblečený, a dva klášterníci v albách odění stojí v kůru a zpívají offertu. Když se třetí responsorium skončí, čtyři bratři v albách kráčejí ku předu, dva jakoby něco v jeskyni pod zemí hledali. I táží se jich druzí dva: »Co hledáte ve hrobě, křesťané?« Oni odpovídají jemným hlasem: »Ježíše Nazaretského, ukřižovaného, obyvatelé nebeští.« Druzí dva, kteří anděly představují, praví: »Není ho zde; vstalť jest z mrtvých! Jděte a zvěstujte!« Po těch slovech vstupují oba první bratři s kaditelnicemi a s křížem do kůru, volajíce: »Pán vstal jest z hrobu!« Když zpěv skončili, zazpíval opat »Te Deum«, načež následovaly ranní chvalozpěvy a svatá mše.«

V obřadě tomto ještě nebylo žádného děje v pravém smyslu slova. Však i tu shledáváme, že některá slova rozváděna byla zpěvy, a jimi děj stával se zajímavějším. Hlavně se rozšiřoval obřad hymnami kostelními, z nichž jen takové přibírány byly, které vztahovaly se ke z mrtvých vstání; zvláště k tomu bylo hleděno, aby liturgický obřad měl vhodný začátek a konec. V tom ovšem zprvu každý kostel o své ujmě rozhodoval, a proto

---

[1]) Gerbert, Monumenta veteris liturgiae Alemannicae. II., 237. Mone, Schauspiele des Mittelalters. 1846, I., 7.

[2]) Nouvelle encyclopédie théologique, 2. řada, svazek 43., str. 849.

také počátečné hymny nejsou všude stejny; někde bývá hymna: »Gloriosi et famosi«, jinde opět: »Hortum praedestinatio«. [1]) Podobně se obřady končily rozličnými písněmi. Kromě zpěvů církevních byl celý ostatní text v řeči nevázané, avšak odříkával se podle určitého rhythmu.

Když způsobem tímto obřady kostelní se rozšířily, pokračovalo se dále a do obřadu přijato bylo několik jiných slov z evangelia, totiž: »Pojďte a vizte místo, v němž položen jest Pán« (Mat. kap. 16. v. 6.). To bylo příčinou, že děj opět dále se rozšířil a sice výstupem tří Marií u božího hrobu. Po řeči andělově tři Marie od hrobu odcházejí; aby jejich odchod odůvodněn byl, zpívají vložku: »Ad monumentum«, a ukazují prostěradlo v hrobě nalezené. Po tomto přídavku začal chor hymnu: »Dicant nunc Judaei«, načež obřad chvalozpěvem byl skončen.

Přídavek tento zase dále byl rozhojněn, a sice o výstup apoštolů Petra a Jana, kteří podle slov evangelia Janova ke hrobu spěchali. Jim potom připadla úloha, jež před tím náležela Mariím, že zdvihli prostěradlo, promlouvajíce k choru: »Cernitis, o socii«. [2]) Příchod jejich byl naznačen hymnou: »Currebant duo simul«, kterou zpíval chor, když se oba ubírali ke hrobu.

Taková byla asi podoba obřadu liturgického, jež vyvinula se do XI. a XII. století; dokladem toho jest hra Klosterneuburská. [3])

Po responsoři vejdou tři kněží, ženské představujíce, do božího hrobu a zpívají při tom: »Kdo nám odvalí od ústí hrobového kámen, kterým svatý hrob jest přikryt?« Diakon oděný v bílé roucho slavnostní, v podobě anděla ve hrobě sedě, odpovídá hlasem utlumeným: »Koho hledáte plačíce v tomto hrobě, ženy plačící?« Kněží odpovídají: »Ježíše Nazaretského hledáme.« Anděl pak dí: »Není ho zde, jehož hledáte. Ale jdouce rychle zvěstujte učenníkům jeho a Petrovi, že Kristus z mrtvých vstal!« Potom se zpívá: »Pojďte a vizte místo, kde byl Pán položen!« Když anděl odchází, kněží k choru se obrátivše zpívají: »Ke hrobu přicházíme plačíce; anděla Páně jsme viděli sedícího a řkoucího, že Ježíš vstal z mrtvých.« Když odcházejí, zpívá chor antifonu: »Běželi dva spolu a onen učenník předběhl Petra a přišel ke hrobu dříve, alleluja.« V tom již přibližují se dva kněží, kteří představují Petra a Jana, zdvihají prostěradlo a tváří k lidu ku předu jdouce zpívají: »Soudruzi, pohleďte, aj prostěradlo, a tělo ve hrobě není nalezeno.« Potom zavzní antifona z kůru: »Vstalť jest, jak řekl Pán; předejde vás do Galilee, alleluja. Tam ho uvidíte, alleluja.« Po antifoně této ukončuje obřad »Te Deum«.

Jakmile do prosaického textu obřadního přijaty zpěvy kostelní, zprvu měrou skrovnou, později však více a více část prosaická ve verše byla převáděna, až v ní verš docela nabyl vrchu. Počal pak verš vnikati do obřadů za doby, když se tam dostala hymna: »Victimae paschali«, a sice ve XII. století, a jistě ne před XI. stoletím. Hymna zmíněná ve starém překladě zní:

[1]) Milchsack, Die Oster- und Passionsspiele 1880. I., 36.
[2]) Viz hru z Cividale u Milchsacka, 50.
[3]) Du-Méril, Les origines du théâtre, 59. Milchsack, 50.

My chválu vzdajme, křesťané,
vespolek Jezu Kristu.
Beránek ovce vykúpil,
Kristus nevinný hřiešné k sobě
milostivě nás obrátil.
Divně se sešly klopotem,
smrt se dala s životem;
vódce, jenž byl umřel, živ kraluje.
Pověz nám, Maria, co's na cestě viděla?
Hrob Jezu Krista živého,
toť jsem viděla, i slávu jeho.
Dva svědky, anjely,
jenž sú při tom seděli.
Vstalť jest Kristus, má naděje,
tamť v Galilei, tuť vás předejde.
Věřitiť jest viece samé Maří
žádúcí, než židovské, falešné sběři.
Vieme, žes vstal zajisté,
pane Jezu Kriste.
K toběť volámy,
smiluj se nad námi!

Tímto zpěvem, který složen byl teprve v první polovici XI. století, přistoupil k liturgickému obřadu opět nový moment, a zvláště druhou částí »Pověz nám, Maria« se opět přiměřeně rozšířil. Podobné změny prvotního obřadu povstaly na jednom místě, ale ochotně byly přijímány též jinde a dále se šířily. Hlavní podstata se nejinačila, pouze na místech méně důležitých anebo v postupu částí činěny změny. Celková tradice byla se již jaksi ustálila, avšak přibírány k obřadům znenáhla zase některé hymny, které zpěváci choru před slavností vlastní zpívali. Hlavně to byla hymna »Omnipotens Pater altissime«, kterou má většina obřadních her; pouze několik her, o něco starších, počíná hymnou jinou. Při každé strofě hymny této byl refrain »heu, quantus est noster dolor«.

Zpěvem sborovým a recitativem zpěvů církevních dodáno před tím jednoduché rozmluvě tří Marií s andělem svěžesti a barvitosti. Dále se rozšiřujíc přibrala rozmluva oba apoštoly a jejich rozhovor s ženami. Méně důležité byly přídavky, jimiž přechod od děje k ději se naznačoval. Původně na př. zdvihaly ženy prostěradlo, nyní úloha ta přenesena byla na oba apoštoly; aby se odůvodnilo, že se tito se ženami setkali, opakována strofa »ad monumentum venimus«.

Snad již současně osnova takto rozhojněná měnila se opět novými hymnami. Jedna přidána třem Mariím (En, angeli aspectum vidimus), druhou zpívá Marie Magdalena, jsouc udivena, že tělo Kristovo z hrobu zmizelo (Cum venissem mortuum ungere). Z této hymny v některých obřadech vyvinula se scéna nová, a sice jak Maří Magdalena u hrobu s dvěma anděly rozmlouvá.

Avšak důležitější byla jiná scéna, vzniklá na základě evangelia, ve které se Ježíš v podobě zahradníkově Marii Magdaleně zjevuje. Dosud totiž osoba Kristova se neuváděla v obřadech, a jakmile do nich se dostala, způsobila znamenitou proměnu. Zavdalať příčinu, aby nejen události před z mrtvých

vstáním do hry byly pojímány, nýbrž také aby obcování Kristovo s apoštoly po jeho vzkříšení bylo vylíčeno. Sotva pak odpor proti představování osoby Ježíšovy minul, již zvětšen zase děj o novou hymnu »Prima quidem suffragia« a »trishagion«.

Na konci XII. nebo na počátku XIII. století nabyla starší osnova liturgické hry stálejší podoby, která se dále již v ničem podstatném neměnila. Jest to asi podoba, kterou spatřujeme ve druhé hře, známé z Einsiedlu,[1]) již zde proto za příklad uvádíme. Děj ovšem jest mnohem obšírnější a také hra rozličně upravována a výstupy k sobě připojovány. Mnohdy rozmluva Maří Magdaleny s Ježíšem jest před příchodem apoštolů, jinde opět po výstupu dvou apoštolů se koná. Ale jinak postup celé hry dosti byl ustálen.

Hymna, na počátku obřadu zpívaná (Sed eamus unguentum emere), byla příčinou, že obřad rozhojnil se o novou scénu. Byl to výjev kupce nebo mastičkáře a rozmluva jeho s třemi Mariemi. Za doby oné byla scéna tato zcela důstojna a teprve mnohem později z mezí slušných vybočila. Za nedlouho přidáni do hry i Pilát a rytířové, kterýmžto výstupem potom obyčejně celý obřad začínal. Tak vypadala asi ve XIII. století slavnost navštívení hrobu v Čechách, jak nás o tom poučuje obřad z kláštera sv. Jiří v Praze:[2]) V předvečer velikonoční zpěvačky ať zpívají letanii; kterých jest týden, ať začnou mši »In sancta nocte«, vložíce responsoř »Dum transisset«. Paní abatyše kráčí před Maří Magdalenou, jež ji následuje; tři Marie ať je následují se staršími sestrami. Když responsoř se skončí, tři Marie zpívajíce (Aromata preciosa quaerimus) nechť jdou k mastičkářovi, aby od něho vzaly masti. A když je vezmou, nechť jdou ke hrobu a zpívají antifonu (Maria Magdalena et alia Maria) Skončivše ji, tři Marie zpívají antifonu stojíce před hrobem (Quis revolvet). Anděl v hrobě: »Quem quaeritis?« Marie odpovídají: »Jesum Nazarenum.« Anděl: »Non est hic.« Potom přicházejíce Marie k choru zpívají antifonu: »Ad monumentum venimus«, a jak Marie Magdalena s místa ku předu se béře, počíná se antifona: »Alleluja! Noli flere, Maria«. Když Marie Magdalena před hrobem stojí, zpívá konvent antifonu: »Maria stābat ad monumentum«; při slovech »inclinavit se et prospexit in monumentum«, nakloní se do hrobu. Ohlédnuvši se pak obrátí se a říká antifonu: »Tulerunt Dominum meum«. Ježíš odpovídá: »Mulier, quid ploras?« Marie zpívá antifonu: »Domine, si tu« a Ježíš: »Maria«, načež Marie kloníc se odpovídá: »Raboni«. Ustupuje praví Ježíš: »Noli me tangere«. Vracejíc se k choru zpívá Marie antifonu: »Venit Maria annuncians discipulis«. Zpěvačka tu započíná verš: »Dic nobis, Maria«, a Marie odpovídá: »Sepulchrum«. Chor pak zpívá: »Credendum est«. Potom jeden kněz třikrát se skláněje, započíná: »Christus dominus resurrexit«, a chor mu odpovídá: »Deo gratias, gaudeamus«.

Následuje antifona: »Currebant duo«. Dva kněží berouce plátno kráčejí ke stupni, zpívajíce antifonu: »Cernitis o socii«. Když se skončila, konvent začne zpívati antifonu: »Surrexit Dominus«, načež následuje »Te Deum«.

---

[1]) Mone, I., 15—19.

[2]) Jos. Truhlář: O staročeských dramatech velikonočních (Časopis č. musea), 1891, 7.

Obřady církevní konaly se při větších kostelích a klášteřích, a byly rázu docela vážného, any účastnily se v nich toliko osoby duchovní. Jakmile však obřady ony dostaly se do kostelů menších, kde osob duchovních tolik nebylo a osob světských k nim bylo potřebí, tu již počal do nich vnikati živel prostonárodní, jemuž posléze i podlehly. Ze starých vložek samy sebou povstávaly nové, a obřady vždy více rozmnožovány novými výstupy, až z nich povstala hra zprvu liturgická, později docela světská.

I o vánocích byly některé zvláštní obřady církevní. Evangelium, které se čte při půlnoční mši na Boží narození, má již jakousi dialogickou podobu a v tom se poněkud k evangeliu velikonočnímu přibližuje. Proto můžeme se právem domýšleti, že liturgická hra o pastýřích povstala analogicky z obřadu, který se vyvinul ze svátečního evangelia. Také vánoční hody znamenitě se hodily k tomu, že narození Páně v kostele obrazně bylo představováno. Povstaly asi vánoční i velikonoční obřady současně, a těžko říci, zdali saturnalie v době vánoční rozpustile odbývané nepřičinily k rychlejšímu jich rozkvětu.

Jednoduchý vánoční obřad nebo hra shoduje se s osnovou obřadu velikonočního i v tom, že slova odtud jednoduše jsou přejata.

Koho hledáte v jeslích, pastýřové?

Spasitele Krista Pána, dítě ovinuté plenkami, jak slova andělova praví.

Slova tato vyskytují se v obřadu, jejž rukopis v Rouenu [1]) takto líčí: Za oltářem jsou připraveny jesličky a v nich obraz Panny Marie. S místa vyvýšeného v kůru oznamuje chlapec v podobě andělské, že Kristus se narodil, a sice slovy: »Sláva na výsostech Bohu«, načež pastýři kráčejí k jeslím, zpívajíce hymnu: »Pax in terris nuntiatur«. U jeslí jsou dva kněží jako porodní babičky, a ti se táží: Koho hledáte? Pastýři odpovídají: Spasitele. Tu kněží odhrnují záclonu s jeslí a zpívají: »Adest hic parvulus cum Maria«. »Jest tu maličký s matkou svou Marií, o které dávno Isaiáš prorok pravil: Ejhle, panna počne a porodí syna. A nyní jděte a zvěstujte, že se narodil.« Pastýři poklonivše se odcházejí a zpívají hymnu: »Salve virgo singularis« a končí »alleluja«. Tím se obřad ukončil a mše se začínala

Uspořádání podobalo se obřadu velikonočnímu; na místě svaté rodiny spatřujeme stařeny, protože za starší doby nejsvětější osoby i do církevních obřadův uváděti bylo nedůstojno. V obřadě samém nalezly místo některé hymny, a to tím spíše, že právě ve staré církvi byl veliký počet vánočních zpěvů církevních.

Stejnou osnovu nalézáme v obřadě jiném, do něhož však pronikl verš na místo prosy v rozmluvě pastýřů, což značí již další stupeň rozvoje. [2])

Též o slavnosti Zjevení Páně v kostelích byly konány zvláštní obřady, jež nám knihy obřadní takto popisují: Tři kanovníci na způsob králů oděni a od služebníků svých doprovázeni jsouce vycházejí ze tří stran světových. Každý z nich nese dary a jeden na své holi má hvězdu. Zpívají střídavě verše

---

[1]) Du-Méril, 147.

[2]) Coussemaker, Drames liturgiques du moyen âge. V Bruselu 1864, str. 239.

z hymny: »Stella fulgore nimio rutilat!« Před oltářem se scházejí a praví: »Pojďme a ptejme se po něm, abychom mu obětovali dary, totiž zlato, kadidlo a myrrhu.« Na to zpívá chor: »Králové přicházejí atd.« Zatím processí se ubírá po kostele, před oltářem se světlo zažehne, aby hvězdu představovalo; králové na ni holemi svými ukazujíce zpívají, jdouce k oltáři. Tam kněží, po obou stranách oltáře stojící, jich se otazují: »Kdo jsou ti, kteří za hvězdou jdouce vypravují neslýchané věci?« A králové: »My, které vidíte, jsme králové z Tharsu, z Arabie a ze Sáby, a neseme narozenému králi, Pánu Kristu, dary, a přišli jsme poklonit se jemu; aj, hvězda nás vede.« Kněží záclonu odhrnujíce praví: »Ejhle, zde jest dítě, které hledáte. Již rychle pojďte a pokloňte se, neb on jest Spasitel světa.« Tu králové pozdravují božské dítě slovy: »Zdráv buď, králi světa!« A první, vzav od svého sluhy zlato, podává je Spasiteli řka: »Přijmi, králi, zlato;« a druhý: »Přijmi kadidlo, ty pravý Bože!« a třetí: »Myrrhu na znamení pohřbu!« Zatím co králové jako spánkem obtíženi se modlí, objevuje se chlapec za anděla přestrojený a zpívá antifonu: »Naplnilo se všecko, co praveno jest od prorokův. Jděte domů, vracejíce se cestou jinou, abyste takového krále neprozradili«. I vycházejí králové dveřmi postranními ven. [1])

Hra vánoční, pastýřská i tříkrálová, vzata jest z evangelia, ve kterém dosti obšírně se vyličuje jednání Herodovo se třemi králi. Postava Herodova do liturgických obřadů hned pojata nebyla, ježto se nedůstojno býti zdálo, aby osoba jeho v chrámě se objevovala. Později však, když obřady všelijak byly rozšiřovány a osoby světské se do nich dostaly, ani proti Herodovi déle odpor trvati nemohl. A tím způsobem pronikly do královské hry dvě nové osoby: posel, jenž oznamoval příchod králův, a Herodes, jenž se králů na příčinu příjezdu jejich vyptával.

Sotva však osoba Herodova přidána byla, již ukázala se cesta, kterou by se liturgická hra opětně mohla rozšířiti o scénu »s dětmi betlémskými«. Ovšem jest možno, že i tato scéna samostatně na základě evangelia se vyvinula; ale později vždy jen ke hře tříkrálové byla připojována. Kdy se toto sloučení obou her stalo, těžko jest udati; bezpochyby teprve za druhé doby liturgických obřadů, když již verš do nich vnikal. Scéna s dětmi betlémskými měla asi původní osnovu tuto: Herodes podává oděncům meč, a matky prosí volajíce k andělům, aby jejich dítek bylo šetřeno. K výjevu tomuto bezprostředně družil se *»pláč Rachelin«*, jak mnohdy hra o Mlaďátkách byla pojmenována.

Skladatelé od té doby rozličné kusy spojovali a k nim nové části přidávali; přibyl anděl, jenž Josefa k útěku do Egypta pobízí a z Egypta do vlasti posílá, též posel, jenž Herodovi oznamuje odjezd tří králův, a ze slov »nedala se potěšiti, protože jich není«, vznikly zvláštní těšitelky.

Všecky tři hry byly samostatně prováděny. Ale záhy ke hře královské připojována byla i hra pastýřská; tím nabyla hra královská vhodnějšího úvodu, až posléz obě pevně spolu srostly. [2])

[1]) Du-Méril, 153—156.

[2]) Wilken, Geschichte der geistlichen Spiele in Deutschland. V Göttingách 1872, str. 2.

V první osnově bylo již několik slov o prorocích, a slov těch vhodně užila obratná ruka, aby jednoduchý základ dále rozvedla. Povstali »mudrcové«, a ti připojeni ke scéně s Herodem. Hledali v písmě proroctví o Messiáši, a z toho vznikla učená rozprávka tří králů s učiteli židovskými. I prorocká hra tato konávala se, ač ovšem zřídka kdy, zcela samostatně, a byla zárodkem později hry jiné.

Vedle hodu velikonočního a vánočního byly ještě jiné svátky církevní, o kterých se zachovávaly v chrámech zvláštní obřady, zejména o svátcích Panny Marie a o pondělí velikonočním. »Zvěstování Panny Marie« jmenuje se malý dialog anděla Gabriela se svatou Pannou; skládá se jen ze slov evangelia a končí se chvalozpěvem: »Velebí duše má«. Nelze pochybovati, že i liturgická hra připadá do doby staré, ježto zprávy z mnohých kostelů francouzských nás o tom ujišťují, že i v době pozdější taková hra samostatně byla prováděna.[1])

V pondělí velikonoční na základě evangelia vzniklo zvláštní, velmi jednoduché figurální představení neb obřad v kostele. »Dva kněží, jdouce po kostele, zpívají: »Hle, již třetí den uplynul, co se to stalo«; Kristus k nim se přibližuje a s nimi rozpráví. Co chor zpívá text o chůzi do městečka, všichni tři k oltáři přicházejí, kde obřad ukončuje se lámáním chleba.« Z předešlého výkladu jest patrno, že počátek obřadu tohoto připadá do doby trochu pozdní, kdy již postava Ježíšova v obřadech velikonočních se objevila. I tento obřad byl kostelními hymnami rozmnožen, a na konec přidána druhá část sekvence: »Victimae paschali: Pověz nám, Maria!« A právě tímto obratem docíleno někdy ve XII. nebo XIII. století spojení s liturgickou hrou velikonoční.

Nedlouho potom, když do hry »o učennících emauských« přijata byla Maří Magdalena, přidružila se nová scéna s apoštolem Tomášem, který i v evangeliu hned potom jest jmenován. Výjev tento skládá se ze dvou částí, v první vystupuje pouze deset apoštolů, ve druhé také Tomáš. Slova obřadu jsou prosta všech cizích přídavkův.

Jak osoba Kristova v obřadech se ocitla a celky složitější vznikaly, povstávaly již rychle nové přídavky, zvláště výjevy ze života Kristova. K prvním takovým scénám náleží hostina u farisea Šimona a vzkříšení Lazara. Kristus jde rozmlouvaje se svými učenníky, a Šimon zve jej k hostině. Při ní natírá Marie Magdalena vonnou mastí nohy Ježíšovy, a dostává se jí odpuštění hříchů.[2]) Potom následuje výjev v Bethanii. Lazar jest nemocen, a Marta posílá posla za Ježíšem, aby ho přišel uzdravit. Kristus nepřichází, Lazar umírá, sestry a židé nad ním pláčí. Tu teprve objeví se Kristus, rozmlouvá s oběma sestrami a křísí Lazara; potom se zpívá »Te Deum«.

Utrpení Páně v době této představováno ještě nebylo. Příčinou toho byly obtíže, s jakými věc byla spojena, jakož i to, že děj naznačován byl pašijemi, které v chrámech čteny a zpívány byly jako za našich časů. Mimo

---

[1]) Petit de Junville, Les mystères. V Paříži 1880, I., 54.

[2]) Coussemaker, 222.

to také za první doby nebývalo vhodných k tomu osob, ježtoť i při pašijích mnohdy jediná osoba za více osob zpívala. Teprve později pašijemi nazývalo se představení bolestného dramatu, ale to neobsahovalo pouze umučení Páně, nýbrž i rozličné události ze života Spasitelova až do jeho vzkříšení. Starožitného původu z toho všeho jest zvláštní scéna, připadající na velký pátek, »Pláč Mariin«,[1]) v němž prvotně Maria a Jan, oba pod křížem stojíce, bolest svou pohnutlivými slovy na jevo dávají. I tu církevní zpěvy na veškerou formu měly veliký vliv, a podle nich rozšiřoval se výstup, jenž původně byl docela jednoduchý. V období druhém přibyla postava Kristova, potom Marie Magdalena, Simeon a Anna, až posléz hra doplněná proroky starozákonnými stala se dosti rozsáhlou.

Z krátkého rozboru tohoto lze poznati, že hry dramatické vznikly z obřadů kostelních, které v obyčeji byly o hlavních svátcích, a rozšiřovaly se přibírajíce některé výjevy, v evangeliu mnohdy jen naznačené, a tyto tak k sobě připojujíce, že z figurálních prvotně obřadů povstávaly hry vždy delší a delší a dějem bohatší.

II.

Převaha živlu národního ve hrách duchovních. Poměr českých her ke hrám cizím. (XIII.—XIV. st.)

Za doby, kdy již hry církevní pozbyly jednoduchosti a vyžadovaly většího počtu osob, stala se s nimi opět nová změna Hra dosud ve hlavních částech měla řeč latinskou, ale obyčejně připojován výklad v řeči obecné. Stalo se to asi na konci XIII. a na počátku století XIV. Potom znenáhla verše latinské rozváděny byly nejprve v řeč nevázanou, až posléze mluva obecná tak daleko pronikla, že slovy latinskými jen pořádek hry byl poznačován. Změny takové povstaly hlavně z té příčiny, že nedostávalo se osob duchovních ke hrám; bylo tudíž dovoleno i lidem světským, aby ve hrách se účastnili, z čehož pak vyplývalo, že mnohé scény z úmyslu nebo z nevědomosti byly přetvořeny v duchu prostonárodním a sloužily spíše k zábavě než k povznesení mysli. Změna tato vyskytla se nejprve v krajinách s obyvatelstvem románským, kde k ní mnoho přispěla pohyblivost ducha národního, jakož i tradice veseloher latinských. Že církev se proti obecné řeči příkře nepostavila, může se tím vysvětliti, že ve Francii mluva lidu obecného nedělila se tak nápadně od řeči latinské; a příklad tento působil i na jiné krajiny. Mimo to hry ze slušných mezí nevybočily, a pokud se tak dělo, nezakazovala církev od XII. do XIV. věku, aby se hry tyto v kostelech odbývaly; hra bláznů s mnohými výstřednostmi spojená byla již tenkrát vyhoštěna z posvátných místností. Proto také zůstaly hry až do této chvíle částkou

[1]) Planctus Mariae.

bohoslužby, jsouce nazývány ministeria či mysteria, ač při nich nebylo žádných tajemství nebo mysterií, nýbrž představována a vykládána (ministrare) pouze tajemství ze života Kristova. Leč nejen život Ježíšův, ale i dějiny starého i nového zákona poskytovaly dosti hojné látky; byl-li život některého svatého více dramaticky vylíčen než jiného, způsobovaly to jednotlivé církve a kostely, slavíce s větší okázalostí památku svého patrona než druhých svatých.

Hry divadelní za této doby i později byly konány vždy jen ve dni zvláště významné, a třebas časem pozbyly formy nebo podoby liturgické, stále v nich spočíval účel liturgický a snaha, aby se jimi dodalo některému dni větší oslavy.

Když hry církevní dospívaly k výši rozvoje, tu již s nimi vystupovaly též jiné hry působením hlavně literatury klassické. Jest známo, že Hroswitha, jeptiška v klášteře v Gandersheimu, již v X. století na základě her Terenciových sestavila šest latinských her křesťanských, které ovšem spíše určeny byly, aby se jimi klášternice v tichosti pobavily, než aby snad na jevišti byly prováděny. Takového druhu byla i hra o »*desíti moudrých a nemoudrých pannách*«, dialogicky upravená podle Písma svatého, výstup dosti obšírný a řečí prostonárodní vynikající; k pannám připojeni byli prodavači a Ježíš, který vydávaje nemoudré panny pekelným temnostem hru zakončuje. Jako hry velikonoční kostelními hymnami, tak zde zpěvem choru hra se počíná. Podobné »mysterium« provedeno bylo r. 1322. v Eisenachu.

Ze Starého zákona má látku hra, známá jménem »*Proroků*«,[1]) vzniklá asi z apokryfické řeči, která se připisuje sv. Augustinovi. Zdá se, jakoby hra tato byla úvodem ke hře »tříkrálové«, neboť sv. Augustin, mnohdy i bez proroků, objevuje se ve hře vánoční, a mimo to jest nápadno, že z pravidla v den Zjevení božího byla provozována. Hru samu počíná zpěvák (»praecursor«), jenž byl vzat skoro do všech her toho druhu, aby obecenstvo na děj připravoval a hlavní výstupy naznačoval slovy: poslechněte (silete). Z proroků se ovšem uvozují jen ti, kteří již ve Starém zákoně příchod Messiášův předpovídali, při čemž nevadilo, že nevystupovali chronologicky po sobě. Hlasatel tu rozmlouval s jednotlivými osobami, jež jsou Israel, Mojžíš, Izaiáš, Jeremiáš, Daniel, Habakuk, Simeon, Alžběta, Jan Křtitel, Nabuchodonozor a Sibylla, ano i Virgilius, středověkem na křesťanského proroka povýšený. Část veršovaná prosaickou převyšuje.

Jiná hra, totiž *Daniel*,[2]) vztahuje se přímo ke hře vánoční a skládá se z několika obrazů. Po obvyklém úvodu vystupuje král Balthasar se svými satrapy, kteří prozpěvují chvalozpěvy. Král nařizuje, aby byly přineseny posvátné nádoby vzaté z chrámu jerusalemského, když tu najednou se objevují na stěně slova: Mene, Thekel, Fares. Povolávají se mudrci, a když nevědí, jak by slova vyložili, přichází královna a poukazuje na Daniela, aby byl za vykladače pozván. Staví se tudíž Daniel před krále, a zatím co kní-

[1]) Du-Méril, 179.

[2]) Coussemaker 69—82.

žata chválu zpívají, vykládá smysl temných slov. Za zpěvu blíží se Darius; dva vojíni předcházejíce ho zapuzují Balthasara s trůnu, na nějž nyní se usazuje Darius. Ten ihned rozkazuje, aby byl vyhledán rádce králův Daniel, a přijímá ho k sobě na trůn. Ale dvořané Danielovi nepřejí a nabádají Daria k rozkazu, aby se mu všickni jako pravému Bohu klaněli. Daniel ubírá se domů a zde se klaní svému Bohu; avšak dvořané zrazují ho králi. Proto byl vhozen do jámy lvové, kam potom přináší anděl proroka Habakuka. Posléz přistupuje i král Darius k jámě a povyšuje Daniela ku předešlé hodnosti, načež anděl ukončuje hru a zvěstuje radostné narození Kristovo.

Avšak nejen děj biblický, též obsah knih apokryfických býval studnicí, ze které čerpána látka pro hry církevní, a zhusta uvádívány osoby bez rázu křesťanského, jen když v bibli se vyskytovaly. Vánoční hra na př. se ukončuje scenou o Herodovi; jindy opět shledáváme, že při útěku Ježíšově do Egypta modly pohanské před učením nově povstávajícím klesají, což jest zbytek apokryfického života Ježíšova. Ve hře o »*Antikristovi*« vítězství křesťanství samostatně mělo býti ukázáno. Vystupuje pohanství s králem Babylonem, a počíná se hádka židovství s křesťanstvím. Babylon hájí mnohobožství, synagoga brání jediného Boha, a křesťanství, majíc po pravé své ruce Milosrdenství s olivovou ratolestí a po levé Spravedlnost s mečem a vážkami, ohlašuje zatracení všem, kteří byli jiné víry. Vystupuje král římský a posílá ke králi franckému, řeckému a babylonskému, vyzývaje, by se mu poddali. Poslové úlohu svou vyřizují. Králové se pokořují, pouze král francký jest nepoddajný a haní císaře římského řka, že podle práva jemu císařství náleží; vasalem císařovým se stal teprve tenkrát, když v bitvě byl poražen. Potom zase se pozdvihl král babylonský proti králi jerusalemskému, a chce také křesťanství vyhubiti; avšak ten utíká se k císaři, který opět odbojného babylonského přemáhá. Na to se církvi a králi pokrytci poddávají, a jsou na milost přijati. Avšak povstává ozbrojený Antikrist, kolem něho shromažďují se kacíři a pokrytci, zamýšlejíce k sobě přivábiti lid duchovní i světský; ve chrámě, z něhož církev prchá hledajíc ochrany u papeže, staví svůj trůn a posílá ke králům, aby se jemu jakožto zaslíbenému pánu pokořili. Král řecký a francký, sliby zaslepení, mu věří; ale císaře římského svésti Antikrist nemůže. Leč tu koná Antikrist divy, že i římský císař jsa oklamán přichází a béře od něho zemi v léno; totéž činí král babylonský. I židovstvo na svou stranu převrátil. Ale tu objevují se proroci hlásajíce Krista; dověděv se o tom, předvolává Antikrist židy a vydává na smrt Eliáše a Enocha, a králové se mu klaní. Najednou však hluk a hromobití povstane, trůn Antikristův se boří, církev jásá a znovu všecky k sobě béře.[1])

V kuse tomto použilo se již osob symbolických, a z obsahu legendárního sestrojena hra, která sloužila k oslavě císařství římského a k velebení církve. Byla prý provozována před císařem Bedřichem I.; měla-li politický ráz, těžko říci a nenasvědčuje tomu slavné vítězství církve římské, proti jejíž

[1]) Hase, Das geistliche Schauspiel. 1856, 26. Reitt, D. g. S. des Mittelalters. 1868, 37. Wackernagel, W. Kleinere Schriften II., 78.

nadvládě císař bojoval. Nejednou spíše vysvítá, že hra o Antikristovi byla jen doplňkem neb ukončením nějaké hry vánoční.

Jak rychle hry na sebe braly ráz světský, o tom se poučujeme ze hry, která kdysi také k bohoslužbě náležela, »*o chlapeckém biskupovi*« (episcopus puerorum). Z počátku neobsahovala nic nenáboženského a namířena byla jen proti židům, vytýkajíc, že již i chlapci a děti příchod Messiášův pochopují, a jenom oni že nedají se přesvědčiti. Povstala asi ze hry prorocké, ve které objevovali se proroci židovští a kromě nich i *Bileam se svou oslicí* v učené disputaci mezi židovskou školou a sv. Augustinem.[1]) Pohoršlivého v tom nic nebylo, neboť výjev s Bileamovým oslem, po němž hry pojmenovány byly »*hrami oslími*«, byl tak uspořádán, že tvořil část pobožnosti před vlastními službami božími.

Hry prorocké i hra oslí provozovány byly o veselých svátcích vánočních, a v brzku, hlavně působením žákův, nabyly rázu výstředního. Ostatně jest možno, že k rozpustilostem přispěl vedle Bileamova osla také oslík živý, který stál u jesliček.

Obřady ty ustálily se zvláště ve Francii, a osel v nich byl hlavním předmětem scény humoristické, jež podle hry tříkrálové sestrojena byla. V Rouenu se v kostele následující processí oslí odbývalo. Klerikové ubírali se po kostele zpívajíce hymnu: »Gloriosi et famosi«; za nimi za každým veršem přizvukoval chor »gloriosi«. Zastavili se uprostřed chrámu, kde stálo na jedné straně šest židů a na druhé šest pohanů. I počala se rozmluva, jíž se účastnili proroci a také Bileam, sedící na oslici. Tu chlapec jeden s mečem postaví se oslici v cestu, a oslice praví: »Proč mne biješ do zadku, mne ubohou!« Potom přichází opět řada proroků, mezi nimi i sv. Alžběta, Jan Křtitel, a lidé, kteří chlapcům modlu ukazují; ale tito ji pryč odhazují.

Jiný obyčej panoval ve XII. století v Beauvaisu; tu na oslici sedával chlapec, jenž představoval Pannu Marii, prchající do Egypta. Při mši postavil se na stranu evangelia; při všech hlavních dílech zaznívalo kostelem »hinham hinham«, a tím se i mše skončila. Také se při mši zpívala zvláštní píseň o oslovi, a ta počínala:

> Orientibus partibus
> adventavit asinus,
> pulcher et fortissimus,
> sarcinis aptissimus.[2])

Obřad nabyl časem podoby velmi hrubé, a snad tím, že hlavně u žákovstva byl oblíben, rozšířil se po všech zemích, jsa ještě ke konci XIV. století přes mnohé zákazy církevní provozován. I do Čech se dostal, jak oznamuje Hus, jenž sám za svého mládí v těchto veselostech vězel.[3]) »Učinivše žáka potvorného biskupem, posadí na oslici tváří k uocasu vedouc ho do kostela na mši, a před ním mísu polévky a konev neb džbán piva drží před ním,

---

[1]) Du-Méril, 187.
[2]) Nouv. encycl. th. 2. ř., sv. 43., 139.
[3]) *J. Hus,* Sebrané spisy. I., 307.

an jí v kostele. A viděl jsem, an kadí oltáře a vyzdvih nohu nahoru i vece hlasem velikým: bú. A žáci nesli před ním veliké pochodně místo svěc, a chodí oltář od oltáře tak kadě. Potom uzřel jsem, ano žáci vše opak kukly kožišné obrátili a tancují v kostele.« Uvážíme-li, že rozpustilé hry tyto právě pro své výstřednosti zakázány byly v Čechách ve XIV. století a že ve Francii již počátkem XIII. věku hry bláznovské se zapovídaly, připustíme snadno, že již dlouho před tím hra z počátku dosti nevinná ve hru divokou se převrátila. Nejprve ovšem jen kněžím bylo zbraňováno, aby ve hrách podobných se účastnili a jim byli přítomni; [1]) ale již roku 1260 vůbec byly zakazovány zmíněné veselosti, protože z tanců, jež v kostelích na Mlaďátka se dály, povstávaly nesváry a nepořádky po čas božích služeb; zároveň bylo ustanoveno, aby budoucně při takové slavnosti nebylo žádných biskupů, poněvadž to jest na posměch hodnosti takové. Podobný zákaz vydán byl léta 1270 od synody solnohradské,[2]) a právě tak dálo se též jinde, ač zatím hry ostatní, jež dosud v té míře rozpustilými se nestaly, zákazům nepodléhaly. Výsledku značnějšího nebylo dosaženo, ana mládež, vždy ochotna rozkazům se nepodrobovati, i dále veselé své kousky prováděla, tak že lze i potom hru biskupskou, ovšem v podobě jiné, nalézti ve všech téměř krajinách.

V ostatních hrách, zvláště velikonočních, prvotní způsob ve XIII. a XIV. století valně se proměnil. Obsah hlavní ovšem změněn nebyl, za to však k osnově připojovány scény, které dříve samy o sobě stály. Do her velikonočních zejména přejata byla scéna s Lazarem, dále slavný vjezd Ježíšův do Jerusaléma a poslední večeře. Také scéna s poutníky emauskými a s Tomášem ku hře velikonoční těsněji se přidružila.

Ve hře samé bylo dosti míst, která buď od hrajících osob anebo od pořadatelů hry snadno mohla pozměněna býti. Nahoře bylo zpomenuto, že verš počáteční hymny »sed eamus unguentum emere« vedl ku vložce čili episodě o mastičkářovi. Ve třech hrách českolatinských,[3]) jichž česká část pochází asi z první polovice století XIV. (latinská, poněkud na hru Einsiedelskou upomínající, jest mnohem starší), máme scénu tu jen naznačenou:

Pospěšme masti kúpiti,
jíž bychom mohly uléčiti
tělo našeho tvórce milého,
od židů umučeného.

Ale jiná hra ze století XII. má již jednoduchý výjev, ve kterém kupec či mastičkář pozývá k sobě lidi, a tři Marie, k němu se přibližujíce, jej oslovují:

[1]) 1212 v Paříži.

[2]) Nouv. encycl. théol. 1. řada, sv. 14. str. 765.

[3]) Hanuš I. J., Die lateinisch-böhmischen Osterspiele. 1863. A. B. C. Hanuš I. J., Malý výbor. 1864, str. 41—54. Zde hra I. jest hrou B., a hra II. hrou A. v německém vydání. Dokládáme se zde vydáním německým.

Dic nobis, tu mercator juvenis,
hoc unguentum si tu vendideris,
dic pretium, quod te dederimus.[1])

Z kupce učiněna osoba komická nepochybně odtud, že již tenkrát, a zvláště ve XIV. století, po všech krajích se potulovali lékaři, většinou židovští, kteří po dryáčnicku umění své vychvalovali. Kupec objevuje se zprvu sám; později přidán Pilát, od něhož mastičkář žádá, aby směl na trhu vyložiti svůj krámek, ve kterém se usazuje se svou ženou. Posléze vybočila scéna s kupcem docela z míry a rozmnožena byla výrazy až příliš hrubými. U nás nejvýše postoupila volnost ona v »*Mastičkáři*«[2]) a ve »*velikonoční hře Drkolenské*«,[3]) což se podle všeho stalo jistě počátkem století XIV., ne-li již o něco dříve. A podobné výstupy jsou i ve hrách cizích, na př. ve hře *Tirolské*[4]) a *Vídeňské*,[5]) složené někde v Čechách nebo ve Slezsku.

Od hry Vídeňské se liší Mastičkář i hra Drkolenská, že v nich vystupují dva sluhové, Rubín a Pustrpalk, kdežto v oné jest toliko jeden. Ještě podobnější obě hry jsou hře *Jagerské*,[6]) s kterou i v tom se shodují, že v obou se nalézá několik míst plných vtipu sprostého.

Prostřední místo mezi »Mastičkářem« a uvedenou již hrou latinskou ze století XII. přísluší *německé hře*, která se pouze jako zlomek zachovala;[7]) v ní jest scéna s kupcem mnohem delší než v oné hře latinské, a můžeme ji považovati jaksi za pokrok v rozvoji celé hry. Kupec anebo paltenaere za peníze vymáhá sobě dovolení, aby směl krám postaviti, a vychvaluje potom své zboží. Hned přichází Marie se služebníkem Antoniem mastí nakoupit.

Ve hře Vídeňské scéna s mastičkářem také se připíná k výstupu s Pilátem a židy. Kupcovi, když počal prodávati, nabízí se do služby Rubín, jenž sám sebe slovy vychvaluje:

Ich kann den alten Weibern die Beutel abschneiden,
auch kann ich stehlen und gar wohl verschlagen.

Na to rozpřádá se rozmluva mezi Rubínem a mistrem; zdálí přicházejí Marie zpívajíce. Za jejich zpěvu vzdálil se Rubín, a mistr naň volá, kde tak dlouho vězí. Tu pozdravuje Rubín Marie a posílá je ke kupci, jenž před nimi masti své chválí. I žena kupcova do řeči se vmísí, načež počíná se hádka ostřejší a prudčí, až posléz kupec své ženě vybije. Prosí ji později, aby mu odpustila; když odpustiti nechce, utíká pryč a Rubín s ním.

---

[1]) Coussemaker, 37.

[2]) Listy filologické a paedagogické. 1880, str. 90. Vydán jest péčí J. Gebauera.

[3]) Časopis českého musea 1889, str. 122—139. Drkolenské zbytky stč. her dramatických. Podává Ad. Patera.

[4]) Mone, Altdeutsche Schauspiele, 1847, str. 109.

[5]) Hoffmann von Fallersleben, Fundgruben. 1837, II, 296.

[6]) Kummer, Erlauer Spiele. Wien. 1882, 8°.

[7]) Bartsch, Das älteste deutsche Passionsspiel. 1863.

Podobně začíná i hra Tirolská. Když Rubín před krámem provolal:

Hier kommt meister Ipocras
de gratia divina,
sein Mutter einer Meister ein Schlegel frass
in arte medicina,[1])

přibližuje se Pusterbalk a pitvoře se všelijak nabízí se ke službám; nepořídiv pryč odchází, ale Rubín volá za ním, když pak mu neslušně odpovídá, počínají spolu pranici. Mistr konejší oba, a Pustrbalk jej pozdravuje: *dobroytra.* A již zase sluhové sobě chyby své vypočítávají. Potom obrací se Pustrbalk k Antonii, ženě mastičkářově, a opět vzniká mezi nimi hádka. Mastičkář vybízí Rubína, by rozložil krám, sám pak vychvaluje masti a jejich původ vysvětluje; jest právě trh a mnoho lidí přítomno. Tlukou koření a rozhlašují, z čeho se masti skládají, z komářího sádla a pod. Marie se přibližují; mastičkář volá na Rubína, který se zatím vzdálil, a pobízí naříkající ženy ke krámu. Přicházejí ke kupci, a následuje výjev se ženou kupcovou; Rubín se staví proti kupcové, ale její služka pouští se s ním do hádky. Zatím kupec Marie propustil, a než odešel spat, nařídil Rubínovi, aby mu na ženu dal pozor. Co mistr spí, přemlouvá Rubín kupcovou, aby s ním za Rýn utekla; když pak se probouzí mistr, vidí, že oloupen jest nejen o ženu, ale i o své jmění. — Jednání v této hře jest mnohem obšírnější a béře také obrat zcela jiný. Onde prchá mastičkář ze strachu, aby nebyl potrestán, zdě utíká nevěrný sluha se ženou, která od muže byla bita. I tím hry od sebe se liší, že postava Pustrbalkova, jenž zde ostatně dosti má podřízený úkol, jinak jest pojata.

Třetí německá hra od obou uvedených opět se liší v tom, že Lasterbalk vystupuje hned s mastičkářem a u něho zůstává i tehdy, když kupcová uprchla; Rubín pak představuje nejprve provolavače hry a dává se posléze do služby zjednati. Novotou jest, že kupcová se schovává a že proto se dostává Rubínovi poličku, že ji špatně hlídal; Lastrbalk ji přivádí k mistrovi a usazuje ke krámu. Rubín jest již z počátku se ženou dorozuměn, což jest jaksi rozšířením hry předešlé. Rubín rozhlašuje umění svého mistra, Lastrbalk vychvaluje obratnost kramářčinu. Všecko další se shoduje.

Scéna v našem zlomkovitém Mastičkáři a ve hře Drkolenské shoduje se v celku s disposicí her předešlých, s nimi majíc společný i komický ráz prostonárodní. V Mastičkáři podobá se částečně hře Jagerské, protože Pustrbalk vystupuje na jeviště zároveň s mistrem Severínem, zpívaje spolu s nově najatým sluhou Rubínem verš, který v Tirolské hře jen Rubín přednáší, totiž: *Sed vem přišel mistr Ipokras* atd. V Drkolenské hře spatřujeme zase Rubína ve službě Severínově, a Pustrbalk hlásí se o něco později.

V Mastičkáři byl asi napřed výstup s Pilátem, ne-li dokonce celý výstup o vzkříšení Páně jako ve hře Drkolenské. Mastičkář, přijav do služby Rubína, jenž za mzdu spokojuje se »hrncem kyselice a třemi novými lžicemi«,

[1]) Wirth, Oster- und Passionsspiele 184.

posazuje se u krámu. Následující výstup počíná Rubín chvástavým velebením mistra, a pak v zástupu se ztrácí. Mastičkář naň volá, a když sluha přichází, dostane se mu domluvy, což živě nám připomíná výjevy, jež viděti možno u akrobatických umělců mezi patronem a paňácem. Zároveň pozorujeme, že již ve XIV. století připlétaly se do řeči výrazy ano i celé věty cizojazyčné, což považováno za komické a až do našich časů směšně působí. Voláť Severín: Rubíne, vo pistu? Rubine, vo bistu kvest? [1])

Zcela zvláštní ve hrách českých jest výstup starého žida Abrahama se synem Izákem, kterého v žádné nám dosud známé hře není. [2]) Ve hře Drkolenské jest výstup ještě jednodušší, neboť tam mluví pouze žid, ač skoro v témže smyslu jako v Mastičkáři. Když totiž Mastičkář vychválil výtečné vlastnosti svých mastí před Mariemi, objeví se žid, Abrahamem pojmenovaný, a přinášeje mrtvého synka svého (Izáka v Mast.) velebí jeho dobré vlastnosti. I uzdravuje ho kupec v Mastičkáři kvasnicemi; ve hře Drkolenské jest rozpředena dlouhá rozmluva mezi lékařem a sluhy, ale o uzdravení synově ničeho se nedovídáme, protože hra zlomkovitě se končí. Potom pokračuje v Mastičkáři jednání s Mariemi, a na konec vypravují oba služebníci o svém původě, což v německých hrách vyskytuje se hned na počátku a ve hře Drkolenské vpleteno jest v rozmluvu lékařovu se sluhy.

O Mastičkáři nemůžeme s určitostí říci, je-li snad částí nějaké hry o Vzkříšení Páně, jako jest ku př. hra Jagerská, nebo hry nějaké rozšířenější, jako druhé dvě hry uvedené. Hra Drkolenská jest asi zbytek hry o Vzkříšení, poněvadž dle domnění našeho zbytky uveřejněné jsou úvodem obyčejným ke hře podobné. A poněvadž obě tyto hry náležejí do polovice století XIV., vyplývá pro nás závažného tolik, že již ke konci století XIII. a zcela jistě ve století XIV. byly také v Čechách provozovány hry, které od svého směru původního značně se odchylovaly. Ale vedle nich byly ještě i v pozdější době prováděny hry bez podobných přídavků hrubých a prostonárodních.

Ke hrám velikonočním a podobně i vánočním přidružovaly se nové a nové výjevy, jež nějak souvisely s utrpením anebo narozením Kristovým, zejména Jidáš smlouvající se se židy a Ježíše zrazující, soud Pilátův, nářek Mariin a Janův a posléze prosba Josefa z Arimathie za vydání těla Ježíšova. [3])

---

[1]) I jinde analogické příklady nacházíme. V německých hrách jest do obsahu vpleteno několik slov českých, »dobroytro«, a v Jagerské hře máme slova francouzská, jež druhdy v Němcích podobně účinkovala na posluchače jako u nás slova německá. Praví tam mastičkář ke své ženě: »Vacum do al mala venteur, ir seit Ungeheur«; a Rubín mu odpovídá: »Meus calvo fier, sprach ein Ochs zu einem Stier«. I v jiných plodech německých jsou podobné přílepky z jazyků cizích, a toto makaronské spojení bylo prostředkem národní komiky. V »Meieru Helmbrechtu«, jenž i v jiném ohledě pro nás jest důležit, čteme (Mnichov 1865, v. 39.):

Zu dem Vater sprach: Den sal;
zuo der Muotter sprach er sâ
beheimisch »dobroytra«.

[2]) Wirth, Lud. Die Oster- und Passionsspiele. Halle. 1889. neuvádí v žádné hře podobné scény.

[3]) Hoffmann, Fundgruben II., 215.

Dále ve hru byly pojaty i hody u Šimona a Zachea, které před tím tvořily část hry »o vzkříšení Lazara«,[1]) jež bylo mnohdy hrou samostatnou, jako jí byl i Josef z Arimathie.[2]) Takovým slučováním jednotlivých výstupů a jich rozšiřováním, zvláště když bylo představováno celé umučení Ježíšovo, položen byl základ k objemným hrám *pašijovým*, které brzo velmi se zalíbily a rozšířily. Tu pak spatřujeme ne pouze Krista na kříži dokonávajícího, nýbrž i židy jemu se posmívající a Longina, kterak bok kopím probodává. Mimo to bylo přibráno vstoupení Krista do pekel a vysvobození duší, což bývaly samostatné výstupy, ač ovšem ne vždy, před z mrtvých vstáním. Odtud časem povstala vložka nová, která v rukou pořadatelů nové a často tak rozpustilé podoby nabyla, že ji směle můžeme řaditi ke známé scéně s mastičkářem.

Obsahem vstoupení Kristova do pekel jest, kterak Kristus ku branám pekelným přichází a přes odpor ďáblův vyvádí z pekla Adama a Evu, načež povstává zápas o duši, již satan propustiti nechce. Vystupují duše, žalující na sebe po způsobu známých »satyr na řemeslníky«. Nešetří se při tom ani stavu kněžského, což jest nám důkazem, že hry samy z rukou kněžských přešly na pořadatele světské, kteří používali jich k podobným nářkům na stav duchovní, v jakých libovali si někteří mravokárci ve století XIV. Někdy podobná scéna vyskýtá se ve hře o *„obrácení Maří Magdaleny«*, kteráž zase jest jen hrou velikonoční, protože se ukončuje vzkříšením Páně.[3]) Změny tu bývaly hojné, zejména počet ďáblův se zvětšoval; obyčejně vystupoval také archanděl Michal jako osvoboditel duše peklem nevydané.

Přívěsky ty tak velice se zalíbily, že část původně méně důležitá zastínila hlavní obsah; ve hře vystupovala celá řada duší nešlechetných a mnoho postav známých ze zákona starého,[4]) až posléze ve Francii vznikly hry zvané ďábelskými (diablerie), ve kterých ďábel byl hlavní osobou.

Ještě většího rozměru dosáhly hry pašijové a velikonoční, když spojovaly se nejen s celým životem Kristovým, nýbrž i s místy ze Starého zákona, která o Kristu pojednávají a nyní zdramatisována byla. Jak daleko se tu dospělo, patrno jest nejlépe ze hry německé ze století XIV.,[5]) jejíž hlavní části tu sdělujeme.

Hra celá vyplnila dva dni. V oddělení prvním vystupuje Maří Magdalena, která se dává na pokání; v druhém Kristus, byv od ďábla pokoušen, počíná vyučovati a přijímá učenníky; v třetím jedná se o hříšné Samaritánce a mládenci Naimském; ve čtvrtém brání Kristus veřejnou hříšnici proti farizeům, uzdravuje slepého a vyhání prodavače z chrámu; v pátém kříší Lazara, vjíždí slavnostně do Jerusaléma a jest zrazen od Jidáše. Druhý den v prvním jednání koná se poslední večeře; potom vidíme Krista na hoře Olivetské, před vysokou radou a před Pilátem; posléze následuje jeho smrt, pohřeb, vstoupení do pekel a vzkříšení.

---

[1]) Du-Méril, l. c. 213.
[2]) Mone, Schauspiele des M. A. 131.
[3]) Mone, Schauspiele, 120.
[4]) Mone, II., 40—60.
[5]) Mone, II., 150.

Výjevy jednotlivé jsou sestaveny podle toho, co vypravuje evangelium, a odtud nejlépe možno pozorovati, jak valně se liší tyto pozdější hry od prvotních skladeb, a kterak vzrostl počet osob účinkujících. Tak na př. roku 1498. ve Frankfurtě při hře pašijové hrálo 265 osob. Z toho přirozeně plynulo, že i kdyby do her nebylo vniklo tolik světského, byly by hry musily opustiti úzké prostory chrámové a i hřbitovy, kde nebylo již místa pro ně. Ze starých obřadů církevních stalo se divadlo světské náboženského obsahu.

II.

Hry české a jejich rozbor. — Hry různého obsahu.

Ku povšechným slovům o divadle jest nám o hrách českých ještě toto podotknouti. Při prvních hrách, jak tomu nasvědčují dvě hry české,[1]) má řeč latinská skoro týž rozsah jako česká, jen tu a tam jsou verše latinské po česku šíře rozvedeny. Ku př.[2]) Angeli: Non est hic, quem quaeritis, sed cito euntes nunciate discipulis ejus et Petro, quia surrexit Jesus.

Jehož vy zde hledáte,
za věrně ho zde nejmáte;
ale mějte to za celo,
že to božie svaté tělo
opět jest svú duši vzalo
a věrně jest z mrtvých vstalo.
Jděte skoro a povězte
jeho mlazším, ježto viete,
že buoh naplnil svá slova,
jižť jest vstal z mrtvých znova.

Pouze v rozmluvě Ježíšově s Marií převládá latina, snad jen proto, že za nedůstojné bylo považováno, aby Kristus mluvil řečí prostonárodní. Konec samé hry naznačen jest toliko po latinsku. Snad podobné poznámky měly jen přispěti paměti představovatelů, kteří znali obyčejně celý obsah hry nazpamět. Není zde zvláštností nijakých, jimiž by se české hry od jiných lišily.

Více povšimnouti sobě sluší dvou her,[3]) které má Hanuš za samostatné, jež podle našeho úsudku tvoří jedinou hru velikonoční. V nich čeština již pronikla měrou svrchovanou. Jako obyčejně počíná i zde hru provolavač, praecursor neb podle svého přestrojení také »barbatus«, jenž do hry vlastně ani nepatřil; úlohu měl, aby před každým výstupem k posluchu napomínal a upozorňoval na to, co v jednání následujícím mělo přijíti. Oznamuje zde v krátkosti toto:

B A

[1]) Hanuš, Osterspiele, str. 26—34 a str. 34—41.
[2]) l. c. 28.
[3]) Hanuš, Osterspiele str. 47 (Ludus trium personarum) a str. 81—101.

C I. G

Panny, paní, postúpajte, a dále se rozstúpajte,
neb se tudy mají tři krásné paní bráti
a Ježíše ukřižovaného hledati! . . .
Panny, paní se rozstúpají
a babky vždy meškají.
Proč vy, babky, meškáte,
zdali mnoho mazanců máte?
Pomohuť já jich odnésti vám,
nebude-liť kde blíže, ale do školy k nám!

Úlohu svou mluvil hlasem obyčejným a bez zpěvu; poněvadž pak řeč jeho nebyla vázána žádným předpisem, vměšovaly se do ní žertovné přídavky, čímž osoba provolavačova záhy stala se komickou. Napomáhalo k tomu i to, že hlasatel obyčejně na jevišti v pozadí stál a v jednání samém podílu nemaje, poznámkami svými, mnohdy až cynickými, doprovázíval výstupy, třebas i nejdůležitější. V tom dána mu byla plná zvůle. Proto se druhdy i stávalo, že při místech dojemných, když duše posluchačů bolestí byla jata, připojoval poznámky perné a slova veselost vzbuzující, která právě tu chlácholila city a na mysl konejšivě působila. Ačkoliv do hry nenáležel, přece nikdy nescházel, a když divadlo později zobecnělo, vznikla z jeho postavy osoba plampačova či »hloupý Honza«, hanswurst anebo kašperle.[1]) Prology a promluvy oplývaly vtipem a nad to byly kořeněny rozličnými narážkami místními. Jest to pozorovati z jiné hry,[2]) kdy po vážné řeči provolavač praví:

Dostiť jsme již smutni byli,
čtyřiceti se dní postili,
jedúc kyselo i húby,
mohlyť sú nám vyhníti zuby,
zapíjejíc litoměřickým pivem,
jenž vždy smrdí bahnem a dýmem!
Buďmež již veseli zase,
snědúc plece a k tomu prase.

Hroze bitím všem, jimž řeč jeho se nelíbí, ukončuje:

Již ukrátím té řeči,
neb čiji mazance v peci;
budiž konec nyní tomu,
buď libo nebo žel komu.

Jako prologem hra vesele počínala, tak končívala epilogem, jenž obsahoval i napomenutí i prosbu za podporu. Bývaly totiž podobné hry provozovány od chudého žactva, které v nich nalézalo zdroj příjmů v době starší i pozdější. Takovým epilogem jest i známé skládání »*sermo paschalis bonus*«;[3]) i tu byly »staré babky« předmětem veselosti. Pravíť o nich:

---

[1]) Tento název přenesen byl z vánočních her, v nichž král Kašpar byl osobou poněkud komickou.

[2]) l. c. str. 83. (F)

[3]) Výbor z literatury české. V Praze. II., str. 36.

Črta se odžehnati muože,
rač zlé baby uchovati, Bože!
Ba, obraťte se, živy buďte,
a vy, baby, čaróv zbuďte;
přijmětež vy požehnánie,
ať vám bude na zatracenie.

Hra tato od jiných mnoho se nerůzní. Ale v přednesu pozorujeme, že verše latinské zpívalo více osob, kdežto českou parafrasi odříkávala osoba jediná: »Angeli canunt in sepulcro. Quem quaeritis etc. Unus angelus dicit: Koho hledáte, ó truchlivé ženy, v tomto hrobě plačíce.« Kde Maří Magdalena se potkává se zahradníkem, mluví Ježíš slova po způsobu zahradníku příhodném, aby omyl její tím lépe vynikal. Praví tu:

»A protož náhle beř se mi z očí pryč,
nebť zlámu o hlavu tento rýč,
a netlač mi po cibuli,
ať nedám rýčem porebuli;
a nechaj se mnú toho mluvení,
nebť mi do toho nic není,
ať já své dílo předce dělám
a svým dítkám chleba dobývám.«

Následuje poněkud delší nářek Mariin a konečné poznání Krista, potom hymna: »Victimae paschali«, závod apoštolů Petra a Jana, kteří skutečně na jeviště běželi a tak opět látku ke smíchu podali, pak otázky apoštolů a vypravování Mariino. Leč Tomáš, jí věřiti nechtěje, slovy ji odbývá:

»Ale, co tu, Marie, báješ,
takli se svých hříchů kaješ?
mezi lidmi tuto chodíš,
nic jiného než smích plodíš.
Pravíš, že Ježíš Kristus vstal
a tobě se viděti dal.«

A když ona dále vypravuje, Tomáš jí odpovídá:

»Protož beř se někam domů k lidu
a nečiň svú řečí rozbroj v lidu.«

Ukazuje se prostěradlo a zpívá se:

»Vizte a znamenajte,
prostěradlo ohledajte;«

avšak Tomáš nevěří a slovy hrubými kárá:

»Dosti jest věc nepodobná,
že má vás svésti žena hubená,
aneb chodcové ti dva,
ješto sú hovada pravá.
Chodí po světě, kde by co měli
a lidi o statek připravovali;
neb když jim dáš krajíc chleba,
dí, že Boha na nebi není třeba.

Objevuje se Ježíš, obrací se k nevěřícímu Tomášovi a těší apoštoly.

Více ještě převládla čeština na ujmu latiny ve hře jiné, která zase se skládá z několika menších, jež o sobě tvoří samostatné celky. Myslíme hru, kterou Hanuš[1]) uveřejnil (str. 67—81) »*o jedenácti apoštolech*«; ona ničím jiným není, než rozmluvou o »utrpení Kristově«. Obsah jest asi tento: Co apoštolé sedíce na zprávy čekají, tři Marie se přibližují zpívajíce hymny.[2]) Jim naproti jde mastičkář, vousáč, který zprvu vážnými slovy hru oznamoval, a nyní žen se táže, co zde dělají. Řeč jeho proti řeči v Mastičkáři jest mnohem vážnější, nicméně přece chvástavá, zvlášť když vypisuje vlastnost svých mastiček:

»kdyby kto najtvrdčji spal v noci,
dřív než ho třikrát puškú v hlavu udeříš,
z najtvrdšího sna každého probudíš.«

Scéna u hrobu jest naznačena toliko latinsky. Apoštolé slyší zpěv žen, Šimon je k pozornosti napomíná, ale Tomáš odpovídá, řka:

»na řeč ženskú se nic nedaj,
ani po nich postúpaj,
chtělyť by nás vymluviti
a odsud ruozno vylúditi,
aby nás po jednom zbírali,
sberúc ukrutně zmordovali.«

Ondřej jde přece na výzvědy. Ženy zpívají: »Victimae paschali«, Jan povstává a chce se podívati, Petr se k němu připojuje. Potkají Maří Magdalenu, otazují se: »Pověz nám, Maria,« a ona s nimi ke hrobu se vrací obyčejné písně zpívajíc; zde oba apoštolé zdvihají prostěradlo a ukazují je se slovy: »Vizte a znamenajte.« Potom se objevují dva učenníci, jdoucí do Emaus; cestou sobě vypravují o událostech dnů posledních, a když se k nim Kristus připojil, sdělují mu, co se při hrobě událo, a zvou jej do hospody. Při jídle poznávají Krista, načež se vracejí k apoštolům a zpívají o Kristově zjevení. I tu je Tomáš kárá, že neslušné a nepodobné věci mluví, a byv Kleofášem napomenut, odpovídá:

»však vy na mne to nezvedete,
ani k tomu přivedete,
ať bych já mohl věřiti!«

Také Petr mu domlouvá, ale Tomáš slovy známými haní jeho lehkověrnost, až objevuje se před nimi Ježíš. Na konec Ježíše vítají andělé a velebíce ho pryč odvádějí, načež apoštol Jakub Menší chvalořečí zakončuje hru, jejímž závěrkem jest: »Tebe, Bože, chválíme.«

Ve hře uvedené jest výstup Ježíše s Tomášem vypuštěn, nepochybně proto, že sestavovatel nepovažoval za potřebné sem slova odjinud dostatečně známá připisovati.

---

[1]) Die böhm.-lat. Osterspiele.

[2]) Nejsou tu ovšem zaznamenány, poněvadž každému byly známy.

Jak nahoře bylo sděleno, vnikla do her velikonočních scéna v předpeklí, a podle slov vyznání apoštolského [1]) položena byla před vzkříšení Páně. Jsouc rozšířena, tvořila potom část buď vlastních her velikonočních valně již rozsáhlých anebo jen her zvláštních, ku př. hry o obrácení Maří Magdaleny.[2]) Stalo se to asi dosti záhy, nebo již v německé hře »o hodech u farisea Šimona«, jež byla prvním oddílem hry velikonoční, nacházíme výstup s ďábly dosti široce rozvedený. Vystupuje tu Adam i Eva, jak od Boha byli zavrženi, dále duše lichvářova, mnichova, čarodějníkova a loupežníkova.[3]) Též v jiné hře[4]) jest podobná scéna o Adamovi a Evě, a mimo Lucifera, Satana a Belzebuba ještě jiní čtyři ďáblové se uvozují; rovněž duše archandělem Michalem vysvobozená. Ve hře o obrácení Maří Magdaleny jest výstup s ďábly ještě o několik výjevů zvětšen.

Do her postava ďáblova byla zaváděna jednak pro zábavu posluchačů, jednak i proto, aby představováním pekelných útrap a odměňováním spravedlivých byla v lidu bázeň vzbuzena. Postupem času ďábel proměněn v podobu »ďábla hlupáka«, který svými veselými kousky obecenstvo obveseloval, a jak z »ďábelských« her se poznati může, osobou hlavní se stal. Oprávněna jest domněnka, že i v Čechách při hrách velikonočních byly podobné episody s ďábly; svědčí o tom hra uveřejněná od Hoffmanna,[5]) jejíž původ jistě položiti dlužno do Čech, kde za císaře Karla IV. hry divadelní velmi byly rozšířeny a podporovány. Ovšem hry ďábelské nenabyly u nás takové rozmanitosti ani těch rozměrů, jako ve Francii, že však také samostatně prováděny byly, patrno z jedné hry docela neodvislé a samostatné, která netvořila část nijaké hry velikonoční. Jest to hra o »*z mrtvých vstání Páně*«,[6]) v níž vylíčeno pouze vstoupení Ježíšovo do pekel. Povstala v době, když hry velikonoční pro národní svou mluvu a světáctví již nebyly provozovány na místech posvátných.

Že hra jest samostatna, tomu nasvědčuje »provolavač«, jehož slova jsou ostatně plna sprostých vtipův. Mluví:

»Již postupajte na strany,
ať neuhoníte cepami rány;
pakli kto neustúpí,
dámť mu vždy, žeť zúpí.
Slušíť vám múdru býti,
ačť nechcete býti biti.
Náhle mějte to na paměti
staří, mladí i vy, děti:
nebť my chceme zde hru míti,
ač nám chcete toho příti,
o Kristovu z mrtvých vstání
i o jeho oslavení.«

---

[1]) Vstoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých.
[2]) Kummer, l. c. str. 95.
[3]) Haupt, Jos. Bruchstück eines Osterspiels aus dem 13. Jahrh. Wien 1874. 8⁰.
[4]) Hanuš, Osterspiele str. 83—88.
[5]) Fundgruben l. c.
[6]) Hanuš, Die b.-l. Osterspiele str. 81.

Hlavní osobou jest mistr Luciper, který napomíná podřízené duchy, aby rychle běželi na všecky strany mezi židy a pohany, mezi sedláky a pány, a všecky nešlechetníky pobrali; toliko mezi »žáky« choditi neměli, poněvadž se obával, že by oni celou jeho rodinu sepsali, do říše jeho se dostavše. Před mistra předstupuje ďábel po ďáblovi, na jejichž jménech pozorujeme vliv ducha prostonárodního. Jmenují se: Satan, Vrbata, Belzezub a Astaroch. Ti jdou mezi lid a vracejíce se vlekou duše, které před Luciperem ze svých skutků se vyznávají. Nalézá se mezi nimi duše mlynářova, »šenkéřova«, ševcova, pekařova, loupežníkova a baba čarodějnice; v některých hrách i duše kněžská. Potom vystupuje Pilát s průvodem a setník, který mu razí cestu; Kaifáš a Annáš žádají, aby postavil u hrobu stráž. Skutečně jsou rytíři posláni ke hrobu, a židé je napomínají, aby bedlivě ponocovali; přijavše od židů dary a postavivše se u hrobu chlubí se, že »nikdo nemá meče z lípy ani srdce zaječího«. Kaifáš vysílá za nimi Chadima, aby je napomínal k bedlivosti, a ten jim kostky půjčuje. Rytíři hrají a posléze se hádají; Chadim vida to, chce jim kostky bráti, ale sám do hry se pouští a obehráv jednoho o sukni pryč odbíhá. Tu anděl se ukazuje a napomíná k tichu. Vojíni jsou postrašeni; jeden radí, aby se tiše odtud odebrali a z dáli pozorovali, co se bude díti. Znovu se blíží anděl, a setník mu hrozí, aby ustoupil; leč anděl do nich bije a píseň přezpívav na Ježíše volá:

»Hospodine, dokad budeš spáti,
již hodina z mrtvých vstáti!«

Rozpřádá se mezi oběma hovor. Zatím zpozoroval Kaifáš, že vojíni hrob opouštějí, i vysílá k nim opětně Chadima. Ten pak vypravuje o výjevu u hrobu toto:

»Však Mařata byl najručejší,
ježto byl vypil patnácte čieší kyselice,
kapalice, tuť skákáchu přes stolice;
toť u čerta kdes vzal nohy
ten Mařata přeubohý.
Jiní také utiekali,
strašlivě se ohlédali;
než jáť se, kníže, zbočich,
mezi baby muožně skočich.«

Kaifáš vojínům dává peníze, aby o věci nikomu nevypravovali, a oni uléhají. Ježíš přistupuje s andělem k pekelným vratům a zpívá:

»Otevřete se, pekelná vrata,
na věky věkuov proklatá;
dnes, ďáble, učiním na vašem dvoře,
zbavím všecky duše pekelného hoře.«

Ďábel se táže, kdo to na vrata buší, načež anděl třikrát peklo vyzývá. Tu pobádá Luciper Vrbatu, Hoďatu a Kosatu, aby popatřili, kdo to, ale Belzebub ho napomíná:

»Vstaň vzhuoru, mistře Lucipeře!
ktosi na vrata naše peře,
nevstaneš-li velmi rychle,
duojdem s ním krychle.«

Kristus vstupuje do pekla a duše ho vítají. Nejprve rozmlouvá s Adamem, potom se nějaká duše k němu obrací a i Eva vyznává se ze svého provinění. Anděl Michal mluví se spravedlivým lotrem a vede na rozkaz Kristův duše do nebe, čímž se hra končí.

Někdy se stává, že povstane zápas o některou duši, jež se utekla pod ochranu anděla nebo Panny Marie, a bývá konečně také z drápů ďáblových vysvobozena.

Podobná představení se líbila, a proto spisovatelé do her prostonárodních, jež sepsali dle Nového nebo Starého zákona, vkládali postavy ďáblův, kteří oděvem svým i vtipy veselost probouzeli. Byly pak dva druhy her ďábelských: veliké, se značným počtem ďáblův, a malé (petite diablerie), kde bylo ďáblů méně než čtyři. Postav těchto použil záhy francouzský básník Rutebeuf ve hře »Theophilus«, rozšířené i v jiných západoevropských literaturách, s obsahem následujícím: Ctižádostivý kněz Theophilus zaprodává svou duši prostřednictvím čaroděje Salatina ďáblovi; zapisuje se mu krví. Hned potom dosáhnuv opět předešlých hodností, používá své moci k rozličným násilnostem. Sedm let uplynulo, a Theophilus klesá pod tíhou svých pokleskův i činí pokání; avšak nemaje tolik odvahy, aby se utekl k Bohu, vchází do kaple Panny Marie a prosí ji za pomoc a slitování. Matka Boží jeho srdcelomným nářkem jsouc pohnuta, rozmlouvá s ním přísně a zase vlídně, i slibuje mu, že úpis mu bude navrácen. Skutečně ďábel před její mocí ustupuje, P. Maria odevzdává Theophilovi smlouvu a on ji donáší svému biskupovi, jenž přede vším lidem ji předčítá.

S hrami velikonočními, jak již bylo řečeno, souvisí *»Pláč«* nebo *»plankt Panny Marie«*. Zprvu to byl spíše zpěv skládající se z dojemných hymnův, ale vlivem her církevních nabyl časem rázu dramatického. I zde prvotní latina ustupovala znenáhla řeči obecné, až posléze Pláč, jenž byl přednášen na veliký pátek odpoledne v kostele pod obrazem Ukřižovaného, děl se výhradně v řeči lidu. Také vnitřní vývoj byl jen nenáhlý. Prvotní písně církevní, citem jemným vynikající, přecházely v dialog a z jejich motivů povstávaly menší výstupy, které se končily buď kladením těla Kristova do hrobu nebo konečně i spojeny byly s některými výjevy, známými z her velikonočních. V Pláčích těchto bývá jakási rozmanitost; někdy totiž lká P. Maria pod křížem pohlížejíc k Ježíšovi již mrtvému, jindy však ještě těší umírající Kristus svou matku.

Dosud známy jsou u nás čtyři rozličné »Pláče«. Z nich nejstarší jest v »Hradeckém rukopise«,[1]) v němž sice lyrika převládá, ale také epická stránka velmi značné místo zaujímá. Jest tu vedle P. Marie apoštol Jan, a posléz i Kristus několik slov pronáší, což právě dokazuje, že skladba ne-

[1]) Vydal Ad. Patera. 1881, str. 145.

povstala před sklonkem XIII. století. Počátek obsahuje vzpomínku na slova proroka Jeremiáše, jež jsou příhodně volena vzhledem ku pláči pod křížem:

»Ó všichni, jenž cestú jdete,
tuto se mnú smutní seďte,
a vizte, ačť která bolesť
k méj bolesti podobná jest.« [1])

Maria stojí pod křížem a vedle ní Jan. Podle jejích slov Kristus již skonal, odporučiv matku do ochrany Janovy. Dlouhá, na mnohých místech ozdobná řeč Mariina byla asi příčinou, že skladatel zapomenuv se pronáší slova, jimiž matka obrací se k synu:

»Mój přezmilelý synáčku
a jediný jedináčku,
vezři na mne a na tvého
učenníka vzvoleného.«

Ba ku konci také Kristus matku svou potěšuje.

Obšírnější jest pláč druhý, jenž vyniká nevšední hloubkou citu a básnickou obrazností.[2]) Jest v něm již řeč Kristova, a lyrika také všude převládá.

Třetí pláč [3]) rozměrem svým nedostihuje předešlých. Jednoduchým dějem podobá se poněkud první skladbě; pouze na začátku se liší, neboť tuto se chce Maria teprve ubírati ke kříži pravíc:

»Pro buoh, doveď mě tam k němu,
ať opatřím, co je jemu.
Pro buoh, račte postúpati,
račte mi tam pomáhati,
bych mohla syna viděti
toho, jemuž tvořec dějí.«

Rozvoj největší patrný jest ve skladbě, zachované jen ve zlomku *»hry divadelní na umučení Páně«*,[4]) jež není nic jiného než pláč rozšířený vkládáním do hrobu. Poučují nás o tom hry, kde máme podobné podrobnosti. Celá hra velikonoční to nebyla, jak vychází na jevo z toho, že v rukopise končí scéna obvyklým »amen«.[5])

---

[1]) Takové počátky, jimiž poukazuje se k jakémusi divadelnímu provozování, máme také v jiných planktech. V jednom německém se dí:

O lieben kint der Kristenheit,
helfet klagen mir mîn grôz herzeleit.
Mîn klage ist erde und steine.

Hoffmann, Fundgruben. II., 260.

[2]) Hanuš, Malý výbor, 56.

[3]) Časopis českého musea. 1848. I. díl, str, 259.

[4]) Výbor. II., str. 31 a Časop. č. mus. 1891, str. 73.

[5]) Tuto odchylujeme se od mínění, proneseného J. Truhlářem v uvedeném článku v Časopise č. musea 1891 na str. 169. (Velikonoční hra G.) Tamtéž obšírněji poměr českých planktů k německým jest vylíčen.

Počátek hry jest kusý; ale ze zlomku možno poznati, že předcházela scéna pod křížem, neboť Jan napomíná Marii k návratu do města. Následuje výjev s vojáky, jak hrají v kostky o šaty Ježíšovy, právě tak drastický, jako scéna známá z velikonoční hry. Potom přichází Longin se sluhou a později dva ďáblové, aby zvěděli, kdo jest umučen. Belzebub praví:

»Věru, tiem se nemeškajme,
anjelóm k němu jíti nedajme;
jáť k němu s perem běžeti musím
a bude-li živ, toho pokusím,
že bychom mohli jeho duši mieti,
musili bychom sě tomu smieti.«

Pak předstupuje Josef z Arimathie před Piláta žádaje, aby mu bylo vydáno tělo Ježíšovo, a když se Kaifáš názvu krále židovského příčí, odbývá ho místokrál. Následuje snímání těla s kříže a pohřeb, čímž se hra ukončuje.

Blízký velikonocům svátek *Nanebevstoupení Páně* dal již záhy podnět ke hrám novým, a podobně účinkovalo také slavnostní processí na Boží Tělo. O prvním zmiňuje se Du-Cange pravě, že byl obyčej v jednom kostele francouzském, že Kristus okusiv chleba a vína na vyvýšené místo vystoupil, načež chlapci přestrojení za anděly zpívali: »Muži Galilejští«. Brzy hra tato, z počátku jen sama o sobě provozovaná, připojovala se ku scéně s apoštolem Tomášem a s rozmluvou Ježíše s apoštoly a Pannou Marií.[1]) Dále byla rozšiřována o proroky starého zákona, kteří židovstvo přesvědčovali, že Kristus vpravdě z mrtvých vstal. Ve hru též pojata byla slova o převzetí klíčů a pastýřském úřadě Petrově, a celek zaokrouhlen sesláním Ducha svatého i prvním kázáním Petrovým.

V české literatuře máme zbytek hry o Nanebevstoupení ze století XIV. ve zlomku Drkolenském.[2]) V něm hned na počátku Ježíš Petrovi své stádce odevzdává, a pak promlouvají apoštolé s Kristem, který ke každému pronáší něco málo slov k útěše. Bezpochyby hra tato se končila zmizením Kristovým; byla-li i u nás dále rozvětvována, říci nemůžeme.

O *Božím Těle* nebylo v evangeliu žádného zvláštního výkladu, z kterého by hra celek tvořící mohla se vyvinouti; proto také představení ta mají napořád ráz pouze symbolický. Známo jest, že svátek Božího Těla, ustanovený hlavně na památku svátosti oltářní, přeložen byl na čtvrtek po neděli po svaté Trojici, protože se nehodilo, aby na Zelený čtvrtek radostný obřad nošení těla Božího (odkudž název »Theoforia«) byl vykonáván. Svátek ustanoven byl teprve léta 1264., a od té doby pořádal se velmi okázale průvod veřejný. Pro lepší znázornění připojovány mnohé jen mimické obrazy a výstupy, při zvláštních zastaveních či štacích. Záhy však v takové obrazy vniklo mnoho světského, jak nás poučuje zákaz arcibiskupa Arnošta z roku 1366., jenž v tato slova zní: »Cum Deus in modulatione cantus instrumentalis non delectetur, sed potius in devotione cordis, quare mandatur, ne ludus thea-

[1]) Mone, Schauspiele des M. A. I., 254.
[2]) Časopis č. musea 1889, 138.

trales vel etiam fistulatores vel joculatores in festo Corporis Christi in processionibus quovis modo permittant.« Z toho patrno, že o této slavnosti v Čechách netoliko hry divadelní byly hrány, nýbrž že i rozličné veselé kousky od kejklířův a jim podobných lidí potulných prováděny byly, ač s účelem docela se nesrovnávaly. Jednak to byly hry pantomimické, že buď jen některé osoby ze Starého a Nového zákona předstupovaly, a aby lépe byly poznány, přece alespoň několik slov pronášely, jednak i malé scény biblické. Hrány byly na jevišti malém a pohyblivém (pegma) nebo na voze, taženém (aspoň v Italii) voly; u zastavení se zarazilo, a když hra byla skončena, celý průvod dále se bral. Všude těšily se hry veliké oblibě, v Anglii,[1]) v Italii i ve Francii, ale jmenovitě ve Španělsku, kde zvláště ve století XV. a XVI. kvetly, majíce název autò da fè (představení víry), a po celém světě katolickém se rozšířily. Ostatně pohyblivé jeviště nebylo žádnou zvláštností, čehož dokladem jsou hry na vozech (carri), jež od časů starých v Italii zvláště v masopustě hrány byly a žida osobou hlavní mívaly.[2]) V Čechách z doby této vlastních památek nemáme, podáme tudíž náčrtek hry cizí.[3])

Dvanáct proroků přichází, a každý z nich vykládá proroctví nějaké, jež ke Kristu se vztahuje; po nich vysvětluje dvanáct apoštolů dvanáctero článků víry. Jde i sv. Jan Křtitel s »beránkem božím«, což všecko činilo nejstarší osnovu této hry. Ve scénách přidružených Adam a Eva hlásají o příští Messiášově, tři králové vykládají význam darů svých a celek se končí papežovou přednáškou o podobnosti Adama s Kristem. Vůbec možno říci, že hra o Božím Těle byla vždycky symbolickým obrazem Krista, a to nejen v postavě Abelově, Isakově, Melchisedechově, nýbrž ve všech možných podobách, které fantasie lidská v ohledě tom plodná vytvořila.

Nanebevzetí Panny Marie teprve v době pozdější zavdalo příčinu k nové hře, která nepřestávala toliko na smrti Bohorodičky a okolnostech legendových, nýbrž obsahovala i rozeslání apoštolův, pojednávala o mladosti Matky boží a o událostech, které se sběhly za zkázy Jerusaléma.[4])

I *život apoštolů* vpraven byl v jakýsi cyklus her, jež vynikaly zvláště svým rozsahem. Mnohá taková hra ku provedení vyžadovala dvou i více dnů, ano po celých čtyřicet dní byly ve Francii hrány »Les actes des apôtres« (skutkové apoštolští). Nejčastěji býval vybírán život jediného svatého, a tím způsobem zpracovány legendy v dramatické hry.

Ke hrám velmi oblíbeným náleží hra *o sv. Mikuláši*, jež za starší doby zhusta ve Francii byla prováděna a obsahovala významné události ze života světcova.[5])

---

[1]) Halliwell, J. O. Ludus conventriae. Lond. 1851.

[2]) Klein, Geschichte des italienischen Dramas. Leipzig, 1866. I., 239.

[3]) Wilken, 139.

[4]) Mone, Altdeutsche Schauspiele str. 21.

[5]) Zprávy takové, obsažené již v prose nebo v sekvenci, se předčítaly v kostele na jeho svátek.

Auri dono vetas
stupri foedum nefas,

I.

Nejznámější toho druhu jest hra *Hilariova*, jejížto latina, jsouc promíchána frančinou, plna jest vtipu prostonárodního. Obsahuje malé čtyři anekdoty, nazvané: Obviněné dcery, tři klerikové, okradený žid a syn Gedronův.

V prvním obraze naříká otec nad chudobou a přijímá nabídnutí dcery nejstarší, která chce: »ut nostrorum species corporum nobis victum lucretur publicum.« Uslyšev to sv. Mikuláš hází jim zlato, a otec jsa potěšen zasnubuje dceru ženichovi; tak zachráněny jsou i ostatní dvě dcery. Nyní děkuje otec svému dobrodinci a sv. Mikuláš dává se mu poznati.[1])

Druhý obrázek. Tři žáci jdoucí do světa na cvičenou nalézají pohostinství u jednoho starce, který na radu své ženy zavraždí je ve spaní, aby si jejich peníze přivlastniti mohl. Přichází sv. Mikuláš, žádá za nocleh a za jídlo; tu se stařec vymlouvá, že nemá čerstvého masa. Ale světec mu praví: »Nyní jsi pravil jistě lež, máš maso velmi čerstvé, a máš je pro svou velkou hanebnost.« Stařec i žena jsou tím překvapeni a na rozkaz světcův přinášejí mrtvoly, jež sv. Mikuláš k novému životu křísí.

Třetí anekdota. Jakýs žid měl doma obraz sv. Mikuláše a každého dne se k němu modlíval. Jednou odešel zanechav obraz jako strážce svých pokladův. Přišli tři zloději a odnesli všecko, co bylo v domě, toliko obraz zůstal viseti. Když pak žid domů se navrátil a spatřil, co se přihodilo, naříkal a posléze pohrozil sv. Mikuláši, že ho bude bíti, nezaopatří-li mu do rána všecky věci. I obořil se sv. Mikuláš na zloděje, kteří o kořist děliti se chtěli, a ti ze strachu, aby zvěšeni nebyli, navrátili všecko. Žid potom se radoval.[2])

Částí čtvrtou byl syn Gedronův. Král Marmarinus posílá své sluhy, aby svět pokořili Zajali Gedrona. Jeho matka Eufrosina jde do chrámu sv. Mikuláše a tam ho hledá. Těšitelky ji napomínají a dávají radu, aby světce za pomoc prosila. Na to vystrojuje král hostinu a poroučí naříkajícímu chlapci, aby mu přinesl vína; tu přijde sv. Mikuláš, osvobodí chlapce a vrátí jej rodičům.

Ve všech hrách těchto jest obsažena tresť legend, z níž vyvinula se později známá slavnost Mikulášská.[3]) Všecky vlastnosti sv. Mikuláše tu vystoupily na jevo; jeho štědrost, ochrana dětí a žáků a pod. Uvážíme-li, že herci v době této byli hlavně žáci, nezřídka již dosti odrostlí, že hra provozována byla

---

patris et natarum
tegis velle pravum.
Nautae tribulati
turbulento mari
ut te vocaverunt,
cessit aquae motus.

Rukopis dvorní knihovny 1671. f. 37b (ze XII. století).

[1]) Coussemaker, 93.

[2]) Coussemaker, 119.

[3]) V jiné prose čteme (rk. dv. kn. 1671. f. 37a):

Servans militiae castra supernae,
praedones cohibet, daemones arcet,
astans exiguis causa salutis.

I.

před Vánočními svátky, kdy konaly se jiné výstřední slavnosti, s nimiž záhy sv. Mikuláš ve spojení uveden, nebudeme hledati výklad zvyků dosud obyčejných ve zvycích pohanských, nýbrž v uvedených jednoduchých zábavách. Hra Mikulášská byla ve Francii oblíbena, a jest jen přirozeno, že odtud se valně rozšířila též jinam, až konečně z ní stala se zábava pro malé děti, když od ní podstatné části se odloučily.

Též mnohé jiné legendy poskytovaly látku ke hrám, zvláště život sv. Kateřiny, odedávna chranitelky žákův. O skladbách takových dočte se každý v uvedené encyklopaedii francouzské a v Petitově spise o mysteriích, kde kusy známé ve Francii soustavně jsou probrány. Připomínáme jen, že r. 1412 byla v Budyšíně hrána hra o sv. Dorotě, a přitom stala se nehoda, že jeviště se zbořilo Když císař Zikmund r. 1416 v Londýně pobýval, uveden na jeviště život sv. Jiří, a jindy opět hra o sv. Štěpánu. Život sv. apoštolů vzdělán již kolem r. 1450 v rozsáhlou hru, jež potom častěji ve městech francouzských byla provozována.

Ze Starého zákona hra o Adamovi obsahovala mimo jeho neposlušnost a vyhnání z ráje, také příběh Kainův a Abelův a zprávy o prorocích.

Užito bylo i pověsti o Antikristovi, z níž v Němcích zvláštní hra povstala.

Shledáváme tedy ku konci XIV. století, že byly již hry velmi rozmanité, a že staré skladby podle potřeby přizpůsobovaly se nejen duchu národnímu, ale i duchu doby. Ve hrách českých poznali jsme, že jména ďáblů byla počeštěna, a bývají též obraty, které připomínají etymologii lidovou, jako na př. ve hře německé, kde opakuje Rubín slova »heu quantus est dolor noster«, po způsobu svém: »was Heu, was Heu, was Heu! was saget ihr von Heu«. Citu národnímu vyhověno bylo případnými narážkami, jako na př.: utvrď v pravdě tvé všecky věrné Čechy. Ale jinak skládány a provozovány byly hry beze vší tendence, leda že k nábožnosti povzbuzovaly. Tendence do nich dostala se teprve za reformace, zvláště v Němcích, kde na příklad ze hry o Antikristovi upotřebeno bylo látky ke hře o »*paní Jutě*«, t. j. o papežici Johanně, která na přímluvu Panny Marie na milost boží vzata byla.

IV.

Vnější úprava her divadelních.

Dokud hry souvisely s liturgií a přidružovaly se k službám božím, církev jim na odpor se nestavěla, a tudíž i ve chrámech směly se provozovati, Teprve pak bylo kněžím a klerikům vůbec v účastenství zabraňováno, když se do her mnoho živlu světského přimísilo. Zákazem postiženy byly nejdříve hry ďábelské a »bláznovské« v Italii již r. 850, a taktéž i hry, které zde onde potulní herci prováděli. Kapitularie císaře Karla Velikého zakazovaly ve hrách světských užívati rouch posvátných, a zákazy takové byly ve Francii až do století XII. opakovány. Protože kněžím tenkráte tanec vůbec byl za-

pověděn, a o hrách podjáhenských často divoké tance na jevištích byly prováděny, rozšířen zákaz znenáhla na divadelní zábavy; ale ovšem světské duchovenstvo nebylo tak důtklivě napomínáno jako řeholníci. Nicméně hry, pokud v nich tanců nebylo, ještě i potom byly pěstovány hlavně v klášteřích, jak tomu nasvědčují na př. zprávy o panenském klášteře sv. Jiří na hradě Pražském.[1]) Mělyť kláštery vždy dosti osob ku provozování her. Avšak asi od století XIII. byly zákazy zostřeny a hry, které z kostela na hřbitov přeneseny byly, nesměly se již ani na hřbitovech hráti. Takové usnesení stalo se roku 1227 na synodě v Trevíru,[2]) a od doby té i v Němcích hojné vydávány byly zákazy, ač ovšem ne vždycky s výsledkem.

V Čechách obrátila se církev proti zábavám podobným ve století XIV.; o zákazech starších nemáme povědomosti, ale domýšleti se můžeme, že na Čechy vztahovaly se zákazy vydávané arcibiskupem Mohučským. Později z kněžstva hlavně mnich Konrád Waldhauser horlil proti tomu, že děti brány bývají k představením divadelním,[3]) a i Milič se obracel proti masopustním zábavám.[4]) Písně ďábelské a běsovské již dříve byly zapovídány, a r. 1366 zakázala synoda hry divadelní a kejklířské na Boží Tělo. Od arcibiskupa Jana z Jenštejna podle slov Husových vyšel zákaz proti hrám oslovským; konečně pak sbor basilejský vůbec proti účasti kněží ve hrách se obrátil.[5])

Památky naše písemné ukazují, že hry divadelní ani v té době u nás nepominuly, a že zvláště žákovstvo v nich se účastnilo. Obyčejně hrálo se před kostelem; zdali také na veřejném náměstí, nemůžeme tvrditi.

Jeviště bylo zřizováno podlé místa hry. Dokud hrálo se v kostele, postačil boží hrob aneb oltář a jesle u něho stojící; kněží oblečeni byli v roucho kostelní a nějakými odznaky buď kadidelnicí nebo holí s hvězdou opatřeni. Ale jinak tomu bylo, když počet osob ve hře byl veliký a hra sama rozsáhlá; tu již bylo třeba úpravy zvláštní, která časem dospěla k veliké dokonalosti.

Hry středověké od her staroklassických hlavně tím se lišily, že v nich nebylo jednoty děje, času a místa. Děj se přenášel postupně z místa na místo, a události, oddělené časem od sebe, byly předvedeny v nepřetržitém spojení jedna za druhou. Podle toho zařízeno bylo i jeviště; úpravu mělo po celou hru stejnou, děj postupoval od místa k místu, a mnohdy dva děje, které spolu souvisely, najednou byly konány. Osoby hned od počátku hry stály na místech svých; i když úlohu svou odříkávaly, zůstaly na svém stanovišti, takže divák měl neustále před očima obraz děje ukončeného a děje nastá-

---

[1]) Konrád, K. Dějiny posvátného zpěvu. V Praze, 1882, 182.

[2]) Hoffmann, Fundgruben II., 242.

[3]) Rukopis c. k. dvorní knihovny 4385 f. 28b: nam interdum pueros ad vana spectacula, ad coreas ducunt.

[4]) Rk. d. knih. 3661: in carnisprivio currunt insani hastiludentes vel corisantes, quaerentes omnia domorum ostia subintrare.

[5]) Rk. dv. knih. 4954. f. 88. In via quilibet (kněz) incedat pudicis oculis cum modestia et gravitate, ad loca minus honesta non vadat nec ad spectacula publica, coreas, ludos, hastiludia, torneamenta et alia (Reformatio in concilio Basiliensi).

vajícího. Jen hlavní osoby od místa k místu se pohybovaly. Toto bylo příčinou, že při hrách objemnějších i jeviště větší mělo rozměry. Bylo vyvýšeno a na podiu (ve Francii zváno bylo »puy«) se rozeznávaly jednak budovy, jednak prázdné prostory. Budovy naznačovaly se koly do země zaraženými a svrchu plátnem pokrytými tak, že se všech čtyř stran bylo dovnitř viděti; jen někdy koly opatřovány záclonami, které se spouštěly, když některý výjev měl býti toliko naznačen. Mnohdy opatřovalo se místo nápisem, jako: dům v Nazaretě, chrám jerusalemský, dům Pilátův a pod. Mezi budovami bylo prázdné místo, kdež se hrálo, nebyla-li hra na určité místo vázána. Od místa k místu se pokračovalo; buď v domě neb na ulici se děj prováděl, až celé jeviště se přešlo.[1]) Obecenstvo hru pozorovalo se všech stran, sedíc při tom buď na zemi anebo na připravených sedadlech.

Takové bývalo jeviště při hrách jednoduchých; při hrách složitějších, zejména kde i nebe a peklo se představovalo, bylo nezbytně potřebí úpravy nákladnější. Za nebe užilo se vyvýšeného lešení, s něhož po schodech anebo po řebříku se mohlo sestoupiti na zemi, t. j. na podium; na opačné straně proti nebi zřízeno bylo peklo, poněkud nižší než podlaha, a vyznačováno dračí tlamou, jež chvílemi se rozvírala. Dle potřeby bylo při pekle místo zvlášť ohraničené jakožto předpeklí. Nám se zdá, že takové jeviště máme na obraze, který představuje smrt sv. Barbory v rukopise c. k. dvorské knihovny ve Vídni č. 1880 (fol. 187), ozdobeném bohatě výjevy ze života svatých. Tu po pravé straně vidíme peklo a ďábly; z něho vedou schody na jeviště, kde soudí otec svou dceru; nad trůnem lze spatřiti pavlač vyčnívající, s které Bůh a andělé k svaté mučenici tuším promlouvali. Jest možno, že německému malíři, jenž obraz provedl, na mysli tanulo lešení z divadelní hry o životě téže světice.[2])

Bývalo však také jeviště trojí nad sebou;[3]) horní poschodí představovalo nebe, dolejší zemi a nejspodnější peklo. Že by snad ještě více takových poschodí nad sebe se bylo kladlo, jest pravdě nepodobné. Ostatně takového jeviště upotřebeno jen tehdy, když nebylo místa prostranného. Kde dovolovalo místo, hrálo se třebas na celém náměstí, a lidé s oken a se střech hru pozorovali spokojujíce se i mimikou, když z dáli slovům nerozuměli. Ovšem stávalo se také dosti zhusta, že všickni posluchači neslyšeli, nýbrž jen ti, kteří byli nejblíže jeviště. V hledišti zřizovány byly zvláštní galerie pro obecenstvo; vznešeným osobám vyhrazovalo se místo na samé scéně po straně; lid obyčejný stál.

Také ráj býval na podiu naznačen, nedaleko nebe; hory, na př. Olivetská a jiné, byly napodobeny malou vyvýšeninou, za doby nejstarší třeba sudem.

Při mysteriích byla úprava na jevišti velmi jednoduchá; mimo nejnutnější věci neužívalo se nijakých příprav ku klamu obecenstva. Nebylo ani opony, ač ji grammatikáři znali, činíce rozdíl mezi cortinou (staročesky cíchou)

---

[1]) Obraz takového jeviště podává nám Mone, Schauspiele des M. A. 1846.
[2]) Viollet le Duc: Ancien théâtre français. 1855, IV., f. VIII.
[3]) Takové jeviště ze století XV. jest ve spise: Paris, L.: Le théâtre à Reims. 188·, 8°.

a mezi velariem.[1]) Dvě nebo tři stěny na obou stranách v podobě kulis značily místo, kde se co děje. Změna udávána byla výměnou opony zadní nebo prospektu. Hráno na jevišti docela otevřeném. Ve hrách vánočních přiváděla se na jeviště zvířata, která k ději patřila. Kohout volal jasným a úsečným hlasem: »Christus natus est« (Kristus se narodil), vůl otazuje se ho bučel: »U-bi« (Kde?), jehně mu odpovídalo »Bé-tlem« a osel pobízel: »Ia-mus« (Pojďme). Také ve hře velikonoční skutečný osel figuroval při slavném vjezdu Kristově do Jerusaléma. Ale již záhy vyvinula se dosti důkladná mašinerie, které používalo se zvláště ve hrách, v nichž se utrpení některého svatého znázorňovalo. Bylo tu již zvláštní propadliště, kde Kristus zmizel apoštolům anebo kudy najednou před nimi se objevil; touže cestou dostala se na jeviště nalíčená postava nebo figura, která před obecenstvem na místě svatého mukám se podrobila. Při umučení Páně byla buď podoba Kristova na kříž pověšena, anebo představovatel byl na kříž pozdvižen tak, že se nohy dole opíraly o přibité prkénko; pod oděvem, nebyl-li snad docela nah, měl měchýř naplněný krví nebo barvou, odkudž krev vytékala, když Longin srdce kopím probodl. Také smrt Jidášova drastickým způsobem se představovala; když totiž se zlomil strom a tělo Jidášovo na zem padlo, vylezla střeva v oděvu ukrytá a místo duše vyletěl havran, k tomu konci již přichystaný.[2])

Poněvadž při představeních nehody a neštěstí se přiházívaly, užíváno při některých výjevech vycpaných podob a mluveno bylo pak místo nich z pozadí jeviště.[3]) Někdy pro nehody hry byly dokonce zapovídány.

Pokud možno, hledělo se k tomu, aby hra nejskvěleji byla vypravena, poněvadž tím více obecenstvu se líbila. Zvláště nebe a ráj, sídla blažených, nádherně byly ozdobeny; Bůh Otec tu seděl na trůně, se všemi odznaky své moci. I ve hrách obyčejných měl Kristus roucho lepší než apoštolé, jak se již v české hře praví: »Tunc Jesus in apparatu nobiliori veniens.«[4]) S touž pečlivostí také peklo bylo představováno. Čerti podle popisů a obrazů zachovaných byli oděni v kůže rozličných zvířat čtyrnohých anebo ptáků, na

[1]) »Graecista« složený od Eberharda z Bethunu (rukopis dvorské knihovny č. 2348, f. 45b) praví:

Aulea dicitur aulae, pentasmata templi,
cortinae thalami, velaria vela teatri.

Ve starých slovnících českých máme tyto názvy: Teatrum *okol*; larva = *škravoška;* histrio *hřec;* joculator *žertéř*, *žakéř;* pantomimus *spilman;* mimus *hluma*; comoedia *pěsnotvora;* tragoedia *nec(n)ota.*

[2]) V Hazmburském mšále (rk. dvorní knihovny č. 1844) vidíme, jak anděl a čert vytahují z umírajících lotrů duše v podobě malých dětí.

[3]) Jak velice prostředku takového bylo potřebí, svědčí událost, již uvádí Wackernagel l. c. 86. V malém jakémsi městě Pomořanském osoby Krista a Longina představující byly úhlavními nepřátely. Longin maje probodnouti srdce Ježíšovo tak se zapomenul, že bodl poněkud hlouběji a Krista usmrtil. To když spatřil Jan stojící pod křížem, vrhl se na vraha a zaškrtil ho. Hře ovšem byl konec; k tomu ještě Jan na útěku upadl a zlomil nohu a dopaden byv zemřel na popravišti.

[4]) Hanuš, 65, 79.

hlavě měli veliké rohy, v rukou vidle a kolem těla řetěz, na němž zvonky visely; z pravidla byl ohon hlavním jejich přívěskem. Aby hrůza napadla posluchače, činili veliký hluk a lomoz, rozmanité kousky prováděli, aby obecenstvo rozesmáli, a nad to mnohdy z úst vypouštěli oheň uměle připravený Někdy byli vedle ďáblů starých i malí diblíci. Z hrozebného pekla ob čas rozléhal se řev, lání a hromobití, a kdykoli pekelná tlama se rozevřela,[1]) vycházel z ní skutečný oheň, který mnohdykrát neopatrného ďábla zachytil a potvorný oděv na něm spálil. Ostatně ďáblové, jsouce postavami komickými, také podle toho se chovali; duše a těla odsouzenců brali na trakaře a odváželi je do pekla. Někdy ďábel sám Jidáše na strom věšel a společně s ním do pekla se propadl. I v očistci bylo viděti trápené a mučené duše. Místo ohraničeno bylo sítí nebo zábradlím; tu byly duše podle velikosti své viny oblečeny buď v košili bílou nebo černou. Lotr kající měl oděv bílý, lotr z levice černou košili.

V nebi byli sborové andělští přiměřeně ustrojení, a buď od nich nebo od jiných hudba rajská byla provozována. Šatem andělů bylo bílé roucho kněžské a křídla; vůbec užíváno ve starší době při hrách roucha vesměs řasnatého, které, zakrývajíc někdy i hlavu, dovolovalo, že muži mohli představovati též osoby ženské. Duch svatý dle tehdejšího zvyku míval podobu holubice, Bůh Otec postavu vážného starce. Svatí opatřeni byli symboly, podle nichž i dnes je poznáváme. Kain oděn byl v roucho červené, Abel v oděv bílý atd.[2])

V.

Herci a jejich hra.

Zprávy o provozování některých her nezřídka vedou si tak podrobně, že si můžeme učiniti dobrou představu o tehdejší mašinerii.[3]) Tajnosti ráje a pekla mnohdy tak velkolepě se zobrazovaly, že lid v nadšení byl uváděn. Pravda, andělé a jiné bytosti sestupovali s výše a stávali se najednou neviditelnými, satan nesen jsa drakem z pekla se vynořoval, aniž se mohlo poznati, jakým způsobem se to děje. Hůl Mojžíšova, uschlá a suchá, vypučela náhle v květ a listí; voda se měnila ve víno, a posluchači se všech stran se tlačili, aby ho okusili. Fíkový strom, jemuž Kristus zlořečil, najednou zvadl, při smrti Kristově pukalo kamení a děly se neobyčejné věci, ale kterak, nikdo nevěděl. Zvlášť ohromna byla výprava francouzské hry o obležení města Orleansu.[4]) Tu před zraky obecenstva byla obléhána města, dobyta, vydrancována

---

[1]) Adam, mystère du XII siècle éd. par Léon Palustre. Paris, 1877, 8°, 84. »Infernum, et in eo facient fumum magnum exsurgere, et vociferabuntur inter se in inferno gaudentes, et collident caldaria et lebetes, ut exterius audiantur« znělo naučení pro regisseura.

[2]) l. c. 110. Jiné poučení zní: Venientes diaboli ducent Chaim, sepius pulsantes, ad infernum, Abel vero ducent micius.

[3]) Morice, Histoire de la mise en scène. Paris. 1836. 84.

[4]) Tivier H.: Étude sur le mystère du siège d'Orléans. 1868. 8°.

a spálena, sváděny na jevišti celé bitvy, že i mrtvoly je pokrývaly. Všecko provedeno s pravděpodobností neobyčejnou; dějem lid snáze měl pochopiti událost a nebylo přáno ani času ani příležitosti, aby si posluchač snad také něco přimyslil. Pro lidskou fantasii nebylo ve hrách těchto vůbec místa, a proto scény, jako narození Kristovo, vesměs se děly na jevišti, ovšem za záclonou.

Hrálo se v kostele, na hřbitovech a posléz na náměstí. Ve Francii, kde se zachovaly zbytky starých divadel římských, konávaly se hry v těchto divadelních místnostech; jinde vhodné místo pro hru se teprv upravilo, při čemž nejen vláda a obce, ale i osoby soukromé ochotně poskytovaly dříví na stavbu jeviště a galerie pro diváky a mnohdy i penězi přispívaly, aby hry s náležitou okázalostí se zahájily. Bylo to vždy velikou slavností pro celé okolí, když někde hra se provozovala. Z daleka přicházelo na tisíce lidí a bylo přítomno hrám i po několik dní za sebou, se stejným nadšením, s jakým herci na jevišti hráli. Na stavbu nejen jednotlivci, ale i celé obce dohlíželi a starali se, aby si zjednali lidi obeznalé v tajnostech divadelních.

Hry pořádány při slavnostech zvláštních, jako ku př. při korunování krále, a vydání na ně bylo nemalé. Stálať jediné tesařská práce při hře v Paříži roku 1598. 412 zlatých, což v našich penězích dělá asi 5000 zl. [1]) Zdali také u nás při slavnostech toho druhu, na příklad roku 1297., když král Václav II. slavně byl korunován, něco takového bylo podniknuto, doložiti nemůžeme; [2]) zajisté nescházelo zde šprýmařů a žonglérů, kteří aspoň svými veselými nápady hosti bavili. Přístup ke hrám o podobných slavnostech byl každému dovolen; ale jinak při hrách, jež ob čas v městech byly vypravovány a zvlášť, když výdaje byly veliké, platívalo se vstupné (na př. v Paříži). Na venkově, kde na vydání obyčejně občané sbírkami přispívali, nic určitého o vstupném se nepraví, ale můžeme se přece domýšleti, že se vybíralo.

Povážíme-li, že hry zprvu byly mnohem spíše pro vzdělání lidu, než pro zábavu, vysvětlíme sobě, že jejich pořadateli byli duchovní a že mnozí hodnostáři církevní jim přáli a nákladem svým je vypravovali. Stávalo se to obyčejně o svátku některého světce, zejména kostelního patrona, jehož život a divy věřícím obrazně na mysl přivedeny býti měly. Proto hry, doplňující jaksi služby boží, počínaly se mší svatou; z kostela herci ve slavném průvodě ubírali se na jeviště, odkudž po představení se zase vraceli do kostela na »Tedeum«. Velmi často i některý pán světský nebo paní hru svým nákladem podnikli. V čase pozdějším, když hry pro světské přívěsky a rozličné vtipy již jen k zábavě sloužily, představení ze života svatých vždy ještě se pokládala za věc chvalitebnou, sloužící ke cti i kostelu i městu. I účastnili se v nich kněží, ne-li již jako herci, aspoň jako rádcové a pořadatelé. Po nich správu her na sebe přejali rektoři škol se svými žáky, až posléze ve stol. XVI. ocitlo se pořádání dokonce v rukou lidí světských, na mnoze i z kruhů ře-

[1]) Petit, I, 403.
[2]) Palacký, Dějiny. 1877, II., 1., 277.

meslnických. Stále však církvi náleželo právo, aby hry zkoumala, což přešlo později též na úřad světský; že ostatně církev divadlu přála, patrno z toho, že se udílely i plnomocné odpustky těm, kteří ve hrách účinkovali. R 1437. poručil v Metách biskup na oslavu her město osvětliti; někde v postě ani náboženské cvičení se neodbývalo, jen aby se herci k umučení Páně lépe připraviti mohli. Zřídka kdy se biskupové vyslovili proti hrám, a i v tom případě duchovenstvo nižší přijímávalo dobrovolně některé úlohy. V Paříži záhy se mysterie vymanily z dozoru duchovenstva. Již na konci XIV. věku sjednotili se měšťané v bratrstvo ku provozování hry »o utrpení«, a obdrželi r. 1402. od krále, jenž vícekrát byl přítomen, zvláštní privilegium na představování oné hry. *A od této doby možno jest mluviti o stálém divadle francouzském.*

Na venkově zůstaly hry v rukou ochotníků měšťanských; především to byly cechy, které časem pečovaly o to, aby se konaly hry ze života jejich patronů. S nimi o náklad dělilo se město; rada městská hry povolovala a policejní opatření činila, dohlížejíc i na cizince, o jichž ubytování mnohdy se starala. Příspěvek na penězích, jaký město věnovalo na hry, vyplatil se na jiné straně, zvláště když mnoho lidstva ke hrám zavítalo a několik dnů tu žilo; aby se pak dobře hospodařilo, dohlížel magistrát zvláštními zřízenci ke hrám.

Měla-li se hra zdařile provésti, bylo potřebí mezi herci přísné kázně. Pečovali o to dozorci nebo superintendenti, kteří s dovolením obecní správy spojujíce se s herci mnohdy i na vlastní vrub hry podnikali a útraty rukou společnou nesli, jsouce zodpovědni za »tělo i statky a svědomité provedení úlohy«. Intendanti rozdělili práce směřující k vedení čili režii hry mezi sebe: jeden měl na péči hudbu, druhý jeviště, a byla-li hra větší, opět někteří dbali o pořádné studování úloh dle určitých partií. Herců, hlásících se k účinkování dílem ze zábavy a lidské marnivosti, dílem také z úcty k věci samé, bylo dosti, a mnohdy ve městě z každé téměř rodiny některý člen účastnil se her i předběžných povinných zkoušek. Aby pak hra pro nahodilou překážku se nemusila odložiti, obyčejně na úlohu připraveny byly dvě osoby, někdy i osob více. Každý z herců spokojil se s úlohou nebo »partýskou«, která mu byla přidělena; při rozdělování spravovali se dozorci a režisseuři duševním nadáním herce, a neučeným osobám dávali jen úlohy malé. Také byly ustanoveny tresty, když někdo za hry opustil jeviště; mezi představením popíjeti bylo hercům, i když právě nehráli, zakázáno. Občerstviti se dovoleno toliko v určitých přestávkách, a ze společné pokladnice dáno něco peněz na propití i dorostlým i dětem, které anděly představovaly.

Mezi účastníky nalézáme zřídka šlechtice; hlavně bývali to kněží, kteří mnohdy měli přední úlohy, a jiné vzdělané osoby. Avšak jen muži směli se účastniti; ženštiny až do XVI. století ve hrách se neúčastnily, leč snad tehdy, když na jevišti byl pořádán průvod žen. Tomu nepodléhaly ovšem hry v klášteřích ženských, zvláště když »pláč Marie« byl provozován. Jinak hráli muži úlohy žen, ale vždy dbáno toho, aby úlohu Panny Marie provedl mládenec bezvousý a hlasu pokud možno jemného. Ještě na počátku XVI. věku účastnily se ženy ve hrách jen výjimkou.

Nebylo nic neobyčejného, že při velkých představeních osobu jednu hrálo několik lidí, poněvadž nemohlo se žádati, aby se kdo naučil mnoha tisícům veršů nazpamět. I stávalo se, že v druhém nebo třetím již jednání herec svou úlohu jinému odevzdal a menší partii nějakou přejal. Pověst mnohých herců po představení valem se rozšířila, že i do měst jiných zváni byli ke hrám pohostinským. Pařížská společnost pašijová dobré své herce často jinam na výpomoc odesílala. A sloužil-li úspěch dobrým hercům ke cti, neméně se chlubívali i sprostí lidé, kteří náhodou hráli třebas jen malou úlohu, zvláště vznešenou osobu představujíce, a dlouho ještě bylo ukazováno na ně jako na krále a pod. z té neb oné hry.

Také byly partésky nebo parteky i tehdy rozděleny, když některý světec zobrazen byl v rozličných dobách života; na příklad v »životě Panny Marie« byla osoba, představující Marii jako dítě, jiná, než Maria pod křížem stojící. Isák, jenž v jednom výstupě byl ještě chlapcem, v jiném jednání objevoval se jako muž, a proto jej tu hrála jiná osoba odrostlá.

Oděv potřebný vzal každý herec z domova; vidíme to na rytinách ve hrách Terenciových, poprvé tiskem vydaných, že osoby staromské měly moderní oblek století XV. Pouze o oděv skvostný bylo postaráno ze společných příjmů; oděv kněžský se vůbec vypůjčoval. Ve výstroji nebývalo shody, neboť každý herec chtěl se vyznamenati šatem pokud možno nejkrásnějším; trvala-li hra po několik dní, i ďábel se objevoval pokaždé v jiné úpravě. Svatí měli oděv osob duchovních. Obecenstvo snášelo se s tímto přepychem, ale na druhé straně také nic se neurážello, že i nahé osoby na divadle vystupovaly. Kristus na kříži byl rozpjat bez pokryvky a v ráji bylo viděti Adama zcela bez oděvu. Vzpomeneme-li sobě na známý v historii vjezd císaře Karla V. do Gentu, nebudeme uvedený obyčej za nic neslýchaného pokládati.

Bylo zvykem, že hra ohlašována byla veřejně po ulicích. Poprvé se to dělo jen všeobecně a obyvatelstvo bylo zváno, aby se o úlohy ucházelo. Podruhé se hra oznamovala před samým počátkem. Tu herci, oděni jsouce tak, jak hráti měli, ubírali se městem, jež ovšem celé sběhlo se na podívanou. V Paříži napřed jeli na koních trubači, po nich městský biřic s úředníky a vojáky městskými a činili pořádek, za nimi dva hlasatelé slavně oblečení, kteří hru provolávali, dále pořadatelé a množství lidu oblečeného dle stavu a hodnosti své. Na určitém místě se sešli a odtud vytáhli s hudbou k jevišti, kde se každý na své místo postavil. Hra počala obyčejně ráno o sedmé hodině a trvala do druhé s poledne, kdy nastal malý odpočinek; potom se pokračovalo až do večera. Přestávka vyplněna byla hudbou, která ozývala se též dlouho do noci a bavila tancující obecenstvo. Druhý den buď kratší hra se opakovala anebo pokračováno ve hře, která mnohdy několik dní po sobě se táhla. Herci hráli se zápalem, a i obecenstvo rádo poslouchalo a nedalo se odstrašiti sluncem ani deštěm (málokdy chráněno bylo roztaženými plachtami) a s dychtivostí sledovalo hru, třebas ani všem slovům nerozumělo. V noci se obyčejně na jevišti připravilo, co tam následujícího dne býti mělo.

Vedl-li se náklad na hry společně, byl i výtěžek z nich mezi účinkující rozdělen. K výdajům náležel na prvním místě honorář spisovateli hry nebo jejímu redaktoru. Zaplaceno tak kdysi kanovníkovi Praovi za práci, nepočítaje odměnu za rozepisování kusu, 225 zl. čili 2190 franků; 5545 fr. za zřízení jeviště, také asi tolik za dekoraci a mašinerii. Mnohdy ještě dopláceti musil, kdo hru vypravil. Proto nebylo divno, že vybírán byl poplatek za sedadla, zvláště když byly výlohy veliké. R. 1509. v Romansu se platilo za sedadlo 3 zl., za místo obyčejné po jednom *sous*; druhý den byly ceny poměrně menší, takže se sešlo 130 zl. proti 153 zl., které vybrány dne předešlého. Výnos celého třídenního představení obnášel 680 zl. V Paříži roku 1542 upraveny byly i platy za místa ve stálém divadle a nemělo býti více žádáno na osobě než 20 sous. Co se vydělalo, rozděleno bylo na dvě polovice; jedna náležela podnikatelům, o druhou se herci rozdělili.

Co se společností stálých týká, slynulo hlavně připomenuté již »*bratrstvo pašijové v Paříži*«, po jehož příkladu i ve venkovských městech podobné spolky se založily.

Komické hry od času sv. Ludvíka provozovali kočovní žongléři, kteří po Francii na zvláštním lešení malé hry prostonárodní hráli, až i v Paříži se usadili.

VI.

Vnitřní hodnota her středověkých.

Divadelní hry středověké dlužno posuzovati se stanoviska těch dob, ve kterých duch lidský se nepovznesl k vědomí vlastní individuality. Hrdinové na divadle byli spíše osobami trpnými než jednajícími a ráz tento podržovali i tehdáž, když plody dramatiků starých v originále již kolovaly a národní drama francouzské i anglické na klassických základech povstávalo, zachovávajíc dle Aristotela jednotu místa, času a děje. Ve středověkém divadle, jak již zmínka se stala, nebylo místo, kde děj se konal, jediné, nýbrž za hry nalézalo se jich tolik, kolik právě zajímavých příhod v životě některého svatého bylo, a ne pouze na zemi, často v nebi i v pekle, ba mnohdy současně na dvou stranách najednou. Abychom příkladem to dolíčili, podotýkáme, že ve velikém mysteriu o »Umučení Páně« Kristus po pokušení ďáblově na poušti zůstává a zatím, co ďábel do pekla sestupuje a Luciperovi zprávu podává o tom, jak pochodil — sestupují s nebe andělé, aby přinesli Pánu svému občerstvující pokrmy.[1]) Byla to ve středověkém divadle důležitá okolnost, dle níž také jeviště bylo pořádáno.

Ještě méně dodržována byla jednota času. Co v divadle našem bývá naznačováno shrnutím opony, o tom nebylo řeči, a na jevišti otevřeném prováděny děje, jež netoliko několik let, ale hned celá století od sebe odděleny

[1]) Ad. Ebert, Entwickelungsgeschichte der französischen Tragoedie. Gotha. 1856. 8°, 40 a násl.

byly. Pannu Marii spatřujeme zde brzo jako dítě, brzo jako pannu a matku; ve hře prorocké osoby, jež v různých stoletích žily, jsou vedle sebe, nehledíc již ani k tomu, že postup historický docela nebyl zachováván. Byly-li již některé místnosti označeny, na př. Řím anebo Jerusalem, přenesl se děj mžikem s jednoho místa na druhé, což mnohdy ani slovy nebylo naznačeno. Ovšem se někdy přihodilo, že osoba pravila: »Nyní jdu tam a tam,« a jakmile to vyřkla, již se na místě ocitla.

Rozmanitost děje všude jest patrna. Přede zraky obecenstva nerozvíjela se událost pouze jediná, nýbrž odehrávaly se události různé, mnohdy ani mezi sebou nesouvislé, jež téměř nahodile za sebou jdouce tvořily malé samostatné obrázky Toto pozorujeme zejména ve velikých hrách, z nichž jednotlivé scény a obrazy také samostatně se prováděti mohly. Po pravidelném rozdělení není ani stopy, a je-li přece nějaké, neplyne z obsahu, nýbrž ze vnějších okolností aneb i ze zkušeností, jakých nabyli skladatelé při provozování samém. Řídili se tím, že v jeden den není možno celou úlohu provésti a odkládajíce ostatek na druhý den, rozdělovali hry na dny. Každý den obsahoval asi tolik, kolik herec mohl bez napínání sil svých přednésti a posluchač se zálibou slyšeti, neměli-li oba příliš unaveni býti. Ovšem i potom, zvlášť v obsáhlých kusech dlouhá chvíle o diváka se pokoušela, zejména když opodál stoje z děje samého mnoho neslyšel; proto také skladatelé vkládávali pro obveselení a osvěžení mysli do her kousky žertovné, aby při vhodné příležitosti přednésti se mohly. [1]) Konečný výsledek přese všecku nepravidelnost byl týž, jako při dramatech pravidelných: zvláštní pocit a nálada, v jakou byli posluchači uvedeni, vidouce na rozsáhlém jevišti představovaný život Kristův anebo některého světce. Také v obsahu vždy něco bylo, co hlavní myšlénku vyjadřovalo, ať to již byla láska Boží k potomkům Adamovým anebo láska ke Kristu.

Mnohdy děj vyvíjel se pomocí nadpřirozenou a božskou, ježto mocnosti vyšší zasahovaly v lidské jednání jako v řeckém dramatě »deus ex machina«; ale tu vždy pomoc dobře se vysvětlila, protože na jevišti nebe i peklo úzce spolu byly spojeny. Jeť vůbec význačnou vlastností her středověkých, že lidská vůle není rozhodným činitelem, alespoň ne bezprostředním, neboť působí nejen Bůh, ale i Panna Maria a andělé, tak děj řídíce, že člověk jest pouze nástrojem v jejich rukou. Shledáváme to zvláště ve hrách, které pojednávají o obrácení pohanův. Ve hře o sv. Mikuláši neobrací se žid po zápase vnitřním, tak daleko líčení charakterů posud nedospělo, nýbrž jednoduchým zázrakem a jinými nahodilostmi. Nemůže-li býti tudíž řeči o charakteru v mysteriích, tím méně ho smíme hledati ve hrách, kde nadpřirozené pojmy jako osoby vystupují. Výrazných charakterů tu není, osoby jsou si naskrz podobny, zvláště nacházejí-li se ve stejných okolnostech. Jeden a týž vzor mučeníka najdeme ve všech hrách, anděl andělu a ďábel ďáblu se podobá, jejich skutky jsou zcela stejné a beze všeho stupňování. Jest to zase jen následek zevnější formy, která jest většinou epická a přísně vy-

[1]) Petit, I., 267.

pravování legendárního se přidržuje. Málo najdeme scén, v nichž by básníci použili mluvy skutečně dramatické, mnohem častěji slýcháme pouhé obraty z legend; snad nechtěli se uchýliti od povahy písmem ustálené. Zhusta vyskytují se dlouhé monology, pravá kostelní kázání, vyšperkovaná celou učeností středověkou a vzpomínkami na klassickou vzdělanost.[1])

Více živosti a skutečnosti nalézáme při osobách ve hře vedlejších; poněvadž jejich postava a povaha přísně vytknuta nebyla, mohli je básníci svobodněji a lépe nakresliti. Patří sem osoby služebníků, žebráků a pod. Obecenstvu se postavy tyto velmi líbily, ježto básník líčil lidi, jak je viděl před sebou. Tak záletnou Magdalenu hned po těchto slovech poznáváme:

Krämer, gieb die Farbe mir,
die mein Wänglein röthe,
damit ich den jungen Mann
wider Willen mich zu lieben nöthe!
Seht mir an, junge Mann,
lasst mich euch gefallen.
Minnet, tugendliche Mann, minnigliche Frauen.[2])

Od polovice XV. století v oblibě byli »blázni«, obvyklí ovšem již také v době starší, ale poněkud v jiné podobě. »*Stultus* anebo hloupý«, jsa neustále na jevišti, doprovázel hru slovy, která mu chvilková nálada na mysl přivedla. Vedle něho i čert prováděl kousky komické, jak bylo vzpomenuto. Uvedeme na příklad návod pro herce ze hry o »*Adamovi*«, pocházející ze XII. století: »Adam et Eva spacientur honeste delectantes per paradisum; interea daemones discurrant per plateas, gestus facientes competentes.« A takové výstupy nebyly ve hrách osamotnělé, jich bylo používáno jako vložek mezi oddíly her větších, aby diváci se pobavili. Jmenovaly se obyčejně intermedia (intermets).

Podoba lidí obyčejných byla tedy dosti věrně kreslena; za to k idealisování povah nedostávalo se síly,[3]) čímž podobají se hlavní osoby loutkám, kterými s nebe bylo pohybováno. Aby tudíž se tato prázdnota zakryla, chápali se básníci jiných prostředků, vznešenost mučeníků vyličujíce. Užívali zevnějších effektů v míře největší a předváděli obecenstvu mnohdy muka, jakých jen se mohli domysliti. To spatřujeme ve všech hrách o mučenících; útrapy svatých s nejmenšími podrobnostmi byly před diváky zobrazovány a jimi také celé dramatické jednání vyjadřováno.

Zbyvá ještě pronésti něco málo slov o názvech divadelních her. Nejobecnější, ač původem snad nejmladší jméno jejich jest mysterie. Asi do XV. století nazývány byly »ludus« nebo »miraculum« neb i »historia«; toho

---

[1]) V tom byli sobě rovni básníci všech národů, že v křesťanské hry zaplétali i bohy starořímské a i jiné věci zaměňovali; Římané z doby Augustovy zaklínají se u nich Muhamedem (Petit, I., 256.) a ve století pátém z ručnic se střílí. Nečinili tak z nevědomosti, ale že vůbec neznali jednotu místa a času; diváci nikterak se tím nepohoršili, nýbrž libovali si, že vidí před sebou své sousedy, jichž řeč a zvyky znali.

[2]) Wackernagel, II., 80.

[3]) Ebert, 52.

času značilo mysterium obyčejně hry mimické a figurální, které při slavnostech královských se odbývaly, a potom pojmenovány takto všecky hry vážné, ať již týkaly se života Kristova nebo svatých. [1]) Nyní ovšem uvykli jsme nazývati mysteriemi taková představení dramatická, jež alespoň z části odnášejí se k životu Kristovu, a název rozšířil se i na látky mimoevangelické, pokud jen poněkud s Kristem souvisejí, jako ku př. ve hrách prorockých aneb o stvoření světa.

Legendy zdramatisované nazývaly se »divy« (miracles), poněvadž jádrem jejich byl vždy nějaký zázrak. Ovšem ve starší době nedodržováno přesně rozdílu a mysterie s divy se zaměňovaly. Skladatelé až do XIII. století byli duchovní, později básníci světští.

Mimo hry vážné pěstovány i malé hry komické, jsouce tak východištěm nynější veselohry; patří sem rozmanité frašky, provozované při událostech zvláště radostných. Ze satyrických a humoristických látek vyvinuly se hry poučné, nazvané »moralitami«, mající roucho allegorie. [2]) Z mysterií byla k nim cesta dosti blízká; v mysterie totiž uvedeny záhy osoby allegorické, a těch používali zvlášť básníci mravokární. Ve starší době jsou známy hry »o desíti moudrých pannách«, později k nim náleží »ztracený syn«, který se v XVI. století v rozličných podobách dostal na jeviště. Tehdy již mysterie od moralit úplně byly odděleny. K moralitám v jistém ohledě zařaditi můžeme kusy jiným na poučenou z anekdot sestavené, které se zvaly historie.

VII.

Hry školské, jich povaha a podoba.

Ve školách středověkých velmi bedlivě se přihlíželo k důkladnému výcviku v jazyku latinském. Prostředkem k tomu byly jednak mluvnické a stilistické knihy, jednak časté čítání a vykládání spisů prosou i veršem psaných a vůbec latinská konversace. Nad míru oblíbeno bylo také přednášení skladeb, majících formu dialogickou, [3]) zejména při zvláštních příležitostech o zkouškách a při školních slavnostech, jak nás o tom poučují »Statuta scholarium praeclara« těmito slovy:

> Cum gravantur nimium per studium scolares,
> ipsi solent ludere per dies solares.

[1]) Petit, I. 196.

[2]) Ebert, 25.

[3]) Takových plodů ve středověké literatuře jest veliký počet. Uvádíme pouze »hádku duše s tělem«, »spor vody s vínem«, »hádku cností a hříchů« a j., které sepsány byly původně jazykem latinským a později do národních jazyků byly převáděny. Některých takových dialogů, jako na př. »hádka růže s fialou«, bylo použito ještě později ke školnímu cvičení; tato hádka provedena byla roku 1681 v jesuitské kolleji v Hlohově ve Slezsku, a v Broumově (Braunau) v Horních Rakousích někdy na počátku století XVIII. hrána: altercatio arborum et segetum.

Ludus hiis permittitur causa recreandi
et idioma sedule latinum loquendi.
In nullo loco tu ludum debes exercere,
quam in cimiterio, ibi tu debes manere;
in hoc ludas, ut decet, omni absque clamore,
ut nullus verbum audiat malum a tuo ore.

Ze slov právě uvedených, jakž je čteme v jednom rukopise pražské universitní knihovny, můžeme se také domýšleti, že i dramatické hry v Čechách na konci století XV. byly provozovány. Za školského roku byla nejedna příležitost, aby mládež mohla veřejně vystupovati. Zvláště na den sv. Štěpána panovala v té příčině plná zvůle. Toho dne naplněn byl kostel maškarami všelikého druhu; ukazovaly se škrabošky na tvářích s dlouhými vousy, že až strašno a zároveň směšno bylo pohleděti. Přestrojení žáci tančíce vcházeli do chrámu, zde zpívali bujné písně a nic jim nevadilo, že kněz právě mši svatou sloužil; vesele při tom pojídali jitrnice a klobásy u oltáře a hráli v kostky, po kostele všelijak poskakovali a oděv se sebe strhovali, kteroužto nezbednost prováděli dále i na ulici. [1]) Takové hry opakovány byly ještě na některé jiné dny, zejména v den sv. Jana Evangelisty, v den Mlaďátek a ve svátek Tří králův a marné byly všecky zápovědi. Ve Francii hra tato bujela ještě v XVI. století a podobné zprávy máme i z Německa.[2])

Někde hry neodbývaly se ve dny vánoční, nýbrž buď před nimi na sv. Martina, nebo po nich, v lednu neb únoru na sv. Dorotu [3]) (6. února) a v den 12. března na sv. Řehoře, patrona školního. Také se hrálo v den ochránce mládeže, sv. Mikuláše. Hry o těchto dnech byly chudým žákům zřídlem hojných příjmů, neboť vycházeli do okolí a zde po městech a vesnicích rozličnými písněmi o chudobě studentské a veselými dialogy posluchače ke štědrosti nabádali. I v Čechách ve XIV. století dle obyčeje toho žáci nejen české kusy jako »Podkoní a žák« přednášeli, ale i písně makaronské, z nichž se nám též několik zachovalo; avšak z větší části deklamovali kusy latinské, zvláště před pány vznešenějšími, ať stavu světského nebo duchovního. Z doby pohusitské nezachovalo se nám takových zpráv, ale není pravdě podobno, že by způsoby žactva a zábavy jejich podstatně se byly změnily. Z několika zbytků a z her dramatických v této době psaných právem se domýšleti můžeme, že hry takové nikdy docela nepřestaly, ač doba jim valně nepřála.[4]) O slavnosti Mikulášské určitě víme, že se v Čechách a zvláště v Praze slavila s velikou nádherou, a ti, kteří v průvodu tom se ubírali, šperky a klenoty bohatými tak se zdobili, že proti nádheře zvláštními zákazy se brojilo. »Rytířstvo sv.-Mikulášské« chodilo v biskupských šatech dům od domu (con-

[1]) Du-Tilliot, Mémoires pour servir à l'histoire de la fête des foux. Lausanne 1751, str. 8.
[2]) Em. Riedel, Schuldrama und Theater. V Hamburku 1885, str. 13.
[3]) Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 1891. str. 147. V Chebu hráli žáci o sv. Dorotě r. 1500., 1517., 1541. posledně ji provedli na radnici.
[4]) Také jest známo z roku 1417., že v Basileji toho času před císařem Zikmundem byla provedena hra o Třech králích, při kteréž jistě katoličtí pánové z Čech tu právě meškající byli přítomni.

ducere episcopum in domus); hlavně to byli správcové škol a studenti. Roku 1447. zapověděl magistrát pražský na Starém a Novém Městě rytířům školním, aby dne 6. prosince na koních nejezdili; dovoleno jim toliko v obyčejných šatech po domech choditi. Také roku 1499. svoláni byli rektorové škol, aby se uradili o vhodném způsobu, jakým den tento má býti oslaven. Umluvili se tudíž a podali spis rektorovi akademie Martinovi Vlašimskému a slíbili, že zanechají vozů, koňů a trub a budou pokorněji si počínati a nebudou zdobiti oděv svůj zlatem. Mnozí ovšem toho nedodrželi a byli potahováni, aby se zodpovídali.[1])

Panovaly tedy i v Čechách podobné zvyky jako jinde ve školách; i při vyučování byli žáci přidržováni k podobným cvičením a dialogům latinským, až posléz v polovici XVI. století nastal obrat ve školním cvičení zvláště vlivem literatury latinské a řecké.

V Italii již v XV. století povšimli si veseloher hlavně Terenciových a na jich základě počali spisovati umělé hry, které se na mnoze lišily od her církevních, stále a stále klesajících. Volili též hry Terenciovy za předmět učební a vybírali je k výkladům školním, protože jejich obsah i sloh mnohem byl uhlazenější než ve veselohrách Plautových.[2]) Při tom mistři školní nepřihlíželi pouze k tomu, aby žáci hry tyto četli, nýbrž dávali jim návod, jak by která osoba v nich již při pouhém čtení vyznačována býti měla. Vůbec staly se spisy Terenciovy školními učebnicemi, různé jeho průpovědi sestavovány ve sbírky, a posléze z her vynechávána místa, která pro mládež dobře se nehodila, ačkoliv tu a tam zase druzí proti takovému počínání reptali, poukazujíce k tomu, že se také bible do rukou obecného lidu dává, třebas v ní mnohé věci s plným realismem byly vyličovány. Již tehdy poukazováno k tomu, že má člověk tak býti představován, jakým skutečně jest, a že mládež i vypočítáváním chyb a nectností lidských vzdělávána býti může.

Spisy Terenciovy byly pobídkou také jinde a zvláště v Německu, že spisovatelé dle nich skládali hry nové, i v tom ho následujíce, že volili místo známých scén z divadelních her církevních některé události ze života bohů a reků pohanských, a mnohdy i bajky docela vymyšlené. Sestavujíce divadelní kusy podle Terencia skladatelé rozdělovali již i děj na jednotlivé výstupy, hru před obecenstvem počínali prologem čili opovědí, a ukončovali ji zvláštním epilogem či doslovem. Ale stránka umělecká zase tím mnoho trpěla, že ve hrách vedle poučení bylo hlavním účelem povzbuzování mravné, a tudíž mnohé věci se vynechávaly, které dílu k umělecké dokonalosti byly by přispěly.[3]) Ze starých her duchovních jakýsi zbytek i sem byl přijat a přiozdoben částí komickou, hlavně proto, aby vyhověno bylo divákům, z nichž mnozí latině nerozumějíce ze zvědavosti ke hrám docházeli. Ovšem

[1]) Lumír. 1852. II. 1172.

[2]) O. Francke, Terenz und die lateinische Schulcomoedie in Deutschland. Ve Výmarech. 1877. 8.

[3]) Aug. Jundt, Die dramatischen Aufführungen im Gymnasium zu Strassburg. V Štrasburku. 1881.

mnohdy školní rektoři sami o to se starali, aby obsahu i sebe neučenější člověk porozuměl.

Z takových tragoedií nebo komoedií, jak hry střídavě byly pojmenovány, určených ku přednesu a provozování při slavných událostech školních před obecenstvem vybraným, na prvním místě uvésti sluší hru Wimphelingovu nazvanou »*Stylpho*«, která již roku 1480 v Heidelberku byla provedena. Po ní následovaly četné kusy Jana Reuchlina, skládané dle vzorů antických; z nich »*Henno*« r. 1497 byl sehrán a zalíbil se tou měrou, že byl několikrát i tiskem vydán a zavdal podnět, právě tak jako nové drama Reuchlinovo »*Sergius*« (1512) jiným k následování. Že Reuchlinovy práce až do Čech záhy se dostaly, dokazuje meziřádkový překlad jeho »Henna«.[1]) Z Reuchlina si vzal příklad současný básník Konrád Celtes, jenž spracoval ze staré mythologie malou hru, podobnou jaksi nynějším balletům, a nazval ji »*Ludus Dianae*«; provedena byla v Linci ku poctě císaře Maximiliana I Napsal i jinou rhapsodii, která hrála se ve Vídni roku 1504, a zároveň objevil hry jeptišky Hroswithy, kteréžto spracovány byvše na základě Terenciově ovšem na rozvoj divadla ve starší době neměly pražádného vlivu.[2]) Mythologický ráz měla hra »*o soudu Paridově*«, již napsal jakýs Locher, známý také jinou hrou »*o Turcích a sultánovi*«, jíž i do obecných dějin zasáhnul.

Mnohé z nových her byly ovšem jenom napodobením her klassických, z nichž hojně a hojně celých míst do slova se přejímalo; proto někde proti nim povstal odpor, a mnozí učitelé dávali při veřejných cvičeních přednost originálům, nechtějíce provozovati kusů slátaných často jen z různých mravních průpovídek. Jiní zase nepřáli novotám proto, že považovali hry mythologické nebo jinak vymyšlené za nepravdivé, vyčítajíce jim, že v nich jest plno bojův a hádek. Raději poukazovali na události biblické, čímž drama školní mělo se přiblížiti poněkud ke starším hrám duchovním, jež i za doby této přece někde se udržely.[3])

Proti hrám Terenciovým a Plautovým někteří vystupovali z toho důvodu, že v nich neviděli provedenou mravouku křesťanskou; naproti tomu horlivě se jich ujímali vážení obhájci, jakým byl jmenovitě Filip Melanchton, který svými žáky podobné hry rád provozovati dával. Když se tedy nepodařilo hry Terenciovy zapuditi, činěny alespoň pokusy, aby pohanský duch ustoupil rázu křesťanskému. Byly totiž spisovány hry samostatné, které však zachovávaly úplně způsob her Terenciových, a vydány pode jménem »Terentius christianus« r. 1591 od Cornelia Loosea, podruhé od Schonea. Obsah přejat byl ze Starého zákona, a hry se nazývaly: Naaman, Tobiáš, Nehemiáš a Saul. Směr didaktický i v tom sę jeví, že při každém verši udává se

---

[1]) Věstník král. České společnosti nauk. 1891., str. 1. Zachovalo se z překladu jen několik veršů z prvního jednání. Ostatně viz: H. Holstein: Johann Reuchlin's Komoedien. V Halle 1880, verš 47—141.

[2]) Také při sjezdu ve Vídni r. 1515. odbývaném provedena byla nějaká hra nám blíže neznámá.

[3]) Nasvědčuje tomu německý Enšpigl, který při takovéto příležitosti potrestal jednookou hospodyni farářovu.

metrum. Zprvu hry dosti byly mile přivítány; avšak druhá sbírka, brzo potom vydaná, nenalezla již ohlasu, tak že si spisovatel postěžoval na časy, které požadují jen žertův a veselostí.[1])

Skladatelé her biblických, hledíce poskytovati posluchačům zábavy, hovívali nezřídka obecnému vkusu přes míru školám příslušnou, tak že povstávalo drama stojící uprostřed mezi školním a prostonárodním divadlem a působilo celkem zhoubně na rozvoj umělecký.[2]) Jinak nabývalo divadlo biblické od polovice šestnáctého století vždy více půdy, a zpracovány byly skoro všecky známější příhody biblické od rozličných spisovatelů nejvíce jazykem latinským.[3]) Latinské hry zase převáděny byly do řeči obecné, ve které ovšem podobné kusy i samostatné byly spisovány, a to nejen pro školu, ale i pro širší obecenstvo, jež v nich zvláště o masopustních veselostech si libovalo.[4])

Školské nebo učené drama již velmi záhy dostalo se na pole sporů náboženských, a podle toho, jak která krajina reformačnímu hnutí německému podlehla, máme zbarveny i hry divadelní. Znamenati to lze zvláště v některých městech severních, kde provozovány byly hry s tendencí protikatolickou, začež jim splácelo jižní Německo kromě Švýcarska měrou stejnou. Jakost her a jich provozování závisely ovšem od správců školních; avšak z těchto právě mnozí v tom chloubu hledali, že spisovali hry tendenční a žákům je provozovati dávali. Před císařem Karlem V. již roku 1530. hrána nějaká hra namířená proti Lutherovi, načež severní Německo odpovědělo r. 1538. *Umučením J. Husa* a potom »*Pammachiem*«, v němž vylíčen byl papež zaprodaný ďáblu a jednající proti zákonu Kristovu.[5]) Střediskem her katolických byl Augšpurk hlavně od toho času, co tam založena byla kollej jesuitská.

Takové hry tendenční byly ovšem jen výplodem hnutí náboženského a později objevovaly se dosti zřídka; ale za to vždy panovala jakási protiva mezi hrami, které provozovali protestantští rektorové a správci škol katolických. Neustále vedle směru didaktického prokmitala snaha, aby i učení dogmatické bylo odůvodněno, a to jest příčinou, že nacházíme mnohdy kusy obsahem zcela stejné a toliko hlavními myšlénkami od sebe se různící.

Obsah a ráz hry bylo možno poznati hned z prologu, v němž před obecenstvo uváděny osoby, které jednati měly, a připojováno naučení mravní; také v epilogu poukazováno na boží spravedlnost. I to se někdy stalo, že v opovědi vystupoval Kristus, jenž nečinně na celé jednání se díval a teprve na konci podle zásluh odměňoval. Posluchači podobně jako ve hrách du-

---

[1]) Francke, 73.

[2]) Jundt, 13.

[3]) V Chebu r. 1500. o svatodušních svátcích hráli *pašije;* neumíme rozsouditi, zdali hra tato obsahovala pouze utrpení Páně, anebo zdali obsah její netýkal se něčeho jiného jako r. 1519., kdy dávaly se též *pašije* a hrálo se »o pýše«. (Egerwellen. r. III. 113.)

[4]) Z měst německých vynikal tu nad jiné Norimberk, jehož sousedský básník Hans Sachs z poctivého cechu ševcovského touto dobou složil nepřehlednou řadu nejen veselých kousků, ale i her vážných.

[5]) Spisovatelem hry této byl Tomáš Kirchmajer, nazvaný Naogeorgus.

chovních napomínáni hned z počátku, aby herců nerušili a tiše se chovali. V osnovu hry vedle rozdělení na akty a scény přijat byl z antických vzorů chór, který zasahoval i do děje a recitativem nebo zpěvem vyplňoval některé přestávky; jen někdy nebylo rozdělení takového, a kus proveden v nepřetržité souvislosti. Ve školách větším dílem latinsky se hrálo, a obecný lid, ač slovům nerozuměl, přece rád díváním se účastnil. K poučení tohoto prostého obecenstva býval přednášen alespoň prolog v řeči obecné, anebo rozdáván krátký obsah hry, sepsaný latinsky a řečí obecnou. Tyto malé knížečky, z nichž vyvinuly se divadelní cedule, jmenovány »argumentum«, též »synopsis« anebo »periocha«. Později na nich udávala se i jména osob, které hrály. Někdy sami spisovatelé své hry latinské překládali a překlady tiskem vydávali, a tím valně přispívali ku pochopení děje.

Obvyklé názvy her byly buď tragoedia nebo comoedia, a nečiněno zprvu ve jménech těchto rozdílu. Teprve později ustálil se při tragoedii pojem hry vznešenější, kdežto comoedia brána za druh nižší.[1]) Často spojována obě slova v názvy tragicomoedia anebo tragoedia comica aneb actio comoediotragica. Významy zůstaly až do XVII. století, kdy opět vlivem vlašským zaveden do her zpěv, hudba a tanec, které potom tvořily hlavní jejich podstatu, a nazývány také v této podobě »concertatio«, jsouce předchůdci nynějších oper.

Humanisté, kteří okolo polovice XVI. století v Čechách hlavně pěstili školské hry, byli vlastně vyučenci Melanchtonovi, jenž nad jiné zábavám školským přál. Mimo to trvali ve spojení s humanisty německými a podle jejich zásad počínali si doma, jako na př. Matouš Kollin z Chotěřiny. Značně také působil příklad Jana Sturma, představeného školy ve Štrasburku, s nímž nejeden z českých humanistů si dopisoval. Tento velikou váhu tomu přikládal, aby žáci nejen pilně klassiky římské čítali, nýbrž jim též řádně porozuměli a je představovati dovedli. Ve škole jeho hned ve třídách vyšších začínalo se četbou latinských a i řeckých dramatiků, a žáci každodenně se cvičili, aby jednou za měsíc mohli na jeviště vystoupiti. Hra tím spíše se dařila, když každá třída uvolila se, že provede jen některou část. Způsobem tím nastudovány komedie Terenciovy a tvořily školní repertoir. Mimo ně provozovány byly také nové domácí hry, kteréž na konec jeviště opanovaly. Někdy i hry starořecké s velikou pochvalou naslouchajícího obecenstva dávány.[2])

Provádění školních her nelišilo se mnoho od her kostelních. Jsouce zprvu určeny jen pro obecenstvo méně četné, odbývány byly ve škole, která též nesla náklad na jejich úpravu. Stávalo se tak zvláště při slavných promocích, a úřady městské, kterým péče o školy svěřena byla, ochotně poskytovaly pomoci k výpravě divadelní; někdy i žáci sami na vydání přispívali. Když však školní místnost pro obecenstvo nestačila, přeneseny hry buď

---

[1]) Slovníkáři této doby mají výklady tyto: comoedia, quae laetam habet catastrophen, tragoedia catastrophen habet tristem et tragicam.

[2]) Jundt, 23.

opět do budov kostelních, které zde onde ve městech opuštěny stály, anebo zbudováno ve školním dvoře divadlo samostatné, na kterém potom ob čas se hrávalo. Jeviště zařízeno bylo jako za doby starší; bylo tu ono trojí rozdělení na nebe, zemi a peklo, a jenom proscenium, odkud přednášen byl prolog, poněkud bylo rozšířeno. Však ani toto divadlo nebylo stálé, nýbrž po hře opět se bouralo. Někdy sloužilo k účelu témuž zvláštní lešení na náměstí, zvláště při větších hrách a hlavně při kusech prostonárodních, když děj byl poněkud delší a počet osob větší. Dřevorytiny nás poučují, že touto dobou byly již kulissy, jež dávaly se s obou stran, že na jeviště bylo viděti zpředu i ze zadu; dekorace se měnily, pokud bylo potřebí, ačkoliv ještě mnoho umění na ně se nevynakládalo. Pouze při velikých hrách, v nichž děj pokračoval od místa k místu, bylo hned na počátku jeviště příslušně zřízeno a příprava umělá na něm se nestřídala; podobně ani osoby hrající neměnily svého místa, nýbrž setrvaly na něm až do konce, a jen hlavní osoby přecházely, jak toho děj vyžadoval. Osoby na jeviště vystupovaly všecky najednou, jsouce sem uvedeny a představeny prologem neb opovědníkem.

Herci i ve hrách klassických odívali se podle způsobu svého času. Jen při některých úlohách zachovávána jistá pravidelnost; zejména oděv pro Boha Otce byl již ustálen, a podobně pro anděly a čerty; zvláštního obleku se užívalo ve hře, ve které na příklad Turci vystupovali. Aby se většího dojmu docílilo, používáno obleků skvostnějších a rozličných přístrojů ohňových; veliký počet osob na jevišti vůbec byl oblíben i všeliké okázalé průvody, k nimž někdy magistráty za statisty zapůjčovaly městské žoldnéře. Ve hrách studentských i jiných hráli mužští též úlohy ženské; zvláště šetřívalo se tohoto pravidla při hrách, které tu a tam pořádaly spolky literácké nebo zpěvácké a k nimž hlavně nižší třídy obecenstva se hrnuly.

Po hře se oděvy osob význačných uschovaly a užíváno jich opět ve hrách jiných. Nad potřebami divadelními bděla školní správa, na niž připadalo i starati se o náhradu, ztratila-li se některá věc, na příklad prkna nebo co jiného.

Zdařilá představení hlučnou pověst mívala v zápětí; proto také mnohá města sama i roční náklad na hry určovala, a ochotně zapravila, čeho se snad nedostávalo. Při představení školském diváci vstupného neplatili a odměňovali se obyčejně jiným způsobem za zábavu; za to při představeních, která jiné společnosti anebo podnikatelé prováděli, vstupné bývalo ustanováno.

Jak představení bylo prováděno, o tom zpráv mnoho není, neboť vždy jen všeobecně se udává, jak působilo na posluchače. Avšak vždy píle, kterou vynaložili správcové her na zkoušky, zračila se také na jevišti v přesném provedení kusu. Záleželoť hlavně na pořadatelích, by slabé scény brzy prohlédli a je vhodně buď opraviti nebo doplniti dovedli. Příležitost měli k tomu dosti často; hry byly sice pracovány podle vzorů klassických, avšak na mnoze spisovatelé hleděli příliš k účelům morálním na újmu živlu dramatického a pokračovali spíše epickým způsobem, nežli aby psychologicky výstupy

odůvodňovali. Také vadily často dlouhé periochy, že posluchač nebyl udržován při napnuté mysli, a mnohdy sám obsah z jiných podobných her již byl znám. Periocha čili spis o hře tiskem vydaný rozdělen byl sice pravidelně v jednání a ve výstupy (sectiones neb partes), a hlavní scény označovaly se případnými výrazy (protasis, epitasis, katastrofe); avšak to divákovi ušlo a konečně mu i lhostejno bylo, má-li hra svých pět jednání anebo snad jedenáct nebo dvanáct aktů, kteréhož počtu některé kusy dosáhly. Také byl konec hry až příliš jednoduchý, osoba za osobou s jeviště odcházela, až konečně zbyla jediná, která přednesla epilog a mravné naučení z celého děje vyplývající.

VIII.

Školské divadlo v Čechách (1535—1620).

O divadle v Čechách po celé patnácté století nemáme zpráv žádných, a též nic určitého nevíme z doby, když se klassicismus u nás rozšířil. Avšak hledíme-li k rozvoji vzdělanosti v Němcích a sledujeme-li tam ruch společenský, právem usoudíme, že asi u nás podobné poměry panovaly. Zvláště nemůžeme si představiti, že by masopustní veselosti u nás jiným způsobem se byly provádívaly než ve blízkém sousedství a také v Chebu, kde r. 1442 městská rada udělila tovaryšům deset grošů za masopustní hru.[1]) Dokladem také nám jsou masopustní obyčeje dochované až do našeho století, které živě připomínají oslavu masopustní v Norimberku. V Jaroměři masopust slaven takto:[2]) »V pondělí masopustní před polednem udělali řezníci velikánskou klobásu či jaternici, a navlekše ji na dlouhý sochor ozdobili ji stužkami a květinami; do prostřed na sochor posadili pěkně oděného řezníka, a držíce ho s obou stran nosili klobásu i s řezníkem za hlučné hudby městem v průvodu četných diváků. Při obřadech těchto byl přítomen celý cech. Když přišlo se před dům staršího mistra, rozdělili klobásu na dvanácte dílů a poslali je darem starším cechovním a sami potom u cechmistra se obveselovali.« V cestopise Šaška z Mezihoří, jenž byl v průvodu pana Lva Rožmitála na jeho cestách do krajin západních, shledáváme, že Čechové se divili v Kolíně nad Rýnem pochodňovému tanci, ve vlasti neobyčejnému, a v Brugách opět maškarnímu plesu, který takto se vypisuje:[3]) »V posledních dnech masopustních jest zde obyčej takový, že vznešení páni se škraboškami a v přestrojení chodí, a každý hledí, aby byl co nejnádherněji oděn. Obličej pokrývají larvami, aby poznáni nebyli, a chodí tam, kde tance a jiné veselosti se provozují.« Z toho vysvítá, že jen tance pochodňové a maškarní zdály se býti cosi zvláštního, a že i u nás odbývaly se v masopustě zábavy

[1]) Georg Schmid, Egerer Jesuitendramen (Egerwellen. Roč. 3. 1885, str. 113.)

[2]) Ostatky masopustu od Fr. Petery. Beseda, roč. 1865 (II.), str. 125.

[3]) Commentarius brevis et jucundus itineris atque peregrinationis ab Leone libero barone de Rosmital et Blatna conscriptus. Olomucii. 1577. 39b.

prostonárodní. Zábav druhu jiného, hlavně pak turnajů, bylo i v Čechách hojně; tak roku 1527. po korunovaci krále Ferdinanda I. byl nějaký turnaj vystrojen. Avšak toho účastnila se pouze šlechta, ostatní obyvatelstvo, ač stejně po zábavách toužilo, spokojovalo se hrami méně nákladnými. V panských kruzích nalézáme také stopy alespoň her pantomimických, které u nás vlivem cizím se zakořenily zvláště od toho času, co nový panovník v Praze pobýval. Takovou pantomimou zejména byla »*komedie*« čili »*sarmacie*«, kterou pan Jan z Hazmburka na hradě svém v Budyni dal od množství lidu provésti, chtěje napodobiti ukrutnosti turecké na křesťanech páchané.[1]) O podobném asi mumraji nebo balletu podává Václav Březan zprávu při r. 1555.[2]) »V úterý po sv. Matěji hned po večeři byl mumraj a v tom mumraji bylo osm osob. Jich čtyři byly připraveny co bohyně, majíce na tvářích larvy a vlasy dlouhé žluté a na hlavě věnce zelené z pušpánu, a sukně tykytové bílé a při nich rukávy z kůže žluté a nohavice též žluté, a měly v pravé ruce střely bílé a v levé okrouhlé terče postříbřené. Druhé čtyři měly na sobě z telecích koží čepice a v larvách též u věncích pušpanových, a připraveny byly k vodním mužům nápodobny. Kabáty na sobě měli žluté, tak přistrojeni, co by nazí byli, a pludrhozny z telecích koží chlupaté a na nohách punčochy zelené a svíce zelené v rukou nesli připravené, co by nochtlicht byl; když ji vystrčil rukou nahoru, vyšel z ní oheň. I šli jsou spolu, bohyně po pravé straně a vodní muži po levé, a tancem vlašským šli. Když přišli před fraucimor, poklonili se; potom šly samy čtyři bohyně a přinesly nevěstě mumšanc . . ., a potom šli muži, a když bylo po mumšanci, šli s pannami k tanci. Potom vodní muži i bohyně samé vlašské tance tancovali.« I bohyně tehdy představovali šlechtici, jak se zachovalo až skoro do polovice XVII. století. Takové hry a slavnostní průvody konány skoro při každé zvláštní příležitosti, zejména roku 1558. při slavném vítání císaře Ferdinanda I. v Praze.[3]) O divadelních zábavách ničeho není slyšeti, avšak jakousi malou stopu máme z této doby přece. Jest to polemický kus, sepsaný od Jana Horáka z Milešovky, vychovatele v domě císařském, nazvaný »*Luderus*«, jenž ovšem vydán byl roku 1531. v Lipsku, a byl jaksi odpovědí na divadelní kusy napsané v Němcích proti katolickému duchovenstvu.[4]) Z toho souditi bychom mohli, že i u nás některé jiné kusy již byly provozovány, ježtoť i hry v sousedních Němcích pořádané k následování vybízely. Vědomostí určitých však o nich nemáme; snad již nebyly považovány za něco neobyčejného, leč ve zvláštních případech, jak svědčí roku 1540. zákaz konsistoře podobojí, zapovídající na velikou noc všecko bláznovství a hry v kostelích.[5]) Přímou zprávu máme

---

[1]) Rukopis dvorní knihovny 8091.

[2]) Život Viléma z Rožmberka. V Praze 1847, str. 90.

[3]) (Matthioli.) Le solemni pompe et gli altri splendidi spettacoli fatti alla venuta dell' imperadore Ferdinando I. V Praze u Jiříka Melantricha. 1559. 4°.

[4]) Ludus ludentem luderum ludens, quo Joannes Hasenburgius Bohemus in bacchanalibus Lypsiae omnes ludificantem Ludionem omnibus ludentem exhibuit. A. 1531. 4°.

[5]) Jednání a dopisy konsistoře. Vydal K. Borový. V Praze 1868, str. 147.

z roku 1535. o provedení hry Plautovy,[1]) který přece tolik oblíben byl jako Terenc; že v tu dobu tedy u nás hry divadelní se vyskytovaly, a tato hra Plautova netvořila první článek v řetězu kusů u nás provedených, jest téměř nepochybno. Vždyť jen zvláštní příhoda při této hře letopisce universitního přiměla, by o ní zmínku učinil Ostatně i to, že asi počátkem XVI. století někdo neznámý pokusil se o překlad hry Terenciovy, může býti dokladem, že ony hry i u nás dobře byly známy.[2])

Také v Čechách souviselo divadlo se školou, a sice zprvu hlavně s universitou. V Praze na vysokém učení na konci druhé čtvrti XVI. století působili jednotlivci, kteří bohatými vědomostmi jsouce nadáni, pražské škole hleděli k novému rozkvětu dopomoci. Někteří z nich byli vzděláni na akademiích německých, a když doma hodností školských dosáhli, pokračovali po příkladu svých učitelů a přátel v cizině, jak již dříve o tom připomenuto. K hrám přímo vybízely některé zvyky a veselosti, brzo více, brzo méně souvisící se životem universitním, jako beanie a prázdniny masopustní, o nichž ode dávných časů rozličné žerty a šprýmy se prováděly. V nich mívala účast celá universita, i učitelé byli při nich přítomni, ba často klesající zvyky křísili. Činil tak na př. Matouš Kollin, vyzývaje kdysi k beanii slovy následujícími:

Hinc patres ritus statuere certos,
in quibus mores patientiamque
experirentur juvenum, rebelles
    corrigerentque.
Hos magistratus renovare noster
cogitat nunc; si quis olet vel hircum,
vel gerit cornu, veniat sub ora
    nostra beanus.[3])

Při beaniích scházelo se s dovolením university studentstvo starší, aby přijalo mezi sebe nováčky, kteří tu podrobeni bývali rozličným, dosti trapným zkouškám. Když pak noví soudruhové, jako okřesáni a ostříleni byvše, složili se sebe svou hloupost a nové jméno přijali, provozovala se někdy od studentů divadelní hra.[4]). Tak stalo se při masopustní slavnosti roku 1535., a sice tenkráte v novoměstské radnici mimo universitu, což zřídka kdy se přihodilo. Dáván byl Plautův »*Miles gloriosus*«. Bližšího nic o představení nevíme, jen o nemilých následcích jsme poučeni. Magistrát staroměstský, jenž právě byl v nějaké neshodě s Novoměstskými, vznesl totiž žalobu na universitu, že se odbývala schůze proti královskému zákazu a na záhubu měšťanstva. Modrý, jenž hrál vojína při představení, byl vzat do vazby a teprve třetího dne na přímluvu propuštěn. Nehodu, která herce tohoto stihla, nejspíše studenti si zapamatovali; obmezili se na místnosti universitní, a že snad úřady nepřály hrám klassickým, ať již pro některá místa kluzká, ať již pro jiné příčiny, ujali se po druhé látky biblické, jež právě tehdy

[1]) Monumenta histor. universitatis Pragensis I., 2, str. 315.
[2]) Vydání Štrasburské z r. 1499 ve dvorní knihovně ve Vídni.
[3]) Rukopis dvorní knihovny 9910. f. 225b.
[4]) Jos. Jungmann, O beaních akademických (Sebrané drobné spisy. V Praze 1868, I., 49).

i v Němcích velmi byla oblíbena. Vystoupivše totiž dne 9. srpna 1539 na jevišti dávali hru o »*Susanně*«. Domýšlíme se, že professor Šebastian Měděný (Aerichalcus)[1]) při cvičení hry byl nápomocen, a ježto pořadatelé obyčejně provozovati dávali své kusy, byť i podle her jiných zpracované, pocházela snad hra od něho. Jeviště stálo ve velikém dvoře v Karolinu a ke hře sešlo se takové množství obecenstva, že by se málem bylo dřevěné lešení sesulo. Obecenstvo sedělo netoliko na připravených sedadlech, ale dívalo se na hru i s oken universitních. Nehoda byla opět příčinou, že zapověděno, aby se podobné hry neprovozovaly.[2])

Avšak zákaz dlouho netrval. Roku 1541. stal se professorem na universitě žák Melanchtonův, Matouš Kollin, kterýž nejen důkladně znal klassickou literaturu, na universitě Homera vykládaje, ale přednášel i o hrách Terenciových, ano i sám hry divadelní upravoval. Jeho vlivu přičítáme, že v krátkém čase zákaz byl zrušen, a odtud nejen studenti universitní, ale i žáci jeho školy soukromé, kterou si po příkladu Melanchtonově byl zařídil, hry divadelní při slavnostech a jiných zábavách prováděli. Roku 1543. znovu hrána byla hra »*o Susanně*«, při které přítomni byli i dvořané arciknížete Ferdinanda. Poněvadž pak hra se líbila, a dvořané o provedení jejím dali příznivou zprávu, byla ku přání krále Ferdinanda provedena ještě jednou na pražském hradě před četným a vybraným posluchačstvem. Rok na to (1544) dne 4. srpna dávána Terenciova hra »*Phormio*«, kterou podle našeho soudu Kollin se studenty nacvičil. Potom máme zprávu teprve z roku 1548., kdy provedena o beanii hra »*Samson*«.

Až do r. 1558., kdy pro nějaké nedorozumění úřadu svého byl zbaven, Kollin staral se pilně o hry divadelní a i ve své škole hry provozoval. Z her takových známa jest tragedie »*o trpělivém Jobovi*«, před arciknížetem Ferdinandem provozovaná, k níž Kollin napsal následující prolog:

> Mirabitur fortasse quispiam, novo
> quod exhibemus more nunc comoedias,
> accomodantes pusionibus graves
> magni cothurnos Herculis, pedalia
> infantibusque verba. Cui respondeo,
> quod in schola domestica maturior
> haud possit aetas inveniri. Nec labor
> susceptus iste est gratia nostrae, nisi
> pubis domesticae. Fidelitas enim
> exercitatione tali praecipit
> hanc imbui, propterque vocem liberam,
> accentuumque propter artem. Sed parum
> refert, senex loquatur an puer, modo
> honesta dum loquatur et salubria.
> Haec sit brevis contra invidos defensio.[3])

[1]) U nás v Riegrově Sl. nauč. vyskytlo se jméno Mosazný. Avšak v Album accademiae Vittenbergensis, vydaném od Förstemanna, zapsán byl jménem, které uvádíme. — Hru o Susanně r. 1538 vydal v Curychu Xystus Betulejus (Birck): Suzanna. Comoedia tragica.

[2]) Monumenta histor. universit. Prag. I., 2, str. 322.

[3]) Rukopis dv. kn. 9910. f. 222a.

Arcikníže mu potom poslal darem osm tolarův, které »chasa komikův« druhý den na přilepšenou obdržela; k této rekreaci zval i příznivce svého pana Jana Hodějovského.[1]) Jiné hry u Kollina provozované byly historie o *Josefovi Egyptském*,[2]) při níž Hodějovský r. 1549. byl přítomen, a Plautův »*Chvástavý vojín*« (Miles gloriosus), k němuž Kollin prolog připojil a dramatické hry takto se zastával:

Cum nunc piorum plurium multae piae
de christianis dogmatis comoediae
extent, legantur atque passim publice,
mirum videri forsitan cuipiam
possit, quam ob rem nos profanam fabulam
ab Ethnicorum mutuatam scriniis
malimus exhibere, quam recentium
illas pias vatum. Brevis responsio
est nostra. Commendare scripta cupimus
antiquitatis hoc modo fidelibus
scholasticis, et notiora reddere,
ut haec legant volvantque sedula manu,
rerum duarum gratia potissimum:
quod hinc petatur multiplex scientia
sermonis elegantis, ipsi quem quoque
vates recentes mutuo sumunt, velut
a fontibus.

Kollin prováděl bezpochyby i hry jiné, jichžto jmen již neznáme; ale to, tuším, směle můžeme tvrditi, že jmenované hry nepocházejí od něho, nýbrž od spisovatelů jiných, a že on toliko prolog k nim přibásnil.[3])

Roku 1555. dne 12. srpna provedena na universitě hra »*Aman*« (Haman).[4])

Hry divadelní až dotud omezeny byly na školy, a jen někdy měly větší kruh posluchačů; avšak v obecenstvu touha po nich vždy více a více se ozývala. Proto překládali spisovatelé latinské nebo německé kusy, anebo spisovali podobné v jazyku národním. Ovšem proto je překládali, aby jich bylo upotřebeno, a máme toho nejeden příklad, že i mimo Prahu v českých a moravských městech k podobným plodům sáhali; na venkově obyčejně to byli učitelé, kteří takové hry prováděli, a to proto často, aby měli vedlejší nějaký příjem. Tak na př. v Chebu již r. 1537. provedena hra »*o Ztraceném*

[1]) J. Jireček, Jan Hodějovský z Hodějova. V Praze 1884, str. 40.

[2]) Ruk. dv. knihovny 9821. f. 200. Dne 27. února zve Jiří Handschius v básni Hodějovského:

Scenicus angelice celebrabitur actus in horto,
rogamus, ut spectes eum;
nomen habet Joseph comoedia plausibilis, quae
est castimoniae typus.

O stejné látce pojednávala hra: Martina Baltica: Josephus, hoc est comoedia sacram et mirabilem Josephi patriarchae .. historiam complectens.

[3]) Byl to obyčej školních správců, kteří nemohli mnoho času věnovati hrám, a kromě toho Kollin, jenž v dopisech nezakrývá své zásluhy a plody, jistě byl by dramata svoje aneb tiskem vydal, nebo alespoň někomu věnoval.

[4]) Roku 1543. vydal Kirchmaier: Hamanus, tragoedia nova.

synovi«, následujícího roku (1538.) o velikonocích »*Susanna*« a o svatodušních svátcích »*Juditha*«; r. 1543. obdržel učitel Baltazar Brusch za hru »*o Jakubovi a jeho synech*« 1½ zl., r. 1545. za hru »*o Osvaldovi*« 6 zl. Roku 1549. byla hra »*o prorokovi*«, r. 1550. »*o bohatci*«, r. 1551. komedie »*Euripus*«.[1]) Později tu řídil hry mag. Jan Goldhamer, jemuž také dostávalo se odměny. Hrán dne 8. září r. 1557. »*rytíř Gallienus*«, r. 1558. »*Navštívení P. Marie*«, r. 1560. dne 9. června komedie podle jména nám neznámá,[2]) r. 1574. »*Hráč, který upadl mezi lotry*«, a r. 1585. dne 12. dubna Daniele Betuliova »*Rebeka*«, která tu častěji dávána byla pod širým nebem na náměstí.[3]) Ve Znojmě vedle obyčejných masopustních komedií byla dne 22. srpna 1551. provedena hra »*o knězi Heli*«, za niž učitel dostal obvyklý svůj plat patnácti grošů. Z této i pozdější doby máme příklad také ze školy v Kutné Hoře. Zde Václav bakalář r 1549. nacvičil hru »*o sv. Janu Křtiteli*«, a žádal městskou radu, aby mu dala povolení k jejímu provedení; zamýšlel ji hráti ve Vlašském dvoře. Při hře mělo býti vybíráno vstupného po jednom denáru, a nemohlo-li tak býti, chtěl přestati na tom, co pánové od obce učiní. Ke přímluvě děkana zdejšího povolila rada, že smělo se vstupné vybírati, poněvadž sama nemohla ničím přispěti; ale podotkla, že by hru jinak nedovolila, kdyby jí dříve o ní bylo oznámeno.[4]) Snadno se domyslíme, že něco tomu podobného bylo i v jiných městech, kde byly dobře zřízené sbory literácké, jako v Čáslavi, v Třebíči a j. Neboť vysoké školy pražské zásobovaly venkov učiteli, kteří duchem klassickým jsouce vzděláni byli zároveň asi také dobrými vykladateli her.

Ještě větší obliby došly hry divadelní v Čechách působením řádu jesuitského. Když roku 1552. poprvé Canisius na hradě pražském kázal, hleděli na něho professoři universitní s nedůvěrou, kteráž uváděním Jesuitů do Čech ještě více vzrostla. Kolébka řádu tohoto stála ve Španělsku, kde právě tenkrát básnictví dramatické se rozvíjelo a kde i při církevních slavnostech provozovány živé obrazy nebo i hry duchovní; zakladatel řádu, Ignác z Lojoly, postřehnuv účinek her takových na vnímavou mysl lidskou, přijal hry v osnovu školní a upotřebil jich nejen za školská cvičení, ale i za pomůcku k obracování na víru. Ve školách řádem zařízených bylo totiž účelem her, aby žáci při představeních jednak naučili se správně latinsky mluviti, jednak též, aby podávali důkaz o své zběhlosti v řeči a o svém pokroku; ale kromě toho byl ještě jiný účel, aby lid obecný upomínán byl na některé náboženské pravdy a u věcech víry katolické se upevňoval. Proto právě také bývaly školské hry provozovány s nákladem velikým a s nádhernou výpravou. Látka volena z větší části biblická. Učitelé jednotlivých škol buď sami sestavovali

[1]) Snad Euripus? Psáno: Erinutz.

[2]) Egerwellen III. 113. Není nám známo, byl-li tento Daniel Betulius »kantorem« v Chebu, nebo snad jest jedna osoba s Xystem Betuliem, jenž však žádné hry »o Rebece« nenapsal.

[3]) Udává se jméno její »reballas«. (Snad Macropedius: Rebelles?)

[4]) J. Šimek: Kutnohorské příspěvky k dějinám českého školství. (Památky archaeol. sv. XVI., str. 291.)

hry mládeži příhodné, anebo z jiných škol katolických brali hry k provedení. Teprve později byly předmětem her i události historické, a to mnohdy i v řeči lidu srozumitelné; z pravidla však hráno latinsky.

Hry jesuitské podněcovaly potom též jiné školy ku představením; zejména v Praze povstalo závodění mezi universitou starou a kollejí v Klementině, a to rozšířilo se i po jiných městech, kde latinské školy již byly. Máme tudíž od toho času i hojnější zprávy a můžeme tvrditi, že téměř každého roku nějaká hra byla provedena, ač-li nebylo překážek nenadálých. O tom nás důkladně poučují zvláště zprávy jednotlivých kollejí (Annuae litterae), které zprvu velikou váhu kladly na hry divadelní; až teprve v době pozdější, když samo sebou se rozumělo, že divadlo školní provedeno bylo, jen několika slovy se o nich zmiňují a mnohdykrát ani obsahu neudávají. Hrávalo se na počátku školního roku v říjnu, v listopadu nebo prosinci, a na sklonku jeho v červenci nebo srpnu; za doby školní i při událostech pro kollej obzvlášť důležitých, někdy o ostatcích, aby lid od divoké oslavy masopustu byl odvracen. Kdežto na školách nově zřizovaných, jako v Pardubicích,[1]) na divadelní místnost již se pamatovalo, odbývaly se zatím v kollejích hry buď na prostoru veřejném anebo ve větších síních, anebo konečně i ve chrámu; tu pro obecenstvo přichystány lavice, ale často diváci stáli.[2])

V Praze první školskou hru provedli jesuité roku 1558., kterýžto rok znamenitý jest vítáním krále Ferdinanda I. po jeho zvolení za císaře. Známo jest, že se všecky třídy obyvatelstva tehdy o slavné přivítání přičinily; ale nad jiné školní mládež Kollinova a mládež jesuitská, která císaře vítala zvláštním výstupem.[3]) Hra připomenutá dávána byla již na počátku roku dne 5. února a měla název »*boj těla a duše*«; dostavilo se k ní nesčíslné množství diváků, kteří jen na to naříkali, že hra trvala pouze dvě hodiny. Byla to allegorie, jež byla opakována i roku následujícího (1559) se stejným úspěchem.[4])

Dočítáme se, že roku 1558. mimo hru uvedenou ustrojili jesuité v době ostatků masopustních po hlavních ulicích pražských průvod mrskačů (flagellatores), při němž žáci těla svá bičem až do krve mrskali.[5]) Po oba roky provedli též na svátek Božího Těla po způsobu v Italii a ve Španělsku zavedeném allegorické hry, a obecenstvo ani dosti nasytiti se nemohlo hrou

---

[1]) Roku 1724 za primasa Václava Fiedlera měla zařízena býti »ve staré budově od věže bašta zvané« až ke konci starého refektoria právě proti novému refektoriu škola latinská s posluchárnou, kde by se komedie provozovati měly. (Rukopis dv. knih. 12936 obsahuje memorabilia konventu Františkánského v Pardubicích.)

[2]) Ruk. dv. kn. 13192. Slova prologu: Salvete demum, spectatores optimi, quotquot sedetis vel statis.

[3]) Rukopis 12011. Čísla, jež uvádíme, znamenají vesměs rukopisy c. k. dvorní knihovny. Kdo o pravdivosti zpráv se chce přesvědčiti, hledej zprávu, kterou podáváme, v rukopise při určitém roce a při jmenované kolleji.

[4]) 11997.

[5]) Joan. Schmidl, Historia S. J. provinciae Bohemiae. V Praze. 1747—1759. I. 115. Dále spis uvozujeme pod známkou Sch. (neb Schmidl).

malých žáčků, kteří potom častěji i při službách božích v kostele při oltáři stáli přistrojeni za anděly.[1])

Není tudíž potřebí diviti se, že při nové hře, která provedena byla v neděli dne 17. února r. 1560. takové množství lidu se sešlo, že ho napočítáno až osm neb deset tisíc; hra se zalíbila tou měrou, že třikrát po sobě byla opakována. Tenkrát biskup vídeňský (později arcibiskup pražský) Antonín Brus z Mohelnice vedl na hru náklad. Po čtvrté provozovala se na hradě pražském před arciknížetem Ferdinandem. Byla to, tuším, komedie »*o Euripovi*«, sepsaná od františkána Livina Brechta,[2]) ve které mladík Euripus sveden byv Kupidem oddal se Venuši a opominuv v pravý čas činiti pokání v zatracení upadl.[3]) Hra tato, v níž nestálost věcí pozemských a krátký život lidský byl vylíčen, byla ku přání arc. Ferdinanda od jesuity Hoffaea přeložena do němčiny.[4]) Z počátku prý se nelíbila, a když na jeviště vystoupili čerti, křičeli posluchači: »Hle! jesuité nás chtějí přestrojenými ďábly postrašiti! Nechť je samy čerti vezmou!« Avšak čím dále tím více hra zaujala nejen oči, ale i uši diváků, že neodolali více a hojnou pochvalu hercům udíleli. Představením tímto nabyli jesuité ještě větší vážnosti. Mladí herci, počtem 50, byli na účet biskupa vídeňského pohostěni.[5]) Pravidelně po každé hře nebo i před ní taková hostina se odbývala, a byla buď vystrojena od kolleje nebo některého jejího příznivce.[6]) Německy hra jmenovaná provedena byla o prázdninách svatodušních.[7])

Na začátku roku 1561. sehrána byla komedie »*o Adamovi*«.[8]) Též léta potomního (1562) herci se vyznamenali; dne 15. září odbývána hra nám neznámá, a třetí den potom 18. září dávána byla tragikomedie »*o pádu Saulově a korunování Davidově*« ve velikém dvoře v kolleji. Hra sama složena jest podle biblického příběhu, a vyniká mnohými scénami dobře upravenými. Zvláště podobá se monolog ve třetí scéně, když Saul do boje proti Filistinským táhne, místy Shakespearovu Hamletu.[9]) Také loučení Micholy s Davidem nám na mysl přivádí Andromachu a Hektora, ač jinak výjev sám pro chlapce školní málo se hodil. I tu dostavila se síla divákův, kterým nejvíce se zamlouval zápas Saulův s Filistiny; zdálo se, jakoby skutečná bitva sváděna byla, tak že obecenstvo hru s velikou pozorností sledovalo a dokonce i obě strany k udatnosti a vytrvalosti pobádalo.

---

[1]) 12011.

[2]) Euripus, Tragoedia christiana F. Livini Brechti Antverpiensis. Lovanii 1556.

[3]) (La-Croix, Paul): Bibliothèque dramatique de M. Soleinne. V Paříži 1843. I. 65. Vydána byla r. 1549 a 1552.

[4]) Překlad tento není znám. Roku 1582 byla hra přeložena pode jménem: Euripus. Ein schöne, andächtige und christliche Tragoedia, a sice od Kleofáše Distelmayera, a v Dilinkách vytištěna.

[5]) 12011. Schmidl I. 146.

[6]) 13601.

[7]) l. c. (totiž 13601).

[8]) Thema toto vypodobnil Jiří Macropedius r. 1552. (Omnes fabulae comicae. Utrecht.)

[9]) Hra tato spracována jest v rukopise dvorní knihovny č. 13280, který ovšem nese vročení 1600, kdy totiž znovu byla opsána.

Při hře něco se přihodilo, co svědčí o veliké úpravě představení. Nějaký prostý vojín, který podobné hry dosud neviděl, spatřiv Saula ve skvostném odění, domníval se, že to jest král skutečný, a prodrav se k němu hrdinské skutky své mu vykládal a za žold požádal. Ale tu ho obklopili šaškové a prováděli s ním na jevišti veselé kousky, a nyní teprve vojín ze smíchu obecenstva poznal, že se zmýlil, i zalezl pod jeviště a zůstal tu až do konce.[1]) Byla to poslední hra toho léta; neboť pro mor byly školy nějakou dobu zavřeny a vyučovati se počalo až zase dne 24. října 1563.

Do té doby nastudována byla hra »*Philopaedius*«, jež sehrána nejprve na hradě dne 28. října před arciknížetem, milovníkem podobných her.[2]) Potom dne 31. října provedena byla též v kolleji, a k slzám a ku pláči dojala obecenstvo,[3]) zvláště scénou, ve které mladí hýřilci od čertů do pekla byli odneseni, odkud jejich hlasité nářky zaznívaly. I tenkrát byli herci, počtem 35, slavně vyčastováni.

Dne 19. září r. 1564.[4]) objevila se na jevišti jesuitském komedie *Fucus* (Ličidlo) a protože se zalíbila, provedena ještě jednou hned druhého dne.[5])

Z her těchto od jesuitů provozovaných vzala si také universita příklad, a provedla již roku 1559. dne 11. srpna hru o *Samsonovi.*[6]) Dne 13. července 1565. bylo pak ustanoveno, aby o budoucí slavnosti beanů sehrán byl *Asotus*, jenž také dne 8. srpna v kolleji Rečkově byl proveden.[7]) Nedlouho potom i v kolleji jesuitské, když zkoušky roční se odbyly, pořádána hra »*Mille artifex*« anebo »boj mezi ctnostmi a hříchy« dne 15. října, a v brzku ještě jednou se opakovala za návalu více než tří tisíc diváků, kteří i z okolí se dostavili.[8]) K roku budoucímu (1566) připravili jesuité »*Vzkříšení Páně*«, které dne 14. dubna před arciknížetem a ještě jednou v kolleji bylo provedeno, a na den 6. října ustanovena truchlohra *sv. Jan Křtitel*;[9]) posléz v sobotu před štědrým dnem vystrojena byla *hra pastýřská*, jež se končila deklamacemi a lid tak zaujala, že purkmistr Starého města Pavel Kapr opis hry si vyžádal.[10])

Roku 1566. v měsíci říjnu počínají již také hry v kolleji Olomoucké,[11]) Jak není nám známo, s jakým kusem a s jakým úspěchem se začalo.[12]) O vánocích hrán dialog o *Narození Páně* ve dvoře biskupském před šlechtou.

[1]) 12011. Schl. I. 171. Rodinná kronika. 1865/66 (roč. IV.) str. 46 a odtud J. Svátek (pseud. Leo Blass): Das Theater und Drama in Böhmen (V Praze. 1877, str. 26.) udávají den 19. září.

[2]) 13601.

[3]) 12011. Sch. I. 182.

[4]) (Svátek) 28.

[5]) Sch. I. 192.

[6]) Bydžovského zápisník (podle zprávy J. Jirečka).

[7]) Monumenta univ. I/2. 391. Asotus evangelicus seu evangelica de filio parabola a Georgio Macropedio comice descripta. Coloniae. 1540. 8°.

[8]) 12011. Sch. I. 203.

[9]) 12011. in tragoedia visus Baptista decolatus.

[10]) Rod. kronika 1865/6 45. Svátek. 28.

[11]) 13559².

[12]) 12026.

Za to víme, že roku 1567. dne 12. října ve dvoře biskupově uveden byl na jeviště »*Philopaedius*«, a ač toho dne bylo sychravo, vydržela šlechta a s ní i pan Vratislav z Pernštejna i pan Haugvic až do večera při představení; v osmi dnech hráli kus ještě jednou.[1]) Mimo tuto hru oslavili oktáv vánoční dialogem nebo hrou o Narození Páně.

Akademie pražská, chtíc napodobiti představení jesuitské, zamýšlela opět při beaniích provésti komedii o sv. Janu Křtiteli, ale odložila ji tehdy na dobu jinou roku příštího.[2]) Za to školy jesuitské vyznamenaly se dne 12. října hrou o *sv. Václavovi*, a to poprvé v jazyku českém.[3]) Skladatelem jejím byl Mikuláš Salius, jenž přes odpor rodičů roku 1562. do řádu jesuitského vstoupil, a právě tenkrát z Říma do vlasti se navrátil.[4]) Poněvadž to bylo představení české, dostavilo se k němu nad obyčej mnoho lidu, že sotva všickni nalezli místa na lešení, které na dvoře kollegia bylo postaveno, a tu vytrvali přes to, že se déšť mezi hrou čtyřikrát spustil. Tehdy i magistrát pražský byl velmi ochotný, a když jesuité přišli žádat za zapůjčení některých věcí, byly jim vydány nejen bohaté koberce a štíty i rozličné zbraně, nýbrž nabízeni též i měštští vojáci a trubači, kdyby jich měli potřebí. Úprava hry i řeč, ale zvláště samo dílo takové obliby došlo, že kus několikrát po sobě byl hrán, a lidé, dříve řádu nepřízniví, změnili své smýšlení pravíce, že jesuité přece zasluhují chleba, když takto s nimi se srovnávají.[5]) Kollej zamýšlela nejspíše celé dílo vydati tiskem; ale prokurátor a provinciál řádu vydal naučení, že hry divadelní není vůbec dovoleno tisknouti, a jen tehdy se to státi může, když hra velmi vyniká a když k tomu generál řádu svolí.[6]) Toho roku bylo i o Božím Těle konáno slavné processí, a po příkladu jiných zemí proveden na pohyblivém jevišti dialog, v němž pohan se židem o přítomnosti Kristově ve svátosti oltářní rozmlouval [7]) Byly to malé, obyčejně allegorické hry, a často pouze živé obrazy; na mnohých místech, jako v Cáchách a v Lutychu, při tom jevila se taková nádhera a veselost tak bujná, že proti věci až mravokárci povstali.[8]) »Querela ad Gassendium« vypisuje takto podobu čtyř apoštolů: »A nic podobně neohrabaného nebylo, jako čtyři ohromní evangelisté, zvláště pro hrozné obličeje škrabošek; jeden totiž měl veliký zobák, drápy, peří na sobě a hlavu zpotvořenou, že vypadal jako Jovišův pták; druhý hustou hřivou a chlupatou srstí podobal se Nemejské šelmě;

---

[1]) 13559. Sch. I. 248.

[2]) Monumenta univ. I. 2. 399.

[3]) Rodinná kronika. 1865/6. 69. Ve spise: Guil. Dondini S. J. Selecta heroum spectacula (V Mnichově. 1676.) nalézají se kusy: S. Venceslai Bohemorum principis cum Radislao duce Kurimae, pro Bohemia certamen; Drahomirae, Bohemiae ducis impietas prodigiose castigata; Bohemii cujusdam militis et Hungarae in defensione Albae Graecae contra Turcas fortitudo. Kusy tyto jsou jen malé básně.

[4]) Balbin, Bohemia docta II. str. 420. připomíná ještě jinou hru Saliovu: Superest illius comoedia de S. Ivano eremita.

[5]) 12011. Sch. I. 229.

[6]) 11954.

[7]) 12000. 13601.

[8]) Du-Tilliot, Mémoires pour servir à l'histoire de la fête des foux. 1751, str. 37.

třetí měl rohy, holý hřbet a chlupy dlouhé jako Apis; čtvrtý nebyl sice člověku nepodoben, ale měl přece křídla.« Takové míry allegorické představování apoštolů dostoupilo, a právem říci můžeme, že při rozličných podobných scénách hledělo se spíše na zábavu očí a pak i na mnohé pantomimy, při čemž z vlastního dramatického děje zbyl mnohdy pouze nápis nad ohromným lešením.

I roku 1568. jesuité provedli v Praze o Božím Těle čili o theoforii zvláštní hru. O vánocích vystrojili klanění Tří králů, což opakovali ještě jednou v arcibiskupském dvoře, protože výprava hry byla velmi skvostná.[1]) Universita provedla dne 11. srpna hru »*o sv. Janu Křtiteli*«.[2]) V Olomouci den sv. Petra a Pavla jesuité oslavili v novém domě před biskupem Vilémem Prusinovským a panstvem moravským hrou o »*patriarchovi Josefovi*«.[3]) Roku následujícího (1569) začaly v Praze školy teprve v lednu, ale hned tu vystoupili žáci na jevišti v kuse, složeném o tehdejším pronásledování nekatolíků ve Francii, v tragedii »*o nevěrecké ukrutnosti*«.[4]) Na podzim koncem září na všeobecnou žádost dáván opět několikrát »*Euripus*«. »*Dialog o válce mluvnické*« a některé jiné řečnické pokusy předneseny byly i v Olomouci;[5]) ve Znojmě pak dne 29. dubna městská škola provedla hru »*o Utrpení Páně*«.

Výpravné hry velmi se zalíbily lidu obecnému. V Praze dne 26. února 1570 uspořádány byly divné hry, kolby a jiné rytířské kratochvíle, jež po několik dní za přítomnosti arciknížete Ferdinanda byly prováděny. Beckovský[6]) je popisuje takto: »Při těch hrách hořela hora Etna, z níž jiskry a dým vycházel, krkavci a jiné ptactvo vyletělo, ohnivé trubice vystřelovaly, drak veliký a hrozný ze sebe oheň vydával, Perseus s hlavou Gorgony seděl na křídlatém koni, živý lev v železné kleci, na níž stála Pověst ve způsobě panny dvě trouby držící. Mimo toto a mnohá jiná divadla byl na náměstí vyveden živý slon a na něm seděl král indický Porus v odění královském, berlu královskou drže v ruce. Slon před císařem a císařovnou poklekl, ale jiným knížatům té poctivosti neučinil. Také válka dívek českých, jichž vůdkyní byla Vlasta, na tom náměstí se spatřovala.« Zpráva tato netýká se sice hry divadelní, neboť vlastně to byl mumraj, jakých více za toho času bylo provozováno. Podivno, že jesuitské annály toho roku mlčí o hrách; dávala se prý hra »*o Umučení Páně*«.[7]) Jen o Olomouci víme, že tam dne 18. října hráli, a sice o slavnosti založení semináře, hru *Aulularii*, Plautovi připisovanou;[8]) ovšem byla poněkud opravena a očištěna od mnohých nepřístoj-

---

[1]) Sch. I. 253. 12011. 13601.

[2]) Monumenta univ. I. 2. 402.

[3]) 13559. Sch. I. 265.

[4]) 12011. De haeretica crudelitate in Gallia. Sch. I. 280.

[5]) Sch. I. 274.

[6]) Poselkyně II. 256.

[7]) Rodinná kronika. 1865/6. 69.

[8]) d'Elvert, Geschichte des Theaters in Mähren und oester. Schlesien. V Brně. 1852. 21. Titul hry: Quaerolus antiqua comoedia, quae Aulularia inscribitur, edita a Petro Daniele Aurelio. V Paříži. 1564.

ností. Dávala se s nesmírnou pochvalou, a na konec udílel sám biskup vynikajícím žákům odměny.[1])

Na universitě pražské dne 7. srpna 1570 provedli latinskou hru, zvanou *Hecastus*,[2]) a sepsanou, tuším, od Jiřího Macropedia. Obsahovala obrácení bohatce Hekasta, jenž dříve rozmařile žil, k životu pobožnému, a to tak, že duše jeho na milost byla přijata a ďáblové přišli o kořist, na kterou se již těšili. Hry se účastnilo celkem 56 osob.

Následujícího roku (1571) dne 7. října vystrojili v Klementině tragedii o *sv. Vavřincovi*. Nejvíce se líbila scéna, v níž papež Sixtus byl sťat. Z přečetných diváků někteří smělci, chtějíce lépe viděti, vylezli na střechu, i shodili dolů veliký kámen, který však na štěstí nikomu neublížil.[3]) Za dnů masopustních roku 1572. zasloužila si chvály nějaká bájka, jež pro to byla hrána, aby se obecenstvo od masopustních výstředností odvrátilo.[4])

V říjnu r. 1573. školou pražskou uvedena byla na jeviště tragedie Senekova, »*Thyestes*«; brněnský děkan Václav Grodecký rozdával mezi mládež příhodné dárky.[5]) V Olomouci hráli »*Herkula*«. Vilém z Rožmberka a Vratislav z Pernštejna, kteří právě s politickým posláním do Polska se ubírali, obdarovali tenkrát seminář jesuitský 400 zl. Hra potom byla provedena ještě jednou.[6])

V následujících letech nastala v Praze v divadelních hrách malá přestávka, poněvadž jesuité stavěli. Za to v Olomouci vedli si čileji než kdy jindy. Dávalyť školy roku 1574. na den Božího Těla dialog »*o marnotratném synovi*«, jenž potom v týž den několikráte ještě byl sehrán,[7]) a dne 27. června na dvoře školním prováděly známou hru o »*Euripovi*«, která po dvou dnech (29.) byla opakována za velikého návalu lidu. Dne 26. října dosti dobře zahrán byl nějaký dialog proti opilství, a posléz dne 6. prosince dialog sepsaný od Ondřeje Palestizaje, který, tuším, pojednával o nějakém divu sv. Mikuláše. Neznámo, při kterém z těchto představení byl přítomen také biskup Tomáš z Helfenberka.[8]) Podobnou pilností vyznamenaly se školy i léta budoucího (1575). Hned v masopustním pondělí (14. února) provedena maličká hra neznámého autora »*o ztracené ovci*«.[9]) Poprvé ji hráli žáci na dvoře biskupském, druhý den v místnosti školní. O Božím Těle při slavném průvodě provedena na školním náměstí poprvé v jazyku německém hra o »*poslední večeři*« (de coena magna), a podobá se, že od studentů táž hra opakována byla v klá-

---

[1]) Sch. I. 296.
[2]) Monumenta un. Prag. I. 2. 407.
[3]) 12011. Sch. I. 305.
[4]) 13601.
[5]) Sch. I. 344.
[6]) d'Elvert. 22.
[7]) 13559.
[8]) 13559*.
[9]) Roku 1590 vydal hru s týmž obsahem Jakub Zovitius (Ovis perdita, comoedia sacra), jejíž hlavní osobou byl pastýř Soter, ostatní osoby byly allegorické: Justicia, Misericordia. Invidia a j.

šteře Hradišti ku poctě pana Haugvice.[1]) Na den sv. Petra a Pavla (29. června) před množstvím diváků vypravena tragedie »*o Saulovi*« ve dvoře školním, kde se i při počátku školního roku dne 17. října nějaký dialog přednášel.[2])

V Praze při processí o Božím Těle sehrána »*oběť Abrahamova*«, složená od jesuity Edmunda Campiana,[3]) jenž prý sepsal celý svazek her duchem nábožným prodchnutých.[4]) Něco jiného v pražské kolleji nebylo podniknuto. Za to se zavděčila akademie obecenstvu, na podobné zábavy již zvyklému, hrou o »*Tobiášovi*«, již napsal M. Jan Aquila.[5])

Avšak i obecenstvo mělo svůj vkus, a proto ne vždycky se představení líbilo. Jmenovitě nenalezl obliby jakýs dialog, jenž dne 22. října roku 1576. v Olomouci na náměstí školním byl sehrán (dialogus fluctuantis evangelici).[6]) Věc napravila se až r. 1577., kdy jesuité vítajíce slavnostně císaře Rudolfa II. dvojí divadlo k jeho cti vystrojili. Mimo to ještě provedli v paláci biskupském jakousi hru, při níž přítomen byl pan Vilém z Pernštejna s panem Haugvicem, a opakovali ji dvakrát v kolleji. Též dne 23. října dáván byl dialog »*mezi prací a poctou*«.[7])

Z roku 1576. máme také první zprávu z Vratislavi, kde studenti a řemeslníci vynikli komedií o »*Adamovi a Evě*«.[8])

Po tříletém mlčení (post trienne silentium) zase i pražská kollej počala pořádati hry, a sice hned o podzimním trhu r. 1577., kdy dáváno drama »*o králi Saulovi*«, nejspíše Campianovo. Tehdy byla úprava velikolepá a ještě vybranější byla společnost, která k divadlu se sešla. Byl přítomen celý dvůr císařský, a i francouzská královna; vznešené šlechtičny dívaly se z oken, jež vedla do dvora školního, pro obecenstvo sprostší bylo dosti místa pod tribunami. Náklad učiněn od veřejných úřadův. Hra trvala plných šest hodin, a druhý den byla opakována k žádosti samého císaře a pana z Rožmberka.[9]) I roku budoucího (1578) byla provedena Campianova hra »*sv. Ambrož*«, jak císaře Theodosia k pokání přivádí. Opět byl při tom dvůr a i dcera královny francouzské a představení na jejich žádost znovu opakováno.[10]) Protože hru nějaký tiskař německý vydal a rozšiřoval, byli voláni jesuité, aby se zodpovídali.[11])

Z Olomouce toho roku máme vědomost pouze o malém dialogu, jenž dáván byl dne 22. října.[12]) Z roku následujícího (1579) uvádí se dialog »*o žákovi, jenž učitele svého pomlouval*«; dáván byl dne 20. října. Nějaký dialog

[1]) Sch. I. 379.
[2]) 13559. 12000.
[3]) Backer: Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus. Liége. 1854. II. 98.
[4]) Sch. I. 369.
[5]) Monumenta univ. I. 2. 418.
[6]) 13559.
[7]) l. c.
[8]) d'Elvert. 22.
[9]) 12011. Sch. I. 396. Teuber Geschichte des Prager Theaters I. 23. klade hru tuto do roku 1580.
[10]) 12011. Sch. I. 419.
[11]) Sch. I. 412.
[12]) 13559.

nám blíže neznámý hrán byl také dne 18. června.[1]) Ve Znojmě dne 3. ledna bylo představováno Narození Páně (1579). O hrách u jesuitů v Praze není nám z toho roku ničeho známo; za to předvedla universita před beanií dne 12. srpna známou již hru *»o Susanně«*.[2])

Roku 1580. bylo v Praze provedeno celkem šest dialogů. Jeden dáván na konci měsíce července u přítomnosti biskupa Olomouckého Stanislava Pavlovského a mnoha šlechticů, kteří na sněm přijeli. Byla to allegorická hra, ve které rolník velebil orbu a ctitel Mus opět vědy.[3]) Na počátku školního roku v polovici měsíce října proveden latinský a český dialog *»o shovívavosti mateře k dětem«*. Kdy ostatní se dávaly, není nám známo; byly to: *»Tři králové«*, *»Narození Páně«*, *»o stáří«*, *»o obrazoborcích«* a *»o ruce sv. Damascenovi navrácené«*.[4]) V Olomouci byla vystavena dne 11. ledna hra tříkrálová *»o ukrutnosti Herodesově«*, a dne 13. komedie *»o Susanně«*, která se velice líbila.[5])

Na počátku školského roku 1581 byl v Praze uveden na jeviště od jesuitů rozmnožený a očištěný kus Plautův *»Euclio«* a hra nazvaná *»divadlo světa«*, jež zasloužily si pochvaly všech přítomných a i nového arcibiskupa pražského Medka.[6]) Naproti tomu provedla též universita dne 7. srpna hru *»Samson«*.[7]) Tu také najednou naskytuje se zpráva, že od školní mládeže v Mikulově, když vítala pana Adama z Dietrichštejna, provozováno bylo několik malých her, a sice: *»duchovní cnosti křesťanské«*, *»církev a ďábel«*, *»otec kacířův«*.[8]) Zdali pětiaktová hra *»o Tobiáši«*, jež tehdy v Olomouci byla vytisknuta, také byla provozována, nechceme rozhodnouti.[9])

V konviktě jesuitském v Praze r. 1582. byla o svátcích masopustních provedena hra *»o studentovi vzatém do pekla«* a o velikonocích před arcibiskupem *»Vzkříšení Páně«*.[10]) Veliké účastenství mělo obecenstvo i při tragikomedii *»Achabovi«*, již pořádala pražská kollej jesuitská na konci měsíce června. Trvala od poledne až do soumraku, a posluchačům mezi hrou rozdávány byly housky a jiné pečivo, ano i pivo. Poněvadž úpravou svou velice se líbila, měla býti opakována,[11]) že však právě tehdy vypukl mor, dostala se teprv léta budoucího (1583) někdy o sv. Václavě opět na jeviště.[12]) Tehdy přidána byla scéna *»o záhubě nešlechetné Jesabeli«*.[13]) Zase bylo po-

[1]) l. c.

[2]) Monumenta univ. I. 2. 430.

[3]) Sch. I. 443.

[4]) 13601.

[5]) 13559.

[6]) Sch. I. 451.; 13601. Tragicomoedia »Theatrum mundi« inscripta.

[7]) Monumenta univ. I. 2. 438.

[8]) Notizenblatt der hist. stat. Section der k. k. mähr.-schles. Gesellschaft. V Brně. 1859. č. 11.

[9]) d'Elvert, 22.

[10]) 13601.

[11]) 12011. Sch. I. 480.

[12]) 13601.

[13]) Sch. I. 489.

sluchačstva velmi mnoho, a seděli na sedadlech řadami rozestavených. Známý jesuita Salius, když se právě toho roku (1582) nalézal v Plzni, velmi se o to přičinil, aby tu bylo dáváno českým jazykem »*Vzkříšení Páně*«, k němuž se také mnoho diváků nahrnulo.[1]) Poněvadž se v městě několik měsíců i roku potomního zdržoval a často kázával, zdá se, že o pašijových dnech tam opět hrána byla hra z roku minulého za pláče lidí naslouchajících.[2])

Neznámý nám dialog sehrán byl v Praze r. 1584. před otevřením škol.[3]) Roku pak 1585. dávána byla hra s obsahem z českých dějin, »*Sv. Václav aneb křesťanské Čechy*«, sepsaný, tuším, od Jošta Branda, rektora pražské kolleje. Jeviště, na prostoře kolleje řádně zbudované, bylo rozsáhlé a sváděny na něm bitvy, což zalíbilo se nejen dvorské šlechtě, ale i mnohým váženým mužům, kteří tvrdili, že něco podobného a tak důkladného nikdy neviděli. Zároveň rozmnožila hra, v níž i patronové čeští byli předvedeni, ve mnohých důvěru, že víra katolická, uvedená do země krví tolika svatých, nikdy zahynouti nemůže.[4]) I hra »*o Nabalovi*«, kterou dne 21. srpna vystrojila universita, a k níž asi vzorem byl kus sepsaný Rudolfem Waltherem, se zdarem se potkala.

V Olomouci r. 1585. dne 23. června hrán na školním dvoře »*Ježíš pod křížem*« tak dojemně, že při představení diváci plakali. Dne 11. ledna r. 1586. proveden dialog »*o ukrutnosti Herodesově*«, a dne 2. července komedie »*Esther*«, k níž velmi mnoho lidu i šlechty se sešlo a hru obecně chválilo.[5]) Při jednom představení byl přítomen arcikníže Arnošt.[6])

K místům častých a pilných her divadelních přibyl r. 1588. také Krumlov, kde císařem Rudolfem II. založena byla nová kollej, třetí v zemích českých. O slavnosti založení byl po hostině proveden ušlechtilý prý, ale nám neznámý kus; i zasloužili sobě žáci zručností svou a kollej úpravou zevnější dokonalé pochvaly.[7]) Neméně se vyznamenaly i školy pražské na konci června r. 1590. hrou »*o životě a smrti sv. Maří Magdaleny*«; náklad uhradila dcera nejvyššího kancléře, Magdalena z Pernštejna. Přítomna byla téměř veškerá šlechta z království.[8]) V Olomouci představována byla v sále kollegia komedie »*o Achabovi*, tuším, ona hra, jež před tím v Praze na jeviště byla uvedena.[9])

Roku následujícího (1591), když se vyučování skončilo, vystoupily nižší třídy v Praze ve »*vítězství sv. Vavřince*«,[10]) a školy Olomoucké provedly někdy před 29. červnem, právě když zakládán byl konvikt pro mládež, tragikomedii »*o Absolonovi*« použivše při ní již i orkestrální hudby.[11]) Také při

---

[1]) Sch. I. 479.
[2]) Sch. I. 488.
[3]) 13601.
[4]) 11997. Sch. I. 514.
[5]) 12026. 13559. 13559*.
[6]) Sch. I. 544.
[7]) Sch. I. 567.
[8]) 12011. Sch. I. 594.
[9]) 12026. Sch. I. 603.
[10]) 12011.
[11]) 12026. 13559*. Sch. I. 634.

slavnosti, když pan Jiří Popel z Lobkovic odevzdával zakládací listinu pro nově založenou kollej v Chomutově, pořádáno bylo v kolleji klementinské r. 1592. divadelní představení, jemuž obcoval i papežský legát, španělský vyslanec a přemnozí z katolických šlechticův, dialog *»o sv. Janu Evangelistovi, jak nalezl svého ztraceného učenníka«*, který mezi lotry upadl; byl přijat s nelíčenou pochvalou a vzbudil nábožné slzy.[1]) Totéž se stalo, když na počátku roku školního léta 1593. dávány byly slavnostní dialogy, při nichž přítomen byl kardinál Khlesl; pozdější biskup olomoucký František z Dietrichštejna rozdílel odměny.[2]) Zasloužilí herci poděleni byli dárky, od nuncia papežského věnovanými, když r. 1594. nějakou krásnou hru skončili; toho roku provedeno bylo několik přiměřených dialogů[3].)

V Brně roku 1595. na den sv. Bartoloměje hrána byla komedie z dějin Abrahamových; navštívilo ji mnoho duchovenstva a obecného lidu.[4]) Tolik vypravují naše kusé zprávy. O Praze v roce 1596. dovídáme se jen to, že byly jakési tři hry provedeny.[5]) V Olomouci na počest Zikmunda Bathora, knížete sedmihradského, byla vystrojena na dvoře biskupském tragedie *»o Herodesovi a mladátkách«*, a poněvadž se líbila, opakována byla ještě za osm dní v kolleji. Po druhé hráno bylo na počátku roku školního.[6]) V Krumlově na Boží Tělo vhodné drama neb allegorická hra objasňovala tajemství církevní.[7]) V Chomutově při téže slavnosti roku budoucího (1597), když uprostřed nekatolického, ale již zastrašeného obyvatelstva bylo vedeno slavné processí, dáváno drama *»o Marnotratném synovi«*.[8]) Též Jindřichův Hradec spatřil tehdy poprvé nevídané v městě představení *»o Božím hrobě«*, jenž v tamější kapli byl vystavěn.[9]) V Brně chtěli přivítati knížete Bathora, jenž sem na začátku února zavítati měl, dramatem *»o Gedeonovi«*; ale když kníže nepřijel, byl posluchačem městský lid. Kus opakován potom ještě v březnu. Biskup olomoucký s některými šlechtici zaplatil náklad na představení.[10])

V Olomouci zase přivítali kardinála Theodora Engla, když se vracel z Polska, vybranou řečí, rozličnými básněmi a dialogem.[11]) Na Tři Krále provedli v Praze drama *»o udílení darů královských a kněžských Ježíškovi«* a dne 20. listopadu chudí žáci hru dvojí, tuším, *»o sv. Martinovi«*.[12])

Roku 1598. na počátku studií v Jindřichově Hradci představován byl *»křesťanský vojín«*,[13]) a v Brně dne 7. srpna, když se světil kostel, dialog,

[1]) Sch. I. 643.
[2]) Sch. II. 5.
[3]) 12011.
[4]) 11958.
[5]) 12011. Sch. II. 83.
[6]) 13559*. Sch. II. 99.
[7]) Sch. II. 105.
[8]) Sch. II. 131.
[9]) Annuae litterae S. J. ad Patres et fratres ejusdem societatis. Romae. 1583—1654. Rok 1597.
[10]) 11958.
[11]) Sch. II. 135.
[12]) Sch. II. 119.
[13]) Annuae litterae. Rok 1598.

v němž vylíčena byla horlivost císaře Konstantina v zakládání chrámů.[1]) Jiný neznámý dialog byl zde dáván i roku potomního. V Praze od září r. 1598 panovala morová nákaza, pročež školy byly zavřeny až do konce masopustu. Známo jest pouze, že přivítán byl legát papežský Filip Spinelli básní řeckou a latinskou, když se r. 1599 do Prahy navrátil z Italie.[2]) Na Boží Tělo byl průvod slavný. Ještě na podzim toho roku zuřil mor a rok školní započal teprve v únoru roku 1600.

Kladsko, kde nová kollej byla založena, r. 1600 poprvé spatřilo drama ve školách; na velikém prostranství hrán byl »*Eliáš pod jalovcem*«, ačkoli protestantští kazatelé lid odvraceli od divadla.[3]) V Chomutově dne 23. října uvítali arcibiskupa pražského Zbyňka Berku hrou »*Šavel obrácený v Pavla*«; diváků bylo mnoho.[4]) V Krumlově při svatbě, kterou Petr Vok z Rožmberka vystrojil synovci svému Petru Zrinskému, dávána ve veliké síni na hradě za přítomnosti šlechty komedie »*Esther*«,[5]) a v Olomouci dne 23. října kus katolického spisovatele »*Priscianus vapulans*«.[6]) S velikou chválou setkala se tragedie »*o sv. Eustachovi*«, jež dne 8. října v pražské kolleji byla sehrána; na deset tisíc lidí prý u hry bylo přítomno![7]) Na Boží Tělo při processí i zvláštní symfonie byla produkována; hráli nejen hudebníci školní, ale i císařští, kterým dovolil to císař, aby sláva byla větší.[8]) Na akademii stavovské provedli dne 16. srpna »*Judithu a Holoferna*«; mezi posluchači byl též Petr Vok z Rožmberka.[9]) O Brně zpráv nemáme; za to se dovídáme, že městský syndik Jan Menzel daroval mnoho rozličného šatstva, aby rozmnožil potřeby divadelní.[10])

Potomního roku 1601 vydáno bylo pro školy jesuitské nařízení, aby na jevišti neprovozovaly se více žádné bitky, nýbrž aby za oponou hluk pouze byl napodobován.[11]) O představeních toho roku mnoho nevíme; v Chomutově jakási hra, na počátku roku školního, byla deštěm překažena, a odložena na den druhý;[12]) v Krumlově upraveny byly dvě hry, při kterých děkan budějovický Václav Lariš rozdílel odměny.[13])

Z roku 1602 jen jest nám vědomo tolik, že v Praze na počátku roku školního dáván »*Jefte*«,[14]) v Olomouci při téže příležitosti hra »*o Udovi, arci-*

[1]) 11958.
[2]) 11997.
[3]) Sch. II. 227.
[4]) Sch. II. 220.
[5]) Sch. II. 223.
[6]) 13559*. 12026. Schmidl II. 231. Napsán byl od Nikodema Frischlina, a vydán již r. 1585 v jeho Opera poetica, a i sám o sobě r. 1580 ve Štrassburku.
[7]) 11997. Schmidl II. 208.
[8]) 12011.
[9]) Dvorský, Paměti o školách. V Praze 1886, str. 56.
[10]) Schmidl II. 231.
[11]) Ne ludicra pericula pugnarum in dramatibus fiant, nisi intra scenam facto ad speciem strepitus.
[12]) Schmidl II. 243.
[13]) Schmidl II. 247.
[14]) Schmidl II. 276.

biskupovi magdeburském«,[1]) a v Brně dialog »*David modlu Dagonovu ztroskotávající*«, který byl také opakován.[2])

Roku 1603 v Olomouci dávány hry dvě. První dne 29. června při zasedání sněmovním, od P. Štěpána Tucea napsaná a s dovolením vrchnosti vytištěná [3]) pojednávala »*o Kristu a posledním soudě*«. Náklad byl 300 tolarů: po jednom stu zlatých dali kardinál Dietrichštejn a skladatel, 60 zl. pan Jiří z Opprštorfu, ostatek doplatil moravský sněm.[4]) Poněvadž jmenovaná tragikomedie diváky dosti zajímala, byla opakována ještě 2. července. Druhá hra provedena byla při začátku roku školního (23. října) a slula »*Philoplutus*«. V Praze téhož času byla dávána hra »*o sv. Rupertovi*«, jak od Panny Marie duchem prorockým jest obdarován; František Forgács, biskup nitranský, rozdílel odměny mezi vynikající žáky.[5]) V Krumlově velmi se líbil »*Anděl Strážce*«;[6]) na zámku v Jindřichově Hradci při svatbě a spolu na památku narozenin zakladatelky hrálo se »*o sv. Kateřině*«; herci byli pouze žáci šlechtičtí.[7]) I v Brně se připomíná nějaká komedie.[8])

Dobou tou již i v Čechách rozšířil se zvyk, že o Božím Těle byla pořádána rozličná představení, o nichž často více se dbalo okázalosti než pravé nábožnosti. Proto vydáno bylo dne 13. září 1603 nařízení, že o processí tom jen několik allegorických obrazů má býti provedeno, a to jen takových, jež rektorem kolleje byly schváleny.

Aby slávu jesuitských her poněkud zastínila, chtěla i akademie Pražská r. 1604 u veřejnost vystoupiti, zamýšlejíc provésti vlastenecké drama »*Břetislav, český Achilles a únos princezny Jitky*«. Skladatelem hry byl professor na universitě, Kampán Vodňanský. Ustanoveno bylo, že má býti provedena dne 16. srpna. O tom také oznámeno bylo panu Vojtěchu Popelovi z Lobkovic, nejvyššímu kancléři, a žádáno na něm, aby ke hře dal svolení; když pak tento, odvolávaje se na císařskou resoluci, dlouho prodléval, odebralo se k němu zvláštní poselství. Hra byla předložena, a mezitím co čekáno na příznivé vyřízení, konaly se zkoušky ke hře. Výprava hry pro zvelebení vlasti a pro slávu a pochvalu českého národa měla býti znamenitá; nešetřeno peněz na zařízení divadla a na obleky. Město ochotně uvolilo se, že zapůjčí zbraně ze své zásobárny. Ale hra právě den před provedením (15. srpna) byla zakázána, poněvadž prý řečená komedie obsahuje skvrnu českých panovníků, pohanění církve a římského císaře, že dále lid bouří a vůbec se nesrovnává se zásadami vládní moci a právy městskými. Proti

---

[1]) 12026. 13559*.

[2]) Schmidl II. 313.

[3]) Christus judex dedicat exhibetque juventus collegii ep. Olomucensi A. 1603. V Olomouci 1604. (V. Serapeum sv. 25., str. 190.)

[4]) 12026. Schmidl II. 343.

[5]) Schmidl II. 319.

[6]) Schmidl II. 327.

[7]) Schmidl II. 339.

[8]) Notizenblatt 1860. 12. Zdeněk Brtnický z Valdštejna praví: Interfui consecration novi templi, postea etiam comoediae (22. září).

příkrému zákazu podán prosební list panu Štěpánu Jiřímu ze Šternberka a ještě jiný kancléři, v nichž obou hleděno vysvětliti obsah hry svědectvím dějepisným a poukazováním na jiné okolnosti. Avšak dosáhlo se pouze toho, že kancléř mistry pražské k sobě povolal. Když se dostavili a kancléř od předsevzetí je chtěl odvésti, osmělil se učiniti námitku rektor Bacháček, ale kancléř popuzen byv až i vězením vyhrožoval. Nyní teprve upustili od provozování, a Vodňanský, jenž se skladatelem jmenoval, slyšel od kancléře mnohé výtky, týkající se jak děje, tak i celé komposice.[1]) Kromě toho pokořen byl i tím, že hru svou musil spáliti, a mistrům dáno napomenutí, aby při podobných věcech byli opatrnější. Místo kusu tak přísně posouzeného dávána byla ve čtrnácti dnech »*Debora*«, ve kteréž vystoupil dějepisec Pavel Stránský v osobě sedláka a obecenstvo hrou svou tak pobavil, že naň dlouho bylo vzpomínáno.[2])

Avšak představení toto předstiženo bylo allegorickou hrou »*o usmívavém a plačtivém světě*«, která provedena byla na začátku roku školního na jevišti vystavěném na dvoře Klementinském při kostele sv. Salvatora. Potřebných věcí na jeviště poskytla královská komora a náklad ostatní zaplatil císařský rada Ondřej Hannewald. Obecenstva bylo množství veliké, celý dvůr císařský byl přítomen, a i vyslanec šacha perského.[3]) V Olomouci dáván dne 28. října[4]) »*Herkules na rozcestí*«;[5]) kardinál Dietrichštejn rozdílel odměny, které k účelu tomu dal Jakub Zoubek.[6]) V Krumlově dávána byla hra »*Judith*«,[7]) a v Chomutově neznámý kus.[8])

Roku 1605. byla v Olomouci, když se tudy ubírala arcikněžna Konstancie, zasnoubená králi polskému, dne 7. listopadu[9]) přivítána ve dvoře kolleje tříhodinovou hrou »*Konstancia, dcera Konstantinova*«;[10]) jeviště bylo okrášleno obloukem slavnostním. V Praze na konci podzimních prázdnin provedena byla hra: »*Vilém, vévoda aquitanský*«; španělský vyslanec, Vilém de San Clemente, odměňoval žáky.[11]) Také v Brně hráno bylo s pochvalou nějaké drama.

---

[1]) Hra vyšla později r. 1614. tiskem s názvem: Bretislaus, comoedia nova illustri et magnifico D. d. Alberto Johanni Smiřický de Smiřic... ξενίου ἕνεκα missa ab autore M. Joh. Campano Vodniano. (Jest v pražské universitní knihovně.) V. Pravda. 1863, str. 295. Nejnověji o hře kriticky pojednal J. Král v článku: Mistra Jana Campana Vodňanského komedie Břetislav v Listech filogických roč. 19. (1892) str. 172. Také ve Světozoru 1885, str. 1882.

[2]) Svátek (Blass) l. c. 24. Almanach Matice divadelní. V Praze 1881. 17.

[3]) 12011. Schmidl II. 351.

[4]) 13559*.

[5]) Rukopis c. k. dvorní knihovny č. 13244. Herculis bivium. V popise se udává, že dáváno bylo ve Vídni, což se neshoduje s tím, co zde v epilogu se praví.

[6]) 12026. Schmidl II. 379.

[7]) Schmidl II. 362.

[8]) Schmidl II. 355.

[9]) 13559*.

[10]) Schmidl II. 414. 12026.

[11]) 12011.

Tamže roku 1606, když se školy velmi zmohly a zkvétaly, dáváno hned na počátku školního roku drama »*Sv. Jan Křtitel na poušti*«.[1]) V Olomouci dne 3. ledna provedena byla v kostele, tuším, hra jesličková, a dne 22. října komedie »*o Tobiášovi*«, při níž František z Dietrichštejna byl dárcem odměn.[2]) Zde i roku potomního (1607) při slavné hostině, která vystrojena byla po posvěcení oltáře sv. Kříže, představovali v refektoriu stručné drama, v němž krátkost života lidského se naznačovala, a opakovali je druhý den na dvoře před obecným lidem.[3]) V Brně po představení »*o Justovi a Pastorovi*« rozdílel odměny pan Vilém Zoubek.[4]) V Chomutově proveden na Boží Tělo dialog: »*Obětování Isáka*«, a na počátku roku školního jiné drama, pro něž odměny věnovány byly pražským arcibiskupem.[5]) Na hradním nádvoří v Jindřichově Hradci byly toho roku divoké dni masopustní mírněny hrou »*o sv. Alexiovi*«, a na Veliký pátek v kostele sv. Maří Magdaleny před hrobem božím pořádány byly, tuším, pašije.[6])

V Olomouci r. 1608 před biskupem a velikým množstvím lidu hrálo se »*o Josefovi, správci Egypta*«,[7]) a v Brně dne 1. září, když holdováno bylo králi Matyášovi, »*o císaři Niceforovi*«. Hra tato obsahovala tři jednání a vystoupili v ní vedle strážných andělů Moravy, Rakous a Uher také čeští patronové.[8]) Vydána byla tiskem. Školy pražské měly t. r. vhodnou příležitost ku hře, když byl nastolen nový arcibiskup; dne 31. července dáván k jeho poctě »*sv. Pavlinus*«, prodávající se za otroka na místo syna vdovina. Přítomen byl i papežský nuncius Antonín Kajetan.[9]) Ještě více se vyznamenaly hrou »*o Eliášovi*«, jež pořádána byla na začátku roku školního. Osoby leskly se v krásném šatě a ve zbraních; bylať zapůjčeno veliké nářadí vojenské dobyté z válek tureckých, a zvláště kořist Baštova, která později všelijak byla rozchvácena. Obecenstvo s potěšením dívalo se na oba šiky vojska, jež spolu zápasily, a na jejich velitele; hlavně však lákal oči havran v povětří se vznášející a Eliáše krmící, když odloživ pokrm a krákoraje po jevišti poskakoval, že zdálo se, jakoby byl pták živý. O tom pak rozličně vtipkovali někteří, pravíce: »Otcové jesuité havrany činí učelivými, natož aby tak nečinili s našimi dětmi!« Se stejným obdivem hledělo se na umělé ohně, a zvláště na ohnivé koně, jimiž Eliáš do povětří byl vynesen. Také řeka Jordán jakoby přirozeně rozdělila se na dvě polovice Hra opakována byla ještě jednou, a tehdy mezi diváky se nacházel i vévoda Julius Brunšvický.[10])

[1]) 11958.

[2]) 13559*. 12026.

[3]) 12026.

[4]) 13958.

[5]) Schmidl II. 461.

[6]) Schmidl II. 467. alio dramate.

[7]) 12026. Schmidl II. 518.

[8]) Dudík, B.: Cerroni's Handschriftensammlung 181. Schmidl II. 525. d'Elvert 22. Tato hra jest v rukopise dv. knihovny 13254. Actio de imperatore Leone. (Postridie inaugurationis, quae fuit 31 Augusti.)

[9]) 11997. 12011.

[10]) Schmidl II. 501.

Budoucího roku (1609) dáván byl v konviktě sv. Bartoloměje dne 26. února *»sv. Řehoř«* nebo »kterak pětiletý chlapec zlolajný od čertů uchvácen byl z klína rodičův«. Při hře byl přítomen arcikníže Leopold a sedmihradský kníže Bathory.[1]) Pánové katoličtí, kteří byli při hostině po divadle uspořádané, obmyslili konvikt vínem a jinými dary.[2]) Také ještě v Praze provedena hra o mučenících komplutenských, *»sv. Justovi a Pastorovi«*, a způsobila prý nejen potěšení, ale i duševní užitek.[3]) Poněvadž pak vždy jen katolické učení do popředí bylo stavěno a mnohdy hry proti kacířům mířily, podali právě tehdy stavové čeští supplikací císaři, aby se žádné komedie na potupu a lehkost strany podobojí nestrojily.[4]) Jak dalece v tom vězela řevnivost akademie stavovské proti škole jesuitské, kam hrnuly se nejen děti rodin katolických, ale i protestantských, necháme nerozhodnuto. Mimo Prahu hrálo se i v Chomutově, kam se dostavovali ke hrám i diváci až ze Saska.[5]) Na hradě v Kladsku s velikou nádherou provedena komedie *»o sv. Pavlínovi«*; byl přítomen i arcikníže Karel,[6]) na jehož uctění dáván též v Olomouci v síni kollejní kus *»o povinnosti pastýřově«*. Mimo toto mimořádné představení provedena dne 6. ledna před biskupem Dietrichštejnem vánoční hra *»o útěku Kristově a zavraždění dítek betlemských«*, jež opakována dne 1. března na dvoře ústavu.[7]) Dne 24. června, když přítomen byl král Matyáš, sehrán kus *»sv. Jiří mučeník«* a opakován před obecenstvem ještě následující neděli.[8]) Když pak vyučovati se počalo, provedena dne 18. října před kardinálem hra *»o malém Samuelovi«*.[9]) I zde i v Brně (tam před četným panstvem představován byl *»sv. Vít«*, a došel od mnohých té pochvaly, že prý podobné hry ještě nikdy neviděli) dostali žáci odměny, jež věnoval kardinál Dietrichštejn.[10])

V Praze počal mezi akademií a kollejí závod. Poněvadž konali jesuité k roku 1610. přípravy ke hře *»o Eliášovi«*, zamýšlela i akademie přece s něčím na veřejnost vystoupiti. I připravila k provedení *»proroka Daniele«*

---

[1]) Czerwenka, W.: Notitia collegii convictorum S. J. Pragae ad S. Bartholomaeum. Pragae 1674. 8°. 96.

[2]) 12001.

[3]) Schmidl II. 537.

[4]) Pav. Skála ze Zhoře, Historie. V Praze 1865. III. 1126. I. 225.

[5]) Schmidl II. 551.

[6]) Schmidl II. 555.

[7]) Schmidl II. 559; 13559* udává provedení na 8. února.

[8]) Rukopis dvorní knihovny 13286 praví v prologu:

> . . . Regna, Matthia, rege,
> fraterna claro quae obtulit fratri manus
> et actioni, quo soles, vultu fave!
> Cappadociae prodibit in scenam jubar,
> Diocletiani Caesaris victor, potens
> Georgius.

V dalším zmínka o Matyášovi jako markraběti moravském, ze kteréž příčiny se domýšlíme že r. 1609. byla provedena.

[9]) 12026.

[10]) 11958.

od M. Jindřicha Hirtzwega, ale kus prý sehrán dne 24. srpna[1]) v kolleji Rečkově tak nedobře, že věc nejen jesuitům příznivců neubrala, ale ani vlastním ochrancům mnoho se nezalíbila.[2]) Jest nám zde ovšem činiti se zprávou, která na sobě již má asi známku antagonismu. S velikým úspěchem potkala se hra, kterou vypravil řád jesuitský, a při kteréž 69 osob účinkovalo. Počet diváků byl značný, nejen z obecného lidu, ale i ze šlechty; bylť právě sněm, a mimo to dleli v Praze vzácní hosté, mezi nimi arciknížata Maximilian, Ferdinand, Leopold, vévoda Jindřich Julius Brunšvický, kurfirsti Mohučský a Kolínský. Panstvo dívalo se okny do dvora; vedle jeviště vystupovala sedadla amfiteatrálně a postavena byla nákladem komory královské. Spolu vydán německý obsah anebo program.[3]) Hra byla vlídně přijata, avšak zároveň ozývaly se hlasy, že jesuité schválně hru tuto vypravili, aby roznítili rozbroj proti podobojím; mnozí totiž spatřovali v kněžích Baalových kazatele protestantské.[4]) Vedle nádherné hry této upravena počátkem roku školního jiná, opět před arciknížaty. Mimo to uspořádáno i v konviktě »*zjevení sv. panny Barbory*«[5]) a jiné. V Olomouci dáván dne 18. února ve dvoraně ústavu dialog »*Dionysius, tyran syrakuský a Aristip*«, s velikou chválou[6]) a dne 7. listopadu »*Narození Panny Marie*«, při kterémž srovnávány děje současné s událostmi za císaře Augusta a za Heroda sběhlými.[7]) Dvakrát hráno bylo i v Brně tovaryšstvem Panny Marie, poprvé v oktávě svátku nanebevzetí P. Marie »*o Andělu Strážci*« v soukromí, a podruhé ve velikém sále na počátku školního roku »*o sv. Cecilii*«; přítomen byl kardinál olomoucký.[8]) Tamtéž provedena roku následujícího (1611) komedie »*o Pintimundovi*«[9]) před takovou silou lidu, že ani dvůr stačiti nemohl. I tu nalézal se kardinál a mnoho šlechticů a šlechtičen, kteří podobné zábavy se nenadáli. V Olomouci r. 1611. dne 30. října hrána před kardinálem komedie »*o sv. Štěpánovi, králi uherském*«.[10])

V Praze tehdy činěny velikolepé přípravy ku tragikomedii, kterou napsal rektor kolleje, Theophilus Cristeccius, rodem Polák.[11]) Obsah její vyňat byl z dějin českých, týkaje se zvláště boje českých Amazonek a obrá-

---

[1]) Dvorský, Paměti o školách. V Praze 1886, 503. Tragoedie o králi Balsasarovi. V. Pravda. Spis politický a literární. 1863. str. 90.

[2]) Schmidl II. 574. Dle zprávy jiné dopadlo vše velmi slavně, skvostně u přítomnosti nesčíslného davu lidstva, které uneseno výbornou hrou volalo, aby Bůh akademii žehnati ráčil.

[3]) Kurtzer Inhalt der gantzen Tragicomoedie von H. Propheta Elia, gehalten in lateinischer Sprach. (V. Serapaeum. sv. 25., str. 204.)

[4]) 12011. Schmidl II. 571.

[5]) Czerwenka 76.

[6]) 13559*.

[7]) 12026.

[8]) 11958.

[9]) comedia de Mundo et Pintimundo.

[10]) 13559*.

[11]) 11997 ad f. an? Ejus fuit auctor P. Theophilus Crysteccus, rector collegii. V. Libuše. O starém kuse divadelním napsal F. Menčík v Krakonoši 1882, str. 172., 180., 188.

cení Čechů na víru křesťanskou *sv. Methodějem*, dle něhož i hra byla pojmenována.[1]) Avšak tehdy s představení sešlo, a dávána hra ještě téhož roku ve Vídni.[2]) Za to při otevření škol bylo jakési představení slavnostní, při němž vyslanec florentského vévody Julia Medicejského mezi hrající žáky premie rozdával.[3]) Představení opakováno bylo po příjezdu krále Matyáše do Prahy v letohrádku Ferdinanda I. před císařem a císařovnou roku 1612.[4]) Tehdy sehrána, tuším, k poctě císařově i hra »*o Konstantinovi*«, snad na počátku školního učení v domě chudých a líbila se mnohem více než hra při jeho svatbě ve Vídni vystrojená. V Brně provedena toho roku (1612) před arciknížetem Maximilianem hra »*o sv. Alexiovi*«,[5]) a v Olomouci před kardinálem hra »*o sv. Barboře*« dne 9. prosince.[6])

Že zde onde u nás podobné hry prováděli i rektoři škol městských, důkazem jest hra »*Debora*«, k níž v Kutné Hoře M. Melichar Colidius od rady městské vyžadoval si dovolení a zval pány na Vlašský dvůr i ke zkoušce i ku představení dne 27. září 1612.[7])

Před císařem Matyášem, když do Olomouce zavítal, dávána 20. ledna 1613. allegorická hra »*zasnoubení Samsona Krista s církví*«;[8]) mimo to na hradě biskupském bylo představení »*o sv. Barboře*«, a »*ze života sv. Františka Xaverského*« v mnohých obrazech.[9]) V Brně provedli pětiaktovou hru o 36 výstupech »*o sv. Maří Magdaleně*«, sestře Lazarově, před kardinálem; bylo v ní 64 osob a ke hře vydán program.[10])

---

[1]) Hra tato zachovala se v rukopise 13362. Z prologu, jenž nehodí se na žádný jiný čas, a z něhož domněnku tuto čerpáme, vynímáme následující:

Dive Matthia fave!
Tuae ista primum gloriae actio litat,
quem gloriosum sera posteritas canet
tanto ampliore laude, quantum alios Tua
felicitate Caesares, reges, praeis.
Regem esse, aliis unica sorte accidit:
Tibi esse regem pariter, et facere obtigit.
Vides, beate Caesar, augustum caput..
...Fave
Tu quoque Bohemo sidus in novum
omenque laetum fronte porrecta exhibe.
Regni auspicati, hoc Te precor, nostram ut oculo
tueare scenam, quo suum Regem videt
gestitque populus.

Viděti 1. že uvítán byl jako císař, 2. nejspíše v Čechách.

[2]) 11997.

[3]) 12011. Schmidl II. 611.

[4]) 11997.

[5]) 11958.

[6]) 13559*.

[7]) Květy. 1881, str. 350, — Nováček, Listář k dějinám školství kutnohorského, 1894, str. 123.

[8]) 13559*.

[9]) 12026.

[10]) d'Elvert. 22.

Tamže r. 1614. hráno *»o sv. Barboře«* před kardinálem Dietrichštejnem; [1]) v Olomouci naproti tomu zvolili počátkem roku allegorické drama *»o spojení Krista s přirozeností lidskou«*.[2]) Dne 15. července byl arcikníže Ferdinand ke sněmu do Olomouce přijíždějící slavně přivítán a symbolickým dialogem potěšen. K jeho poctě dne 17. července provedeno bylo drama *»o sv. Václavu«*, jež byli sestavili tři jesuité, Leonard Classovicius, Havel Zeidlhuber a Jiří Dingenauer. Obsahem podobalo se asi hře, jež před 30 léty dávána byla v Praze. Kus měl úpravu skvostnou, a v krátkém čase byl nejen složen, ale i mládeží nacvičen.[3]) Při provozování stala se malá nehoda, že lešení, na němž byli hudebníci, se zbořilo; ale nikdo si těžce neublížil, jen čtyři osoby byly pohmožděny. Pater Zeidlhuber, rodem Čech, sepsal toho roku ještě jiný kus *»o sv. mučeníku Celsovi«*, jenž byl sehrán tu dne 22. října před kardinálem a líbil se velice. I v Praze při otevření škol bylo nějaké představení, o němž arcibiskup žáky krásnými dárky podílel. Rovněž pořádáno něco i o masopustních svátcích a také svátek zakladatele řádu jesuitského nad obyčej skvělou symfonií byl oslaven. Při konci školního roku byli žáci podělováni panem Jaroslavem Martinicem, a nepochybně i tehdy konala se nějaká podobná hudební zábava.[4]) Známo též, že při všeobecném sněmu odbývaném téhož roku v Budějovicích vedle jiných zábav a rekreací obyčejných byla hrána nějaká komedie od vlašských herců.[5]) Ti totiž byli již od časů císaře Maximiliana ve službě dvorské, jak poznáváme z účtů komorních, a byli snad od dvora Matyášova sem vysláni, aby stavy náležitě pobavili.[6])

Roku 1615. při počátku roku školního vynikli v Praze žáci hrou *»o sv. Alžbětě«*, jež na hradě pražském byla provedena. Císařovna sama mládence, jenž představovati měl svatou Alžbětu, opatřila nádherným šatem a ozdobila krásným diademem.[7]) Snad byla tehdy na narozeniny císařovy dávána hra příležitostní o samých malých výstupech, které většinou vzaty byly z dějin rodu rakouského. Jeden z nich obsahoval známé setkání krále Rudolfa I. s knězem.[8]) Mimo to v zahradě, nyní Jesuitské zvané, na čest kardinála vídeňského bylo slavnostní představení záležející v rozličných emblemech.[9]) V Olomouci i v Brně na konci roku školního vystrojena byla tragedie *»Absolon«*, při níž přítomen byl kardinál.[10]) V Kutné Hoře dne

---

[1]) 11951.

[2]) 12026. 13559*.

[3]) Schmidl II. 731. Rkps. 19542. S. Wenceslaus martyr, Boemiae Moraviaeque patronus, tragoedia quinque actuum versibus concinnata et a juventute accademiae Olomucensis S. J. a 1614 repraesentata. Nalézá se zde i německý program: Kutzer Inhalt der gantzen Tragoedy vom h. Wenczeslao. V Olomouci. 1614. 4°. 13559*.

[4]) 11997. 12011.

[5]) d'Elvert. 26.

[6]) Chmel, Jos. Die Handschriften der k. k. Hofbibliothek. Wien. 1841. 8°. II. 121. Ihuan Thabarino, comediante; Francisci Isabella a j.

[7]) 11997. 12011. Schmidl II. 743.

[8]) Sertum natale, quod academia Pragensis S. J. Mathiae contexuit. Rkps. 13368.

[9]) Řeč vítací složil P. David Drachovský.

[10]) 11958. Schmidl II. 798.

12. srpna M. Václav Jiří Peristerius žádal magistrát za dovolení, aby se školou svou provésti směl hru »*Melancholicus*«, v níž obsažena událost skutečně v Lipsku zběhlá. Prosbu svou odůvodnil, že komedie nic jiného není, než spatřování jako v nějakém zrcadle mnohých případností lidského života, v němž mnoho dobrého i slušného, mnohem pak víc tomu protivného se nachází.[1]) V Chebu hrála dne 17. června třída poetů »*o sv. Quirinovi*«.[2])

Následujícího roku (1616) dne 10. ledna byl v Olomouci proveden kus »*císař Mauritius od Phoka zavražděný*« před panem z Dietrichštejna, s nímž asi ovšem i sám kardinál mezi diváky se nalézal. Na to dne 6. února odjeli studenti na dvanácti vozích do Kroměříže, by hráli o svatbě neteře kardinálovy, Františky z Dietrichštejna s panem Václavem Popelem z Lobkovic; na představení věnoval kardinál 300 zl. Zvolen byl kus Jiřího Dingenauera »*Tobiáš mladší*« a proveden dne 9. února.[3]) Při otevření škol opakována hra »*o sv. Justovi a Pastorovi*«. V Praze dne 5. října dáváno drama »*o sedmi spáčích*«,[4]) když potvrzeny byly slavně privilegie.

Při korunovaci krále Ferdinanda II. r. 1617. v Praze odbývány byly mnohé zábavy a kratochvíle; mezi jiným dne 24. února v paláci královském komedie »*o Konstantinovi Velikém*«. Byl přítomen císař s císařovnou, král Ferdinand, kardinál Khlesl a mnoho vznešených osob.[5]) Mladý Jiří z Martinic představoval císařovnu Helenu. O svátcích masopustních, aby mládež zdržena byla od rozpustilostí, dne 7. února provozována v domě chudých hra »*o bl. Stanislavovi Kostkovi*«, a v konviktě dialog »*o synovi nezdárném*«; tamže na počátku roku školního hra, již z Olomouce známá, »*o sv. Celsovi*«. I v Chomutově proveden latinský kus »*o Juditbě*«.[6]) Když pak král přijel do Brna a zde sněm byl odbýván, objevil se na jevišti »*sv. Štěpán Uherský*« v rozličných obrazech a znacích.[7]) V Olomouci za téže příležitosti hrán byl dne 13. září kus »*sv. Edvard, král anglický, z vyhnanství se domů navracující*«.[8])

V Brně i následujícího roku (1618) s velikou pochvalou dávali hru »*o sv. mučeníkovi Zosontesovi*«;[9]) v Olomouci byla divadelní řeč anebo po-

---

[1]) Květy. 1871, str. 350. Nováček l. c. str. 148.

[2]) Wunderthätige Veränderung der rechten Gottes Hand.. in dem h. Quirino, ehe zuuor abgesagten Feind der christlichen Kirchen etc. V Chebě (1615), fol. Srov. Egerwellen. III. 112.

[3]) 13559*. 12026. Schmidl III. 29.

[4]) 11997. Schmidl III. 30.

[5]) 12011. 11997. 8101. Kapihorský, Historie kláštera Sedleckého. V Praze. 1630. Fol. 96. Schmidl III. 53. Der Geburts Ehren Krantz, welchen die Prager Academie dem K. Matias in Weis und Form eines Dramas verehrt hat den 24. Feb. 1617. (V. Serapaeum sv. 25. 207.) O hře zachoval se také český program: *Věnec narození*, vytištěný v Praze r. 1617. Pojednal o něm A. Rezek v Časopise č. musea 1886, str. 388. Již z toho jest patrno, že hra nebyla ani česky ani německy provedena, nýbrž jazykem latinským, jako obyčejně. Tím opravujeme udání Jirečkovo na str. VIII.

[6]) Svátek 41.

[7]) 11958.

[8]) Schmidl III. 46. 13559*.

[9]) 11958.

psání Říma za Augusta a soud Liviův, kdež se vypravovalo, kterak Q. Fabius Maximus, jenž proti zákazu svedl vítěznou bitvu se Samnity, na přímluvu národa při životě byl zachován. V Čechách nebyly poměry takové, aby byly mohly školy i veřejně vystupovati; mimo to byli brzy jesuité i ze země vypověděni a tím se stalo, že několik let představení divadelních vůbec nebylo.

IX.

České hry prostonárodní a umělé.

Hry ve školách pořádané byly jenom částkou podobných zábav, v nichž zejména obecný lid oblibu nalézal. Udržovaly se ještě mnohé jiné veselosti z dob pohanských, proti kterým církev důrazně se obracela. Za císaře Karla IV. zakazovány průvody o smrtelné neděli, v nichž lid vynášel podobu smrti a ji za veselých písní a rozličných obřadů ve vodě potápěl. Byloť to proti úmyslu církevnímu, aby se podobné veselosti konaly v postě, poněvadž věřící v tuto dobu neměli od pravé zbožnosti býti odvracováni. Jaksi výhradní dobou radovánek staly se ostatky masopustní, a to nejen v krajinách cizích, nýbrž i u nás. O reji při tom dosti divokém poučují nás někteří spisovatelé čeští již od konce XIV. století, a co tehdáž bývalo, udrželo se po městech českých ještě v století následujícím.

Ke konci XV. století pozorujeme, že ve městech německých, zejména v Norimberce, nebyly pouze průvody veselé po městě, nýbrž i že také usedlí občané o veselých těchto dnech ve zvláštních krátkých hrách buď improvisovaných anebo vymyšlených tepávali některé obyčeje svých spoluobčanů a dotýkali se v nich mnohdy i věcí veřejných a politických. Byly to tak zvané masopustní frašky, které z Německa až i k nám se dostaly a ve století XVI. tou měrou se zmohly, že Rvačovský napsal zvláštní spis o následcích výstředností masopustních, chtěje lid odvésti od podobných »mumrajů«, ve kterých lidé zvláště v den sváteční se přetvářeli jsouce více k čertu podobni než k božímu stvoření. Podle slov jeho domýšleti se můžeme, že již tehdy konal se jakýsi obřad, představující soud nad Masopustem, jakož i jeho pohřeb. Také bývala v obyčeji i zvláštní »hra s Bachusem«.[1]) »Anno 1610 hrubě se maškarírovali a užívali rekraci páni vyšší i nižší, oficírové a služebníci o masopustě; do města v larvách chodili a kratochvíli provozovali, i fraucimory ze zámku v maškaře chodily a svou rekraci měly. Mládenci a synkové měštští také počestně v pěkném pořádku v larvách a v dlouhých dalmáních na rynk šli, a tu zasednuvše za stůl, Masopusta soudili a naposledy jej se vším do kašny hodili.« Byla to někdy jen pantomima, obyčejněji však úplná hra allegorická, která prováděna až hluboko do našeho století. Ještě nedávno když o takové hře »Bachusa pochovávali«, posadil se Bachus na sud, v jedné ruce drže sklenici s pivem a v druhé jitrnici;

---

[1]) Č. Zíbrt, Staročeské výroční obyčeje. V Praze 1889, 33.

jemu po boku stála manželka jeho až běda naříkajíc a po straně druhé kněz, který ho pro hříšný jeho život káral. Vyčítal mu, že jen vodu pil a proto zvodnatěl, a že žába proto kuňká, že jen vodu zuňká, kdyby v pivě plovala, jako slavík by zpívala. Naposledy prolévá si Bachus hrdlo a potom umírá, a nad jeho tělem koná se slavné requiem.[1]) Hlavní osobou při této slavnosti byl paňaco, jehož bílý oděv rozličnými cetkami a kousky papírovými polepený připomínal harlekyna; dále čert, s rohy a červeným jazykem, biskup nesoucí knihu pod paždí, do níž zaznamenával jména dárců, žid, několik Turků, baby, medvědář s medvědem hrachovinou obaleným a j. Nejen na vesnicích, ale i ve městech až do doby nejnovější bývaly takové průvody k obveselení mládeže i dospělých. O podobných veselostech mluví také artikule Muraňské, zakazujíce nepořádné tance, obzvláště na rusadlné svátky, a bráníce, by podle starého obyčeje nikdo králů nestavěl, tance nevyvázel, na fašangy se neskalíval ani nešombartil a jakkolivěk bláznil.[2])

Ovšem nemáme o hrách prostonárodních z konce XV. století ještě dostatečných zpráv, avšak přece právem domnívati se můžeme, že hry takové u nás hojně se provozovaly, ježto i později v XVI. století jesuité hleděli je zatlačiti pobožnými cvičeními. Zprávy naše obyčejně mluví jen vůbec o hře; roku 1513. v Jihlavě v neděli po Božím Těle po obědě vypukl oheň, »když lidé dělajíce hru nějakou k divadlu se shromáždili«.[3]) Nicméně domýšlíme se, když roku 1552. dne 5. března vyplaceno bylo 21 grošů učiteli jihlavskému za dvě hry, že tu byla hra masopustní, protože masopust připadal tehdy na 27. února; podobně roku 1555. byla udělena odměna 15 grošů za jiné dvě hry. Jistější zpráva jest ze dne 20. března 1557., a tu darovány za mumraj v masopustě 2 zl.[4]).

První takovou hru, jež podobala se německým masopustním fraškám, přeložil Mik. Konáč z Boccaccia, »*Rozmlouvání a hadrování tří osob, totiž Štěstí s Chudobou a Neštěstím*«.[5]) Aktor nebo Prologus v ní praví:

My tuto hru dnes strojíme
a tak k ctnosti nabízíme
lidi, mládež rozpustilou
a v hříších velmi zatvrdlou,
aby nechajíc marnosti
šetřila sobě věčnosti.
A ať lépe srozumějí,
co z hry té čekat mají,
pacholátko summu všeho
oznam, nechaje jiného.

Jest sice neznámo, byla-li tato hra kdy od lidu provozována či nebyla-li to snad spíše hra školská; nicméně nám může býti dokladem, jak asi hry

[1]) Karneval jinde a u nás. Kulturně hist. obraz od Protivy Lišky. (Květy 1869, str. 51.)
[2]) Lumír 1855. I. 525.
[3]) Staří letopisové čeští. V Praze 1828, str. 342.
[4]) Notizenblatt 1860, str. 58.
[5]) Vydána byla po jeho smrti zároveň s jeho překladem hry »o Judithě« r. 1547.

masopustní vypadaly. Při vší krátkosti obsahuje přece dosti vtipů prostonárodních, a zvláště čerti Kašička a Kvasnička i blázen obecenstvo rozličnými scénami a vložkami asi hlučně bavili.

Někdy bývaly malé anekdoty, buď skutečné nebo vymyšlené, sestrojovány v krátké hry. Obsah mívají ovšem spíše hrubý nežli vtipný, ale proto nesmějí se zamítati, neboť nám ukazují smýšlení tehdejšího obecenstva v podobě tak ryzí, že můžeme nahlédnouti do domácnosti svých předkův a o jejich zvyklostech poučiti se mnohem lépe než ze zpráv dějepisných. Takovou fraškou jest »*Polapená nevěra*«,[1]) zdramatisovaná povídka, již nalézáme také v mravoučných středověkých sbírkách, zejména v Pančatantře. Kupec Jíra jda na cesty loučí se se svou mladou ženou Dorotou, a slibuje jí, že z Norimberka něco pěkného jí přinese. Sotva však dvéře za sebou zavře, obrací již paní Dorota jinou, pravíc:

Ba jdi, starej vlku, třebas za moře,
však s tebou nemám než peklo a hoře...

Hned pak o tom přemýšlí, jak by s mladým sobě dlouhý čas ukrátila, a volá k sobě Asota, který k hodům chce i hudbu přivésti. Zatím však se Jírovi rozleželo v hlavě, že sousedé leccos povídají, jakoby mu žena v »gleichu« nestála, a náhle vrací se do svého domova, kde žena s milánem hoduje. Zatluče na vrata, a stará Marta vychází se podívat, kdo to jest; uděšena se zprávou se vrací, že to starý pán. Hudebník uchází, a Asota ukrývá Dorotka pod necky; potom, jakoby se nic nepřihodilo, otvírá i svému muži, jenž jí vypráví, že ho bolení hlavy přinutilo k návratu domů. Manželka potom vymlouvá se, proč tak dlouho neotevřela; mělať prý krásný sen a byla v prvním spaní. Když manžel povšimnul si necek, uvádí zase, že měla v úmyslu práti. Avšak tu Asotus kýchnul, a paní opět, že to prý děvečka; leč manžel nedal se již uchlácholiti, přidal záletníkovi něco na pamětnou, a sám posléz uznal,

»v kterém manželství není rovnosti,
že tu nemůže býti svornosti.«

Takové kousky vkládávaly se do her větších jako intermezza čili komické výstupy k pobavení obecenstva; zejména »Polapená nevěra« hrána byla při »Samsonovi«, s nímž, tuším, měla i společného skladatele.

Větší hrou jest »*hádání žebrákův s kupcem*«, která z polštiny byla přeložena a již roku 1573. vytištěna.[2]) V ní tři žebráci počali hádku s kupcem, jenž je káral pro jejich způsob života; i nabivše mu dostali se před rych-

[1]) Jireček, Staročeské divadelní hry. V Praze 1878, str. 163.

[2]) Originál polský má název: »Tragedya żebracza«. W Krakowie. 1552. Viz Przewodnik bibliograficzny r. 1885, str. 142. Srovnej článek náš: Žebráci v Nedělních listech 1888 ze dne 2. září. Nevidíme v tom nic divného, že tehdy sháněli se po hrách polských, když již Konáč v předmluvě k Judithě praví: Co pak Poláci činí, kteříž někdy dosti málo neb nic svou řečí přirozenou psáti neuměli, ale cizí latinské užívati musili; již pak nyní netoliko prosté rozprávky spisují, ale rykmy mírnými hry rozličné znamenitých poetuov kratochvilných Therencia a Plauta svým tím hrubým a neohebným glagolem tisknou a na světlo vydávají.

táře, který dal za právo žebrákům, nakloněn byv úlisnými jejich slovy. V jednání prvním žebrák Dyjudej má svatbu, k níž zamlouvá si u hospodského všecko pivo a radí mu, aby kupcovi natočil stočků a dal kvasnic, až na noc sem přijde. Začíná tanec, nad nímž kupec všecek udiven stojí; vedou dlouhý dialog, žebrák chválí svůj stav a kupec vyčítá jim úskoky.[1]) Když notně jim kupec všecko vyčetl a pravil, že ve špitálech nadarmo jim lázně vytápějí a strojí, povstali žebráci proti němu žádajíce, aby jim po obědě dal pokoj, načež Pateryfousy vypočítává rozličné šalby kupecké. To tak pohněvalo kupce, že jim laje: »nuzná a bídná žebroto,« a hrozí:

Ijáť se k tomu přičiním,
dovedu toho, což míním,
by některého kat spálil,
aby lidí více nešálil.

Žebráci po jeho slovech pustili se do něho, a potom zase strach dostali, aby na ně nežaloval. Jim připomíná Pařichvost, že rychtáře něčím obdarují, a co neuplatí, to že zaprou. Ve třetím jednání žaluje kupec rychtáři na žebráky, co se mu s nimi přihodilo; ale řeč jeho žebrák Ščídlo převrací a líčí, jakoby se jim byl posmíval, ač sám také ještě neví, jak budoucně se mu povede. Z této převrácené řeči seznal rychtář, že i kupec také jest poněkud vinen, a upozorňuje ho na to, že neštěstí všude chodí; potom vynáší rozsudek, nad nímž kupec hlavou vrtí a nespokojeně reptá. Po vzájemných výčitkách konečně všichni odcházejí a kupci dává písař radu, by lidí podobných si nevšímal:

neb s žebráky se hádati,
s nimi se o mošny dráti,
málo na tom vyděláte.

O jedné hře, nazvané »*Sedlský masopust*«, dovídáme se zcela určitě, že ji žáci hráli o »ostatcích masopustních«. Praví se v doslovu:

Ten čas to chce, račte znáti,
aby každý kratochvíle
užil masopustní chvíle,
v němž slavní drží turnaje,
nižší pak k boji se maje.

Lid obecný spokojil se s menšími hrami a výstupy, skládanými ke zvláštním příležitostem od lidí z jeho středu vyšlých; žákovstvo hrálo obyčejně kusy složené od učených »školmistrův«, a od vděčných posluchačů

---

[1])
Kolik vás dobrých Lazarů?
jestli jeden ze sta párů!
Mnozí nynější žebráci
jsou lotři, žháři a zrádci!
Ač se nábožni děláte,
s Turkem srozumění máte,
za peníze mu sloužíte,
po službě jeho toužíte.

jimi dárky peněžité si zasluhovalo. Vycházeliť žáci v masopustní době a i jindy na venkov »na pohostinské hry«, a mohli tím snáze kdekoli hry provozovati, protože k nim nebylo potřebí ani zvláštních dekorac ani tolika osob, jako je spatřujeme ve hrách pořádaných ve školách. Hry tyto byly více pro smích a zábavu, a potřebný k nim divadelní oblek dal se nésti v pytli, jak to činívali kdysi herci ve Španělsku; také snadno se mohlo vystoupiti leckde v hospodě na prknech, podepřených o několik prázdných sudů, jen když bylo pohromadě dosti obecenstva, z něhož nějaký užitek kynul.

»Sedlský masopust«, tiskem vydaný již r. 1588., jest nám nejlepším příkladem obvyklých masopustních frašek tehdejších.

V prvním jednání ubírají se tři sedláci ke krčmáři; za nimi jde Vávra, jenž spatřiv mladého Valentu, nabízí se mu za družbu u Johanky, Znosafrkovy dcerky. Šel tedy Valenta na námluvy, a když dobře pořídili, oznamuje tatíkovi, že se chce oženiti. Ale otec nechce o věci ani slyšeti.

Zarmouceného syna potěšují družba Brož a soused Bíčoň. Zatím Johanka tropí si posměch ze svého ženicha, jenž má prý oči jako u kalousa, nos dlouhý co trdlo, pysk široký co radlici, podobu slona a usmolená kolena, a praví své přítelkyni Klárce, že mu bude lichotiti, aby ho tím spíše za blázna míti mohla. I klevetí spolu dosti dlouho o tom, zač prý že by ženské stály, když by nic nevylhaly, a uvádějí za příklad ony, které oklamaly Holoferna, Samsona a pod. Z jejich štěbetání vyruší je Vávra, jenž sestru svou Kláru bije, a když tlachalky rozehnal, ubírá se sám do krčmy.

V jednání druhém jde Valenta na návštěvu k Johance, a Bíčoň nese pytel pohanky. Cestou přiberou ještě Vávru a zastavují se s Kerhartem, jenž jim vypravuje o svých příhodách v horách a o tovaryších, z nichž mnozí pověšeni aneb alespoň lojem byli skropeni. Zatím Johanka hovoří s Bětkou, a tato jí naučení dává, kterak i zevnějškem svým lákati má k sobě ženicha. Námluvy jsou šťastně odbyty a Valenta tancuje se svou vyvolenou. Jde nyní o to, aby promluvili s jejím otcem Havlem, i žádá Valenta Vávru, aby si to vzal na starost. Jdou tedy a jsou veseli. Havel vítá Vávru, a na oko ženichem Valentou nepohrdá, ale ve skutečnosti mnoho dobrého nemyslí o něm; po odchodu námluvčích jde do krčmy, aby poslechl noviny. Opět Johanka s Bětkou mluví, když tu Valenta přichází pro slovo; ale nevěsta ho s prázdnou odbývá.

Nemilým košem dopálený Valenta odejde s ostatními na posvícení obveselit se. K nim přidruží se Vávra, jenž byl dostal od své ženy výprask a nyní od společníků posměchu zakouší.

Do hospody ke Koubovi přicházejí i staří sedláci a vesele spolu o poctu připíjejí. Posvícenští hosté sedají k jídlu a při hodech zpívají, když pak se nasytili, jdou k tanci; tu povstane rvačka proto, že v tanci se předjížděli a nohy sobě podráželi. Syna Valentu otec Linhart peskuje, že různice počíná a vyhání ho domů. Potom brzy i celá společnost se rozchází.

Líčení hodů posvícenských jest zcela z lidu vzato a vypisuje podrobně obvyklé zábavy venkovské, zvláště v hospodách, zejména též ono pověstné pití o »poctu«, které až i sněmovními zákazy bylo přetrhováno.

I.

Takové způsoby a nezpůsoby ovšem výborně hodily se do směšných her masopustních. Avšak neméně vhodnou látku poskytovaly i zvláštní události a příhody, jak to nalézáme na př. v tragedii »*Masopusta*«, složené od Mikuláše Dačického z Heslova.[1]) Děj odbývá se v krčmě; hlavní osoba Bachus a tovaryšstvo jeho velmi se radují, že Masopust přišel. Též i paní Venuše chce míti podíl v obecné veselosti. Osoby jednotlivé jsou zvány, aby účastnily se tance. Dostavují se: »Pan Grobián«, jenž od Bachusa byl obeslán, nadává cnosti a »Blázen« opět moudrosti. Mezi opatem a dvořanem povstává hádka o tanečnice, jichž byla veliká hojnost, až Hospodář mezi nimi musil rozsouditi. I volá Masopust ještě Svádu, která popichuje tanečníky na své tanečnice žárlivé; konečně vystupuje ještě Hněv a s ním všeobecná vřava počíná. Z toho ovšem má největší radost Satan, jemuž za kořist dostává se tolik duší, že i Masopustovi, Bachovi a Venuši z toho děkuje. Tito odcházejí, a těm, kteří po rvačce ještě v hospodě zůstali, káže Smrt o marnosti světské. Na konec následuje mravní naučení. — Ve frašce této nejvýznačnější jest výstup Opata s pannou Benignou, a tím zajímavější, že vykreslen v něm opat Sedlecký Valentin, jenž sám veselý byl kumpán, ale s druhé strany pranic neváhal přivolati z jesuitské kolleje pražské jesuity, kteří by poněkud ovčiček jeho se ujali. Stejně mravokárného obsahu byl Dačického kus »*Ožralství jest zoumyslné nezdraví a bláznovství*«, ve kterém vystupují pan Nedopil a Dolivka, jakož i farář a sklepnice Anna.

V týž obor patří i dvě hry vydané Tobiášem Mouřenínem. V první z nich, známé jménem »*Vejstupný syn*« a nesoucí se směrem »Syna ztraceného«, jsou osoby hlavní: Náman otec, a Ruprecht syn. Tento nechce čekati na oběd a vymlouvá se, že jest na hody zván. Ramínko, pochlebník, čeká jen na příhodnou chvíli, aby někoho mohl ošiditi; sotva Ruprecht z domu vychází, již se ho chytá, počíná do něho mluviti a rozkošnou zábavu slibuje. Otec marně volá za ním:

Vzpomeneš, věř mi, na otce,
byť bylo třebas po roce!

Jdou do hospody. V druhém jednání vychází Ramínko a vypisuje, co se bylo dělo s jeho soudruhem, jaké v krčmě kratochvíle měl. Došlo to tak daleko, že nemaje žádných peněz, poslal Ramínka, aby zastavil v Židech zlatý jeho řetěz; ale posel neměl v úmyslu peníze mu dáti, chtěl si je nechati, vymlouvaje se, že je ztratil. Tu vyšel Ruprecht všecek stlučen a otrhán, naříkaje, co se mu stalo, a takto spatřuje ho i otec, jenž dává mu napomenutí:

Kdybys byl poslouchal otce
nechaje prašivé ovce,
vím, že bys lepší oběd měl.

Ruprecht potom přislibuje:

Můj pane otče, rád půjdu,
vám ve všem poslušen budu.

[1]) Lumír 1883, č. 7., str. 106.

Jako zde zpracována jest látka tehdy velice oblíbená, tak učiněna i v kuse druhém ze známé pohádky krátká hra »*Historie o jednom sedlském pacholku a o poběhlém židu*«. Sepsal ji německy Dietrich Albrecht r. 1599.[1]) a česky upravil ji Tobiáš Mouřenín. Pacholek, slouživ u sedláka tři léta, požádal na něm svou službu, aby mohl pána jiného sobě vyhledati. Obdržev za každý rok po groši a rozloučiv se s hospodářem a hospodyní, jde do světa, umíniv si, že již ke pluhu nepůjde. Rozveseleného potkal chudý člověk, a zvěděv příčinu veselosti, požádal ho za jeden groš dodávaje, že dostane se mu zaň odplaty a že za něho učiní modlení. Pacholek mysle, že i dva groše dobře budou chřestěti, dává mu jeden a dále poskakuje, že se mu tak odlehčilo. Potkává počestného muže a uslyšev od něho přání, aby žádný smutek naň nešel, dává i tomuto jeden groš. Protože byl tak milosrdný, praví počestný muž, aby si za každý groš jmenoval věc, jaké by si přál. I odpovídá:

Vinšuji předně a žádám, ať mám hlasité housličky;
druhé prosím, pokud sluší, za šípy a dobrou kuši;
však aby v ní skryto bylo, po čem by se vystřelilo,
toho abych nechyboval.

A o houslích:

aby, kdoby je jen slyšel,
s čerstvými nohami vyšel,
pokud na ně budu hráti,
dotud musel tancovati
každý třebas do úpadu.

Když mu to počestný muž dal, zmizel, a před pacholkem objevil se žid, jenž se mu vysmívá, že s kuší střílívá na myši; ať prý střelí po vrabci, jenž na keři za vodou seděl, že on ho z trní přinese Ale když pacholek vrabce zastřelil, nechtěl žid do vody, až postrašen přece se odstrojil a přeplavav přes vodu vlezl do trní. Tu počal pacholek zkoušeti své housličky a hrál; žid v trní se musil točiti, a jsa již jako larva zedraný prosil, aby hráti přestal. Pacholek neustal, až mu žid slíbil dáti sto dukátů. Obdržev konečně peníze odešel, avšak žid odebral se k rychtáři a žaloval na pacholka, že mu sto dukátů vzal. Když pak obviněný se přiznal, k veliké radosti židově ihned vydán byl katovi. Stoje již pod šibenicí prosil rychtáře, aby mu byly zapůjčeny housle, by mohl sobě na ně naposledy zahráti. Žid, nic dobrého z toho netuše, dal se ke stromu přivázati. A skutečně, sotva pacholek hráti počal, lid všechen do tance se dával i kat div se žebříku dolů nespadl, i žid od sloupu se odtrhnuv poskakoval. Rychtář slibuje pacholkovi milost, přestane-li hráti, lid obecný natančil se do úpadu; ale housle hrají neustále. Posléz béře zpět pacholek peníze a žid do vězení se sází.[2])

---

[1]) Srovnej: Č. Zíbrt, Jak se kdy v Čechách tancovalo. V Praze 1895, str. 204. Zde na str. 205—217 jest také otištěna.

[2]) Mravné naučení jest:

Jak se teď při židu stalo,
na samého vyhledalo,
chtíc jiného k oběšení
přivésti, sám do vězení

Většina jiných her podobného rázu zahynula asi tak, jako se stává s národními písněmi. Povstávají, aniž jejich původce jest znám, po jistou dobu kolují a opět zanikají, aniž kdo ví jak; jen někdy náhoda jim přeje, a nějaká ruka na papír je napíše. Že pak i v XVI. století podobný tvůrčí duch panoval, domysliti se možno z toho, co až dosud se děje, když lid k zábavám se scházeje, obveseluje se tu rozličnými nápady, které mnohdy mimovolně vyšlehnou jsouce i podle poměrů zbarveny.

Řeč v prostonárodních hrách byla na mnoze hrubá, někdy až i pohoršlivá, zároveň však i rázovitá a v obratech jadrná. Dojem stupňován hrou rozpustilou, pohyby nezpůsobnými a nápady, které herci maně na jazyk přišly. Při hrách, které ve městech se provozovaly a látky biblické neb allegorické obsahovaly, nebylo lze příliš z mezí slušnosti vystupovati, protože nad provozováním bděli úřadové. Spíše směru banálnímu podrobeny hry sousedské a vesnické, do nichž mnoho nepřístojností a výstředností se ovšem vlivem městským vloudilo, jak to právě ukazují obě hry »Masopusty« zvané.

Výtvory dramatické z doby této shodovaly se s povahou století XVI. Mají sice mnoho nedostatků, avšak proti hrám mladším, jako jsou komedie *Václava Kozmánka*, zasluhují téměř názvu kusů salonních. Rozhraní mezi oběma druhy obsahuje as padesát osudných let, za kterých ovšem i v Čechách i vůbec v Evropě vzdělanost hluboko klesla. Připomenuté hry Kozmánkovy jsou vesměs práce hrubého zrna, a dotýkají se většinou venkovského života. Skladatel jich byl učitelem v Německém Brodě, v Ledči, od roku 1639.[1]) v Praze u sv. Petra a naposled tamže ředitelem literáckého kůru u sv. Jindřicha. Že kusy jeho byly provozovány, o tom nelze pochybovati; byliť toho času učitelé nejen spisovateli, ale i pořadateli her právě tak jako v XVI. století. Kantoři a rektoři škol chodili o sv. Martině, na sv. Blažeje a Řehoře po venkově, provádějíce divadelní hry a jiné různé veselosti, aby si něco vydělali, protože sobotales byl nepatrný. Z té příčiny také žáky aneb osoby škole již odrostlé v podvečer jednotlivým větám tak dlouho učili, až jim je docela v pamět vštípili, starali se dále o potřeby k divadlu, aby pro obveselení pánů sousedů buď v hospodě nebo na dvoře něco »důstojně« představiti mohli. Posluchači se nikterak nehoršili, když jejich domácnost, jejich způsoby a nezpůsoby na prkna uváděny byly, ano bavilo je, když vídali vystupovati známé osoby v jejich vlastních šatech a se všemi jejich nectnostmi.

Kozmánek sepsal několik her, k nimž nepochybně používal podnětu též odjinud.[2]) První sluje »*Intermedium kratochvilné o sedlském hňupovi, který*

---

jest jako zločinec vhozen,
pacholek pak vysvobozen:
Tak každý můž' z toho znáti,
že má s pravdou přímo státi;
neb kde bývá podvodná lest,
tu jistě malé štěstí jest.

[1]) Rezek, Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. V Praze 1890, str. 222.

[2]) Ukazuje k tomu na př. osoba Rumbold, jež v německých hrách se vyskytá, a Rumiplot.

chtěl býti žákem«. Namířena nebyla tak proti sedlskému stavu jako spíše proti těm, kteří mohouce se cvičiti raději rvačky a hospody milují. Obsah její jest ještě dosti slušný, zvláště porovná-li se s ostatními hrami, ve kterých často jen hrubý výklad slov tvoří zápletku a vtip celého děje. Názvy her oněch jsou: »*Intermedium o nemravných chrapounech*«, kterak jeden druhému svou ženu prodal; »*o ženě stonající a o muži starajícím se o její zdraví*«, »*o ženě, která manžela po své vůli právala aneb o jednom sedláku hloupým*« a posléze »*intermedium o krobiánech, o urozenost se nesnadících a na vojnu, na posvícení ano i k ženění se strojících*«. V prvních dotýká se způsobů lidu sedlského hlavně o námluvách a hodech, v poslední pak hře rozpustilého života vojenského. Jen tu a tam obrat na národní písně upomínající (hoja, hoja, srdce moje), nebo něžnost venkovskou napodobující [1]) ze sprostého poněkud obsahu se povznáší.

Jiné kratší vložky Kozmánkovy jsou »*Intermedium de duobus rusticis rixantibus de lana caprina*« jednající o námluvách a povstalém nedorozumění v příčině nevěst Kače a Kačenky, »*intermedium ridiculosum continens in se stupiditatem cujusdam rustici*« o dovednosti lékařské při poznávání nemocí. Sotva chybíme, řekneme-li, že podobným asi směrem nesly se i jiné hry prostonárodní pro obecný lid skládané. Proto též nenalézaly hry takové milosti u kněží z řádu jesuitského, kteří všude se obraceli proti hrám osobami světskými provozovaným, ať již to byli herci z ochoty nebo ze řemesla, a vytlačovali je i po venkově hrami upravenými podle svého vkusu.

Vedle her masopustních a prostonárodních počaly se tehdy v Čechách a na Moravě pilně pěstovati hry vážné, a to zase hlavním přičiněním správců školních, jimž po té stránce dlužno přiznati zásluhu, že řeči národní náležitého místa dopřávali. Z německých účtů města Jihlavy dovídáme se, že dne 18. února r. 1550. učitel obdržel za nějakou komedii jeden zlatý, dne 9. ledna a 8. srpna 1551. za nějakou podobnou hru patnáct grošů, a 24. ledna za tři kusy jeden zlatý, za hru »o knězi Helim« obdržel dne 22. srpna patnáct grošů, obyčejný honorář, jenž platil se za jeden kus divadelní. Za dvě hry, tuším vánoční, dostal správce školní 28. prosince 1556. jen 21 grošů, nejspíš proto, že hry byly o něco menší. Roku 1557. (11. února) dáno bylo zpropitného za komedii 9 grošů. Učenému muži, který na jihlavské radnici provedl pašije s krásnými obrazy, zaplaceny byly r. 1569. dva zlaté, r. 1579. učiteli a kantorovi za hru »o Narození Páně a o třech Králích« 1 zl. 7 gr., za »vzkříšení Páně« učiteli Petru Corvinovi 10 grošů.[2])

---

[1]) Mach. Och, och, vobrázku dubovej!
Baruše. Och, můj hrníčku měděnej!
Mach. Och, růžičko bodláková!
Baruše. Kytko trnková, šípková!
Mach. Ale kvítku kopřivovej!
Baruše. Ale Macháčku cukrovej,
všecken voníš kolomastí,
musím se radostí třásti.

[2]) Notizenblatt 1858, 24.

O jiných městech nevíme takových podrobností, ale zdá se, že i leckde jinde byly na obecní útraty zábavy toho druhu vystrojovány. Ze Slezska naskytují se zmínky o divadlech již kolem roku 1522.[1])

Zajímava jest i zpráva, že ve městečku Jablonci v Boleslavsku r. 1571. němečtí obyvatelé sehráli hru »*o Saulovi*«, a sice první část dne 6. srpna, druhou část dne následujícího. Herců prý bylo přes 600, z nich 500 ovšem pouze statisty. K tomu jest ještě připomenouti, že skoro téhož času na jihu českém starali se veršovníci podobní Šimonovi Lomnickému o zábavu lidu obecného.

Písemných památek druhu vážnějšího až do našich časů jen nemnoho se zachovalo. Nejprvnější v řadě tu jest Konáčova »*Juditha*«, přepracovaná podle vzoru německého, jak v předmluvě výslovně podotčeno.[2]) »Těch starých učitelův obecné dobré milujících následuje, hru tuto z knih a historií Judith vybranú, německými rykmy sepsanú, do češtiny obrácenú v tyto rykmy přivésti zdálo se mi slušné i potřebné,« praví překladatel, ale neudává blíže, z kterého pramene čerpal; má se za to, že za předlohu mu sloužila hra Jachyma Greffa ve Vittemberce roku 1533. vydaná.[3]) Hra jest dosti obšírná, skládá se z jednotlivých obrazů, které podle bible jsou zpracovány; nového jen něco málo přičiněno a fantasii vůbec žádné volnosti nezůstaveno. Výjev za výjevem nastupuje rychle, a neobsahuje skoro žádného děje, nýbrž jen pouhé vypravování; zájem obecenstva, kteréž dlouhé řeči byly by jistě nudily, probouzen byl asi značně zevnější úpravou. Také některé scény doprovázeny byly zpěvem.

Holofernes koná před městem Bethulií válečnou poradu, a jeho vojevůdcové radí mu k útoku, pouze Achior připomíná, že Bůh vždy národu židovskému se naklonil, kdykoliv od zlé cesty se odvrátil. Na to dostává se Achior do rukou Židův, jimž o své vině vypravuje, a pak následuje obležení.

Ve třetím jednání teprve se objevuje Judith, která Židům jejich poklesky vyčítá a spolu oznamuje, že půjde do ležení nepřátelského, a tam vykoná, na čem se ustanovila. Potom již vidíme ji v táboře Holofernově a poznáváme v ní zvláště ve scéně hodovní šlechtičnu, jež se v dobrých způsobech vyzná. Tato scéna poněkud větší živostí se vyznamenává a celkem slušnou zváti se může, vynikajíc nad Birckovu »Susannu«, kde mnoho věcí obsaženo, kteréž by se nám ani v masopustní frašce nelíbily. Když Holofernes se podnapil a ležel ve stanu, strojí se za ním jíti i Judith a před stanem se modlí meč vytáhši:

Všemohúcí Bože, rač dáti pomoc
služebnici tvé a vítězství tu noc.
Nyní, pane Bože, posilň rukou mých,
jakož jsi zaslíbil v řečech svých svatých.

---

[1]) d'Elvert, 25.

[2]) F. Mikovec: Příspěvky k dějepisu českého divadla (Lumír 1853. I. 14 a násl.).

[3]) Exemplář hry této nalézá se v knihovně ve Výmarech. Latinskou hru napsal Xystus Birck (Betulejus) 1538.

Potom před obecenstvem srubne Holofernovi hlavu a podá ji služce Abře, a ihned se k svým vrací. Tento akt a poslední výjevy, kde překvapení Assyrských a jich honění bylo vylíčeno, nejvíce asi účinkovaly. Hra dlouhým naučením mravním se uzavírá.

Že historie o Juditě i v pozdější době u nás těšila se oblibě, svědčí zřejmě jiná kratší stejnojmenná hra přeložená z německého Hansa Sachsa od Mikuláše Vrány z Litomyšle (vytišt. r. 1605.). Liší se od hry Greffovy dramatičtějším postupem, ač kromě toho, že tu vystupuje sám král Nabuchodonozor, děj skoro týmže pořádkem jest osnován. V prvním jednání se vykládá, kterak Holofernovi rozkázáno bylo vytáhnouti proti Židům, kteří od různých poslů dovídají se o úmyslu královĕ, že totiž je chce podrobiti. Také druhé jednání skládá se z několika obrazů. Nejprve Achior napomíná Holoferna, že lid israelský stojí pod ochranou Hospodinovou, a když pro takovou řeč vydán byl Židům a od nich přijat, vystupuje opět Holofernes a prohlašuje, že město jest obklíčeno. Hned potom předstupuje kníže Oziáš a naříká, že nepřijde-li do pěti dnů pomoc, město nepřátelům se vzdá; načež Judith oznamuje o svém úmyslu a obdrževši dovolení, ubírá se do tábora nepřátelského. Ve třetím jednání nejprve prosí Judith Boha za pomoc, a hned potom ji přivádějí zajatou k Holofernovi, jenž dověděv se o těžkém postavení Židů v obleženém městě dává ji uvésti do svého stanu a slibuje:

Dá-li Bůh tvůj skrz tebe v mé ruce město
i lid židovský, připovídámť toto:
Bůh tvůj židovský mým bohem hned má býti,
zavrhu modly pohanské, jemu chci sloužiti.

Když odešel Holofernes, modlí se opět Judith; potom vůdce rozkazuje připraviti hody a Judith má jich býti účastna.

Ve čtvrtém jednání po rozmluvě vojákův o hodech a následcích kvasu Judith vystoupivši, modlitbou připravuje se ke svému činu; pak vchází do stanu, odkudž po chvilce přináší hlavu Holofernovu a spěchá k městu. Zatím Oziáš s druhými čeká na její návrat, a když se od ní dovědí, co se stalo, udeří k jejímu pobádání na nepřátelské ležení. Vojáci, kteří tušili, že toho dne nastane krušná práce, rozmlouvají o netečnosti vůdců, spatřivše zástupy Židů, činí poplach a ke hrůze své slyší, že Holofernes leží ve stanu mrtev. Nadarmo pobádají zástupy, kteréž na útěk se dávají. Bethulští stíhají, ležení pustoší a kořist odnášejí a Judith velebí. Závěrek hry končí applikací na pronásledování ukrutného Turka.

Z dějin starozákonních obral si Pavel Kyrmezer látku ke komedii *»o vdově, kterúž Pán Buoh skrze proroka Elisea od věřitele jejího vysvobodil«.*[1]) Po všeobecné promluvě a zároveň napomenutí vystupuje pachole, které argument nebo obsah celé hry oznamuje. V prvním jednání kupec Ismael naříká nad panující bídou a peníze své rozpůjčené chtěje sehnati, hned vzpomíná si na dlužnici vdovu, proti níž měšťan Boas jej všelikými výčitkami ještě popuditi hledí. Vdova Rachel od souseda svého slyší o ne-

[1]) Vydána byla tiskem v Litomyšli roku 1573.

snázích, které postihují dlužníky, a bída její před oči tím jasněji vystupuje; zatím již přichází služebník, aby upomínal. Soused hledí poskytnouti útěchu. Ve třetím jednání lakomství Ismaelovo nejvíce vyniká; marně přimlouvá se sluha za vdovu, marně prosí Rachel a děti její pláčí. Věřitel žaluje rychtáři, jenž pro vdovu posílá; když pak tato před rychtářem se objeví i se dvěma syny, zaručí se za ni švagr její Šalomoun. Domů přijdouc vdova činí podle rady proroka Elisea. V pátém jednání podává se prorokovi zpráva o tom, co se zběhlo, počíná obchod s olejem. Přichází i sluha Ismaelův podívat se, co se děje; Rachel vyplácí mu peníze a ukončuje hru chvalořečí, načež ještě i pachole dává nové poučení.

Kyrmezer také látku *»o Tobiášovi«* sebral ve způsob komedie, »aby jsa říkána a ukazována, jak by se vskutku přítomně všecko tak dálo«, a připsal ji na místě tehdy obyčejného epithalamia panu Arklebovi z Kunovic.[1]) Nejprve vidíme Tobiáše, kterak národ židovský k životu dobrému napomíná a pohostinství štědře prokazuje. Druhému aktu přidává živosti »intermedium« dvou čertů, Tartarea a Asmodea, kteří se proti Tobiášovi ujednávají, a ve třetím jednání, když odpočívá, na oči trus vlaštovčí mu házejí. Kmet Tobiáš stoje nad hrobem napomíná syna svého a vypraví ho pro dluh ke Gabelovi. Azariáš, jenž v cestu se hodil, nabízí se za průvodce do Medska a odtud nazpět. Čtvrté jednání počíná hádkou Sáry se služkou Agarou, a končí se sňatkem mladého Tobiáše. I tu čerti se objevují a zejména při řece chtějí provésti úskok proti Tobiášovi. Nastává loučení mladých manželů, a hned na to vrací se Tobiáš ze své cesty. Hra ukončena dlouhým epilogem, ve kterém naučení připojeno k výkladu o manželství.

Od neznámého spisovatele složena a roku 1571. vydána[2]) byla v Praze *»komedie o králi Šalomounovi«*; připsána byla panu Adamovi Myslíkovi z Hyršova, a provedena od společnosti žákovstva školy sv. Štěpána na Novém městě v Praze. Spisovatel neuvádí se jménem, nýbrž jen povšechně praví:

O to jsme se konečně přičinili,
tuto komedii svatou sepsali.
Z pana preceptora napomínání
vzali jsme ji nyní k recitování.

Hra tato od podobných skládání liší se tím, že před argumentem každého aktu zpívá čtyrhlasý chor zvláštní píseň, a že každý akt se končí směšnou podobou hlasatele (herolta).) Živější poněkud jest v druhém jednání hádka Teknofily s Teknofonou a obšírný soud ve třetím jednání. Ve čtvrtém jednání vystupují poslové krále Hirama a služby jeho mu vyřizují, v pátém pak ceremoniální návštěva královny Saby se vypisuje. Jen z konečné řeči heroltovy poznáváme, že ji král ctíti přikázal. Hra tato zalíbila se a později

[1]) Byla vytištěna v Olomouci roku 1581.

[2]) Roku 1581 vyšlo od Liberta Houthema napsané: Salomonis regis de duabus meretriculis judicium.

[3])
Jest herolt, posel královský,
člověk a rodič Sušický.

roku 1614 vydána byla v Praze, nemýlíme-li se, přičiněním Mikuláše Vrány, jak nás některé obraty o tom přesvědčují. Oblíbenou byla ostatně i *»hra o Susanně«*, která se nám nezachovala, tak že nevíme, byla-li to práce samostatná, či snad dle německých kusů upravená. Ani o Šalomounovi se nemůžeme dosud vysloviti, nepoužil-li skladatel snad hry německé Jana Baumgartnera. Za to o hře Daniele Stodolia *»o strašlivém podvrácení Sodomy a Gomorrhy«* víme určitě, že byla přeložena z Matyáše Meissnera.[1]) Hra tato, vydaná v Praze r. 1586., shoduje se v tom s hrou »o Šalomounovi«, že obsahuje v meziaktí osmihlasé chory, a tím právě podstatně se liší od německé hry, s níž v obsahu ostatně zcela souvisí. Počíná vypravováním o potopě světa a o patriarchovi Abrahamovi, jenž navrátiv se šťastně z Egypta do Kanaanu, rozdílí zemi mezi sebe a mezi Lota, a vyslechne předpovědění Boží o hojném potomstvu. Potom vysvobozuje Lota z rukou čtyř králů a uzavírá smlouvu s Bohem. Ve třetím jednání pojímá na radu Sářinu za manželku děvku Hagar, která ze vzdorovitosti opouští dům a ubírá se na poušť, odkudž se vrací andělem jsouc napomenuta. Když porodila syna Ismaela, zaslibuje Bůh zemi Kananejskou Abrahamovi, nařizuje obřízku a slibuje Sáře syna. V aktu čtvrtém navštívil Abrahama Bůh se třemi anděly, kteří odtud jdou do Sodomy, aby vyvedli Lota a jeho rodinu. Sem vložena jest scéna, mající živěji zobraziti rozmařilý život měšťanův; též i druhá scéna, ve které vystupuje Spravedlnost, Milosrdenství a ďáblové, vymyká se vypravování biblickému. Posléze jest připojen výjev, kterak dcery opilého Lota na horách Hoeli k pádu přivedly. Jako páté jednání druží se ke hře »Obětování Isáka«. Abraham se Sárou odešel z Hebronu do města Gerar, a tu mu odňal manželku král Abimelech, ale byv Bohem poučen, propustil ji čistou, statek veliký dav Abrahamovi. Narození Isákovo oslaveno, a k hodům dostavil se i král Melchisedech; za to opustila Hagar dům a upadla i se synáčkem svým u veliké soužení, z něhož jí pomohl anděl Boží. Uzavřev smlouvu s králem Abimelechem, na rozkaz Boží chce Abraham syna svého obětovati, a když mu v tom anděl zabrání, obětuje skopce a vzdává díky Bohu. Hra věnována byla »slovútné a mnoho vzáctné poctivosti pánům purgmistru a radě slavného Starého Města Pražského«, aby seznali, »kterak by lid obecný jsa v dobré a pokojné správě postavený, k pobožnosti, k cnostem, k spravedlnosti a k chvalám Božím za taková jeho dobrodiní vedený byl«.

Z dějin starozákonních vzata jest také Jana Záhrobského z Těšína, radního písaře města Klatov, *»Traica historia vo knězi neb knížeti Heli a jeho synech«*. Spisovatel věnoval ji r. 1582. panu Buriánovi Trčkovi z Lípy a na Světlé, vzav si za podnět k jejímu sepsání dvojí zhoubný požár, který postihl Klatovy, a chtěl v ní vylíčiti rány, jimiž Bůh někdy celé národy a celé obce navštěvuje. Zdali neřídil se skladbou německého spisovatele Rebhuna, nemůžeme zatím rozhodnouti. Hra má základ dosti široký a zejména v ní

[1]) Otisknuta v knize: R. Wolkan, Böhmens Antheil an der deutschen Literatur. V Praze 1892. II., str. 141. Historica tragoedia. Ein new Biblisches Spiel von dem erschröcklichen Vntergang Sodom und Gomorra. Item: Von der opfferung Isaac. V Praze. Mich. Peterle. 1580. Latinsky vydal r. 1607 And. Saurius: Conflagratio Sodomae. Ve Strassburku. 1607. 8°.

použito zvláštností soudního řádu městského. Dramatickými výjevy sice nevyniká, ale jest přece dosti uměle v dialogickou formu rozvedena a na mnohých místech prostonárodním živlem obohacena, a tím podstatně nad jiné hry toho druhu předčí. Postava kněze Heliho jest valně trpna, jmenovitě i v posledním aktu, když se mu oznamuje pád jeho synů, za to tím více vystupují Offni a Finees, kteří posléze, když do boje za vlast se ubírají, i všeobecnou soustrast vzbuzují.

V týž obor náleží hra »*Ruth*«, jejímž skladatelem byl Jiří Tesák (r. 1603.). I tu vypravování biblické celkem dosti obratně bylo převedeno do krátkých pěti jednání, jež vždy malým epilogem se končí. Poučný jest zvláště výstup se ženci, v němž zvyky dělníků rolnických nemnoho se od našich liší, pak též návod Noemin, jak by Ruth bohatého Booza na sebe upozornila. Ženská povaha dosti přirozeně jest vylíčena, a také v Boozově jednání opatrnost dobře se zračí. Celkem pozorujeme, že básník se nepřidržoval příliš přísně podání biblického, ale i nového leccos přičinil; pokud jednal samostatně, těžko nám zatím říci, neboť i látka sama byla též od německých spisovatelů zpracována. Ve hře jako jinde nacházíme pro obveselení starých i mladých čerty, totiž Kornyfla a jeho soudruhy.

Objemná jest historie duchovní »*o Samsonovi*«,[1]) kterou vytiskl r. 1608. Daniel Sedlčanský v Praze, věnovav ji panu Pertoltovi Bohubudovi z Lippého a na Moravském Krumlově. Kdo by jejím byl spisovatelem a jak se má ke hrám cizím, na ten čas určitěji říci neumíme. I v této hře mnoho se vypravuje, ale přece alespoň některé scény jsou dosti živé a propracované. Rozvleklý jest začátek, kde vypsán život Samsonův hned od té chvíle, jak jej rodiče na Bohu vyprosili. V druhém jednání Samson o sobě prohlašuje, co znamenitého vykonal, a ubírá se domů k rodičům. Zatím rozpřádá se mezi dvěma osobami k ději nepatřícími rozmluva o vychování mládeže, kterou ukončuje Ctnost vhodným naučením. Samson chce se oženiti, a jde tudíž otec jeho Manue s ním do Tamnaty; avšak Tamnatští očekávajíce ho, chtějí se míti na pozoru. Následuje rozhovor dvou mladíků o nestálosti ženské. Ke konci jednání vystupuje opět Samson, vypravuje o zabitém lvovi, načež teprve nastávají námluvy. Tu umlouvá se dvanáct mládenců, kteří chtějí o svatbě proti Samsonovi nějaký úskok provésti, protože ve městě již jest na překážku; když se k němu dotřeli, dostávají od Samsona hádanku. Nyní teprve počíná děj poněkud poutavější; jsou to jednak sliby mládenců nevěstě, jednak její úlisné prosby, aby jí Samson vyjevil smysl hádanky; posléze vztek Samsonův, že byl oklamán, i zkáza Tamnatských.

Vložena jest malá scéna mezi židem a Porfyriem a soud rychtářův, jehož velmi rádi spisovatelé užívají pro zábavu. Židu přisouzena tu jest vlastně úloha hlupáka. Hned potom Samson vytlouká oslicí čelistí vojsko, které naň z poručení panského vytáhne. Páté jednání celkem jest nejlepší. Samson jsa ve městě střežen, odnáší celou bránu městskou. Dalila opět na

---

[1]) Roku 1569 vydal podobnou hru Ond. Fabricius: »Samson«. Tragoedia nova. R. 1604 ve Štrasburku Ond. Wunstius: »Simson«. Tragoedia nova. Roku 1615 Theod. Rhodius.

něm vyzvídá, v čem síla jeho záleží; děje se to zcela po venkovsku, jako když dělníci odpočívají po práci. Samson jest svázán, a zahubí sebe i nepřátele, kteří se mu posmívali.

Do hry této vkládána byla jako mezihra malá episoda »*Polapená nevěra*«.

Z nového zákona použil r. 1561. Pavel Kyrmezer látky »*o Boháči a Lazarovi*« ku komedii, do které uvedl dva čerty, jménem Pivničku a Kvasničku.

Z oblíbených jinde her vydána byla i roku 1546. českým jazykem hra Tomáše Naogeorga »*Pammachius*« a r. 1558. komedie »*o sedmi mudrcích*«, která se nám nedochovala. »Pammachius« jest hra tendenční, v níž užito vypravování o biskupu Theophilovi. Na počátku předpovídá Kristus veliká soužení, která věrným jeho nastávají; pro zkoušení vyvolených popřává Satanovi svobodu a ponechává mu na světě plnou zvůli. Pammachius radou svého věrného Porphyria opouští učení Kristovo, a když císař Julian se mu nepoddal, obrací se na Satana, jenž ho korunou trojnásobnou korunuje a panství nad celým světem mu odevzdává. Císař Julian z počátku staví se Pammachiovi na odpor a sám zastává učení křesťanské; avšak proti němu se biskup pozdvihuje, zbavuje ho císařské vyvýšenosti (majestátu) a lid proti němu bouří. Pravda a Parhezia potajmu na všecko se dívají. Tato jest svědkem, jak i císař Julian u Pammachia milosti hledá, ano i střevíce mu líbá, a marně proti pýše, v níž si všecku moc na zemi osobuje, mluviti se namáhá. Z toho všeho má radost Satan, jenž přeje si, aby všude víra Kristova byla zkažena. Potom Pravda utíká na poušť, a Satan zase hoduje, až mu sluha Dromo oznamuje, jaké věci se na světě dějí. Dále i apoštolé Petr a Pavel naříkají na zpuštění, a i Pravda běduje, všecky pak Kristus těší; a již tu povstává v Sasku doktor, před kterým společnost Pammachiova se třese a již pak se Satanem se radí, jakým způsobem proti němu si počínati má. Tím se kus končí, a tehdejší události v Němcích tvořily zakončení vlastního děje o Pammachiovi. Hra přeložena byla z latinského, a jest pravdě podobno, že se v Čechách ani nikdy neprovozovala. Přeložil ji podle všeho Zikmund Vaníčkův, syn Zigy Vaníčkovic [1]) z Prahy, který toho času v Norimberce se zdržoval. Allegorického rázu byla Mouřenínova »*pěkná duchovní hra o desaterém věku života lidského*«, jež v Praze r. 1604. byla vydána.

Všecky jmenované hry ustanoveny byly k veřejnému provozování, a byť i nebylo zpráv, byly-li kde hrány, přec o tom pochybovati nesmíme. Určité svědectví máme o Kyrmezerovu Tobiášovi, že byl při svatbě pana Arkleba z Kunovic roku 1581. v Uherském Brodě hrán.[2]) Po venkově lidé hry rádi viděli, a záliba v nich rostla stále, ano zřetel obracel se i k hrám velikonočním.. Toho použil Šimon Lomnický,[3]) a obnovil prostonárodní starší

[1]) Tak soudil i Jos. Dobrovský. Srovnej Источники для исторіи славянской филологіи. V Petrohradě 1895, díl II., 587.

[2]) Jireček IX. Roku 1594 vydána byla německá hra: Ein wunder seltzame Tragoedia von Zweyen Böhmischen Landherren, pojednávající o Jiřím z Lobkovic a bratru jeho Ladislavovi. Otištěna jest u Wolkana l. c. str. 178.

[3]) J. J. Hanuš: Zpěvohry Šimonem Lomnickým sepsané. (Časopis č. musea 1864, 36.) Jos. Svátek: Šimon Lomnický z Budče. (Tamtéž 1862, 353.) J. Truhlář, O staročeských dramatech velikonočních. (Tamtéž 1891, str. 41.)

předlohu »*o Třech Mariích*« a »*Božím hrobu*«. Samostatnější Lomnického práce byly: »*Tryumf*« aneb komedie kratičká o přeslavném Syna Božího nad smrtí, peklem a ďáblem vítězství, a komedie neb hra kratičká, potěšitedlná a nová »*o radostném vzkříšení Krista Pána*«; ale ovšem i tu přidržel se vzorů starších. Triumf, vydaný r. 1582. a připsaný panu Vilémovi z Rožmberka, jest hra velikonoční o čtyrech jednáních na způsob francouzské diablerie, v níž Kristus sestupuje do pekel, by odtud duše vyvedl. Již jména ďáblů Tremebund, Celerentin ukazují k cizímu původu. Kristus hádá se tu se smrtí, s Luciperem a Satanem, ukovává je k řetězu, aby nemohli lidí více sváděti, a vede duše do ráje. Hra se končila epilogem:

A všickni v Pánu Bohu milí,
kteří jste při této naší hře byli,
děkujeme vám se vší uctivostí,
ač jste nezhrzeli naší sprostností,
a slyšeli bedlivě po pořádku
tuto Kristovu s smrtí, s ďáblem hádku.

»*Vzkříšení Páně*«, pro nějaké literární tovaryšstvo sepsané a roku 1617. podruhé vytištěné, obsahuje obsazení hrobu strážnými a potom zjevení se Krista apoštolům. Jako jiné takové plody prostonárodní oplývá hra tato hrubostmi a nemotornostmi; aby pak se zdála řeč komickou, vpleteno do rozmluvy několik slov německých.[1])

Na venkově za této doby pořádány byly i hry vánoční, jak poučujeme se o tom z Dačického,[2]) který r. 1625 píše: V postě před svátky velikonočními kněz Matouš Apianus, jenž tu do Hory k děkanství dán, z prostředka chrámu některé stolice sousedské vyvrci a uprostřed téhož kostela přistrojiti dal theatrum k provozování tragedie »*Vzkříšení Pána Krista*« podle způsobu a obyčeje religionu.[3]) K hrám vánočním druží se též kus od Kozmánka napsaný »*Actus pobožný o narození Krista Pána*«, v němž na konci čteme tato slova:

Pročež kdo jste vděčni toho
sprostného aktu našeho,
tedy račte se laskavě
naklonit k nám milostivě
a nás grošemi fedrujte,
z milosti lásky darujte.
Neb k poctivosti vaší
lámali jsme hlavu naši.

Podle všeho náležely asi hry mezi rektorské příjmy jako mnohé jiné veselosti, z nichž roku 1616. v Kutné Hoře řádem školním zakázány byly:

---

[1])
Přijde-li, ať sem habartn,
i také guttn drabantn,
že budu míti tesákn
undr špitzn halapartn.
Tak já se k němu zachovám,
že tu snad bude pochován.

[2]) Paměti II. 225.

[3]) Obyčejně slulo jeviště »tátrum«, a z potvořeného slova povstalo tatrman a j.

koledy oficialské, minucí malování, mutety masopustní a kantaty noční; jen mutety času jarního nebo letního recreationis gratia byly povoleny.[1])

Divadelní hry světského obsahu na konci XVI. století rozšiřovaly se v Evropě zvláště anglickými herci, a obecenstvo odtud ještě více v nich si zalíbilo. První stopu herců možno hledati v Praze již r. 1595. a i roku následujícího, kdy, tuším, s novým vyslancem tam přibyli.[2]) Když roku 1610. odbýval se v Praze sjezd knížat, i tehdy sem zabloudila anglická společnost herecká snad přičiněním vévody brunšvického Juliana, jenž sám na svém dvoře podobnou společnost vydržoval a divadelní kusy spisoval. Má se všeobecně za to, že to byla tlupa Jana Greena, který nalézal se ve službách Morice lantkraběte Hessenského. Členové její byli katolíky, a proto byli vítanými hostmi ve Hradci Štýrském u arciknížete Ferdinanda. Chodili od města k městu zvláště ve Švábích a Bavorsku, a zůstavili severní Německo společnosti Spencerově; na své cestě do Polska dostali se roku 1617. i na Moravu, kam doporučeni byli kard. Dietrichštejnovi, a přibyli i do Prahy, když tehdy odbývána byla slavná korunovace. Byly od nich provozovány kusy »Romeo a Julie«, »Kupec benátský« a j. Ostatně o nich méně jsme poučeni než bychom si přáli.

S králem Fridrichem Falckým opět do Čech dostala se společnost jiná, jejíž vůdcem byl Braun, dříve soudruh Greenův. Válka však v Čechách tehdy zuřící ovšem nelákala umělecké tuláky příliš do Čech; proto spíše zdržovali se v Němcích, které od války dosud byly ušetřeny. Však proto přece se zdá, že i v Čechách potom jednotlivě nebo ve větších společnostech se potloukali, neboť dovídáme se, že r. 1625. jesuité v Jindřichově Hradci obrátili na víru komedianta, který od mladosti své nehezké komedie hrával.[3])

Teprve po ukončení války nalézáme opět kočující herce v Čechách. Roku 1649. žádali angličtí komedianti, aby jim bylo dovoleno na Starém Městě v určité místnosti hráti tragedie a komedie, a císař Ferdinand dovolení toto zrušil. Ježto pak zvláště šlechta odjinud takovým zábavám přivykla, bylať tou dobou v Inšpruku na dvoře arciknížecím stále divadelní společnost, hráváno šlechtickými ochotníky divadlo na jednotlivých zámcích, a ani v klášteře si takové zábavy neodepřeli. Tak v lednu r. 1651. mnichové u sv. Jakuba v Praze nabídli kardinálovi Harrachovi, že mu udělají »vlašskou« komedii, ale zcela potajmu, aby se to po městě nerozneslo. A skutečně hráli 31. ledna a předvedli mu Gratiana, Napolitana a Pantalona, směšné to figurky divadla vlašského.

Toho roku již zase na podzim pobývala v Praze společnost anglických komediantů, řízená, tuším, Schellingem, který dne 24. června žádal, aby mu dovoleno bylo zde hráti. Tehdy předložil pražskému magistrátu seznam svého repertoiru. Byly to kusy: »Julius Caesar«, »Bohatý žid maltanský«, »Král z Rhodu«, »Čarodějník doktor Faust« a rozličné hry z dějin biblických.

[1]) Dvorský l. c. 413.

[2]) Joh. Meissner, Die englischen Comoedianten zur Zeit Shakespeares in Oesterreich. Ve Vídni 1884, 44, 66.

[3]) Sch. III. 641. Meissner 57.

Počal hráti již někdy na podzim, a hrál ještě o vánocích, když byl sněm pohromadě. Pobyli tu však jen do 6. ledna 1652, kdy se hrálo naposled; potom ubírali se do Drážďan, kam od kurfirsta byli povoláni. Však již o masopustě dostala Praha náhradu, neboť se sem strojila společnost jiná, která před tím byla na Moravě. Dne 12. února byla od šlechty veliká maškaráda pořádána, a večer u presidenta komory královské byl ballet a »vlašská« komedie. Také v klášteře Želivském se podobně bavili, a když sem kardinál Harrach dne 26. září přijel, poctil ho opat komedií, která byla rozkošná a veselá, s deklamací, hudbou a tancem. Záliba ve hrách byla taková, že roku 1653. sám kard. Harrach počal do němčiny překládati Ben. Ferrariho hru »l'inganno d'amore«, která v Řezně s velikou pochvalou byla provedena.

Po několik let nám zprávy nevypravují o ničem jiném než o rozličných umělcích, medvědářích a lidem jim podobných a světem výživy hledajících. Z r. 1655. víme o komedii »*o Amanovi a Mardocheovi*«, kterou dne 12. září zahráli v Želivě v klášterním dvoře. Teprve z r. 1658. máme zase zvěst o anglických hercích v Praze. Dne 25. června byly hody u presidenta hr. Sinzendorfa a po jídle ve druhém sále odbývána byla komedie od Angličanů, kteří prý sice nebyli zvláštními recitanty, ale proto jejich »pükelhäring byl velmi dobrý a směšný«. Předmětem hry byl »*Romeo a Julie*«, jejíž obsah souhlasí docela s kusem Shakespearovým.

Podobá se, že opět na konci roku nějaká společnost se tu zdržovala; byliť tu alespoň v masopustě »vlaští komedianti« (1659). Tehdy na zakončení masopustu provozována byla u hraběte Maxa Martinice hra »*o sv. Genovefě*«. Hráli i někteří šlechtici a šlechtičny, mezi nimiž byla i hr. Martinicová. Přístup dovolen byl pouze šlechtě, ale přece k této hře přes dvě hodiny trvající tolik hostí se dostavilo, že tam již ani nikoho vpustiti nemohli. Mezihry nebo malá intermedia prováděli vlaští herci, kteří dobře hráli, a také německý »pickelhäring« nezůstal za anglickým. Slavnost celá se skončila balletem.

Že již tehdy hráli ochotníci, dosvědčuje nám jiný příklad. Roku 1658. byl kardinál v Kirchberku (u Kraslic) a tu na zámku Limbachu dala hraběnka Rantzavová dne 1. června provésti hru »*o Rodrigovi*«. Také r. 1660. nalézáme v Čechách herce anglické i vlašské. Byli tu již o masopustě. Dne 8. ledna bavil nejvyšší purkrabí své hosty rozličnými kousky provazolezců; tu zvláště líbila se holčička, která po provaze s vysokého okna dolů sjela. Potom se obdivovali akrobatovi (Jean Pottagi), který si položil na hruď kovadlinu, na které druhý podkovu narovnával. Hrabě z Vrtby dne 5. února dal v Eggenberském domě zahráti komedii »*o Joviánovi, králi Britanském*«. Obsah její připomíná nám Tylova »Pražského flamendra«. Jovián ve své důstojnosti tak zpyšněl, že chtěl, aby s ním jako s Bohem bylo nakládáno a tak se též dal nazývati. Proto Bůh jej potrestal. Když kdysi se Jovián nalézal v koupeli, seslal anděla, který na sebe obléknul šaty a podobu Joviánovu, že ode všech za krále byl považován, kdežto pravý král, nenaleznuv šatů, s nouzí ještě vyžebral si od sedláka kazajku. Tak oděn šel ke dvoru, avšak ani u služebníků ani u vlastního syna nenalezl víry, že by král byl, ano dostalo se mu i toho, že jej přestrojený král z města ven vyvésti dal. Nyní teprve

seznal, že ho Bůh tresce, i pokořil se, činil pokání, a potom anděl dvoru celému a synovi celou příhodu vyjevil a králi pravému korunu a žezlo navrátil. Při hře líbil se zvláště Francolin jako pickelhäring, který ke smíchu pobádal. Divadlo bylo úpravné, se třemi nebo čtyřmi změnami; posléz byl ballet »o pěti smyslech«, jenž také se dobře podařil. Intermedia byla v řeči vlašské, a zvláště se líbila promoce mladého Gratiana na doktora.

Dne 19. října pořádal pan z Talmberka ve Vlašimi komedii. Ve hře účastnily se také děti hostitelovy; hra trvala od pěti do osmi hodin a potom následoval ballet. I hra na jevišti dobře se líbila, a zvláště vynikal »pickelhäring«, jehož představoval anglický taneční mistr.[1]) Též 27. října byla v Praze hra pořádána, v níž opět pickelhäring se vydařil.[2])

Záliba ve hrách šířila se však i divadly loutkovými, které, tuším, poprvé dne 10. ledna 1657. v Praze spatřujeme a které odtud až do nejnovějších časů byly oblíbenými zábavami.[3])

X.

Hry školské (1620—1773).

Když řád jesuitský po bitvě na Bílé Hoře z vyhnanství se navrátil, obnoveny byly hry divadelní ve všech kollejích, které dosud stávaly, a počato podobnými i ve městech, kde nové ústavy byly zřízeny. Divadlo, které před tím od rektorů školních většinou nekatolických bylo pěstováno, přešlo tak zcela do rukou řádu, jenž za nastávající protireformace spatřoval v nich výhodný prostředek k obracení na víru katolickou. A dávala-li dříve i protestantská šlechta děti své do škol jesuitských na vychovanou tím sama je vedouc ve směr katolický, dělo se i nyní, když obyvatelstvo, dychtivě se hrnouc k výpravným hrám, z počátku umění herecké obdivovalo, ale znenáhla přijímalo i pravdy náboženské, jež tuto podávány byly způsobem lehkým. Platilo-li před tím, že obyčejně hry biblické a allegorické byly latinsky prováděny a výjimkou i v řeči obecné, nastala nyní změna taková, že již i události z dějin, mnohdy i vlasteneckých, na prkna se dostaly a častěji v řeči lidu srozumitelné, zvláště když dáváno představení na venkovském

[1]) V. naše pojednání: O cizích komediantech v Praze (Národní Listy č. 277. r. 1890).

[2]) Píše kardinál: Da unsere Comoedie wohl abgeloffen ist und gueter gusto dabey gewesen, dan der Pickhelhäring oder Burlackin gewiss raro ist, und sehr guete Sprichel hat. Auf die letzt hat ers etwas vermeistert und die Jesuitter Beichtväter des Martinizschen Hauses geergert, indeme er allamoda Jungfrauen von allen ihren entlehnten Schmuck entblösset nur in dem Hemdel oben under sich gehalt, und aus der Hindern Kuhelt mit den Fingern heraus geschleckhet; doch hat man nichts blosses gesehen, sondern ist gantz schwarz darunter gekleidet gewesen. (Archiv Harrachovský. Dopis hraběti F. A. Harrachovi.)

[3]) Kard. Harrach píše dne 10. ledna 1657. Das Spiel der *kleinen Figuren* khann wohl passiren, wie manns machet, aber der Romanische Formb, wie sie darzue reden und ortenttliche Comedien von 2—3 Stunden repraesentiren, ist wol etwas viel gallant, und unterhaltet einen nichts weniger als ein recht wahrhafte Comoedie.

městě neb i ve vesnici.[1]) Spisovateli kusů provozovaných byli obyčejně učitelé, kteří pro své žáky sami hru skládali anebo alespoň podle jiných upravovali. Známo jest nám o Vojtěchovi Chanovském, že mnohé hry jesličkové a o božím hrobu složil a od chlapců provozovati dával, mnohdy beze všeliké úpravy divadelní a přece s velikým prospěchem pro venkovský lid.[2]) Obyčejně již o velikonocích podal učitel hru rektorovi kolleje k prozkoumání, a byla-li schválena, mohly teprve úlohy býti rozdány. Totéž týkalo se rozličných výstupů meziaktových (intermedium) anebo menších her příležitostních.[3]) Ano ještě v poslední chvíli mohl rektor, před nímž konala se jenerální zkouška, alespoň osm dní před veřejným vystoupením, nějaké místo v obsahu poopraviti. Tance v nich více neměly přicházeti, aniž náklad přílišný veden býti. Avšak to zachováváno nebylo.

Bylo obyčejem při hrách, že mezi diváky rozdáván byl, ovšem za peníze, obsah hry (program), sestavený někdy ve dvou, ano i ve třech řečech. Ohlašovány byly hry buď s kazatelny anebo veřejným provoláním. Dosud odbývány na jevišti, ve dvoře nebo v nějaké síni postaveném, často i v kostele samém, a mnohdy, zvláště malé hry allegorické, na pohyblivém jevišti vozovém, což obyčejně bylo o slavnosti Božího Těla, kdy představovalo se při každém oltáři na náměstí několik obrazů nějak se vztahujících ku svátosti oltářní. Ano při častějších později slavnostech církevních pořádány byly pouze živé obrazy beze všech slov, ale s vynaložením celého umění strojnického. Jak toto zvláště v XVII. století se povzneslo, poznati lze z obrazů, které přidány jsou ke hře zvané »il pomo d'oro« (zlaté jablko),[4]) že diviti se musíme vynalézavosti lidské, která při dosti chatrné technice tehdejší pravé divy optické konala. Zároveň vidíme, že úprava jeviště nelišila se již od jeviště našeho. Bylo to možno, poněvadž ve mnohých kollejích stavěli již divadlo stálé, jež po hře více se nebouralo. Hráno bylo ovšem nejvíce odpoledne, a bylo nařízeno, aby se hry za tmy neprovozovaly, zvláště když vedle mužských přítomny byly i ženštiny.[5])

Jako za dřívějších časů přiházelo se i nyní, že některý dobrodinec platil výlohy na hru divadelní, a zajisté neměli pořadatelé her, k nimž přístup zvaným i jiným divákům zadarmo byl dovolen, žádné škody, poněvadž vždy bylo dosti osob, které dary rozličnými výlohy nahradily. Mimo to vedle

---

[1]) To shledáváme při jesuitovi Mikuláši Vernulaeovi, jenž současné události ve hře o Valdštýnovi vyličoval. Vydal r. 1631 deset tragedií, mezi nimiž jsou: Constantinus, Theodoricus, Henricus octavus seu schisma anglicanum, Johanna Darcia vulgo Puella Aurelianensis, Ottacarus, Bohemiae rex. Roku 1646 v Lovani (Löwen) vydal Fritlandus tragedia, o níž jsme pojednali v Koledě r. 1880. Později zanášel se dějepisnými kusy jesuita Mikuláš Avancinus, jenž jich v pěti dílech své: »Poesis dramatica« několik uveřejnil. Mnohé z těchto her byly vydávány i samy o sobě, což patrno hlavně ze spisu P. La-Croixa.

[2]) Sch. IV. 2. 36.

[3]) Ordinationes z r. 1632.

[4]) Fr. Sbarra: Il pomo d'oro; festa teatrale rappresentata in Vienna, per l'augustissime nozze delle S. C. R. M. di Leopoldo e Margherita. Vienna 1668, fol. Podobu jeviště z díla toho přejal K. Weiss do spisu: Geschichte von Wien díl II.

[5]) Ordinationes. 1696.

literního cvičení chtěli pořadatelé hrami zabezpečiti si přízeň svých podporovatelů, jimž ke cti často hry příležitostné strojili. To stávalo se každým rokem, vyjma byla-li válka nebo zuřil-li mor, pro něž ovšem i školy zavřeny byly; dostatečně nás poučují zprávy kollejí jesuitských někdy o všem, ve století XVIII. pravidelně již jen o hrách divadelních se zmiňují, aniž co bližšího nám oznamují. Tato nedbalost v zaznamenávání kusů provozovaných souvisela s jejich úpadkem, poněvadž provozovány byly již šablonovitě; dílem též spočívala v tom, že hustěji než před tím vydávány programy tištěné. Proto obrátil se r. 1684. jenerál řádu, Noyelle, k pražskému provincialovi vyčítaje, že doslechl i od knížat, že dramata a divadelní představení, z nichž dříve plynul duševní užitek, poklesly a to prováděním bájek pohanských; jindy opět že láska buď ideální anebo skutečná mnohdy na posměch knížat představována a kousavé satyry někdy nehezké od sprostých lidí pocházející a hry v řeči obecné složené. Měla se tudíž bráti ku představením látka posvátná a zbožná a dobrým jazykem latinským napsaná, dle všech pravidel, aby pro osoby a místo se hodila.

Naše líčení, ač bude pouze vypočítáváním kusů provedených, jest v přední své části zajímavé proto, že dovíme se často ne toliko jména a počet her do roka, ale i jiné, mnohdy dosti znamenité podrobnosti; v pozdější době bude nám obmeziti se na zprávy ještě skrovnější. A přece tehdy již i na školách řádem piaristským řízených hry divadelní hrávány byly, o nichž však zpráv nemáme téměř žádných. Než práva toho se domohly, stálo je to dosti velikého boje proti jesuitům, kteří roku 1658. o to usilovali, jen aby piaristům do Prahy přístup byl zabráněn. Dne 23. listopadu t. r. pak psal tehdejší provincial jesuitský Jan Pošmúrný Karlu Grobedonegovi, že nebezpečno jest pro řád, aby i nový řád škol pobožných měl právo hry divadelní pořádati.[1]) Že se jim to nepodařilo, můžeme se domýšleti, a tak hry piaristů přetrvaly divadelní představení jesuitská, až z nich konečně v našem století nezbylo než to, co i dříve s nimi bývalo spojeno, totiž rozdávání premií a odměn.

Zde vhodně jest se zmíniti i o snaze Jana Amosa Komenského, aby totiž mládeži ve způsobu her dramatických vštěpovaly se pravdy pomyslné i nadpomyslné. Vstoupil tu svými hrami ve šlépěje starších učitelů, ale více než tito měl na zřeteli pouze didaktický směr, kdežto oni i baviti chtěli. Známo jest několik her jím sepsaných; ale jich působnost ovšem padá mimo zemi českou. Z toho, že znamenití muži je chválili, můžeme se domysliti, že dosti velikého rozšíření nabyly, a mnozí přáli si, aby složil podobné dramatické obrazy pro veškeré školy. O jedné z nich bylo promluveno blíže v »Osvětě« roku 1872.;[2]) byla to hra »Diogenes cynicus redivivus sive de compendiose philosophando«, jež vyšla v Amsterodamě r. 1662. Tamtéž vydány byly r. 1661. dvě jiné jeho hry: »Abrahamus patriarcha scena reprae-

---

[1]) Podle rukopisného katalogu Schwandnerova Codices recentes III. 153. (ve dvorní knihovně) nalézá se psaní ze dne 20. listopadu 1658 v c. k. státním archivu.

[2]) F. Zoubek: Komenského Diogenes hra divadelní.

sentatus« a »J. A. Comenii Faber fortunae sive ars consulendi sibi ipsi itemque regulae vitae sapientis«. Obě náležejí k velikým vzácnostem.[1])

O zařízení kusů není co nového říci; jen tolik podotknouti slušno, že často hudební část převládala a že mnohdy dávány jen kusy melodramatické. Skládání her, na nichž mnohdy za rady učitelů i žáci tříd nejvyšších, poetiky a rhetoriky, pracovali, měli na starosti učitelé jedné školy, kterým i o nacvičení a provedení se starati bylo.

1621.

Hned r. 1621 v *Praze* byly při slavném procesí o Božím Těle provedeny allegorické hry, z nichž známe toliko »o obětovaném Isákovi« a »Eliášovi«, a kterým přítomen byl i kníže z Lichtenštejna.[2]) A na podzim, když školy se otevřely, sehráno bylo drama »o sv. Alexandrovi à Carbonara, biskupovi a mučedlníku; hra, která pět hodin trvala a velice se líbila, byla vydána i tiskem[3]) (tuším jen program). V *Krumlově* proveden »boj sv. Mamanta«, tři hodiny lid bavivší, a v *Hradci Jindřichově* dáváno též drama, jež nám známo není, ani čas, kdy.[4]) V *Olomouci* byly tenkrát i roku následujícího školy zavřeny. — *(1622.)* Na počátku školního roku dáván v *Krumlově* »mladičký sv. Edmund s Pannou Marií zasnoubený«.[5]) V *Brně* poctěn přiměřeným kusem, jenž hrán ve dvoře kolleje, kníže z Černé Hory. V *Praze* pořádána byla veliká slavnost na oslavu nedávno za svaté vyhlášených apoštolů řádu jesuitského, totiž: Františka Xaverského a Ignáce z Lojoly, což, jak se domníváme, nebylo odbyto bez divadelní hry z jejich života.[6])

1623.

Z roku 1623. máme jen dvě zprávy: první týká se *kolleje pražské*, kde u přítomnosti císaře Ferdinanda II. provedena byla komedie »o sv. Václavu«;[7]) druhá v Brně, kdež dne 29. října před kardinálem Dietrichštejnem dána hra »o Marii Magdaleně«.[8]) V nově zřízené kolleji *jičínské* na den vzkříšení *r. 1624* ustrojena hra velikonoční, nejspíše »hrob boží«,[9]) a v *Nisse* hra »o sv. Janu Callybitovi«, jež provedena na dvoře ústavu a plných šest hodin trvala. Mimo ni počátkem roku školního hra nám odjinud již známá »o sv. Justovi a Pastorovi«.[10]) Při téže příležitosti vystoupily v *Jindřichově Hradci* školy před veřejnost s dramatem »o sv. Edmundovi, biskupovi«,[11]) v *Krumlově* »sv. Celsem, mučedlníkem« a v *Chomutově* proveden kus »dvanáctiletý Ježíš«. V *Praze* v noci na den vzkříšení vedeno bylo po ulicích slavné procesí s pochodněmi za střelby z ručnic a děl, jež na hradbách stály, a za hlučného zpěvu věřících.[12]) Na den (tuším) sv. Ignáce (31. července) provedena hra o jeho obrácení. Den tento i v *Olomouci* oslaven byl hrou podobnou,[13]) a mimo to, dne 19. listopadu na počest patronky tamější kolleje hra o sv. panně Pavlině.[14]) Též zde dána *r. 1625* na Tři krále hra »o mravech a činech našeho věku«[15]) a 2. listopadu před kardinálem hra »o sv. Vítovi« s velikou pochvalou šlechty, jež přítomna byla.[16]) Ve *Znojmě* na radnici před hrabětem Michalem Adolfem Althanem konána hra »o ochránci zdejšího chrámu, sv. Michalovi, vítězi nad Luciperem« a sice s neočekávanou zručností i nemenší chválou a potleskem.[17]) V *Brně* někdy při začátku škol dávali »sv. mučedlníka *Patrokla*«; přítomen byl nejen kardinál, ale i šlechta a množství lidu obojího pohlaví. V *Nisse* představena byla hra ze života sv. Ignáce a v *Jindřichově Hradci* o Božím Těle »mysterium v podobenství národa židovského hledajícího na poušti vodu«.[18]) Při slavnostním průvodu nějakém v *Praze* dne 4. června provedli žáci čtvero malých představení, a sice jedno

---

[1]) P. La-Croix, I. 57. — [2]) 11997. Sch. III. 286. — [3]) 12011. Sch. III. 288. — [4]) Sch. III. 287. — [5]) 11960. — [6]) 12011. — [7]) l. c. — [8]) Notizenblatt. 1858. 6. — [9]) F. Menčík: Školní divadlo v Jičíně. V. Krakonoš r. 1882. č. 10. 11. — [10]) 11960. — [11]) l. c. Státní archiv (St. A.) fasc. 413. — [12]) l. c. — [13]) 12026. — [14]) 11960. 13559*. Sch. III. 562. — [15]) 12026. saeculi nostri mores et acta. — [16]) 11960. 13559*. — [17]) 11969. Sch. III. 631. Michael, victor de Lucifero. Notizenblatt. 1860. str. 96. — [18]) Sch. III. 628. 11960.

u mostu, druhé u domu chudých, třetí u konviktu a poslední ve chrámě.[1]) Též v *Kutné Hoře* představováno bylo vzkříšení Páně v kostele, odkudž děkan Matouš Apian před svátky velikonočními dal odkliditi lavice, aby se »theatrum« mohlo postaviti.[2])

1626.

Roku 1626. v *Praze* na počátku školního roku dána byla tragedie »o mučedlnících Chrysantovi a Dariovi«, při nížto byly rozličné stroje umělecké, že se na jevišti ukázaly i oblaky a v nich Apollo na Parnase.[3]) Zároveň dávána byla k uctění kardinála Harracha nejspíše v konviktě hra příležitostná, ve které jeho ochrana v těch smutných časech v Čechách byla oslavována. V *Krumlově* vyznamenali se na konci roku »sv. Edvardem, králem anglickým«; mimo slavné processí o Božím Těle vystoupily i školy jičínské poprvé ku konci roku školního u veřejnost, a sice kusem »o sv. Krištoforovi«; před tím o velikonocích dávali »Umučení Páně«.[4]) Ku poctě Adama P. Slavaty a manželky Marie Markety z Eggenberka v *Jindřichově Hradci* dne 12. srpna hra zvaná: »Růže jindřichohradecká čili drama o původu růže a jejím rozšíření«,[5]) a počátkem roku školního dán »sv. Hildebrand anebo mládí papeže Řehoře VII.« Do *Chomutova* ke hře »o sv. Celsovi«, jež provedena byla, když školy se končily, přišli i diváci z okolních měst. V *Jihlavě* vystrojeny byly třikráte jesličky a zdá se, že i na jevišti studenti způsobilost osvědčili, zejména v pátek veliký, kdy provedeno »obrácení hříšníkovo« v řeči německé.[6]) Na veliký pátek ve *Znojmě* u hrobu božího německým jazykem odříkávány byly »Sedmery bolesti Panny Marie«, a o Božím Těle allegorická hra »o Josefu a snopech jemu se uklánějících«. O prázdninách dále provedli »Anděla Strážce«, jenž na prosbu městského úřadu ještě jednou s velikou chválou byl sehrán. V *Olomouci* dne 11. ledna ku poctě kardinálově hráli »o sv. Valentovi a Viktorovi, úřednících trevirských«, na počátku školního roku »o sv. Vítovi« a dne 8. listopadu před kapitolou hru »o sv. Alexiovi«. Mimo tyto hry provedla prostřední třída grammatická hru »o bl. Stanislavovi Kostkovi«, jež vydařila se nade všecko očekávání, a nižší třída elementární, skládající se ze samých malých žáčků, vyznamenala se zdařilým přednesem »sv. Edmunda«.[7]) I v *Kladsku* o hlavních svátcích dramatické hry byly dávány, též o průvodě na Boží Tělo; dne 6. ledna »Klanění se tří králův«, což odtud po dlouhá léta bylo opakováno (1666).[8])

1627.

Následujícího roku 1627. bylo v *Praze* několik slavností, a sice nejprve slavnost přenesení těla sv. Norberta z Magdeburka do kanonie strahovské, a při průvodu slavnostním byly provedeny od škol jesuitských některé hry nábožné, jež obíraly se hlavně životem toho světce. To bylo při tom neobyčejné, že co průvod po mostě kráčel, mladíci na lodích hry nějaké provozovali, což divadlem bylo v Praze dosud nevídaným. Byl-li příjezd královny Eleonory na korunovaci slavný, byla i neméně slavným způsobem korunovace odbývána. Královna byla dne 24. listopadu korunována a tři dni potom byla na hradě pražském pastorální komedie vlašská provedena, jež od pěti hodin do devíti trvala.[9]) Dne pak 6. prosince na paláci hradu královského dávána byla za světla pochodňového od tří až do sedmi hodin před císařem a jeho celým dvorem nákladem 3000 zl. vypravená hra »o Konstantinovi Vítězném«, jejíž skladatelem byl jesuita Julius Soliman.[10]) Byla vytisknuta a opakována ještě dne 27. ledna roku potomního. V *Jičíně* uvedena na jeviště hra »o sv. Barboře« a v *Krumlově* »sv. Pavlinus«. O masopustních dnech provedena v *Olomouci* hra »o sv. Patroklovi«, jež poněkud zmírnila bouřlivé veselosti těch dnů; i jednotlivé třídy se zvláštními hrami před obecenstvem se objevily; syntax provedla »Philena« a líčila mravy opilcův, a »vítězství sv. Aloisa nad světem«, kterážto deklamace po pět hodin trvala. Grammatika provedla »mládí sv. Jana

---

[1]) Sch. III. 629. — [2]) Dačický, Paměti II. 225. — [3]) 11960. Svátek. 45. — [4]) (Balbin, B.), Historia collegii Gičinensis S. J. (original v českém museu a opis v archivu Jičínském). St. A. 413. — [5]) Archiv Jindřichohradecký (dle zprávy neb. V. V. Zeleného). — [6]) 11960. Sch. III. 727. F. Menčík: Školní divadlo v Jihlavě. V. Studentské listy r. 1882 (II.) str. 383. J. Wallner: Geschichte des Gymnasiums zu Iglau. II. Theil. 1883. 39. — [7]) 13559*. 11960. Sch. III. 729. — [8]) Sch. III. 727. — [9]) Svátek. 45. — [10]) 12011. 11960. Sch. III. 822.

Křtitele na horách judských« a konečně i »Stanislava Kostku« a »sv. Gonzagu«. Školy počaly se hrou »o sv. Alexiovi«, a bylo přítomno mnoho šlechticů a hra sama znovu provedena.[1]) Ještě 7. listopadu hrána tragedie »o sv. Domicille«, při níž odměny rozdílel Karel z Hittendorfu.[2]) V *Brně* na počátku roku proveden »Anatolius Antiochenský« s velikou pochvalou,[3]) ve *Znojmě* při téže příležitosti »sv. Vít mučedlník« [4]) a v *Kladsku* »sv. Tobiáš«. Den sv. Ignáce oslavili i v *Nisse* vhodným kusem, účinkovali při slavnosti Božího Těla; ale zvláště se vyznamenalo představení, odbývané dne 14. listopadu »o sv. Vincencovi«, k čemuž celé město přišlo se podívati.[5]) Mimo to byla na boží hod hra vánoční.

1628.

Roku 1628. počátkem roku provedli i na Malé Straně v *Praze* nějakou hru »o moudrosti lidské« a sice tak hezky, že jim potom občané své děti o překot rádi svěřovali.[6]) Na konci listopadu odbyla se v kolleji i veliká slavnost vítací; bylit tenkráte v Praze přítomni vévodové Florentinští Ferdinand a Karel, a je pohostili se vším vkusem, a provedli po slavné tabuli skvostnou hru mimickou, upravivše kollej v háj, ve kterém pobíhali rozliční faunové, již mnohými pozdravy a skoky přítomné bavili, k čemuž ovšem přispívali ještě jiní bohové a zvířata. V zahradě, v níž vznášel se florencký erb, pozdravil Arnus ležící v říčném loži mezi šesti medicejskými Najadkami knížata, které mimo to deset vybraných mladíků úpravnou řečí a deštěm květinovým pokropilo a obveselilo, a konečně na dvojrozsochatém Parnasu ukázalo se devět mus v průvodu Apollově.[7]) V *Krumlově* o Božím Těle, kdy jeviště postaveno bylo právě před radnicí, představeny některé symbolické obrazy o svátosti oltářní; třída rhetorů provedla »bezbožníka Neapolského« a, než začaly prázdniny podzimní, drama »o sv. mučedlnících Janu a Petru Ingorovi«. Při představení zvláště podařeně hrál chlapec, jenž představoval mladičkého Petra a dovedl nejen všecky pohnutky a vášně zobraziti, a zvláště diváky uchvátil, když hlavu svou kladl pod meč katovský.[8]) Rozpustilost dnů masopustních chtěli v *Jindřichově Hradci* zmírniti a proveden k témuž cíli »tragický konec člověka do nevěrectví skrze zlosyny upadšího«, jenž sehrán byl s velikou elegancí. Tragedie tato, již nacvičil P. Julius Caesar, opakována byla někdy v červnu t. r., když sem pan Slavata se svým dvorem přibyl na venek. A na počátku studijního roku provedeno »lidskému pokolení škodlivé vypovězení Adamovo a vražda nevinného Abele«, což, věnováno byvši Slavatovi, velice se líbilo.[9]) V *Jičíně* byl od syntaxe představen »zápas Aloisia s otcem a se světem«, a dne 4. října oživly školy »Alexiem«, jenž ode všech tříd byl nastudován a pochvalu jim získal; sama kněžna z Waldštejna ráda se dívala na podobné hry.[10]) Tehdy i kollej *kutnohorská* poprvé vystoupila, a sice dáván v podzimní čas »první věk předchůdce Páně sv. Jana Křtitele«, velice malá hra, jež od žáčků byla provedena.[11]) V témže skoro čase i v *Jihlavě* od útlé mládeže sehrána byla »školní nemoc« (morbus scholasticus), bezpochyby asi malá veselohra, v níž malí hošíci třebas mluvou ještě nejistou podali důkaz o své pilnosti;[12]) i školy *olomoucké* několikráte se pokusily o veřejné vystoupení. Tak hrály poetika a syntax v masopustě, grammatika provedla »skutky Silverie« a principisté »anděla Strážného« a nejmenší hráli hru Bonellovu s »maličkým Ježíškem«. Podobně rhetorové vzali na bedra svá několik malých výstupů: totiž »Šalomouna a vyvolenou moudrost«, »soud Jonathanův«, »obrácení sv. Ignáce« a »žalosti Panny Marie«. Mimo to vedle spolupůsobení škol o slavnosti na Boží Tělo provedena ještě na počátku roku školního hra »sv. Domicilla«.[13]) V *Opavě* oslaven svátek patrona řádu sv. Ignáce,[14]) v *Nisse* v biskupské residenci zalíbila se hra »o sv. Hermenegildovi« [15]) a ve *Hlohově*, aby lid ku větší byl nábožnosti povzbuzen, připraveny byly známé dialogy na den Narození Páně, Tří králův, očišťování Panny Marie (sv. Blažej!) a hrob Boží.[16])

[1]) 11960. 12026. Sch. III. 829. — [2]) 13559*. — [3]) 11960. 11958. — [4]) 11960. — [5]) l. c. Sch. III. 830. — [6]) 11960. Sch. III. 877. — [7]) 11997. — [8]) 11960. — [9]) l. c. — [10]) Aloisius cum patre et mundo decertans. l. c. — [11]) 11960. — [12]) 13749. 11960. Sch. III. 874. — [13]) 11960. 12026. — [14]) 11960. — [15]) l. c. — [16]) l. c.

1629.

V *Praze* roku 1629. na Malé Straně u sv. Mikuláše vypodobněn byl »zápas mučedlníka sv. Patrokla«; pan Trčka rozdával tu odměny jako roku minulého. Mládež ze školy této odebrala se na Boží Tělo do Lorety a zde provedla několik krátkých allegorických her před diváky, kteří z končin na mnoho mil vzdálených sem se byli dostavili. Byl zde provozován »Marnotratný syn mezi plevami«, »Eliáš pod jalovcem« a »Obět prvních dvou bratří, Kaina a Abela«, celkem hry, s kterými již dříve jsme se potkali.[1]) Ve hlavní kolleji bylo na podzim zahájeno vyučování kusem »o tragickém doktorovi pařížském«, jenž podruhé byl proveden před posluchači městskými. V *Krumlově* vzat byl ku představení »triumf Davida nad Goliášem a Saulem«; mezi diváky byl i hrabě Bouquoy;[2]) před prázdninami sehráli kus »sv. Eustachius, mučedlník«. V *Jindřichově Hradci* dávali tragedii »Alboin, král Longobardský«, při níž přítomen byl František Vilém Slavata, jemuž kus dle starých vzorů spracovaný byl věnován. On byl, když sem přijel, pozdraven hrou komickou »v čem pravá sláva záleží«.[3]) V *Jičíně* dána »sv. Felicitas« před prázdninami někdy na konci července, a byla přítomna i kněžna se svým dvorem,[4]) a v *Chebu* na počátku listopadu provedli hru »král Ondřej s jeho věrným Banbanem«,[5]) na niž se celé město dívalo.[6]) Též nám hra neznámá v *Olomouci* před kardinálem byla provedena,[7]) v *Jihlavě*, když se školy otvíraly, jednáno o nákaze pocházející ze špatného zvyku[8]) a ve *Znojmě* vedle slavného božího hrobu pořádala rhetorika, o kterouž tenkráte ústav byl rozšířen, na den sv. Františka Xaveria hru o svém patronovi.[9]) Na počátku roku školního opakovaly školy v *Nisse* několikrát za sebou »sv. Hedviku«, a sice s úpravou zde nikdy nevídanou; tamní děkan Troilus opatřil svým nákladem dekorace.[10]) V *Kladsku* před prázdninami hráli »sv. mučedlníka Eustachia«,[11]) v *Hlohově* mimo různá cvičení školní »Adama a Evu a jejich vypovězení z ráje«, což se stalo na počátku roku školního. — Poněvadž k tomuto jinak dosti suchopárnému vypočítáváni her lépe se hodí způsob kronikářský, přidržíme se ho v následujících zprávách, a sice tak, že uvedeme při každém roku na prvním místě kolleje české, na druhém moravské a slezské. Kde jméno kolleje jest vynecháno, zpráv dohledati jsme se nemohli.

1630.

Praha. Tu hrálo se již na několika místech. Tak dána v domě profesním na Malé Straně počátkem roku školního »sv. mučedlnice Felicitas s dětmi«;[12]) v kolleji hlavní na dvoře představena hra »o sv. Genovefě« za přítomnosti šlechty a velikého počtu obecenstva.[13]) Na Novém Městě na veliký pátek českým jazykem dávána byla hra »o hříšné duši a utrpení Spasitelově«, což přijato bylo s pláčem a velikým pohnutím.[14]) — *Jičín.* Dne 31. července dáván »sv. Ignacius na poušti Manresanské«; přítomen byl kardinál Harrach, kníže Waldštejn, jenž 300 žákům, kteří hráli, rozdával skvostné odměny. I rok školní ukončen hrou komickou.[15]) — *Cheb.* Poprvé hrálo se v měsíci listopadu a dáván »sv. Jan Křtitel na poušti«.[16]) — *Olomouc.* Dne 7. února dána malá hra, při kteréž nacházal se pán z Kanice;[17]) na den Nanebevzetí Panny Marie jiná hra allegorická, v níž se ukazovalo, že ve světě všecko jest pomíjející.[18]) — *Jihlava.* Třída grammatická provedla v listopadu »mládí sv. Jana Křtitele na poušti«[19]) a ku konci roku větší drama »o patriarchovi Josefovi«, jež třikráte bylo opakováno.[20]) O vánocích byly jesličky a ukřižování ve velikém týdnu.[21]) — *Znojmo.* V prosinci představen »zápas sv. panny Barbory«.[22]) — *Brno.* Zemřel P. Ondřej Leo, jenž na konci roku školního zamýšlel pořádati nějakou tragikomedii.[23]) — *Nissa.* Městský úřad ustanovil na počátku roku studijního velikou budovu, v níž sehrán »sv. Vít«, kterážto hra třetí den na to byla ještě jednou dávána.[24])

---

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. Sch. III. 960. — [4]) 11960. — [5]) Egerwellen III. 113. — [6]) 11960. — [7]) Sch. III. 959. — [8]) de malae consuetudinis vitanda corruptela. 11960. 13749. — [9]) Sch. III. 958. — [10]) Sch. III. 960. 11960. — [11]) 11960. — [12]) 11960. — [13]) 11997. — [14]) Státní archiv fas. 415. — [15]) 11960. Sch. III. 1019. Balbin. Podobný kus v rukopise c. k. dvorní knihovny. — [16]) St. A. fas. 413. — [17]) 11960. Sch. III. 1019. — [18]) 13559*. — [19]) 11960. — [20]) 13749. — [21]) Wallner 39. — [22]) 11960. — [23]) 11950. Sch. III. 1032. — [24]) Sch. III. 1058.

1631.

Praha. O velikonocích v kolleji vypraveno několik malých her a sice: »Mojžíš přemáhající modlitbou Amalekity«, »Marie Magdalena pod křížem plačící«;[1]) školy ukončeny hrou »o Svatobojovi, knížeti moravském, kterak za svou vinu ze země byl vypuzen a do lesa uprchnuv se poustevníkem stal«.[2]) — *Kutná Hora.* Provedeno z dějin sv. Řehoře »o pětiletém chlapci od ďáblův uchváceném«.[3]) — *Krumlov.* Na den sv. Ignáce nějaká hra, vedle toho »o marnotratném synovi«, a o Božím Těle, tuším: »člověk pokání činící, odměna beránka neposkvrněného.[4]) — *Jičín.* Poprvé provedeno o velikonocích processí dětí se bičujících a v řeči české svaté mysterium. Školy všecky účastnily se ve hře »Julian bezbožník božskou spravedlností potrestaný«. Odměny byly rozdávány na příkaz knížecí. — *Olomouc.* Dávána za sněmování hra »o božské prozřetelnosti« před kardinálem;[5]) jiná hra, když sem přijela královna Marie.[6]) — *Brno.* Před kardinálem a šlechtou před prázdninami představen »Julian Bezbožník«.[7]) — *Jihlava.* Mimo veselou hru masopustní na počátku roku školního hra »o sv. Barboře«.[8]) — *Kladsko.* Několik her neznámých a při ukončení škol »o sv. Janu Calybitovi« ne bez pochvaly.[9]) — *Nissa.* Na veliký pátek »obětování Isáka«, kteréž každým posluchačem hnulo.[10])

1632.

Jindřichův Hradec. Provedeno drama »o sv. Maří Magdaleně«.[11]) — *Brno.* Ku konci roku školního před kardinálem a mnoha šlechtici »sv. Jan Calybita«;[12]) mimo tuto hra »o sv. mučedníkovi Konstantiovi«.[13]) — *Jihlava.* Hráno o velikonocích a o vánocích; po prázdninách dáváno drama »Crastinus«, jež bylo opakováno.[14]) — *Znojmo.* Bylo představení koncem prosince před vévodou Fridlandským.[15]) — *Opava.* Odbýváno slavnostní drama na radnici při uvedení knížete Karla Eusebia z Liechtenštejna.[16])

1633.

Praha. Před prázdninami sehráno morální drama se skvostnou úpravou a za přítomnosti nejen lidu nižších tříd, ale i šlechty, kteří nedali se zastrašiti nákazou tehdy panující.[17]) Na Novém Městě provedeno drama, v němž účinkovalo třicet šlechticů; Šimon Brosius z Horštejnu, sufragán pražský, rozdával odměny.[18]) — *Krumlov.* Před Antonínem z Eggenberka představeno, tuším, nějaké drama.[19]) — *Olomouc.* Na svátek sv. Pavliny provedena byla hra o téže světici.[20]) — *Brno.* Při ukončení škol objevilo se na jevišti »pět mučedlníků Japanských«; přítomni byli vévodové Etrurští a sám kardinál.[21]) — *Jihlava.* Hry potkaly se s velikou pochvalou a zvláště »boží Hrob«.[22]) — *Znojmo.* Rok ukončen divadelním představením a děkan z Retzu odměňoval žáky.[23]) — *Boskovice.* Na veliký pátek dáváno bylo krásné drama »o Utrpení Spasitelově«, jež na bílou sobotu bylo opakováno.[24])

1634.

Jindřichův Hradec. Ve druhé hře proveden »sv. Alexius, zachraňující útěkem svůj stud«; přítomen byl pan Adam Eusebius Hoyos.[25]) — *Kutná Hora.* Podány důkazy o schopnosti žáků. — *Brno.* Dne 28. srpna tragedie »o mučednících Janovi a Pavlovi«.[26]) — *Jihlava.* Na počátku roku školního »Jan Calybita«.[27]) Školní rok byl skončen hrou »světa a těla marnost«.[28]) — *Znojmo.* »Historie o pozdravení andělském« v řeči obecné, dále »o narození Páně«, k němuž dostavilo se obecenstvo z krajin na mnoho mil vzdálených. Ku konci roku školního »o Petrovi Mýtném« před množstvím diváků.[29]) — *Opava.* Provedeno Narození Boží s »betlemem«, a k divadlu v městě nevídanému přišlo mnoho lidí do kostela.[30])

---

[1]) 11997. — [2]) 11960. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. Sch. III. 1124. — [6]) Acroatismus nobilis ac studiosae juventutis a gymnasio J. S. Olomucensis V. Notizenblatt 1860. str. 96. — [7]) 11960. 11958. — [8]) 13749. 11960. — [9]) 11960. — [10]) l. c. Sch. III 1117. — [11]) 11960. — [12]) l. c. 13958. — [13]) Sch. III. 1219. — [14]) 13749. 11960. — [15]) 11960. — [16]) Sch. III. 1632. — [17]) 11997. — [18]) 11960. — [19]) l. c. — [20]) 12000. — [21]) 11958. 11960. — [22]) 11960. — [23]) l. c. — [24]) 12026. 11960. — [25]) 11960. — [26]) Sch. IV. 1. 127. — [27]) 11960. — [28]) Wallner 44. Mundi et carnis vanitas. — [29]) 11960. — [30]) 11960.

1635.

Praha. V kolleji proveden na sklonku roku školního »sv. Gallicanus, vůdce Konstantina Velikého a mučedlník«.[1]) Na Novém Městě dávala grammatika »blaženého Stanislava Kostku«, a mimo to opakována byla hra »o mučedlnické smrti Jana Ingora a jeho šestiletého syna v Japansku«. Dne 28. října proveden »sv. Pankrác«, při němž vypomáhali i žáci z Klementinské kolleje, poněvadž dosti herců ještě nebylo. Program vyšel český a německý.[2]) — *Kutná Hora.* Při zavření škol provedena hra »sv. Celsus«.[3]) — *Chomutov.* Školy hrály některé tragedie a dne 23. září »o Rosimundě, dceři krále italského Kunimunda«. — *Olomouc.* Dne 30. září »actio o sv. Marii Magdaleně«;[4]) též provedena na dvoře školním před dnem sv. Stanislava Kostky[5]) »o chytrém studu«, asi ze života téhož mládence. — *Brno.* Před prázdninami sehrán »sv. Hermenegild«; mimo to na hřbitově blízké jedné vesnice dáván kus ze života sv. Isidora.[6]) — *Jihlava.* Školní rok skončen kusem »Thanatopsychus«, jenž byl opakován. Obsah byl podobný »Don Juanovi«, neboť v něm nějaký bezbožný Vlach volal duše zemřelých k hodům.[7]) — *Nissa.* Na jevišti několik dramat.[8])

1636.

Praha. O prázdninách podzimních hráli žáci »o mládí sv. Jana Poustevníka«; hrabě Don Baltasar de Maradas rozdával odměny.[9]) Na Novém Městě v touže dobu vystoupila škola mluvnická se hrou »o sv. Ludmile«, české patronce.[10]) Mimo to dávali dvakráte divadelní hry ku poctě cizích vyslanců při dvoře císařském. Jeden z nich se vyjádřil, že něco podobného ještě nikdy neviděl, a slíbil jesuitům, že pro ně u svého krále všecko podnikne.[11]) Byl pak z těchto vyslanců jedním Tomáš Howard, vyslanec anglický.[12]) V konviktě na počest hejtmana hradeckého, pana z Ryzmberka, proveden byl »císař Mauricius«.[13]) — *Krumlov.* Hrán »Abimelechus«. Karel de Longueval hrabě z Bouquoy rozdával odměny.[14]) — *Chomutov.* Ač válka zuřila, sehrána přece na konci roku školního hra »o sv. Barboře«.[15]) — *Jindřichův Hradec.* Než se studenti na prázdniny rozešli, hráli »Marnotratného syna«.[16]) — *Cheb.* »Jesličky Krista narozeného« provedeny v kostele s velikou slávou.[17]) — *Klatovy.* Žáci hráli celkem čtyřikrát: jednou na počest Adaukta z Újezda, po druhé na den sv. Aloisia, po třetí na den sv. Ignáce, konečně na konci roku školního vystoupili na radnici ve hře »Zikmund, král a mučedlník«.[18]) — *Brno.* Provedena hra nejspíše, když sem císař Ferdinand II. přijel.[19]) — *Jihlava.* Dne 21. září dávána tragedie »o doktorovi pařížském«, při níž byl přítomen děkan Polnenský, Jan Paschasius;[20]) ku poctě doktora Schmilauera, velikého příznivce, proveden »život sv. apoštola Petra«. — *Kroměříž.* Při zakládání kolleje v polovici dubna provedena nějaká hra literární.[21]) — *Znojmo.* Dne 17. srpna, když konána slavnost přenesení sv. Olympia, při kteréžto příležitosti veliké jeviště bylo postaveno, provedeno bylo čtveré drama allegorické. K podzimním prázdninám dán »Chrysaorius« a senát městský rozdílel prémie.[22]) — *Opava.* Proveden »Theodorus, stálý pozorovatel věčnosti«.[23]) — *Nissa.* Když školy počaly, představován »zápas sv. mučedlníka Sisinna«.[24]) Podotýkáme, že někdy před rokem 1636. dáváno bylo na počest kardinála Dietrichštejna, když odněkud se vrátil, polydrama a v Olomouci symbolická gratulace.[25])

1637.

Praha. Dne 7. dubna provedena hra »o sv. Crispovi«.[26]) Toho roku císař Ferdinand III. slavně uvítán; účastnil se i hostiny na jeho počest v kolleji pořádané. Při obědě vystoupili v divadelním obleku žáci, kteří desaterou řečí ho pozdravili. Potom hráno divadlo. Slavné

[1]) 12011. 11960. — [2]) 14104. St. A. fasc. 415. — [3]) 11960. — [4]) 13559*. 12026. — [5]) Sch. IV. 1. 223. 11960. — [6]) 11960. — [7]) 13749. 11960. — [8]) 11960. — [9]) 11961. — [10]) l. c. — [11]) 12011. — [12]) Dumesnil, Histoire des amateurs vol. 5. — [13]) Teuber, Oscar: Geschichte des Prager Theaters. Prag. 1883. 8°. I. d. 29. — [14]) 11961. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) Sch. IV. 1. 273. — [19]) 11958. — [20]) Wallner 46. — [21]) 11961. — [22]) 11961. — [23]) l. c. — [24]) l. c. Sch. IV. 1. 344. — [25]) Notizenblatt. 1860. str. 96. — [26]) Sch. IV. 1. 422.

jeviště bylo postaveno, a na něm nepohnutě stálo slunce, kolem něhož otáčelo se v umělém oblouku dvanáct ročních měsíců, představovaných vznešenými mladíky. A ve krátké hře vybraná mládež vypodobňovala heslo císařovo: justitia et pietate.[1]) Jiná hra provedena byla i před arciknížetem Leopoldem. Avšak ta dala příčinu k žalobě. Vystoupil totiž na jeviště satyricus, jenž dobře a s vtipem hrál svou úlohu, pokud z ní nevystoupil; ale později přidával něco ze svého a počal nejapně kuklíky trhati a dobírati si mnišské mravy a chyby, tak že učitel, který s ním hru studoval, s lešení na jeviště vyskočil a za vlasy drzého komedianta z podia odtáhl. Proto přece mniši z toho vzali příčinu ke stížnosti.[2]) V semináři uveden na jeviště »sv. Kliment«. Když pak toho času do kaple betlemské přeneseno bylo české bratrstvo, zasvěcena nová místnost českým dramatem.[3]) Na Novém Městě, kde školy o poetiku rozšířeny, dáván ku konci roku školního »červ svědomí Boleslavova nad ztrátou bratra Václava«.[4]) — *Jindřichův Hradec.* Při slavném přenesení těla sv. Hypolita z Říma představena k jeho uctění hra, jíž přítomen byl i vyslanec krále polského.[5]) — *Kutná Hora.* K prázdninám podzimním dáván »bohatý hodovník«.[6]) — *Krumlov.* Na jeviště uveden »sv. Jan Křtitel«.[7]) — *Klatovy.* Na radnici proveden koncem roku školního »sv. Felix a Adaukt, mučedlníci«.[8]) — *Hradec Králové.* V neděli po Třech králích líčena vánoční hra českým jazykem: »Člověk jdoucí do Jeruzaléma« a »Syn člověka vstupující do těla Panny«.[9]) Jiná hra byl »Kambyses«.[10]) — *Cheb.* Jesličky a boží hrob.[11]) — *Olomouc.* Klaudia z Medici přivítána byla v akademii krátkou hrou.[12]) — *Jihlava.* Před podzimními prázdninami sehrán »sv. Eustachius«.[13]) — *Opava.* Ku konci roku školního sehrána »sv. Barbora«.[14])

1638.

Praha. Na den sv. Ignáce, když císař nacházel se v Praze, provedena v kolleji »sláva rakouská«. Jeviště, které na dvoře bylo postaveno na způsob vítězného oblouku, bylo 40 stop dlouhé a 60 stop vysoké, zaujímajíc do výše šest oddělení; na nejvyšším místě byl globus, jenž obsahoval země císařem dobyté.[15]) M. Bart. Mikelius provedl »válku mluvnickou« dne 20. srpna a učitel v poetice Samuel Richter dne 2. prosince »Snahu sv. Xaveria«.[16]) Na Novém Městě dáván byl dne 21. září »sv. Ivan, český patron« od poetiky; mecenášem byl hrabě Matyáš Ferdinand Berka.[17]) — I v *Brandýse* za pobytu císaře Ferdinanda III. uspořádáno bylo malé divadlo na Labi.[18]) — V *Chebu* na podzim a v *Klatovech* několikrát se hrálo.[19]) — *Olomouc.* Král polský Kazimír s nevěstou Renatou, dcerou císařovou, poctěn zvláštním divadelním představením.[20]) V pátek velikonoční malá hra »o sv. Maří Magdaleně, hledající Krista«.[21])

1639.

Praha. Když Banner Prahu obléhal, pořádáno bylo v semináři sv.-Václavském od humanitních studujících představení »o smutné porážce Konradinově«.[22]) — *Krumlov.* O prázdninách podzimních byla hra »Ondřej Revannus.[23]) — *Jindřichův Hradec.* »Alvares z Luny«; mimo to některé jiné v řeči mateřské. Podporovatelem byl hrabě Vít Slavata.[24]) — *Olomouc.* Ku poctě arciknížete Leopolda Viléma, jenž nastoupil na biskupský stolec, pořádána komedie »sv. Leopold«, o sedmi prvních rakouských Leopoldech, buď markrabatech nebo vévodech, kteří ctnostmi vynikali.[25]) Hra trvala přes tři hodiny, úprava její byla velice krásná, herců 200 a posluchačů z vybraných tříd veliký počet.[26]) — V *Znojmě* hráno bylo o masopustě, a i v *Brně,* v *Chebu* i v *Nisse* zkusili se žáci na jevišti.[27]) Též ve *Vratislavi* upraveno bylo místo pro hru a obyvatelstvo katolické přispělo na úpravu divadla.[28])

---

[1]) 11997. — [2]) Sch. IV. 1. 368. — [3]) 11997. — [4]) 14104. — [5]) 11961. Sch. IV. 1. 421. — [6]) 11961. — [7]) l. c. — [8]) Sch. IV. 1. 378. — [9]) Švenda, Fr.: Měděný obraz města Hradce Králové. 1808. 8°. Svátek. 41. — [10]) 11961. — [11]) Sch. IV. 1. 383. — [12]) Sch. IV. 1. 373. — [13]) 13749. 11961. Wallner. 48. — [14]) 11961. — [15]) 11997. Sch. IV. 1. 524. — [16]) St. A. 416. — [17]) 14104. St. A. 415. — [18]) Sch. IV. 1. 504. — [19]) 11961. — [20]) 13559*. — [21]) Dilatus, Vita Stredonii. — [22]) 11997. Sch. IV. 1. 573. — [23]) 11961. — [24]) l. c. — [25]) 12000. — [26]) 11961. Sch. IV. 1. 575. — [27]) 11961. — [28]) Sch. IV. 1. 574.

1640.

Následující rok 1640. byl pro řád jesuitský letem jubilejním a v každé kolleji přiměřeně byl oslaven. — *Praha.* Kollej pozvala ke slavnosti všecky osoby vznešenější. Ve dvoře semináře sv.-Václavského zařízeno bylo jeviště a na něm v oktávu sv. Ignáce provedeno evcharistické drama »o trojnásobném užitku, jaký tovaryšstvo Ježíšovo z vyučování mládeže ve zbožnosti a ve svobodných uměních a z obracení kacířů sbírá«.[1]) Na Novém Městě při téže příležitosti dávali čtveré představení. První bylo: »Ježíš, kvítko polní mezi kvítky jarními a liliemi se objevující« a skladatelem učitel třídy nejnižší Šimon Ferkotius; »Josef vykládající podivný sen Faraonův od Petra Přichovského«; »Abraham neznámé anděly pohosťující« od učitele principistů Václava Akanthia; čtvrté: »snopové klanějící se před snopem Josefovým«, které napsal učitel syntaxe Jiří Mazienius.[2]) — *Klatovy.* Na den sv. Kozmy a Damiana proveden kus s následujícím obsahem: Zbožnost, kterou Bohemie vřelým objetím k sobě přivinula, ozbrojenou rukou z náruči jest vystrašena; její obydlí od Žižky jest popleněno. Po druhé vojsko do Čech vpadá, bohatství jest vyrváno, ale i síla se ztrácí a odnáší v podobě Bellony. Chor pěti sousedních měst těší Čechii a slibuje pomoc od mužů učených a nábožných a naději, že Zbožnost a Štěstí opět se navrátí. I patronové čeští, kteří přicházejí v slavném průvodu a s odznaky svého mučedlnictví, slibují svou pomoc. Panna Maria zahání pobuřující Závist, a objevuje se uprostřed panen a na trůnu sedíc, k níž pak svatí patronové s prosbou o pomoc se utíkají. Ona ji slibuje a stává se patronkou bratrstva Marianského. — *Kutná Hora.* Při processí přes náměstí o Božím Těle vedeném pořádány byly živé obrazy; první představoval Davida; druhý přítomnost Kristovu ve všech kouscích svaté hostie; třetí Ruthu, sbírající na poli klásky, a čtvrtý Daniele v jámě lvové.[3]) — *Cheb.* V den sv. Ignáce dáván byl »Diagoras Rhodský, ode tří synů, vítězících jednoho dne ve hrách Olympických, ověnčený«. Při představení tom dva šlechtici, dříve nepřátelé, tak byli pohnuti, že se spolu smířili.[4]) — *Jičín.* Sehrán »Darius, jak trestá smrtí syna Ariobarzanova, jenž otce zradil«.[5]) — *Olomouc.* Na veliký pátek provedeno latinsky a obecnou řečí mysterium »o utrpení Páně«; kteréžto zde dosud nebývalé divadlo mnohé až k slzám pohnulo.[6]) — *Brno.* Dne 6. srpna elementární školy představily na dvoře dialog »o sv. otci Ignáciovi«. V září na to odbýváno slavnostní představení, na něž vedl náklad pan Vilém z Kounic. Mimo to přivítán i vídeňský biskup Filip Breuner zvláštním dramatem (prosphonetica actio) a na podzim byla hra »Isák a Rebeka«.[7]) — *Jihlava.* Na den sv. Ignáce provedeno před hraběnkou z Collalta drama ze života zakladatele řádu, jež trvalo tři hodiny. První část dávána dne 9. září a druhá dne 16. Obsah byl: sv. Ignác, božským řízením nový vojín církve; Čas volal léta a měsíce, dny a hodiny uplynulého století, aby braly podíl ve slavnosti o oslavě sv. Ignácia. Vypravoval o jeho životě, od vojenského života přešel k duchovnímu a založení řádu, vychvaluje dále zásluhy jeho jmenovitě o vyhubení kacířův a upevnění víry. Na to rozlehla se chvála allegorických postav sedících na pyramidě uprostřed lešení vztyčené.[8]) Byl tiskem uveřejněn. Jeviště bylo ozdobeno slavnostní pyramidou, a nejen úprava, ale i celá hra ze čtyr oddělení sestávající povzbudila posluchače k hojnému potlesku.[9]) — *Mikulov.* »Patriarcha Josef«.[10]) — *Znojmo.* Toho roku vystoupili i maličtí žáčkové. — *Kladsko.* Proveden »napomenutý Sapor«.[11]) — *Svidnice.* Vítězný genius tovaryšstva božskou moudrostí zachovaný.[12]) — *Vratislav.* Ve hradě provedena »pokořená pýcha Nabuchodonozorova«.[13]) — *Nissa* Dne 4. a 6. srpna na jevišti umělecky zařízeném představeny »práce tovaryšstva po celém světě«.[14])

1641.

Praha. V semináři svatováclavském podobá se, že opakován byl kus z roku minulého. Na Novém Městě dáván »Jaromír, český kníže«,[15]) na počátku podzimu sehrán »sv. Wolf-

[1]) 11997. — [2]) 11961. 14104. St. A. fasc. 415. — [3]) 11961. — [4]) Sch. IV. 1. 672. — [5]) 11961. — [6]) l. c. — [7]) 11961. Sch. IV. 1. 686. Rkps. 11958. má 3. září. — [8]) Wallner. 49. — [9]) 11961. 13749. — [10]) Argument und Inhalt der Historia von Joseph dem Patriarchen. Gedruckt. V. Voigt, Ad.: Leben Franz Fürsten Dietrichstein. 1792. 8°. str. 82. — [11]) 11961. — [12]) l. c. — [13]) l. c. Sch. IV. 1. 686. — [14]) 11961. — [15]) 11961.

gang«.[1]) Hra dne 5. června pořádaná se nepodařila; chlapci byli směšnými a nejsměšněji vyjímala se bitva. Jiná hra měla dávána býti dne 29. září pod šírým nebem, ale pro déšť nemohla se provésti.[2]) Na Strahově hráli seminaristé »sv. Norberta« [3]) dne 18. července. Jiná hra tamtéž byla dne 7. ledna [4]) od chlapců provedena a kardinál se obával, že se proto zase strhne pokřik od jesuitů. — *Klatovy.* »Asotus« uveden na jeviště; sušický děkan rozdílel odměny.[5]) — *Cheb.* Častěji vystoupeno bylo na veřejnost, zejména provedena na počátku roku školního představení a o velikonocích, kdy dáván »Kristus trpící a vítězící«.[6]) — Podobně v *Jičíně* častěji to zkusili před Rudolfem z Tieffenbachu. Též v *Krumlově* vedle jiných představení hráno v den sv. Ignáce. — *Olomouc.* Dne 30. května k uctění biskupa arciknížete Leopolda provedena na jevišti hra o Rudolfovi z Habsburka a známé události;[7]) o velikonocích hra »o Utrpení«. Školní běh skončil se hrou, na niž náklad obnášel 100 zl. — *Brno.* Před podzimními prázdninami byla jakási hezká hra.[8]) — *Jihlava.* »Petr Mýtný« (Petrus Telonarius), známá to osoba z legendy o sv. Janu Almužníkovi, dávána před hraběnkou Antoninou z Collalta se šťastným výsledkem.[9]) — *Znojmo.* Na konci roku školního provedla rhetorika »Pařížského doktora«; přítomen byl hejtman kraje znojemského Ondřej z Osteřova.[10]) — *Kroměříž.* Nějaká maličká hra (actiuncula).[11]) — *Opava.* Na jeviště vyšly školy částěji; na podzim hráno drama »o císaři Jindřichovi.[12]) — *Vratislav.* S pochvalou na hradě představen »Josef egyptský«.[13]) — *Kladsko.* O velikonocích pašije, před prázdninami »sv. Mauricius«.[14])

1642.

Praha. Dne 14. května u jesuitů provedena byla hra, ve které duše Šalomounova byla předvolána před věčnou Spravedlnost, a tu mluveno pro a contra spasení. Rozsudek však soudu zůstal tajným.[15]) — V *Jičíně* a v *Jindřichově Hradci* se hrálo; onde zejména se uvádí »Umučení Páně« a »o Božím Těle«.[16]) — *Cheb.* O dnech masopustních dáván »Balthasar, syn Nabuchodonozorův«, na Boží Tělo »Marnotratný syn«, dne 31. července »obrácení svatého Ignáce«, a při otevření škol tragedie »sv. mučedlník Hermenegild«.[17]) — *Kladsko.* Zde před arciknížetem Leopoldem představován »boj císaře se Švédy«, v němž ovšem tito podlehli. V zápase herec, jenž dával císaře, mečem poranil Švéda do ruky a tento nad míru se rozlítiv na onoho dorážel, že ho konečně císař na kolena před ním pad za odpuštění žádal před obecenstvem.[18])

1643.

Praha. V kolleji u sv. Klimenta hrály se jesličky a hrob Boží; mimo to přivítán arcikníže Leopold krásným dramatem.[19]) — *Krumlov.* Školy zakončeny »Holofernem«.[20]) — *Jindřichův Hradec.* Hra »o vítězné Juditě« provedena na dvoře semináře na konci roku školního.[21]) — *Cheb.* Proveden o prázdninách »Sedecias«.[22]) — V *Kutné Hoře* a v *Praze* hrálo se před arciknížetem Leopoldem;[23]) též v *Klatovech* i oratorium i divadlo chválu zasloužilo.[24]) — *Olomouc.* Dne 3. března německé představení »o pokání Marie Magdaleny«.[25]) — *Vratislav.* Drama »o císaři Theodosiovi« provedeno bylo o podzimních feriích.[26])

1644.

Praha. Před nesčíslným množstvím jak lidu tak i šlechty představena byla dne 29. září »smrt Marie Stuartky«, vynikla jak dovedností herců, rozličným dějem, tak i nádhernou

---

[1]) 14104. — [2]) Zpráva kard. Harracha. — [3]) Augustissimo et invictissimo imperatori Ferdinando III. Austriaco, hanc de ecclesiae statu, per id aevi, quo S. Norbertus actio. Pragae. Typis seminarii archiepiscopalis. — [4]) Per scolares fuit exhibita actio in seminario Strahoviensi pia et jucunda pomeridiana usque ad noctem (Denník kard. Harracha). — [5]) 11961. — [6]) l. c. — [7]) B. Dudík: Bibliothek und Archiv zu Kremsier. Wien. 1873. 8°. 52. Stellatura militis Austriaci. — [8]) 11958. 11961. — [9]) 11961. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) Sch. IV. 1. 723. — [14]) 11961. — [15]) Zápisník kard. Harracha v archivě Harrachovském. — [16]) Balbin. — [17]) 11961. — [18]) Sch. IV. 1. 773. — [19]) 11997. — [20]) 11961. — [21]) l. c. — [22]) l. c. — [23]) 11997. — [24]) 11961. — [25]) 13559*. — [26]) 11961.

úpravou, že mysli všech dojala. Pan Václav Švihovský z Ryzmburka udílel dary mezi herce.[1]) I v Betlemě dáváno bylo českým jazykem dvojí drama, a jednomu z nich přítomen byl pan Václav z Lobkovic.[2]) Na Novém městě o prázdninách podzimních ve scénu uveden »sv. Vít«.[3]) — *Jičín.* Když školní učení bylo skončeno, proveden »Julius Bezbožný«.[4]) — *Chomutov.* »Sv. mučedlník Symphorianus« slulo drama, které před prázdninami bylo vylíčeno.[5]) — *Jindřichův Hradec.* Koncem roku školního na dvoře v semináři hrán před hr. Adamem Slavatou »sv. mučedlník Adrianus«.[6]) — *Králové Hradec.* Na svatého Václava oslavováno bylo založení zdejší kolleje u přítomnosti pana Otty z Opprštorfu a provedena hra nějaká, tuším, »o sv. Václavu«. O velikonocích bylo »Umučení Páně«.[7]) — *Březnice.* V týdnu po Třech králích hra »o Narození Páně« s velikým účastenstvím lidu.[8]) — *Hora Kutná.* Provedeno »Umučení Páně«.[9]) — *Brno.* Když školní běh skončen, ku potěšení trpící vlasti uspořádán na jevišti obraz »trpělivého Joba«, při kterémžto představení opat Zábrdovický Benedikt Waltenberger odměny rozdával.[10]) Sepsána byla na rozkaz P. M. Stredonia od magistra noviců Ondřeje Schambogena, poněvadž prefekt mládeže nebyl v čas hotov.[11]) — *Znojmo.* Dialog »o sv. Michalovi« s potleskem přijat na konci roku školního.[12]) — *Opava.* Školy započaly »Josefem, zbožným synem patriarchy Jakuba«.[13])

1645.

Praha. V klášteře karmelitanském proveden toho roku »bl. Francus ze Sienny«.[14]) — *Kutná Hora.* Chovanci zdejší školy se vyznamenali; právě tak i ve *Svídnici.*[15]) — *Brno.* Zprávy zmiňují se pouze o panegyrické deklamaci. — *Znojmo.* P. Christian vypravil ušlechtilé drama v německé řeči.[16]) — *Kladsko.* Pan Krištof z Lobkovic odměňoval herce při nějakém divadelním představení.[17])

1646.

Praha. Při korunovaci bylo na hradě pro divadelní představení jeviště vystavěno.[18]) Dne 5. srpna přijel král do kolleje a setrval tu až do večera, poněvadž nějakou komedii měli.[19]) — *Klatovy.* Rhetorika s poetikou několikráte se na prknech ukázaly; třídy ostatní provedly hru »o utrpení Páně«. Před prázdninami provedena hra »o nešlechetném králi ostrogotském Theodorichovi«.[20]) — *Cheb.* V tentýž čas byl zde »Manasses«.[21]) — *Březnice.* O velikonocích provedeny hry, tuším, obyčejné.[22]) — *Uherské Hradiště.* Hra »o Marii Stuartové«.[23]) — *Opava.* Ku konci roku školního drama »sv. Jan Křtitel«.[24])

1647.

Praha. Proveden dne 15. prosince v kolleji klementinské »král David«, věnovaný císaři Ferdinandovi III., jenž při představení byl přítomen.[25]) V Novém Městě na veliký pátek dávali v jazyku českém před hlavním oltářem »Nářek Panny Marie, s Maří Magdalenou a

---

[1]) 11997. Teuber. 29. Balbin, Examen melysseum 47. — [2]) Sch. IV. 2. 103. — [3]) 14104. — [4]) 11961. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) Sch. IV. 2. 121. 11961. Švenda. — [8]) 11961. — [9]) l. c. — [10]) 11958. 11961. — [11]) Tehdy potkalo kollej olomouckou od Švédů veliké neštěstí. Uslyšev o tom, pravil Stredonius: Si fractus illabatur orbis etc., cum Jobo passus, cum Jobo nomen Domini benedictum. V. Dilatus, Vita Stredonii v St. A. fasc. 443. — [12]) 11961. — [13]) l. c. — [14]) Rukopis. — [15]) Sch. IV. 2. 229. — [16]) Sch. IV. 2. 210. — [17]) Sch. IV. 2. 251. — [18]) Sch. IV. 2. 283. — [19]) Beckovský: Poselkyně. II. 2. 351. — [20]) 11961. — [21]) l. c. — [22]) l. c. — [23]) 11998*. — [24]) 11961. — [25]) Sch. IV. 2. 362. 11961. 11997. Dopis kardinalův. Die Materie der Comedie ist gewesen die Manier, durch welche König David zu seiner Regierung gelangt ist, nemblich durch die Pietet und Gerechtigkeit, welche Tugenden, weil man in unseren Kaiser und gar in seinem Symbolo auch findet, also sollte billich das Römische Reich unter seiner Regierung aquiesciren, und alle einhellig den lieben Frieden under seinem Schatten abbreviren. Es sein viel hübsche Gefecht, Turnier und Danz, und andere lustige Intermedia mitunder gelassen, darunter ein Triumfwagen von 2 Tauben gezogen gar wol und wunderlich reusirt. Unter einem Intermedio den studiosis die Premia ausgetheilt. Mělo se již pořádati dne 8. prosince, ale nebyli s jevištěm hotovi.

Janem, plačící nad Synem a dcerami Jerusalemskými«.[1]) — *Jindřichův Hradec.* Na veliký pátek veden byl skvostný průvod bičujících se členů jednoty Marianské. Panna Maria s umučeným Kristem na klíně nesena byla šesti geniy, kolem kterých nalézaly se nástroje mučitelské, za skupením tímto obrazy představující Maří Magdalenu a plačícího Petra. V kostele proveden byl zpěv »o umučení Kristově« jazykem českým.[2]) Školy toho roku vítaly i svého příznivce Adama Slavatu hrou nějakou,[3]) při které se účastnil i pokračovatel kroniky Hájkovy.[4]) — *Klatovy.* Mimo »hrob Boží« dávána i nějaká scéna divadelní dvakrát. — *Krumlov.* Na jevišti hrabě Holzapfel pozdraven (elaboratum Ave suo ex theatro).[5]) — V *Brně* a v *Jihlavě* uspořádán »Boží hrob«.[6]) — *Uh. Hradiště.* Před prázdninami sehrána byla »sv. Barbora«.[7]) — *Kladsko.* Při přenesení ostatků sv. Sekundiny, jež daroval jesuita Mikuláš Lancicius, provedena byla hra nejspíše z jejího života. A na konec roku školního dávána tragedie »sv. Adrianus, mučedlník nikomedský«, na jejíž úpravu přispěl Melchior Rašín.[8]) — *Hlohov.* Na veliký pátek »Umučení Páně« a na boží hod ku poctě císařově hra, nám neznámá.[9])

1648.

Praha. Císař o masopustních dnech byl přivítán, a dáváno na hradě hudební drama, při němž působili i hudebníci dvorští; na veliký pátek »hrob boží«, a sice němý obraz napodobující »obět Abrahamovu«, o kterém se vyslovil císař, že podobného ještě neviděl.[10]) — *Krumlov.* Představení jednalo o mučedlnici sv. Panně Cecilii a odbyto bylo před prázdninami; byl přítomen Urban, opat kláštera Admontského ve Štýrsku.[11]) — *Jindř. Hradec.* Nějaká hra v české řeči[12]) provozována. — *Znojmo.* Rozličné hry. O masopustních prázdninách na jeviště uveden (Edvard?) »král anglický«.[13])

1649.

Klatovy O masopustních dnech třikrát po sobě provedena byla hra »o Tamerlanovi« (Tamberlan); u božího hrobu představen »Ježíš, pravý král Židovský«. Na Boží Tělo pro nepohodu vedeno z kolleje processí do chrámu farního, a tu před hlavním oltářem dán: »David obětující a Eliáš chlebem podpopelným posilněný«; oběma vypodobňován byl Kristus.[14]) — *Hradec Králové.* U hrobu božího byl »Spasitel, z lásky ku pokolení lidskému na kříž přibitý«, představen; na konci roku školního před hrabětem Františkem Kolovratem hra »Jefte«.[15]) — V *Krumlově* před prázdninami dávána byla hra jakási, na niž opat Admontský 100 zl.[16]) věnoval; též v *Jičíně* a v *Kladsku* hry s pochvalou byly konány.[17]) — *Uherské Hradiště.* Ku konci září sehrán »život sv. Václava«.[18]) — *Jihlava.* Před prázdninami drama »o kajícím císaři Theodosiovi«; zdejší měšťan Martin Kostka vedl na hru náklad.[19]) Hry nějaké byly i v *Brně* i v *Olomouci.*

1650.

Praha. Dne 24. června byl prohlášen všeobecný mír za slavných služeb božích a za střelby a ohňostrojů; událost ta byla obsahem mnohých světských i duchovních scén divadelních.[20]) — *Krumlov.* Před prázdninami dáván »císař Kopronymus, obrazoborce«.[21]) — *Cheb.* Po tříletém mlčení uspořádán večer na veliký pátek u přítomnosti skoro celého města »zápas Páně na hoře Olivetské«; školní běh skončen hrou »Job«.[22]) — *Jindřichův Hradec.* Jesuité vezli zázračný obraz boleslavský z Vídně do Staré Boleslavi, a slavný průvod zastavil se u kostela sv. Maří Magdaleny, kde od studujících učiněno dramatické

---

[1]) 14104. (brevi vernaculo dramate.) Gabriel Žatecký, syn senátora Pardubického, odesílá dne 16. prosince 1647 otci: »vejtah komedie, kteráž velmi pěkně při přítomnosti vzácných kavalírů vykonána byla 11. Dec.« V. Pernštýn. 1881. č. 104. — [2]) 11961. — [3]) Sch. IV. 2. 375. — [4]) V. Jireček. Rukovět. I. 222. 11961. — [5]) 11961. — [6]) l. c. — [7]) 11998*. — [8]) 11961. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) Sch. IV. 2. 539. — [17]) 11961. — [18]) 11961. 11998. — [19]) l. c. — [20]) Sch. IV. 2. 646. — [21]) 11961. — [22]) l. c.

představení.[1]) Nevíme, zdali to nebyla hra »o sv. Genovefě«, která se zde toho roku odbývala.) — *Kutná Hora.* Ve veliký týden vystrojeno bylo processí do chrámu sv. Barbory, kde sehráno české drama »o utrpení«.[3]) — *Březnice.* Na svátek sedmibolestné Panny Marie (13. května) provedeno bylo »Sedmero bolestí«.[4]) — *Rychnov nad Kněžnou.* »Jesličky«.[5]) — *Brno.* Ku poctě hraběte Ferdinanda z Waldštejna a jeho nevěsty dáváno bylo drama: »Isák a Rebeka«; hru připravoval P. Pavel.[6]) Jiná hra byla asi před prázdninami.[7]) — *Olomouc.* Mír zde slavně oslaven. — *Uherské Hradiště.* Bylo zde tři hodiny dlouhé představení »o sv. Theofilovi«, jež lid, ač nepohodlně stál, přece až na konec vyslechl.[8]) — *Kladsko.* »Mír z vyhnanství navrácený« dáván před prázdninami; mezi diváky byl i pan Jan z Bubna.[9]) — *Nissa* Dne 1. března v masopustní úterek na počest arcibiskupa z Hnězdna provedeno drama »o sv. Mauriciovi, biskupovi z Anjou, z útěku se vracejícím«; trvalo šest hodin a účinkovalo při něm tři sta žáků vybraných ze všech tříd. Že byla úprava velikolepá, opakováno ještě dne 3. března. Posledního dubna provedli na paláci ballet, v němž žáci za Fauny, Najádky, Nymfy a Hamadryady přestrojení v průvodu hudby postavili májový stromek za pochvaly obecenstva arcibiskupovi. Když pak se na podzim vracel do Polska, dána jest hra »o sv. Karlovi Borromejském«.[10]) Provedena byla tak, že žáci nejmenší jeho mládí představovali, nejnižší mluvnická třída dobu, když rozumu nabýval, střední jako jinocha, nejvyšší jako mládence, poetika jako muže a rhetorika jako nebešťana.

1651.

Praha. Rozličná představení, ze kterých se vyznamenalo divadlo ze dne 6. března, při němž byl přítomen dánský vyslanec Jindřich Ranzow.[11]) — *Cheb.* O velikonocích hráno »o utrpení Kristově«; před prázdninami »Jaromír, kníže český«. Z ostatních cvičení vyniklo »zasnoubení Pallady«.[12]) — *Chomutov.* Když běh školní počínal, dáván kus »sv. Jindřich, císař«; [13]) přítomen byl hrabě Ferdinand Popel z Lobkovic. — *Jindřichův Hradec.* Českým jazykem prováděné drama, ačkoliv bylo množství lidu veliké, vyslechnuto s největší tichostí. Ze dvou kusů tehdy hraných bylo druhé na konci roku školního odbyto před panem Slavatou.[14]) — *Hradec Králové.* Hra »o utrpení Páně«. — *Jičín.* Nějaká hra před Rudolfem z Tieffenbachu a jeho dvorem.[15]) — *Olomouc.* Slavnost sv. Pavliny a přenesení jejích ostatků uctěno hrou a pobožností, při níž nalézalo se skoro celé město.[16]) — *Brno.* Na jevišti veřejném před prázdninami proveden »Předchůdce Páně«.[17]) — *Jihlava.* Školní rok skončen hrou »o nevinné Arragonské královně Nunnii«.[18]) — *Uh. Hradiště.* Před arciknížetem Leopoldem sehráno tragické drama »o patronovi města sv. Jiří«.[19]) — *Vratislav.* Ve hradě královském: »Patriarcha Jakub vysluhující sobě Ráchel«.[20]) — *Kladsko.* Hra »o sv. Sekundině«.

1652.

Praha. As hodinu trvající hra provedena byla před císařem, snad v den sv. Ignáce, kdy s císařovnou a králem synem byl v kolleji při hostině; mimo ni ještě jiné hry byly toho roku.[21]) — *Jičín.* Před hrabětem Rudolfem z Tieffenbachu hry »o sv. Ignáciovi a sv. Aloisiovi«; a k tomu ještě před královskými kommissary Mikulášem ze Schonfeldu a Rudolfem Rhoderem, hejtmanem boleslavským.[22]) — *Litoměřice.* Na náměstí o slavnosti Božího Těla dávána allegorická hra »o Josefovi Egyptském«.[23]) — *Jindřichův Hradec.* Školy podaly veřejně důkazy o své schopnosti.[24]) — *Olomouc.* Na divadle objevily se školy častěji. Ale před prázdninami byla před arciknížetem Leopoldem hra: Rozmetení a návrat města a akademie olomoucké v podobě rozboření Jerusaléma a Sionu a jejich obnovení.[25]) —

[1]) Frant. Rull: Monografie města Hradce Jindřichova. V Jindř. Hradci (1875.). 8°. 98. [2]) 11961. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. Missio Richnoviensis. — [6]) 11958. Sch. IV. 2. 654. — [7]) 11961. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) 11961. Sch. IV. 2. 622. — [11]) Sch. IV. 2. 755. — [12]) 11962. — [13]) l. c., dedimus fortunae lusum in Lupoldi comitis filio Henrico ad sceptrum divina providentia evocato. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) Sch. IV. 2. 753. — [17]) 11962. — [18]) l. c. 13749. — [19]) 11962. 11998*. — [20]) 11962. — [21]) Sch. IV. 2. 852. 12011. — [22]) Balbin, Historia collegii Jičinensis. — [23]) 11962. — [24]) l. c. — [25]) l. c. Sch. IV. 2. 854.

Brno. P. Ondřej, ačkoliv byl nemocen, přece dokončil tragedíi a vzal na sebe úlohu, ji nacvičiti.[1]) — *Jihlava.* Před prázdninami představen byl Evlogius, jenž z lamače stal se praefektem císaře Justina, ale za Justiniana zrádcem se stav, opět k prvému stavu byl snížen.[2]) — *Uherské Hradiště.* Hra »o sv. Vilémovi, králi anglickém«; zdá se, že dávány i hry »o sv. Alexiovi« a »sv. Janovi Kalybitovi«.[3]) — *Telč.* Na svatou Marketu vystoupily školy na jeviště. — *Kladsko.* Představení »o sv. Leovigildovi« trvalo tři hodiny; jeviště bylo krásně malováno, a celá úprava stála 100 zl.[4]) — *Hlohov.* Dne 12. března bylo jakési představení (ipso natali divi Joahimi die).[5])

1653.

Praha. Ku poctění krále Ferdinanda IV. provedeno bylo v akademii skvělé drama »o osmnácti recích křesťanských«. Mimo to v domě profesním pantomima »o umučení Páně«. K tomu dán ještě na veliký pátek »Kristus trpící v předpodobnění Jobově«, čehož potom i v jiných kollejích následovali.[6]) — *Krumlov.* Dáván »Šalomoun tragický«, a žáci odměněni 150 zl.[7]) — *Cheb.* »Daniel, nad závistí vítězící«.[8]) — *Chomutov.* »Sv. Justinianus«. — *Hora Kutná.* »Sv. král Hermenegild«. — *Želivo.* Bylo tehdy několik masopustních her.[9]) — *Jindřichův Hradec.* Před Adamem Pavlem Slavatou hudební hra na hradě. [10]) — *Olomouc.* Trojí divadlo před králem Ferdinandem IV.[11]) — *Uherské Hradiště.* Na konci školního roku na náměstí před vchodem do kolleje sehrán »trpělivý Job«,[12]) a obecenstvo ani hojným deštěm a větrem nedalo se zapuditi. — *Brno.* Na divadle vyznamenal se P. Bohuslav Balbin.[13]) Na počest hraběte Jana Rothala proveden »Kníže míru Kristus«.[14]) — *Nissa.* »Sv. Bonifác«.[15]) — *Kladsko.* »Biskup Brutinus«.

1654.

Praha. Vyznamenaly se školy dramaty a jinými cvičeními literárními; o velikonocích provozováno bylo »umučení Páně v podobenství trpělivého Joba« a v oktávě Božího Těla allegorické drama »o Kristu, ve způsobě chleba a vína se ukrývajícím«.[16]) Dne 10. června při processí u jesuitů na Starém Městě provedeno u dvou oltářů představení. Jedno bylo »o Joratovi, jenž přes zákaz otcův v lese ochutnal med, a měl zahynouti«, druhé »o velikém hladu Židů, když Jerusalém byl obléhán.[17]) — *Olomouc.* Před arciknížetem Leopoldem, jenž daroval 50 dukátů, dávána hra o biskupovi Karthaginském sv. Cyprianovi«.[18]) — *Uher. Hradiště.* O slavnosti Božího Těla allegorické drama »o duši uzdravující se z nemoci pěti smyslův«. Když školní učení bylo skončeno, sehrána před arciknížetem Leopoldem hra »o sv. mučedlnici Barboře«.[19]) — *Mikulov.* »Narození Bachovo a jeho boj s postem« představen byl dne 15. února[20]) v řeči německé. — *Jihlava.* Provedeny nejméně dvě hry, nám neznámé.[21])

1655.

Praha. Při dvojím zastavení na Boží Tělo »Judith« a »Jefte«.[22]) — *Chomutov.* Před prázdninami pod šírým nebem dán byl »sv. mučedlník Demetrius«.[23]) — *Klatovy.* Na konci roku školního před panem Bernardem z Martinic vylíčen »život sv. krále a mučedlníka Zikmunda«.[24]) Osob hrajících bylo 208 a mezi nimi i Jan Kořínek, známý jesuita a spisovatel.[25]) — *Jindř. Hradec.* Školní rok ukončen hrou »o sv. Ludmile« v pěti jednáních, v nichž líčena byla jako pohanka, manželka, vdova a mučedlnice.[26]) V měsíci lednu, při svatbě pana Adolfa Vratislava ze Šternberka s Lucií Slavatovou, provozován byl několikahodinový

---

[1]) Sch. IV. 2. 782. — [2]) 11962. 13749. — [3]) 11998*. — [4]) 11962. — [5]) l. c. — [6]) Sch. IV. 2. 934. — [7]) 11997. — [8]) l. c. — [9]) Dne 24. února. Unter dem Essen hat er uns ein Musica und etliche Faschingshistorien gar khurz repraesentiren lassen. (Denník kard. Harracha.) — [10]) Sch. IV. 2. 931. — [11]) 12026. — [12]) Sch. IV. 2. 934. — [13]) Sch. IV. 2. 934. — [14]) Princeps pacis Christus. Katalog Rosenthalův č. 52. č. 185. — [15]) 11997. — [16]) l. c. — [17]) Dopis kard. — [18]) Annuae litterae S. J. 89. 11997. 12026. — [19]) 1195-*. — [20]) 19541. — [21]) 13749. — [22]) 12011. — [23]) 11962. Almanach Matice divadelní. Vydali J. V. Frič a J. L. Turnovský. V Praze. 1881. 8°. 23. — [24]) 11962. — [25]) Svátek. 43. Pravda. 1863. 324. Obsah. — [26]) 11962.

kus s názvem: »Všech sedm planet čili sedm českých svatých dědiců«.[1]) — *Jičín.* O slavnosti Božího Těla dána česká hra hudební (ad numeros compositus) »o sv. patriarchovi Josefovi a jeho snopech«.[2]) — *Krumlov.* Počátkem školního roku na jeviště uveden »Protasius, králík z Arimy«. Ze starého, ku bráně přiléhajícího domu, zařízeno bylo divadlo s nemalými obtížemi.[3]) — *Kutná Hora.* O Božím Těle dána allegorická hra »o duši«, jež pokoje hledá mezi čtyřmi živly, ale oklamána jsouc a marně pátrajíc nachází jej ve svátosti oltářní. Na počátku prázdnin s velikou nádherou provedena hra »o sv. Barboře«.[4]) — *Cheb.* Představení jednalo »o zrádě Absolonově a vraždě bratra Ammona«.[5]) — *Uh. Hradiště.* Mimo hry jiné vystrojen »zápas sv. mučedlníka Víta pro víru«.[6]) — V *Želivě* na počest kardinála Harracha proveden dne 12. září »Mardocheus a Aman«. — *Jihlava.* Na veliký pátek pohnul »Kristus představovaný v podobenství pastýře svou ovci nalézajícího« posluchače k slzám.[7]) Před tím v lednu při jakémsi zasnoubení dáváno představení dramatické a na konci roku pětiaktový kus »sv. Ludmila«. — *Olomouc.* Na květnou neděli tragické drama »o utrpení Páně«.[8]) — *Telč.* Kardinál Harrach, vracející se z Říma z konklave, byl dne 24. srpna přítomen při slavnosti založení kolleje, v níž pořádáno představení malé, jehož obsahem byla »chvála hraběnky Lucie Slavatovy a kardinála«. V Želivě, kde dne 12. září byli posvěceni opaté ze Želiva, Doksan a Perneku, dávána po hostině hra »o Amanovi a Mardocheovi«.[9])

1656.

Praha. V kolleji vystoupila poetika čtyřikráte v síni, v níž jeviště skvostné bylo upraveno. Ve chrámě provedli žáci i německou hru »o narození Páně«. Dne 30. ledna byl kardinál Harrach s nejv. purkrabím na (galante) komedii; předmluva skládala se ze samých figur; děj byl »jak Bůh z lásky lidi pozdvihl z pádu a člověk se stal jako král Šalomoun«.[10]) Na Novém Městě ve dny masopustní hra »o sv. Matěji apoštolu, ochránci knížete Boleslava Nábožného«.[11]) O Božím Těle »Chléb Gedeonův ležení Madianských zničující a hody ustrojené otcem ztracenému synu«.[12]) — *Cheb.* Hra »Ruth«. Na podzim z biblických dějin historie »o nemilosrdném boháči, jenž pomýšlel na rozšíření stodol svých.[13]) — *Jičín.* Ze všech her ostatních vynikla hra provedená o Božím Těle. Byla dávána »láska Davidova a Jonathanova« a »chlebové Davidovi udělení od Abimelecha«.[14]) — *Chomutov.* Před prázdninami proveden »sv. Edvard, král anglický«. I na Boží Tělo bylo nějaké drama allegorické.[15]) — *Březnice.* Dvě hry o Theoforii: a sice »požehnání Jakuba Isákem«, pak »sv. Václav, připravující chléb k posvátné oběti, napomínaný bábou Ludmilou a návodem Drahomíry zavražděný«. Hrálo se i o velikonocích.[16]) — *Krumlov.* Opat Admontský Urban přítomen byl hře »o Zenonovi«.[17]) — *Olomouc.* Arcikníže Leopold těšil se z nějaké hry na konci prázdnin podzimních provedené.[18]) — *Brno.* Na konci roku školního proveden »Evlogius, lamač«.[19]) — *Uh. Hradiště.* Na památku umučení Páně uspořádán allegorický průvod bičovníků po náměstí.[20]) — *Telč.* Slavný allegorický průvod vystrojen byl na počest sv. Markety, patronky města.[21]) — *Hlohov.* Na zámku hraběte Severina provedeno drama »o Jeftovi, dceru svou pro vlast obětujícím«.[22])

1657.

Praha. Dne 31. července na den sv. Ignáce odbýváno hlučné drama (tumultuario dramate), při němž přítomen byl král Leopold I. se svým strýcem.[23]) Na Novém Městě při nové kolleji vystavěna i posluchárna pro divadlo.[24]) — *Cheb.* Před prázdninami pořádána hra čtyři hodiny trvající z dějin tří bratří Makkabejských a trest krále Antiocha; jiné dvě hry měly obsah »ze stálosti a vítězství královského mládence Kazimíra« a »z útěku sv. Alexia«.[25]) — *Krumlov.* Provedena »sláva sv. Benedikta« v pěti jednáních; u jiné krásné

---

1) 11962. Almanach Mat. div. 23. Svátek. 42. Pravda. 1863. 325. Obsah. 2) 11962. — 3) l. c. — 4) l. c. — 5) l. c. — 6) l. c. 11998*. — 7) 13749. — 8) 11962. — 9) Dopis kardinálův. — 10) Dopis kard. Harracha. — 11) 11962. Rk. 13282. St. Mathias in Šarka. — 12) 14104. — 13) 11962. — 14) l. c. — 15) l. c. — 16) l. c. — 17) l. c. — 18) 12026. 11962. — 19) 11958. 11962. — 20) 11962. — 21) l. c. — 22) l. c. — 23) l. c. — 24) 14104. — 25) 11962.

hry byl přítomen Urban, opat z Admontu.[1]) — *Klatovy.* Mimo hry jiné činí se zmínka o hře, kterou provedla nejvyšší třída grammatická, totiž: »Mládenec, marnou nadějí oklamaný a náhlým osudem vzatý«.[2]) — *Jindř. Hradec.* »Smrt sv. Calliopia, neohroženě pro Krista bojujícího«; ale mimo tuto byly ještě hry nám neznámé.[3]) — *Litoměřice.* Svátek sv. Ignáce oslaven hrou hudební; byla to: »Sirotek z lesa vycházející«.[4]) — *Jičín.* P. Bohuslav Sottner, z Bohdánče pocházející, provedl na veliký pátek se svou třídou (syntaxí) »Jeremiáše proroka nad zříceninami Jerusaléma kvílícího a proto od Židů potrestaného v podobě Ježíše Krista«.[5]) — *Olomouc.* Při návštěvě arc. Leopolda provedena jednou v neděli hra »Ovoce bázně«.[6]) Sv. Pavlina oslavena allegorickým průvodem.[7]) — *Brno.* Dáván »Heraklius vítězíci svatým křížem«; Zabrdovický opat byl přítomen.[8]) Před císařovnou Eleonorou, která několik neděl se tu zdržovala, dávána jakási komedie, a Praemonstrati v Obrovicích velikou tragedii »o Umučení« pořádati chtěli, s čehož sešlo pro odjezd její.[9]) — *Telč.* Na den sv. Markety odbýváno představení (tuším »sv. Marketa«).[10]) — *Jihlava.* Když se arcikníže Leopold do Prahy ubíral, provedena hra nějaká.[11]) — *Opava.* »Sv. Jiří, patron řádu německých rytířů« uspořádán před arciknížetem Leopoldem.[12]) — *Wartenberg.* O velikonocích nejspíše provedeno drama, ve kterém člověk, obtížený zločiny rozličnými, jedině v utrpení Kristově nalezl pomoci a útěchy.[13])

1658.

Praha. Divadlo bylo častěji. Dne 14. dubna v kolleji klementinské dáván od rhetorské školy »obraz poslušnosti v podobě Abrahama« a »Philodulus, odsouzený výrokem Otcovým, aby otroka vysvobodil«. Druhý den provedla poetika hru »o králi, jenž dal oběsiti vlastního syna, který přestrojen vešel do žaláře, a tak se vydal za odsouzeného milce králova, jenž po koruně bažil«.[14]) Při slavnosti Božího Těla »sv. Maří Magdalena, při hostině nohy Kristovy umývající«.[15]) — *Cheb.* Mimo hru při návštěvě císaře Leopolda provedenou dáno na podzim (snad 3. pros.) »práce a dobrodiní sv. Františka Xaverského v Indii a Japansku«.[16]) — *Králové Hradec.* Humanitas a rhetorika obveselily v dny masopustní příchozí až i z vesnic okolních. Na květnou neděli vystoupily všecky školy hrou: »dialogismus o následování duší Kristova utrpení«.[17]) V červenci ku poctě korunovaného krále Leopolda I. pořádaly školy na veřejném rynku k podívání lešení, pro něž magistrát nějakou pomoc udělil.[18]) — *Jičín.* Na výroční den sv. Sekundiny, jež za patronku města byla přijata, provedena hra »o sv. Panně Sekundině, jakožto nevěstě Kristově a mučedlnici«. Programm byl vydán též tiskem.[19]) — *Klatovy.* Rhetorové hráli o své patronce »sv. Kateřině«, třída mluvnická »o blaženém Stanislavovi Kostkovi«. Mimo to proveden »Jupiter, zaopatřující po potopě novými dětmi Deucaliona a Pyrrhu«.[20]) — *Jindř. Hradec.* Před kardinálem Harrachem sehrána dne

---

[1]) 11962. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) Balbin: Historia c. Jičinensis. — [6]) 12026. — [7]) 11962. — [8]) 11958. — [9]) d'Elvert. 35. — [10]) 11962. — [11]) 13749. — [12]) 11962. — [13]) l. c. — [14]) Dopis kardinálův: Ist von einem greisen König gewesen, welcher einen seinen Favoriten, weil er ihme nach dem Leben und auch nach der Kron getrachtet, einsetzen und henken lassen wollen, und als sein Sohn, der diesen Favoriten auf höchste geliebt, solchen sein Vattern nicht erbitten können, hat er mit ihme in das Gefängnus Kleider gewechselt, und ihme also daraus geholfen, worüber der Vater also ergrimmet, dass er den Sohn anstatt des Ausgerissenen im dem Gefängnis sehr übel tractiren und endlich gar henken lassen.« — [15]) 11962. O anglických hercích nás uvědomuje dopis kard. Harracha ze dne 25. června 1658: Zu Mittag haben unser ein grosse Anzahl bei dem Kammerpresidenten gessen, von Cavaliren und Damas bei 30 oder mehr in einer lustigen stanza terrena, darunder auch die Markgräfin von Brandenburg, Burggräfin und Gräfin Černín gewesen. Nach dem Essen hat er uns in einen andern Saal eine Comoedie halten lassen von denen Engellendern, die jezt hier sein. Sein zwar nicht absunderliche khunstliche Recitanten, doch ist der Pikelhäring gar gut und lächerlich. Thema bylo o Romeovi a Julii, podle uvedeného obsahu, tuším, drama Shakespearovo. (Archiv Harrach.) — [16]) 11962. — [17]) l. c. — [18]) Švenda. — [19]) Srov. Jungmann str. 269. 11962. — [20]) l. c.

21. května komedie o jeho patronovi »sv. Vojtěchovi«.[1]) Trvala dvě hodiny.[2]) — *Chomutov.* Císař byl přítomen divadelnímu představení.[3]) — *Kutná Hora.* O slavnosti Božího Těla představována »Církev, nevěsta Kristova ženicha svého hledající a do zahrady zvoucí na návštěvu«; poetika dále provedla »sv. Františka Xaverského« a rhetorika »sv. Kateřinu«.[4]) — *Želivo.* Provedena hra »o Pammachiovi, jenž zapsal se ďáblovi a stav se potom kancléřem vévody Savojského v den své svatby od něho byl do pekla zanesen«.[5]) — *Brno.* Dne 13. ledna opakován »sv. Heraklius«; představení trvalo pět hodin. Jiné drama bylo »Moudrost Šalomounova«, sepsané od P. Václava Hermana; též bylo opakováno.[6]) — *Jihlava.* V pátek velikonoční dáván před božím hrobem »prorok Daniel od krále medského do jámy hozený a opět vysvobozený«. V bolestný týden processí mrskačů a allegorické obrazy: »David«, »Petr«, »Maří Magdalena« a »kající lotr«.[7]) O vánočních svátcích »hra pastýřská« a »Tři králové« v předměstském kostele provedeny. V adventě před tím před císařem Leopoldem bylo »zvěstování narození Páně«. Drama konečně, čas, kdy se stalo, neznáme: »Ludvík XI. od Karbonara pohostinsky přijatý a obdarovaný královsky«; dostavili se lidé až na tři míle cesty vzdálení. — *Telč.* O Božím Těle několik malých her symbolických: »Eliáš«, »Melchisedech«, »Jakub« a »David«; na sv. Marketu německé drama.[8]) — *Olomouc.* Císař poctěn byl trojí hrou;[9]) hlavně vynikla symbolická hra, v srpnu provedená, při které 700 osob účinkovalo.[10]) — *Obrovice.* Na počest císaře Leopolda I., jenž na trůn vstoupil, provedena byla dne 14. července slavnostní hra (dialogus super canticum), při níž přítomno bylo mnoho šlechty a lidu množství nesčíslné; hráno před kostelem.[11]) — *Kladsko.* V přítomnosti císařově představen »David, prozřetelností božskou za krále vyvolený«.[12]) — *Nissa.* Ku konci roku školního před císařem Leopoldem tragikomedie »Titus, vznešený Japoňan«.[13])

1659.

Praha. Dne 6. února »zápas těla a ducha«; velice se hra líbila, tak že diváci jen toho litovali, že byla tak krátkou.[14]) Dne 7. dubna pořádala poetika na Starém Městě hru o Josefovi do Egypta prodaném, jenž Krista měl předpodobniti. Josefa hrál mladý Šternberk.[15]) Na Novém Městě zobrazeny »cnosti sv. Tomáše Villanovského.[16]) Na Malé Straně dne 25. listopadu byla hra »o sv. Kateřině«, při které byl nejvyšší purkrabí s ženským průvodem.[17]) — *Litoměřice.* Před biskupem proveden »Ludvík IX., král francouzský«.[18]) — *Jindřichův Hradec.* Dne 15. května provedly školy v počest arcib. Harrachovi »ctnosti všech arcibiskupů pražských arcib. Arnoštem z Pardubic počínaje«. Večer v zámecké zahradě byla hra lesních nymf a lesních mužů, již provedli několik tanců.[19]) — *Olomouc.* Od 600 herců dáván »Otto Veliký«, symbolická podoba císaře Leopolda I.[20]) — *Brno.* Před prázdninami P. Václavem Hermanem nastudovaný a snad i od něho sepsaný »Daniel prorok«; úprava byla veliká, neboť hrálo 560 osob.[21])

1660.

Praha. Na Novém Městě o Božím Těle zobrazeno bylo »Zasnoubení nebeského Beránka provázeného osmerým blaženstvím«.[22]) Dne 2. února provedena na Starém Městě »historie o Amanovi a Esthéře«.[23]) — *Hradec Králové.* Ve velikém kostele dáván »Lékař uzdravující rány hříšníků« a na jevišti »sv. Ignác opouštějící svět« a »sv. František Xaverský křísící mladíka«.[24]) — *Hora Kutná.* Hra: »Hora Kutná novým pravnukem potěšená«.[25]) — *Hradiště Uherské.*

[1]) 11962. — [2]) Dopis kardinálův. — [3]) 11962. — [4]) l. c. — [5]) Dopis kardinálův. — [6]) 11958. 11962. — [7]) 13749. 11962. — [8]) 13558*. — [9]) 12026. — [10]) St. A. fas. 472. — [11]) d'Elvert. 31. — [12]) 11962. — [13]) l. c. — [14]) 11997. — [15]) Dopis kard. — [16]) 14104. — [17]) Dopis kard. — [18]) 11962. — [19]) Dopis kardinálův. — [20]) 12026. — [21]) 11958. Spiritus ampejor Danielis. Tištěn programm. V. Katalog Rosenthalův. Mnichov. č. 52. Toho roku 1659. byly v neznámé nám kolleji české provincie jesuitské následující hry pořádány: 1. Tobiáš Šťastný na svatbě syna svého (učitel P. Carolus), 2. Leo Thrácký a Rudolf Habsburský, 3. Theodosius Zbožný, 4. Papež sv. Kliment (Václav Jahoda), 5. sv. mučedník Ignác, biskup Antiochenský. St. A. — [22]) 14104. — [23]) Dopis kardinálův. — [24]) St. A. fasc. 429. — [25]) Lumír. 1851. str. 43. Cedule.

Na jevišti dán »sv. Leopold, markrabě rakouský«; programm vydán tiskem. O slavnosti Božího Těla »Nevěsta Kristova«.[1]) — *Telč.* Při slavnosti sv. Markety uspořádáno na jevišti postaveném vedle radnice od mládeže několik her, z nichž vynikla hudební, která představovala »sv. Marketu bojující proti Čechům«. Sepsána jazykem českým.[2]) — *Třebíč.* Od kolleje jihlavské dáváno o Božím Těle obecným jazykem představení, v němž skrze zemské patrony Ježíšek mír Moravě morem, válkou, hladem a kacířstvím zubožené zjednává. Na to následující neděli dne 30. května provedena »Esther«.[3]) — *Brno.* Dne 14. února krátká hra masopustní (bachanálská) od třídy grammatické, před tím dne 12. od nejnižší třídy hra »o sv. Řehoři«.[4]) Dne 29. září provedena »Udatnost Samsonova«, v níž zvláště obdivováno bylo sesutí paláce filistinského.[5]) Hrabě Ferdinand Heisenstein (zemřel již 15. října) rozdával sám odměny. Potom počali žáci na žádost hraběte Pöttinga dne 25. listopadu studovati hru o sv. Františku Xaverském, jež provedena poprvé dne 12. prosince pod názvem »Commissio angelica«; na to dne 14. prosince, když sem přišel Bohuslav Balbin, dávána po druhé před pozvanými měšťany, kteří dříve pro obmezenost místa pozváni nebyli.[6])

1661.

Praha. Dne 21. února upravili u otců Františkánů vlašskou komedii »Kornelius a Bonifacius«. Byla to hra podobná povídce o Montekcích a Kapuletích. Oba občané římští, zprvu nepřátelé, udobřili se a spor mezi nimi skončil se svatbou synů a dcer obou rodin. Dne 22. provedena u jesuitů hra, která ještě větší dojem způsobila; několik dní potom hrána byla před kardinálem. Dne 15. dubna o páté hodině komedie »Umučení Páně nebo o Sedmi bolestech Panny Marie«, načež následoval průvod mrskačův.[7]) Při processí, jež dne 22. června vedl kardinál, u druhého oltáře byla provedena hra, jež představovala, kterak Kristus procházeje zemí židovskou uzdravuje všecky nemocné, kteří mu v cestu neseni byli.[8]) Dne 2. srpna v Klementinu malí chlapci hráli »sv. Barboru«,[9]) a byl přítomen i kard. Harrach. — *Jindřichův Hradec.* V červenci představení bylo »o sv. mučedlnici Beatrici«.[10]) — *Jičín.* »Daniel mezi lvy« o Božím Těle, »Nebeská holubice sv. Sekundiny okrášlena« a »Abraham, obraz Ježíše trpělivého«.[11]) — *Brno.* Dne 8. ledna hru »o sv. Barboře« provedla rhetorika, a 17. března nejnižší třída »o sv. Řehoři«. Na konci postu dne 10. dubna dáván byl »Kristus, dědic bolesti«. Jiná divadla uspořádána ještě 24. května a 14. a 26. listopadu.[12]) V prosinci opakován »sv. František Xaverius«.[13]) — *Uherské Hradiště.* Proveden »Prorok Daniel«, »sv. Jiří, mučedlník«; tato hra trvala tři hodiny. Dále oba mučedlníci Japanští Jan a Petr Ingoro, a jesličky o vánocích.[14]) — *Jihlava.* Ku konci školního roku provedeno krásné drama »o sv. Rosalii, v symbolu růže pětilisté«. Pan Arnošt František z Buskova věnoval na úpravu 100 zl.[15])

1662.

Praha. Při processí dne 14. června bylo u druhého oltáře nádherné představení, v němž se účastnilo 250 osob. Čtyři jeviště byla nad sebou. V nejsvrchnějším bylo nebe;

---

[1]) 11998*. — [2]) 13558*. — [3]) 13749. — [4]) 11949. — [5]) 11958. 13602. — [6]) 11949. — [7]) Rodinná Kronika, 1865. str. 120. Biblioteka naukowego zakładu Ossolińskich. Lwów. 1864. 8°. str. 385. 391. (v: Dziennik podróży po cudzych krajach 1660—1663). Dopis kardinálův. O soukromých představeních poučuje nás dopis kard. Harracha v archivu Harrachovském: (4 Februar) Der Frau Huschinin ihr Sohn undt edtliche Studenten — ihre Schulgesellen — haben gestern Abends in ihrem Haus eine Comoedie gehalten von der Historie der Princessin Floridea von Negroponte, und ihren zwei Galanen oder Bräutigamben, den Printzen Celardo aus Tracien und Olympio, König aus Armenien. Líbila se tak, že měla v pondělí dne 7. býti opakována. — [8]) Dopis kard. Harracha. — [9]) Comedie von lauter kleinen jungen Knaben, so die historie de S. Barbara bei den Jesuitern in der Altstadt repraesentiren. (Denník.) — [10]) Beatrix, martyrum soror, martyr, dicata a gymnasio S. J. Novaedomi. Pragae. 1661. 4°. (lat. a něm.) Viz Serapaeum sv. 26. str. 128. — [11]) Balbin. Diva columba S. Secundinae adornata. — [12]) 11958. 11949. — [13]) 13602. — [14]) 11998*. — [15]) 13749.

v nižším andělé a menší svatí, ve třetím Nabal se svými ženci a vinaři i vyslanci k Davidovi, v nejspodnějším David se svými národy, Abigail se ženským průvodem a dvorem.[1]) — *Hostinné.* Na veliký pátek »Obětování Isáka«, a o slavnosti Božího Těla »Vilém, vévoda Akvitanský, zprvu hánce sv. svátosti, potom ctitel«.[2]) — *Jičín.* V nově upraveném hrobě Božím provedeno objevení se Krista v podobě zahradníkově Maří Magdaleně, a o Božím Těle »Agar na poušti bloudící a Ismael umírající«.[3]) — *Králové Hradec.* Dne 3. září dávána nějaká hra »o sv. Gregorovi a Vítovi«.[4]) — *Brno.* Dne 14. března hra »o sv. Řehořovi«, již podnikla třída žáčků nejmenších; další deklamace a hry pořádány byly dne 14. ledna od poetiky, 6. února od syntaxe, dne 7. od rhetorů deklamace »o vládě olivy« (de regimine olivae) a podobně i 16. a 18.; drama bylo hráno dne 20. února od seminaristů a 2. dubna produkce: »Stabat Mater dolorosa«.[5]) — *Uherské Hradiště.* Grammatika a syntax objevily se dvakrát na jevišti, poetika a rhetorika vícekrát; ale nejznamenitěji si počínaly školy o Božím Těle, kdy hry allegorické »o Mojžíšovi«, »Danielovi« a »Samaritánce při studnici« byly vystrojeny. Konečně, když školní rok se zavíral, provedli rhetorové »císařovnu Evdoxii«.[6]) — *Slabonice.* Z kolleje Telečské dáno drama na oslavu trpícího Krista, tuším o velikonocích.[7])

1663.

Praha. Dne 30. ledna pořádali dominikáni svými studenty představení věnované hr. Max. Martinicovi.[8]) — *Jičín.* Nejmenší třída po tři dny prováděla cvičení o sv. Řehořovi. M. Jan Mastný, učitel v principii, provedl se žáky hru »o Chrysoanniovi«. V oktavě Božího Těla vyobrazen »Gedeon bojující s Madianity«.[9]) — *Brno.* Dne 13. ledna před císařskými kommissary, hrabětem Vrbnou a hrabětem Weissenwolfem, byla dávána jakási hra, a dne 18. března od P. Laurencia Baptisty drama, jež provedla rhetorika. Brzo potom dne 11. dubna konána porada o komedii, za jejíhož protektora zvolen hrabě Vrbna; avšak pro vpády turecké nepřišlo k tomu.[10]) — *Uherské Hradiště.* O Božím Těle představen »Marnotratný syn, kterak se od otrubů vrací ke chlebu synovskému«. Nejnižší třída hrála »sv. Řehoře«.[11]) — *Olomouc.* Pořádána byla jakási hra před arciknížetem Leopoldem.[12])

1664.

Praha. Zdržovali se zde koncem roku »komedianti« angličtí,[13]) kteří zde pobyli až do března roku následujícího. — *Brno.* Častěji se školy na jevišti v soukromí pokoušely o palmu, a sice dne 21. února rhetorika hrou »o chlapci, nalezeném mezi medvědy«. Dne 29. března byla deklamace. Zvláště vynikli žáci dne 3. září, kdy proveden vůdce vojska israelského Gedeon (Gladius Gedeonis); mezi diváky byl přítomen zemský hejtman Ferdinand z Dietrichštejna. Trvalo dvě hodiny.[14]) — *Olomouc.* Mládež pořádala na jevišti obrazy ze života všech zdejších arcibiskupův a biskupů.[15]) — *Telč.* Na svátek sv. Markety malé zastavení (statio).[16])

1665.

Praha. V kapli betlemské dne 15. března provedena: »Vinice Páně zástupův od dělníků židovských spustošená«.[17]) Dne 26. března bylo u jesuitů malé představení: »Dcera Jeftova porovnaná s Kristem«; Jeftovnu hrál dobře mladý hrabě Losenthal. Přítomen byl kardinál Harrach. Dne 2. dubna provedli na Malé Straně: »Proroka Daniela« [18]) v německém

[1]) Dopis kardinálův ze dne 14. června. — [2]) Balbin. Historia c. Jič. — [3]) l. c. – [4]) St. A. 429.— [5]) 11949. -- [6]) 11998*. — [7]) 13558*. — [8]) Dopis. k. Harracha. — [9]) Balbin. l. c. — [10]) 11949. -- [11]) 11998*. — [12]) 12026. – [13]) 28. Dec. Comedie in der Altstadt. Ein Compagnia Engellender, so vorhanden, aber von keiner sonderlichen Rarität. Ich höre, man zahlet 5 Groschen, umb darzu eingelassen zu werden, aber wer zu spat kommet, sitzet auch darnach. (Dopis kard. Harracha.) — [14]) 11958. 11949. 13602. Programm oznámen v Katalogu Rosenthalově. č. 274. — [15]) 12026. — [16]) 13558*. — [17]) Almanach Matice div. str. 24. — [18]) Korrespondence kard. Harracha s bratrovcem Ferd. Bon. Harrachem. Odpoledne: endlich ist er (Cardinal) zu den Jesuiten auf die Kl. Seiten hinab gefahren eine ihre Representation, so sie in der Kirchen gehalten, anzuhören. Ist gar mit guten Worten in teutscher Sprache componirt gewesen.

jazyku. Na den narozenin kardinála provedli žáci jesuitští v jeho paláci malou hru gratulační. Dne 3. května byl kardinál a nejvyšší purkrabí přítomen v kolleji staroměstské hře »o hříšníkovi, jenž nečeká více milosti od Boha, a jak mu jest přece prokázána«.[1]) Také dne následujícího opakovali jesuité tutéž komedii před společností ženskou.[2]) Při processí na Boží Tělo provedli jesuité malou hru.[3]) — *Králové Hradec.* Dne 29. června provedly školy před biskupem Zoubkem akci »o zasnoubení upřímné víry«, při kteréž rozdáván programm, sepsaný latinsky, česky a německy.[4]) — *Brno.* Hrán dne 26. srpna před hejtmanem brněnským hrabětem Ferd. Dietrichštejnem kus: »Božská prozřetelnost v Josefovi, miláčku otcově, ztraceném a opět nalezeném«. Provedení se velice líbilo. Před tím dne 2. června »pohřeb sv. Kateřiny na vysoké hoře Sinajské« za přítomnosti hraběte Collalta. Dne 18. ledna přivítán byl i hrabě Šlik zvláštním dramatem, jež se svou třídou provedl P. Laurenc Baptista.[5]) — *Jihlava.* Rok školní počal hrou »Saul, král israelský«.[6]) — *Uherské Hradiště.* U vigilii sv. Viktorie mučedlnice (22. prosince) zpívány byly české písně k její cti; a večer nejspíše drama »o sv. Viktorii«, které sehráno bylo od rhetorů a poetů. Na konci roku školního byl: »Josaphat, syn krále indického«.[7]) — *Slavonice.* K němé scéně neb obrazu přidána byla vokální hra o ubičovaném Kristu.[8])

1666.

Praha. V kolleji dáno na Boží Tělo melodrama v úpravě skvostné, jež u vznešených osob nalezlo pochvaly. Při jiné příležitosti proveden v kostele (snad v Novém Městě) »Israel hledající Josefa«, při kterémžto představení byl i kard. Harrach.[9]) Na Novém Městě od nejvyšší třídy grammatické obraz sv. Aloisia.[10]) — *Krumlov.* Školy hrály vícekrát. Při svatbě Jana Kristiana z Eggenberga s Marií ze Schwarzenberga proveden »Šalomoun, ženich Sapiencie, dcery krále Faraona«.[11]) — *Březnice.* O Božím Těle proveden »sv. Jan Křtitel beránku božímu se klanící«.[12]) — *Kutná Hora.* Podobné představení při téže slavnosti.[13]) — *Králové Hradec.* Hrálo se dvakrát. O velikonocích dáván českým jazykem »Kristus kříž nesoucí a s dcerami

---

Die Historie des Propheten Danielis, welcher in so grossen Gnaden seines Königs gerathen, dass er für einen Gubernator dem gantzen Land vorgestellt wurde, welches Glück aber nicht lang gewehrt, weil ihn die andere Missgünner der Hofstatt angeklagt und als verfolgt, dass ihn der König auch wider seinen Willen in die Löwengruben condamniren müssen; welches alles applicirt worden auf die Weis, wie auch Christus unschuldig von dem Pilato zum Tod verdammt worden. Der Daniel hatte recht mit gar galante Sprüchen die Gefahr der *Grandes* und *Favoriten* bei Hof beschrieben. — [1]) Nach 4 Uhr ist Cardinal mit dem O. Burggrafen und etlichen anderen Cavalieren zu den Jesuitern in die Altstadt, die alda gar schöne Musika repraesentiret, wie jene Sünder umbs Herz ist, der einer schier khein Gnadt hoffet, und deme Gott Barmherzigkeit erwiesen hat und ihn wieder zu Gnaden aufgenommen. (Dopis kard. Harracha.) — [2]) Die Jesuiten haben heut dem Fraunzimmer zu Ehren ihre Comoedie noch einmal gehalten. (Dopis kard. Harracha.) O představeních soukromých nás poučuje jiný dopis. Kardinál a celá rodina nej. purkrabí jela dne 2. června k hrab. Václ. Althanovi »zu einer Comedie, zu deren er uns eingeladen, in deren er zugleich seiner seel. Mutter Abschied repraesentiret und beweinet, und sich als ein Wais des Burggrafen und Cardinals Protection recommendiret. Ist alles wohl abgangen, ausser dass es etwas lang gewähret, und das Zimmer, wo man die Comedie gehalten, sehr warmb gewesen. Man hat uns zwar unter halber Comedie eine galante merenda von allerhand Genuesisch Confect in schonen versilberten, auch allerhand Wasser, Wein, Bier dargeben, so uns etwas abgekühlet«. Dne 22. března jel kardinál k nej. purkrabímu, »da uns der Gräfin von Wirmb (z Vrbna) ihre Kinder eine kleine geistliche Comoedie gehalten, halb teutsch, halb lateinisch; ist denen lieben Kindern recht holdselig angestanden«. Dne 11. ledna hráli tu bezpochyby ještě herci angličtí. (Etliche sind zu der Comedie gefahren.) Ti zdrželi se tuším asi do dubna. Dne 15. t. m. byla slavná installace nového rektora na universitě, a odpoledne jel kardinál »in die Comedie der teutschen Comoedianten gefahren«. (Dopis kardinálův.) — [3]) Dopis kard. — [4]) Svenda. — [5]) 11958. 11949. — [6]) 13749. — [7]) 11998*. — [8]) 13558*. — [9]) 12230. — [10]) 14104. — [11]) 12280. — [12]) l. c. — [13]) l. c.

Jerusalemskými mluvící«.[1]) — *Jindřichův Hradec.* Mimo mnohá jiná představení představován byl o velikonocích »Abraham místo Isáka obětující kozla, jenž byl v roštině za rohy uvázl«; hudba doprovázela. Na počátku roku školního v den založení kolleje »Theophilus«.[2]) — *Hostinné.* Z kolleje jičínské provedli zde na Boží Tělo »Melchisedecha krále«.[3]) — *Jičín.* K večeru na svátek sv. Sekundiny drama »o sv. Ignáciovi«. V masopustní úterý byla hra »Semiramis«; ještě jiné představení »o mládenci, jenž ostruhy (ocrea) si navlékl a zahynul«.[4]) — *Německý Brod.* O Božím Těle dávána hra »o učenících do Emaus se ubírajících«.[5]) — *Polná.* Na veliký pátek pořádali otcové z kolleje jihlavské v kostele »Abrahama, jediného syna obětujícího«. Ve svátek Nanebevzetí Panny Marie provedeno na náměstí její slavné »Nanebevzetí«, a v den patrona městského malý výstup »o sv. Liguriovi«.[6]) — *Chomutov.* Byla veřejná i soukromá cvičení.[7]) — *Jihlava.* Na veliký pátek průvod Boha člověka po náměstí byl veden za přítomnosti veškerého obyvatelstva, a večer obřad »umývání nohou«. Hrob boží stál tehdy přes 100 zl. Na hromnice »proroctví Simeonovo« a při volbě rektora »vzetí Panny Marie do nebes od sedmi planet«. Konečně o vánocích jesličky a Tři králové.[8]) — *Uherské Hradiště.* Den po sv. Viktorii dávány chvály této světice »moravským« jazykem; o jiných divadlech, jež byla provedena, ničeho nevíme.[9]) — *Brno.* Častěji se hrálo. Dne 2. března nějaká komedie před hrabětem Pazmanyem; při druhé hře byl přítomen Karel z Lichtenštejna.[10]) — *Opava.* V masopustní svátky proveden »David král«, »Maří Magdalena«, »Marnotratný syn« a »Obrácený lotr Dismas«.[11]) — *Kladsko.* Malí žáci měli cvičení o sv. Řehořovi, počáteční třídy produkovaly »sv. Justa a Pastora«; na Boží Tělo hudební drama »o Samaritánce vodu čerpající«.[12]) — *Vratislav.* »Sv. panna a mučedlnice Anežka«.[13]) — *Nissa.* Před biskupem vratislavským Šebestianem Rostockem proveden »sv. Šebestian, okovy svázaný a šípy zraněný«; na počátku školního roku »Saul, Jonathas a David«.[14]) — *Hlohov.* O Božím Těle dán »Šalomoun, od královny ze Sáby obdarovaný«. Hra »o sv. Kateřině«, vynikající úpravou, nalezla pochvaly u vybraných diváků.[15]) — *Svídnice.* O slavnosti Božího Těla přiměřené drama.

1667.

Praha. Na Novém Městě o Božím Těle proveden »Šalomoun hádanky vykládající«.[16]) — *Jindřichův Hradec.* Na náměstí u škol bylo představení »o Jonathovi«.[17]) — *Jičín.* O velikonocích mysterie o umučení Páně; na Boží Tělo melodram »o Malomocném setníkcvi«.[18]) Dne 22. ledna veřejné představení od poetiky, jemuž přítomen byl i zdejší hejtman; (v zimě tuším) pořádala poetika (učitel Antonín Litomiský) hru »o sv. Františkovi Xaverském«, již navštívil hrabě Althan se svou manželkou.[19]) — *Klatovy.* Symbolické drama »Nabuchodonosor« na Boží Tělo.[20]) — *Kutná Hora.* V pátek veliký představován »Nevinný Kristus«, o slavnosti Božího Těla »Marnotratný syn«. Mimo to drama »o sv. Marketě«; diváků byl silný nával a pan František Obytecký z Obytec udílel dary.[21]) — *Litoměřice.* Před popeleční středou pořádán průvod mrskačův a s velikou úpravou hudební drama: »Patriarcha Josef«. Než školy zavřeny, byla hra »Crasmundus, jenž s pokáním otálel, až ho náhle božská pomsta ze života odvolala«.[22]) — *Šluknov.* O masopustě tragikomedie »o Hodovníkovi« (Epulus), jež i nekatolíky pohnula. Nevídané zde posud jesličky o vánocích. Provedení všech her vzaly na sebe školy litoměřické.[23]) — *Polná.* Opakována byla tu hra »o sv. Liguriovi«[24]) z roku předešlého. — I v *Chebu* a v *Březnici* vystrojeny hry nějaké. — *Brno.* Zemský hejtman František hrabě Kolovrat uvítán byl dne 12. června dramatem; jiné pořádáno bylo dne 28. Obsah: Štěstí po kolech Kolovratských do Moravy přivezené.[25]) — *Olomouc.* O Božím Těle byly dány: »Hody hladovému národu vystrojené Josefem Egyptským«.[26]) — *Telč.* Sv. Marketa divadelním představením ctěna. — *Jihlava.* Ve svatý týden dávána »oběť Abrahamova«, k jejíž úpravě přispěla paní z Bukové stem zlatých. Na oslavu narození

---

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) Balbin. Historia coll. Jičinensis. — [5]) 12280. 13749. — [6]) 12280. 13749. — [7]) 12280. — [8]) l. c. 13749. — [9]) 11998*. — [10]) 11958. 11949. — [11]) 12280. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) 12281. 14104. — [17]) 12281. — [18]) l. c. — [19]) Balbin l. c. — [20]) 12281. — [21]) l. c. — [22]) l. c. — [23]) l. c. — [24]) 12281. — [25]) 13602. — [26]) 12281.

prince Leopolda provedena hra: »Petrus Vellius, milosrdný«.[1]) — *Uherské Hradiště.* Nějaké hry vystrojeny na Boží Tělo a na svátek sv. Viktorie.[2]) — *Nissa.* Melodram »o smíření Abigaily a Davida«.[3]) — *Vratislav.* O Božím Těle výstup »o Samaritánce«.[4]) — *Zaháň.* Od malých žáčků odříkáno bylo »z mrtvých vstání Krista« a na Boží Tělo melodram »o marnotratném synovi«.[5])

1668.

Praha. Na Novém Městě provedla nejvyšší grammatická škola obraz »sv. Aloisia z Gonzagy«.[6]) — *Jičín.* V neděli po Božím Těle: »Starý Isák, dětem žehnající«; na veliký pátek nábožné představení »o Israelitech před měděným hadem na kříži«. Dne 17. března bylo jakési drama.[7]) — *Králové Hradec.* Vystavěno bylo nové divadlo hezky malované a na něm dne 27 září na počest pana Václava z Opperštorfu česká tragedie o »sv. Václavu« k velikému zalíbení. Trvala tři hodiny.[8]) — *Polná.* Představení »Kristus ukřižovaný« o velikonocích a v české řeči hra »o sv. mučedlníkovi Liguriovi«.[9]) — *Jihlava.* V nově upravené pro větší představení posluchárně dán »Petrus Vellius«, drama hudební.[10]) — *Brno.* Dne 15. ledna byl přijat biskup dramatem, a 8. února ku poctě hraběte Kolovrata pětihodinová hra nějaká. Mimo to byly ještě 28. ledna deklamace »o zápase Ajantově a Odysseově«. Dne 17. března scéna »o Trpělivém Kristu« a dne 25. o třetí hodině odpolední »o mučedlníkovi Longinovi.[11]) — *Uherské Hradiště.* Před opatem Velehradským hra o dvou »králích« moravských »Svatoplukovi a jeho zbožnosti a o Svatobojovi«.[12]) — *Olomouc.* Nám blíže neznámá hra byla provedena.[13])

1669.

Praha. Na Boží Tělo dáván »Melchisedech chléb a víno obětující«; složena byla od Melchiora Gutwirtha.[14]) Na Novém Městě o velikonocích k poctě nejvyššího purkrabí dávána »Maří Magdalena«, a německým jazykem pašije o umučení Ježíše Krista. — *Kutná Hora.* Dne 19. května provedena byla na jevišti »dcera Jeftova« jakožto obraz v mnohém ohledu podobný »sv. Barboře«; po slavnosti Těla Božího »Ruth«.[15]) — *Litoměřice.* V pátek velikonoční allegorická hra »o Jonášovi«. [6]) — *Jindřichův Hradec.* Na Boží Tělo »Žena Kananejská, sbírající zdravé drobty, které se stolu synův padaly«.[17]) — *Klatovy.* Na tutéž slavnost »boj Davida s Goliášem«.[18]) — *Jičín.* »Nevinný Abel od Kaina zabitý« dáván v českém jazyku na veliký pátek; o Božím Těle »Beránek Boží od Předchůdce svého objevený«. Bylo to melodické drama. Z téže kolleje provedena ve *Vlčicích u Hostinného* vánoční hra a mysterie o Božím Těle.[19]) — *Králové Hradec.* Hry nám neznámé.[20]) — *Brno.* Před popeleční středou obraz »o marnotratném synovi«; v květnou neděli »Daniel modlící se a obžalovaný«. Dne 29. srpna představena před panem Karlem Kolovratem-Libštejnským a Hartmanem z Lichtenštejna tragedie »o sv. Evstachovi«, jež trvala po tři hodiny. Jiná ještě hra před hrabětem Kolovratem, hejtmanem a opatem Zabrdovickým odbývána byla dne 19. ledna.[21]) — *Jihlava.* Při slavném processí provedena na náměstí hra »o Jaheli«.[22]) — *Uherské Hradiště.* O Božím Těle představovala poetika »Daniele, jak k jedení chlebů, jež mu předloženy byly, byl předpuštěn«. Syntax představovala drama »o mládenci Theodorovi, jenž na přímluvu sv. Jiří uzdraven byl«. Před prázdninami uspořádána hra »o mučedlnici Susanně«, která zamítla sňatek s císařem Maximem Galeriem a jež usmrcena byla za Diokleciána. Výpravy prý podobné zde ještě nikdy nebylo.[23]) — *Znojmo.* Na trojím jevišti vylíčena byla »duše lidská« při průvodu na Boží Tělo vedeném.[24]) — *Olomouc.* O velikonocích proveden »Syn královský potrestaný na místě služebníka neposlušného«.[25]) — *Telč.*

---

[1]) l. c. 13749. — [2]) 11998*. 12281. — [3]) 12281. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) 14104. — [7]) Balbin. l. c. — [8]) (Svátek.) 41. Švenda. — [9]) 13749. — [10]) l. c. — [11]) 11949. — [12]) 11998. Kaz. Wl. Wojcicki: Teatr starożytny w Polsce. W Warszawie. 1841. 8°. I. str. 33. byla tragedie o Swatokopijuszu Morawów królu hrána r. 1744. v Karnkově a Luběni ve školách jesuitských. Obsah její podán jest ve II. d. str. 288—301., odkud jej sdělil J. Fejfalík v: Notizenblatt etc. 1861. str. 80. — [13]) 12026. — [14]) 12282. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. Balbin. l. c. — [20]) 12282. — [21]) 11958. 12282. 11949. — [22]) 12282. — [23]) 11998*. 12282. — [24]) 12282. — [25]) l. c.

*

O Božím Těle jakési allegorické drama a na sv. Marketu, prý, nějaký melodram.[1]) — *Opava.* »Eliáš podpopelným chlebem nasycený« dáván o Božím Těle a ku konci roku školního »Císař Mauricius«.[2]) — *Kladsko.* Divadelní představení byla častěji. Malí žáci předvedli »sv. Řehoře«. Na počátku školního běhu v listopadu před Janem z Herberštejna provedena hra »o hroznu Josuově«.[3]) — *Hlohov.* V masopustě dávána »Samaritánka napájející Ježíše«; ve svatý týden »Josef v cisterně a Jonáš ve velrybě«. O Božím Těle německá hra »o žíznivém Ismaelovi a Agaře, kteréž s nebe přišlý anděl pramen ukázal«.[4]) — *Nissa.* Proveden kus »o položení kamene patriarchem Jakubem v Mesopotamii«; předehru tvořil »Abraham v domě Bathuelově, odkudž si Jakub dceru Lábanovu za manželku přivedl«.[5]) — *Varta.* O prázdninách masopustních (jarních) provedena bajka »Artobulus zneužívající svobodné vůle, kterou byl nadán«.[6]) — *Zahăň.* Školy skončeny hrou.[7])

1670.

Praha. O Božím Těle provedeno bylo melodrama. Avšak toho roku zdařilo se velmi drama »o Estheře«; osob, ve skvostném oděvu vystoupivších, bylo 400. Na Novém Městě hráno o masopustě, potom v druhou neděli postní; tenkrát dáván »Kristus v zahradě od anděla posilovaný«. Na veliký pátek před hrabětem Bernardem Martinicem uspořádány allegorické scény »o Josefovi, vhozeném od bratří do cisterny a prodaném Ismaelitům«. Z jiných představení vynikla hra »o Nemocném u rybníka bravního«, jež dávána na Boží Tělo.[8]) Dne 29. července na svátek Panny Marie v kapli betlemské »Obnovení úřadu Marianského«.[9]) — *Krumlov.* Poetika představila ku poctě kněžny hru »o sv. Anežce nevinné, v podobě nevinného beránka«.[10]) — *Chomutov.* Na slavnost Těla Božího byly hry: »o andělském chlebě«, »o Eliášovi nasyceném chlebem podpopelným«, »o sv. Stanislavovi (Kostkovi) a přímluvě sv. Barbory«, a dále »o Josefovi Egyptském, hladové krmícím«. Školní rok zakončen »Judithou«, obrazem to rakouské zbožnosti, a nový započat hrou »o sv. Barboře«. Mimo to vystrojeny byly i jesličky.[11]) — *Cheb.* O velikonocích »o utrpení Ježíšově« a na Boží Tělo zastavení melodramatické. Bratrstvo Marianské svou slavnost oslavilo »Samsonem, lva trhajícím«.[12]) — *Jičín.* Parvisté provedli dne 12. března »sv. Řehoře«.[13]) Na tři masopustní dny sestaven veliký obraz, jenž představoval »sv. Václava, kterak krajiny císařské před půlměsícem tureckým ochraňuje«. Českým jazykem scéna »o utrpení Páně« u veliký pátek; byl přítomen hrabě Černín a ochotně přijal český programm. A třetí den (28. července) po Božím Těle představena »Nová Bethulie osvobozená Ježíšem«, kterážto hra nezůstala za jinými hrami. — Ve *Vlčicích* pořádán »Soud Šalomounův, jakožto obraz pravé a nepravé církve«.[14]) — *Stará Boleslav.* Jesuité z Prahy o Božím Těle uspořádali »pout učeníků Emauských«. — *Klatovy.* Před celým městem na Boží Tělo proveden »Mojžíš modlící se za Židy, kteří proti Amalekitským bojovali«.[15]) — *Březnice.* Školy dvakrát vystoupily na jevišti s pochvalou.[16]) — *Kutná Hora.* Ne bez pochvaly dáván »Christus eucharisticus«.[17]) — *Jindřichův Hradec.* Častěji žáci oblékli kothurn.[18]) — *Litoměřice.* Nám neznámé kusy byly hrány.[19]) — *Polná.* Kollej jihlavská uspořádala na náměstí před množstvím posluchačů dvojí drama; čas se neuvádí ani obsah.[20]) — *Jihlava.* Ku konci dubna představen v domácím divadle »sv. Jiří, saň vítězně potírající«.[21]) — *Telč.* S velikým nákladem před rodinou Slavatovou bylo třikrát provedeno drama »o sv. Marketě«.[22]) — *Uherské Hradiště.* Před prázdninami vystrojeno drama »o sv. Šebestianovi, vůdci první kohorty za císaře Diokleciána«.[23]) — *Olomouc.* Na květnou neděli před obecenstvem četným melodrama »pokušení trpícího Ježíše«. V oktávě Božího Těla provedeni byli »Poutníci do Emaus«. I před císařovnou Eleonorou dána byla dvojí hra, a mimo tu na počátku roku filosofové pořádali panegyrik o sv. Kateřině a theologové o sv. Janovi Evangelistovi.[24]) — *Brno.* Na neděli květnou byla od bratrstva Marianského představena »Matka bolesti« v podobenství ženy (u Plutarcha), která krvavý oděv otcův dala synům, aby je vystřehla před soukenníky,

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) 12283. — [9]) Almanach Matice divadelní. 24. Jungmann. V. 236. — [10]) 12283. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) Balbin. l. c. — [14]) 12283. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. — [21]) l. c. 13749. — [22]) 12283. — [23]) l. c. 11998*. — [24]) 12283. 12026.

od nichž odvrátiti je nemohla. Dne 17. srpna (v den Nanebevzetí Panny Marie) proveden její obraz »v Rebece, spěchající k Isákovi«; při melodickém představení byla přítomna i císařovna.[1]) Dále bylo dne 10. prosince krásné drama »o sv. Stanislavovi«, jež provedla rhetorika, a dne 23. jiné pořádané poetikou, k němuž i přes zákaz rektorův se některé paní vznešené dostavily.[2]) — *Kladsko.* Na masopustní dny byly nějaké veselosti (tripudia ineptientis Bacchi); ve hrobě božím představen »Daniel v jámě lvové«.[3]) — *Vratislav.* Ku poctě biskupa Šebestiana Rostocka uspořádán na jevišti kus dramatický »o sv. Šebestianovi«.[4]) — *Nissa.* Melodram »o Thekuitidě, u Davida za Absolona se přimlouvající«, dán v oktávě Těla Božího.[5]) — *Hlohov.* Vylíčen »sv. Leopold« s hrou »o evangelickém setníkovi« v oktáv Těla Božího. Nejvyšší třídou grammatickou uspořádán »sv. Vavřinec«.[6]) — *Svídnice.* »Zápas sv. rekyně Barbory«.[7])

1671.

Praha. Dne 19. července slavena byla »apotheosa sv. Františka z Borgie« s velikou okázalostí. O Božím Těle průvod.[8]) — *Brno.* Dne 15. února představen »Marnotratný syn« se zpěvem a na květnou neděli dne 22. března melodram »o prodaném Josefovi«; 19. června drama »o sv. Aloisiovi«, kdy přítomen byl hrabě Vrbna s manželkou, jehožto syn účastnil se ve hře. Nějaká tragedie odbývala se i dne 10. června a dne 15. září šestihodinové drama »o sv. Františkovi Borgiovi«.[9]) — *Jihlava.* Ve středu v bolestném týdni provedena malá hra »o kajícím hříšníkovi«. Při processí o Božím Těle uspořádány živé obrazy ze života sv. Františka Xaverského, a sice, kterak se obrátil ke Kristu a byl přijat do tovaryšstva Ježíšova.[10]) — *Telč.* Dne 26. července bylo melodrama dáváno. Celkem byli žáci činni na jevišti čtyřikráte, zejména o Božím Těle a na sv. Marketu.[11]) — *Polná.* Z Telče vyslaní žáci provedli na zelený čtvrtek drama »o bolestné smrti Spasitelově«.[12]) — *Vratislav.* Představení »o Ježíši, muži bolesti, vypodobněném v trpělivém Jobovi«; sepsán byl P. Janem Zimmermanem.[13])

1672.

Jičín. Hry byly konány často. Zvláště vynikla hra dávaná na sv. Sekundinu: »Lusus Divinae Providentiae in orbe terrarum«.[14]) — *Brno.* Na jevišti hrálo se vícekrát. Již dne 24. ledna byla hlavní zkouška ku představení, jež den na to (25.) ku poctě hr. Jáchyma Slavaty bylo provedeno.[15]) Na veliký pátek melodrama »Josef Egyptský«. Látku ku přemýšlení poskytli »marnotratný syn«, »hrozná smrt hříšníků zobrazena v Antiochovi a Chrysaonovi a krásná smrt spravedlivých objevená v Hilariovi a Martinovi«, »nespravedlivý vladař účty skládající a hodovník bohatý v pekle pohřbený«.[16]) Dne 10. na květnou neděli o třetí hodině kus věnovaný zemskému hejtmanovi; dne 23. června zakladatelka semináře v Telči, paní hraběnka Slavatová, uvítána hrou německou (drama), a konečně provedeno ještě dne 21. srpna jakési melodrama.[17])

1673.

Praha. Na počest císaře Leopolda, jenž v září Prahu navštívil, pořádána v Klementinu hra, jejíž obsah: »Patriarcha Abraham na Východě bydlící synovi svému Isákovi nevěstu Rebeku z domu a příbuzenstva svého od studnice Náchorovy přivádějící« dotýkal se nastávajícího sňatku s arcikněžnou Klaudií.[18]) Dne 1. června na Novém Městě dáváno melodrama »Kristus, vypodobněný ve hromádce pšenice okrášlené liliemi«. Vydán programm latinský, český a německý.[19]) O dnech masopustních obraz symbolický, tuším, ze života sv. Prima a Feliciana, a sv. mučedlníka Vitališe.[20]) — *Cheb.* Dne 10. května přivítán císařský generál Bournonville symbolickou hrou »o Apollovi, který s Musami a Nymfami Marta posi-

[1]) 12283. 11958. — [2]) 11949. — [3]) 12283. — [4]) l. c. — [5]) l. c. II. Kniha královská k. 14. — [6]) 12283. — [7]) l. c. — [8]) 12011. — [9]) 11949. — [10]) 13749. — [11]) 13558*. — [12]) l. c. — [13]) 11963. — [14]) Balbin. l. c. — [15]) 11949. — [16]) 11963. 11958. — [17]) 11949. — [18]) 11963. — [19]) Acervus tritici vallatus liliis seu Jesus eucharisticus V. Pragae. G. Černoch. 1673. 4°. (V c. k. dvorní knihovně Sig. SA. 5. G. 15.) — [20]) 12011.

loval«.[1]) Císař dne 19. srpna oslaven byl hrou: »Naděje Rakouska v Klaudii, římské panně«.[2]) Předtím na konci postu provedena na radnici »Respha, hořekující nad záhubou domu Saulova«. V oktávě Božího Těla dáván »Josef, žádající tělo Ježíšovo od Piláta«. — *Krumlov.* »Sv. Jenovefa, dcera velikého vévody Brabantského«, dávána za přítomnosti knížete z Eggenberga, jenž sám thema toto navrhnul.[3]) — *Králové Hradec.* Na květnou neděli vyobrazen »Abel od Kaina zavražděný«. Třída mluvnická pak provedla hru »Rembert a Reymund, navzájem se milující«.[4]) — *Polná* Jesuité z Telče provedli zde »Umučení Páně«.[5]) — *Jindřichův Hradec.* »Ernelinda, princezna z Alkortu«. Obsahovalo tři jednání se 36 výstupy. Programm tištěn.[6]) Když se zde nalézal císař, což stalo se dne 9. července, když do Chebu se ubíral,[7]) bylo k jeho poctě malé drama provedeno: »Zápas války a míru nebo přináší-li více užitku knížeti mír či válka«.[8]) — *Jičín.* Na veliký pátek od poetiky představení: »Duše, hledající ženicha, a nalézající ho na trůně Šalomounově, jehož obraz ve hrobě božím byl umístěn«. Rhetorika provedla na dvoře v kolleji o slavnosti Těla Božího »Krále Šalomouna, kterým byl Kristus zobrazen«.[9]) — *Brno.* Dne 9. února provedli seminaristé nějaké drama, 21. července obvyklou hru a dne 20. srpna melodrama. Rhetorové hráli nejspíše »o sv. Kateřině«, principisté představili »sv. Pankracia«; avšak i poetika na jeviště vystoupila.[10]) Dne 4. prosince ku poctě hraběte Vrbny dáván byl »Tobiáš mladší, zasnoubený pomocí andělskou«, při čemž programm byl rozdáván.[11]) — *Jihlava.* O masopustních dnech »Morioni et Maenadi od Thyrsa odvolaní«; o velikonocích »prorok Jonáš«, a hra jakási před císařem.[12]) — *Uherské Hradiště.* Na Boží Tělo připravena »Esther, smířená s Asverem«; dřív než započaly prázdniny »hra štěstí«.[13]) — *Telč.* Na den sv. Markety dávána hra »Ruth«. — *Znojmo.* Na Boží Tělo proveden »Jephte«. — *Opolí.* Ku poctě hraběte Ferdinanda z Opperštorfu, nejvyššího soudce, provedena po zasedání zemského soudu hra »sv. Ferdinand«.[14])

1674.

Praha. V Klementinu provedly o jarních dnech postních humanitní třídy »nevinného Ježíše«, na konci roku školního pak hru »o sv. Ivanovi, synovi krále dalmatského a českém patronu«; 70 herců bylo dárky poděleno. O Božím Těle představení »o Josefovi, rozdělujícím obilí«.[15]) Na Novém Městě o Božím Těle: »Josef, zachrance Egypta«. — *Cheb.* O Božím Těle hra »o Tomáši nevěřícím«.[16]) — *Králové Hradec.* O vánocích sehrán »Betlem«, a o třech dnech masopustních »Esther, zavolaná před krále Asvera« jakožto předobrazení Panny Marie.[17]) Na svátek sv. apoštola Tomáše dáváno »Zvěstování Panny Marie«, sestavené z řečí starozákonních proroctví, a před hrabětem Krištofem Vratislavem, když na konci roku tamní kollej navštívil, drama, k němuž thema vzato ze slova »Vrati sláva«, jak od sv. Christofora do Králové Hradce byla nazpět přivedena. — *Kutná Hora.* Hra »Judith«.[18]) — *Litoměřice.* Rhetorika provedla »sv. Maří Magdalenu, na Krista pohlížející«, střední třída mluvnická hru: »Licinius, pozdě pokání činící«.[19]) — *Vlčice.* O Božím Těle několik malých obrazů, jako »Meč Gedeonův a prak Davidův«.[20]) — *Brno.* Dne 30. ledna P. Stablovský provedl malou hru, tuším »o Tobiášovi Starším«; na květnou neděli k večeru uspořádáno bylo zbožné drama a dne 28. srpna hra: »Zbožnost křesťanská v Arnulfovi«; ku poctě hr. Collalta bylo představení dne 24. září[21]) »o sv. Julianovi a křesťanech v Caesarei«. — *Jihlava.* Od rhetoriky sehrán byl: »Chrysanthus, ztracený žák Macchiavelův«.[22]) — *Telč.*

---

[1]) l. c. Egerwellen III. 111. — [2]) 11963. Spes Austriaca in Claudia Quinctia virgine Romana. Srov. Císař Leopold I. v Chebu. Vesna. 1890. str. 232. — [3]) 11963. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) Die beglückte Unmöglichkeit in Ernelinden, Princessin von Alcorte, erwiesen. V. Notizenblatt. 1859. 62. — [7]) Rull, l. c. 102. — [8]) Rkps. 13273. Certamen belli et pacis: an videlicet plus emolumenti principi afferat pax an bellum. Brevi dramate exhibitum praesente S. Boëmiae Rege et A. Imperatore Leopoldo Novae Domi a gymnasio S. J. Anno MDCLXXIII. — [9]) Balbin l. c. — [10]) 11963. — [11]) 11949. — [12]) 13749. — [13]) 11963. Lusus fortunae in pila Ablavio trium horarum spacio. (Rukopis 11998*. má: Abladio.) Co by tato »hora« Ablavius znamenala, není nám známo. — [14]) 11963. — [15]) 11963. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) Balbin. l. c. — [21]) 11949. 11963. — [22]) 11963.

O Božím Těle, když slavný průvod se skončil, proveden u budovy kollejní »Marnotratný syn« jakožto obraz člověka po sv. Svátosti dychtícího. V den sv. Markety dávána hra »o Judithě«, která byla ještě opakována v den založení kolleje na počest zakladatelky hr. Slavatové. V tamějším zámku proveden »Trpící Kristus«. Hrabě Jan Jáchym Slavata pozdraven hrou: »Abraham v synu svém Isákovi požehnaný«.[1]) — *Znojmo.* V oktávě sv. Olympia hra o jeho životě jednající. — *Nissa.* Po neděli květné proveden »Samson a Dalila«. — *Vratislav.* Grammatická třída vyznamenala se ve hře: »Sv. František, apoštol indický, zápasící o palmu štědrosti«.[2]) Na květnou neděli: »Láska Syna Božího k lidskému pokolení«. V oktávě Božího Těla hra: »Evangelický peníz«. — *Svídnice.* Na konci roku školního hra: »Hodující bohatec«.[3])

1675.

Praha. Ačkoliv toho roku některé hry divadelní, jsouce méně vhodné pro slavnosti církevní, přísně byly upraveny, ano některé i mocí církevní zakázány, přece o svátku Božího Těla proveden »David«, kterouž to hru složil Adam Labe,[4]) a před prázdninami hra jiná.[5]) Na Novém Městě o téže slavnosti zobrazen v Judovi Makkabejském veliký »král český sv. Václav, ctitel svátosti oltářní«. — *Jindřichův Hradec.* Při zastavení na Boží Tělo dávána na náměstí »mystická socha, kterou král Nabuchodonosor ve snách spatřil, kterak kamenem zasáhnuta jsouc, padla«. Poetika hrála kus »Neanias«, později nazván »Prokop, jenž jako nový Šavel obrácen byl v nového Pavla«, což i opakováno.[6]) — *Cheb.* Na Boží Tělo dáván »Hrozen země Kananejské jakožto předobrazení Spasitele«.[7]) — *Březnice.* Na masopustní dny, aby roznítili strach před hříchy, provedeno bylo před oltářem hlavním »Sedm hlavních hříchů a tolikéž bičů Kristových«; o velikonocích »Umučení Páně«.[8]) — *Klatovy.* O masopustních dnech krásný obraz byl připraven: »Trojice s nebe ohnivými střelami záhubou světu hrozila, a andělé vojnu, hlad a mor pro lidi ustanovovali«. Rhetorové uspořádali malou hru »o bezuzdné vášni lakomcův« a poetika »o sv. Františkovi Xaverském«.[9]) — *Chomutov.* Mimo štaci o Božím Těle provedla poetika »Umučení Páně« a rhetorové hru »o sv. Arnoštovi«.[10]) — *Kutná Hora.* Dávána hra »o zápase sv. Barbory«; v *Křiželicích* provedeno při průvodě na Boží Tělo představení »o sv. Isidorovi rolníkovi a andělech jemu sloužících«. Účastenství zvláště lidu vesnického bylo veliké, i rozdávány mezi ně knížky vypočítávající skutky jeho. Též v *Golčově Jeníkově*, kde nacházela se residence řádu, pořádána byla při téže slavnosti štace melodramatická »o tajemstvích svátosti oltářní«, a o velikonocích mysterie »o utrpení Páně«.[11]) — *Šluknov.* O processí na Boží Tělo při každém zastavení byl zvláštní obraz: při prvním, jak slepý Bartimeus mimojdoucího Krista prosí, v druhém, jak zrakem jest obdařován, ve třetím objevil se Zacheus na stromě fíkovém, a při posledním, jak kající Zacheus Krista vítá a hostí. V tomto posledním aktu rozdával Zacheus třiceti lidem chudým skutečně len a obilí.[12]) — *Jičín.* »Slavnost sv. Sekundiny« velmi slavně provedena a podobá se, že opakována byla nám již známá hra o téže světici, jak analogie (v Telči na den sv. Markety) poukazují.[13]) — *Brno.* Dne 7. dubna od P. Duchoslava, učitele rhetoriky, provedena byla duchovní hra se zpěvem »o zmaření Kristově« (Exinanitio filii Dei); dne 18. srpna: »Čtvero živlů světa a celý svět si přející nanebevzetí Panny Marie«. Před tím dne 11. po nešporách přiměřená hra byla a při ní proveden i valašský tanec (actiunculam, ubi nomen et verbum etc. concertarunt; habuerunt et saltum Vallachicum). Dne 20. listopadu ku poctě královny polské Eleonory, která sem dne 4. přišla, provedena hra, a sice v oddělení prvním »cesta Israelova«, dále »Abraham« a »Jan Křtitel«, načež následovaly deklamace a hudba složená od P. Karla Pelikána. Nejlépe líbil se malý hošík herec, pocházející z rodiny Grislové. Dne 21. prosince večer při světle představení od poetiky »o sv. Františku Xaveriovi«.[14]) — *Olomouc.* Čtyřikráte školy vystoupily na prkna. Vzpomínají se však pouze jesličky a o masopustních dnech »Ohnivý sloup Israelské chránící a s Egyptskými bojující«.[15]) — *Telč.* Mimo hru na trojím jevišti před

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) David mansuetus et prudens Domino cooperante in cythara, sagittis, pane, scypho, hasta et clypeo salutis hostium suorum furores effugiens. — [5]) Almanach Mat. divadelní. 21. 12284. — [6]) 12284. — [7]) 12284. — [8]) 12284. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) 11949. — [15]) 12284.

chrámem postaveném, kteréžto obsah byl »Ježíš, dobrý pastýř, zbloudilé ovce své hledající«, provedeny ještě tři nám blíže neznámé hry.[1]) V den sv. Markety se nehrálo, poněvadž pršelo. — *Jihlava.* O masopustě sehráno: »Rakousko, pro stálé nápady povstalců pod dvojitým křížem uherským vzdychající«.[2]) — *Uherské Hradiště.* O processí na Boží Tělo dávána hra »o Misbosetovi, posledním potomkovi z domu Saulova, jenž pro lásku otce svého Jonatha od Davida přijat a při stole královském po všechen čas hostěn byl, vypodobňující tak duši, usmířenou s Bohem skrze Krista«. Jeviště bylo trojité. Před prázdninami se nehrálo, ač byl již kus napsán.[3]) Z téže kolleje provedeno bylo i v *Bořeticích* čtveré zastavení, a sice »Mojžíš vodu ze skály vedoucí«, »hrozen ze zaslíbené země«, »obilí vyvolených« a »strom života«. Stalo se to o Božím Těle. — *Znojmo.* V masopustě »záhuba Holofernova« ve třech obrazech byla představena. O Božím Těle pořádáno melodrama: »Maximilian I. ve strašných skalách kavkazských zbloudilý a podivuhodně přinesenou svátostí zachráněný«. Dále tragedie »mučedlník Nikomedský, Neaniáš«; úprava kusu byla velikolepá a při představení přítomen hr. Jindř. Schaumburg.[4]) — *Opava.* Rhetorika provedla »sv. Kateřinu«, poetika »sv. Františka Xaverského«, syntax »sv. Aloisia«, mluvnická třída »sv. Stanislava«; i druhé dvě třídy podaly důkazy o své pilnosti.[5]) V oktávě Božího zjevení provedeny jesličky a Tři králové. Na veliký pátek připravena byla malá hra, ve které pokolení lidské od sedmi hříchů trápené hledalo člověka, vzdychajíc jako nemocný dnou v evangeliu »nemám člověka«, až ho konečně nalezlo v domě vladaře římského při slovech Pilátových: »ejhle, člověk«; a tam zval na horu Golgothu slovy: »příteli, poposeď výš«. Aby diváci, kteří obsadili všecka místa na náměstí a i domy, ještě více pohnuti byli, provedeno bylo představení jazykem latinským, německým a »moravským«. Večer pak téhož dne ubíral se prosebný průvod po náměstí a na vozech maje patnáct obrazů živých. Smrt vítězící nad pokolením lidským průvod začínala, obohacena jsouc kořistí, a vedla Život do zajetí. Následovaly odznaky umučení; před křížem kráčel Pilát s velikým počtem pěších i jízdných, za ním bylo Milosrdenství nad duhou (Iridou) se vznášející a těšící pokolení lidské«. Průvod končil se obrazem: Život, vítěz nad Smrtí«. V to mísila se hudba na rozličné nástroje a zpěvy v řeči lidu obecného. — *Vratislav.* V oktáv Božího Těla dáno v kolleji v síni i před nekatolickými posluchači představení: »Hlad zajatých sedmdesáti králů pod stolem krále Kananejského Adonibezecha, kteří jsouce rukou i nohou zbaveni sbírali kousky pokrmův«. Melodrama vydáno bylo ve výtahu tiskem. Mimo to provedena ještě při jiné příležitosti malá dramatická hra »o sv. markraběti Leopoldovi«. [6]) — *Zaháň.* V den sv. Kateřiny bylo jakési představení; od poetiky dáván »sv. František Xaverský«. Grammatika vyložila nestálost přízně lidské v kuse »o Nicephorovi a Sapriciovi«; nižší třída mluvnická provedla »sv. mučedlníka Florella« a počáteční »dětskou lásku k otci«.[7]) — *Hlohov.* Dávány slavnostní hry; při slavnosti Božího Těla od mládeže školní proveden byl »prorok Eliáš, posilněný chlebem podpopelným«. Na květnou neděli na jeviště byl uveden »Ježíšek, chválící nástroje mučitelské a prodávající křížky maličkým«, kteřížto na ramena si je vloživše spolu s ním účastnili se nábožného průvodu.[8]) — *Nissa.* Na veliký pátek »Trpící Kristus«. O Božím Těle dávala, tuším, rhetorika »Obživlý Kastor a Polux«, dále »nemocný Babylon od Krista uzdravený«; a poetika rozmluvu »o dvou praporech« Ale nade hry tyto vyniklo představení pořádané na počest polské královny Eleonory: »Měsíc rakouský«. Aby i obecný lid popatřiti mohl na kus, bohatou vynikající výpravou, opakován byl ještě třetí den po představení prvním, kteréž představení však deštěm v polovici bylo přerušeno. O svátcích vánočních uspořádány byly jesličky, »klanění se Tří králův« a »proroctví Simeonovo«.[9]) — *Opoli.* O velikonocích na nádvoří hradním před hojným obecenstvem a v řeči obecné v jednotlivých obrazech hra (nejspíše »umučení«) byla provedena.[10]) — *Svídnice.* Na den nanebevzetí Panny Marie dávána rhetorikou a poetikou na náměstí jakási hra.[11])

[1]) 13558*. — [2]) 13749. — [3]) 12284. 11998*. — [4]) 12284. dedit melodramation Maximilianum Primum ante imperialem dignitatem inter horridos caucasi scopulos amissum prodigiose ad Eucharistici Dei allati praesentiam animatum et ab Angelo in viam bonam directum. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. filialem in patrem observantiam. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c.

1676.

Praha. Třídy jednotlivé v divadelní úpravě s pochvalou na jeviště vystoupily; v oktávě Těla Božího proveden »Potrestaný David, jenž oltářem vystavěným chtěl Boha smířiti«. Na konci roku školního pořádán kus »Eliseus«, jakožto obraz arcibiskupů pražských a zvláště Jana Bedřicha z Waldštejna.[1]) Na Malé Straně u sv. Mikuláše pořádán »drahý kámen od Chrysolithy, královny Hemobie, hledaný a nalezený«.[2]) Obsah vydán jazykem latinským a německým. Na Novém Městě mimo boží hrob dán o Těle Božím »spor mezi králem Abimelechem a Isákem o studnici Bersabe a jejich smíření«.[3]) — Ve *Staré Boleslavi*, aby nábožnost četných diváků vzbuzena byla, představení »marnotratný syn na milost přijatý«, a sice o slavnosti Těla Božího.[4]) — *Březnice.* Ku konci roku školního veřejná divadelní hra »o sv. Felixovi a Adauktovi«.[5]) — *Kutná Hora.* V pátek velikonoční šest obrazů, v nichž byla představována »Láska Boží trpící pro přirozenost lidskou«; o Božím Těle melodrama »o Lazarovi, při stole boháčově drobty sbírajícím«.[6]) — *Jindřichův Hradec.* Přípravy činěny ku hře na poctu Františka Slavaty; poněvadž byl nemocen, byla hra odložena. Nejvyšší třída mluvnická představila »sv. Víta«.[7]) — *Litoměřice.* V kostele byli hráni: »Patronové čeští prosící za Čechy u Soudce živých i mrtvých«; upraveno bylo jeviště zručnou rukou malířskou. Vjezd nového biskupa, hraběte Jaroslava Ignáce ze Šternberka, oslaven třetího dne dramatem z dějin rodu Šternberského, jehož obsah vydán byl i tiskem.[8]) — *Králové Hradec.* Na veliký pátek provedeny některé obrazy ze starého zákona, na utrpení Kristovo se vztahující, zejména obětování Isáka.[9]) — *Jičín.* Na prknech hrálo se třikrát. Provedeni »Tři králové«.[10]) — *Klatovy.* O Božím Těle před radnicí uspořádána byla hra divadelní.[11]) — *Cheb.* Na slavnost Božího Těla dvě zastavení před radnicí a farou: při prvním »loď z dálky chléb vezoucí«, při druhém »sedm pramenů svatých svátostí«. Rhetorové hráli několikrát.[12]) — *Olomouc.* V masopustní dny před hlavním oltářem dáván »David smířený s hloupým Nabalem«, a mimo to průvod mrskačův s kříži po náměstích, po »kterých běhaly maškary«. O suchých dnech jarních: »Propast soudů božských uskutečněná v Jidášovi Iškariotském«. Na velikonoční pátek »Matka bolestná«. I jednotlivé třídy vystoupily toho roku na jevišti, a jmenovitě poetika na oslavu svého patrona sv. Františka Xaverského.[13]) — *Brno.* Dne 19. ledna dávala rhetorika hru nějakou a na to 11. února »Smrt Bachovu« a 17. t. m. představení, při němž přítomna byla ovdovělá královna polská,[14]) a sice »o sv. Helenovi, ze života dvorského na poušť utíkajícím, od ďáblů pokoušeném a andělů nasyceném«. I na květnou neděli (29. března) večer latinský kus a dne 16. srpna melodram »o matce Veturii syna svého Koriolana prosící, aby města neobléhal«. Tenkrát přítomen byl hrabě Althan a pan z Opperštorfu. Opakováno bylo ještě dne 18. srpna. Před biskupem a šlechtou, jež se sešla k sněmovnímu zasedání, provedena byla dne 3. prosince hra »o novém Apollovi sv. Františku Xaverském« (de novo Apolline Xaveriano) od poetiky.[15]) — *Uherské Hradiště.* O slavnosti Božího Těla provedena v jazyku českém hra »o pěti moudrých pannách a o pěti nemoudrých«. Na neděli květnou sedm rozličných obrazů a dále hry ode všech tříd.[16]) — *Telč.* »Esther a upravené hody« na Boží Tělo; na sv. Marketu, jakož i o dnech masopustních zvláštní hry.[17]) — *Znojmo.* Mimo »umučení Páně« dáván na Boží Tělo »Eliáš«, v jehož obraze dům rakouský mnohým pronásledováním stíhaný byl vypodobněn.[18]) — *Jihlava.* Na květnou neděli »Daniel, vhczený před lvy, jako obraz Krista, pronásledovaného sedmi hlavními hříchy«. Betlem a jesličky o vánocích.[19]) — *Opava.* Dána »Sv. Kateřina«. — *Vratislav.* »Sv. Jiří, markrabě moravský, který zanechav bohatství a hodnosti stal se zdělavatelem rolí«; proveden byl od nejvyšší třídy mluvnické; potom ještě častěji. Hrou jakousi uvítán byl pan Vratislav ze Šternberka.[20]) — *Svídnice.* Dne 20. prosince dvouhodinové drama za tuhého mrazu, tušíme »o Narození Páně«. — *Hlohov.* Při

---

[1]) 12285. — [2]) Lapis pretiosus a Chrysolitha, Hemobiae regina, ex deorum oraculo olim quaesitus et repertus. Pragae. Typis Universitatis. 1676. 4°. (V c. k. dvorní knihovně.) — [3]) 12285. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. 12026. — [14]) 12285. 11949. — [15]) 11949. — [16]) 12285. — [17]) 13558*. — [18]) 12285. — [19]) l. c. — [20]) l. c.

slavnosti Božího Těla »David u betlemské studnice žízeň trpící« a »láska Davidova a Jonathova«.[1]) — *Nissa.* »Sv. Leopold«, kterážto hra byla opakována.[2]) — *Hiršberk.* Žáci na trojím jevišti provedli »Josefa, jehož snopu se bratři klaní«; trvala šest hodin.[3]) — *Zaháň.* Nejvyšší třída provedla »Reynalda, mládence Bononského, který k životu nábožnému byl přiveden«; střední »bl. Stanislava Kostku« a nejnižší »sv. Ignacia z Lojoly«.[4]) — I v *Opolí* a *Kladsku* sehrány byly kusy nám neznámé.[5])

1677.

Brno. Dne 21. února pořádala rhetorika hru »o němém a bláznu, z nichž jeden obrácen byv na poušť se odebral, a jejž druhý hledaje nalezl v jeskyni«. Na to třetí den (23.) měla poetika svou měsíční deklamaci »o marnosti světské«, jež byla opakována dne 26. t. m. Na květnou neděli bylo nějaké představení, jemuž byl přítomen hr. ze Šternberka. Dne 22. srpna dána od poetiky hra »o Jaheli a Sisarovi, jež připodobněna byla Panně Marii a hadovi potlačenému«; stalo se před hr. Collaltem. P. Ondřej Patz provedl dne 30. listopadu »Merkuria loučícího se s rhetorikou a k ní se vracejícího«.[6]) — *Jihlava.* Rhetoři uspořádali představení »o sv. Kateřině«.[7]) — *Uherské Hradiště.* Na Boží Tělo na náměstí »Mojžíš lidu umírajícímu vodu dávající«.[8]) — *Telč.* O slavnosti Těla Božího na prostranném nádvoří zámeckém dávána »Maří Magdalena při hostině Šimona malomocného u nohou Ježíšových klečící«. Melodram »o sv. Marketě«, jenž podruhé dáván, když sem přibyl arcibiskup pražský Jan Bedřich z Waldštejna.[9])

1678.

Brno. Dne 8. ledna od rhetoriky dávána báseň »o pastýřích«. Tovaryšstvo latinské hrálo na květnou neděli »Umučení Páně« a dne 22. srpna (v oktávě Nanebevzetí Panny Marie) »Vítěznou Judithu«. Počátkem roku (dne 27. ledna) hrály všecky třídy: »Bacqueville, šlechtic francouzský, od Turků zajatý a pomocí sv. Juliana vysvobozený«.[10]) Přítomen byl biskup olomoucký kníže Karel Lichtenštejn, jenž z Mnichova přinesl ke hře 53 programmy. Hudbu složil P. Wolfgang Bruno. Provedena byla hra na zcela novém jevišti, ozdobeném 70 malovanými tabulemi (mutationes), aby čtverá proměna, totiž jeskyně, les, paláce, provedena býti mohla. Nastudována byl celkem za čtrnáct dnů.[11]) Hra opakována byla ještě v neděli dne 30. ledna. Mimo to provedena dne 22. září »Chvála Rudolfa II., Ferdinanda II. a Leopolda I.« jakožto zakladatelův ústavu.[12]) Z téhož roku jest ještě programm o hře »Stratagema amoris: Coresius et Callithoes ex mutuo amore se vita privantes« dávána na počest hraběte Kolovrata, tuším, dne 19. března, kdy kollej navštívil.[13]) — *Telč.* V oktáv Těla Božího dána byla »Abigail a Samaritánka« a hra »o sv. Marketě«, snad v červenci.[14]) — *Olomouc.* Jesličky a »klanění se Tří králův«, o velikonocích pak »Umučení Páně«.[15])

1679.

Praha. V kolleji proveden na Boží Tělo »evangelický král trestající syna svého« a na Novém Městě »Bůh ve svátosti ukrytý«.[16]) Ku konci roku školního hra »o Absolonovi«; jiná komedie pořádána byla i na sv. Františka Xaverského, a sice při hostině v kolleji v refektáři samém.[17]) Byl při ní přítomen i císař Leopold I., jenž do Prahy před morem ve Vídni zuřícím se uchýlil a zde slavným způsobem byl uvítán. Bylo také na neděli v oktávě sv. Václava vedeno slavné processí z kostela jesuitského na hrad pražský. Průvod zahájilo šest trubačů s bubeníkem, načež jel sv. Václav v knížecím oděvu, obklopen jsa čtyřiceti žoldnéři červeně oděnými. Potom nesen první obraz, jenž představoval nábožné vychování sv. Václava, druhý jeho pilnost v umění literním, třetí jeho ctění sv. ostatků a čtvrtý jej představoval jako bořitele pohanských model. Osoby, které hrály v těchto

---

[1]) 12285. — [2]) 12285. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) 11949. — [7]) 13749. — [8]) 11998*. — [9]) 13558*. — [10]) 11949. — [11]) 11949. — [12]) Rosenthalův katalog č. 52. č. 174. — [13]) Rosenthalův katalog č. 52. č. 188. — [14]) 13558*. — [15]) 12026. — [16]) 12286. — [17]) Paměti generála řádu křižovnického Jiřího Pospíchala z let 1661—1680. V: Zprávy o zasedání k. č. sp. náuk. V Praze. 1880. 8°. 147.

živých obrazech, byly oblečeny v historicky věrné a krásné oděvy. Mezi jednotlivými obrazy ubírali se členové bratrstev nábožných, majíce v rukou svíčky nebo pochodně a modlitby. Dále za prvními obrazy následovaly dva obrazy jiného bratrstva, které představovaly sv. Václava jako ctitele velebné svátosti a připravujícího víno a pšenici ke svaté oběti; italské bratrstvo vypodobnilo ho jako zakladatele chrámu hlavního, bratrstvo Marianské jako ctitele Panny Marie, vítěze nad pohany, ochránce university pražské a ochránce proti moru. Lidu v průvodu se účastnilo takové množství, že první již byli u chrámu hradčanského a druzí ještě ani nebyli přešli přes most. V oktávě Božího Těla dáván byl »evangelický král« a »muž nemající roucha svatebního«. V pondělí masopustní (13. února) v semináři sv. Václava provedena »Proměna masa v rybu«, jejížto obsah je krátce následující: Duch Makrův se nad tím horší, že stoly byly opanovány masem; hlad a sytost volají po mase. Tu ukazuje Morpheus ve spánku proměnu masa a Ovidius spěchá z podsvětí, aby ji spatřil. Duch Makrův béře maso a dává je světskému duchu, aby je v rybu proměnil, proti čemuž celý sbor panský povstává. Maso, od řezníků špatně bráněné, jest od rybářův uchopeno, načež se řezníci k cechu rybářskému přidávají. Maso ve vodě se ztápí, a pouze správce špitálu dostal zbytky masa. Tu konečně Ovidius maso v rybu proměněné do podsvětí nese, chtěje novou metamorfosu psáti.[1]) — *Cheb.* O Božím Těle dvojí hra: »o Isákovi slepém, jak od Jakuba byl přelstěn«. Školy na prknech ukázaly se častěji.[2]) — *Klatovy.* Jednotlivé třídy provedly své divadelní výstupy. V oktávě Těla Božího pořádán byl »Ezechiáš, král nábožný, pomluvám a zbrani Assyrské na odpor se stavící s nebezpečenstvím vlastního života .[3]) — *Jindřichův Hradec.* O Božím Těle zastavení, jehož obsahem bylo, jak Ježíš svým učeníkům svůj pokoj uděluje. Mimo to provedla rhetorika Senekovu »Medeu«, jejíž konec tvořil »Modoald, vrah malého Alojsia«.[4]) — *Březnice.* Na Boží Tělo vypodobněna byla »sv. Maří Magdalena hledající Krista, kterak ho nalézá ve svátosti«; i nejnižší třída mluvnická vystoupila dvakráte na jevišti.[5]) — *Kutná Hora.* Na Boží Tělo dávána hra »o sv. Tomáši věřícím« a malá hra »Život sv. Václava«.[6]) Mimo to hra »o dobrém pastýři«. — *Litoměřice.* Před koncem roku školního proveden »sv. Jaroslav« a zobrazeno bylo »vítězství Jaroslava ze Šternberka u Olomouce«; hra se líbila tamějšímu biskupovi Šternberkovi. O masopustních dnech dáváno bylo »Sedmero hlavních hříchův«.[7]) -- V *Děčíně* v obecné řeči bylo představováno »Umučení Páně«. V *Králové Hradci, Krumlově* a v *Jičíně* byly hry velikonoční. -- *Olomouc.* V masopustní dny pořádán byl obraz: »Saul a Jonathas«. V neděli květnou sehrána byla od poetiky »Obět Kristova, přinesená pro pokolení Abrahamovo a sice symbolicky v laňce Dianině obětované za Ifigenii«.[8]) V oktávě Božího Těla byla ve chrámě vylíčena »Sunamitka, přijímající v pohostinství Elisea, jako obraz duše, požívající ve svátosti Krista«. Na den sv. Maurice (22. září) provedena byla na náměstí parabola sv. Bernarda »o služebníkovi hledajícím krále Belia, a o jeho smrti«.[9]) — *Brno.* Na neděli květnou byla pořádána hra: »Drahá perle nebo přirozenost lidská«, jíž Ježíš kupuje. V oktáv Nanebevzetí P. Marie dáván byl »sen Panny Marie« (de obdormitione), a o vánocích německy »Tři králové«.[10]) — *Uherské Hradiště.* »Umučení Páně« a zastavení na Boží Tělo.[11]) — *Znojmo.* Představení o Božím Těle jednalo »o Mojžíšovi na poušti, jak ze skály vodu vyvádí«.[12]) — *Jihlava.* Dne 2. července bylo zpěvní drama: »David, nesoucí archu úmluvy do Jerusaléma«. — *Hlohov.* Po tři dny masopustní dáván byl obraz »Holofernes a Judith«. Syntax pořádala toho roku »mladíka Chrysippa, žijícího hýřivě a zlou smrtí umírajícího«; mluvnická třída »sv. mučenníka mládenečka Jana«; principisté »Bázeň Boží jest štít nevinnosti« a malá třída (parva) »bratry Justa a Pastora«.[13]) — *Opolí.* V masopustě hrána byla »Judith«; při zastavení o Božím Těle »sv. Jan Křtitel s beránkem«.[14]) — *Svídnice.* O Božím Těle při zastavení pojednáváno bylo »o sv. Augustinovi, jak mezi stvořenými živly lásku svou hledá«.[15]) — V *Opavě, Nisse* a ve *Vratislavi* bylo sice také hráno, ale není nám známo, které kusy byly provedeny.

[1]) Rkps. dv. knih. 9737[22]: Carnis in piscem metamorfosis in seminario S. Venceslai 13. Febr. 1679. — [2]) 12286. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) 12026. — [9]) 12286. — [10]) l. c. 11958. Rosenthal č. 183. — [11]) 11998*. 12286. — [12]) 12286. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c.

1680.

Praha. Císař Leopold I. nalézal se na nový rok v kolleji, kde po hostině pořádána byla hra »Gallus«.[1]) Manželka nejvyššího purkrabí hraběte Martinice žádala na rektorovi, aby dovolil diskantistovi, by směl účinkovati v komedii, kterou císařské princezně chtěla připraviti a již řídil P. Gratz. Den před svátkem Přenesení těla sv. Václava (3. března) byla před císařem a císařovnou vystrojena hra o bratřích »sv. Václavovi a Boleslavovi«, vzorech to dobrého a špatného vychování; stalo se to v semináři Svatováclavském.[2]) Dne 5. března slavil císař masopust, a o ničem jiném se v Praze nemluvilo, než o komedii provedené o slavnostech. Nevíme, byla-li to komedie o »věku císařově a jeho potomků«, která též byla sehrána.[3]) Také jedna hra česká se oznamuje, a sice »Zápas mučennický bratří Gervasia a Protazia«.[4]) — *Cheb.* Při slavnosti Božího Těla dáváno zastavení, »o kterém duše lidská hledala Krista, až jej posléz nalezla na poli ukrytého mezi obilnými klasy«. Jindy před radnicí byl uspořáďán »Chléb života« v obraze Davida a Abimelecha.[5]) — *Kutná Hora.* O Božím Těle hra »Abigail, jak usmiřuje Davida dary svými«.[6]) — *Jičín.* Podobné představení bylo i zde. Na uctění patronky sv. Rosalie provedeno od mládeže v posluchárně drama o jejím životě, při němž byl přítomen pan Adolf Vratislav ze Šternberka.[7]) — *Tábor.* Dne 5. dubna bylo v chrámě od kazatelnice až ke sloupu způsobeno »pro meditatione« »rozjímání o Kristu v zahradě«, upravené knězem Bartol. Zelenkou, Krista představoval Jiří Zelenka, duši Jan Vratislav z Mitrovic, víru Jáchym Menšík, naději Antonín Lok, lásku Karel Hubáč. Druhý den bylo opět rozjímání »o Kristu odsouzeném a kříž nesoucím«. Veroniku představoval Vojtěch Zelenka. Po třetí představen i »boží hrob«. Rozjímání byla o sedmi hodinách na večer, a účastnili se jich též někteří z okolní šlechty.[8]) — *Olomouc.* O masopustních dnech dávána hra: »Magdalena v domě farisea Šimona, jak nohy Ježíšovy slzami myje«; na květnou neděli »Naboth anebo Syn člověka lidským soudem odsouzený«. O Božím Těle provedeno »sedm hlavních hříchů a léky proti nim«. Při sněmovním zasedání před šlechtou představeny »sv. Pavlina a Rosalie, patronky Olomoucká a Brněnská«.[9]) Kdysi byl i hrabě Salm poctěn malou hrou v knihovně. — *Uherské Hradiště.* O ostatcích dáván »Petr Damiánův«, vzor to ješitnosti, jenž vyšel na poušť vyhledat jednorožce. O Božím Těle byl proveden obraz »Jednorozeného, všecko uzdravujícího«. V jakési vesnici na Valašsku od missionářů byla hrána vánoční hra a o velikonocích »Umučení Páně«; a na Boží Tělo »Josue před Jerichem« v podobenství Jaroslava, vůdce Moravanů, který svým vojskem mnoho tisíc Tatarů do Asie zahnal.[10]) — *Telč.* Na den narození Josefa Slavaty dáváno bylo na zámku představení. Druhým byl »David v Jerusalémě«.[11]) — Též v *Chomutově* byly obyčejné divadelní hry provedeny. — *Opava.* »Sv. Rosalie, chranitelka proti moru«. Mimo to hrály častěji třídy.[12]) — *Hlohov.* O Božím Těle dáván německý kus: »Esther, zvoucí Asvera k hodům«. Střední třída grammatická dávala kus: »Sv. Jindřich, vévoda bavorský, za císaře zvolený«; nejnižší: »Eros a Anteros nebo láska bl. Heřmana Josefa k Panně Marii«; nejnižší třída přiměřenou hru »o sv. Řehořovi«. Ku poctě Jana z Herberštejna příležitostní představení na hradě: »Pouto (vinculum) diamantové«.[13]) — *Opolí.* V masopustě obraz »o Davidovi a třech jeho ranách«.[14]) Že se tehdy všude a tak často nehrálo, vysvětliti možno sobě morem, jenž po dvě léta zuřil.

1681.

Krumlov. Když školní rok již byl skončen, provedeno bylo dne 2. září na poděkování, že mor přestal, drama, v němž sv. František Xaverský jako vítěz nad Evropou a Asií byl vylíčen. Na náměstí vedle radnice stálo mohutné a krásné jeviště; představení samo trvalo

[1]) Zprávy o zasedání kr. č. spol. n. 1880. 148. — [2]) Rukopis dv. knih. č. 13360. Bonae et malae educationis typus Venceslaus et Boleslaus fratres. — [3]) 12011. — [4]) Teuber l. c. 13. — [5]) 11964. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) Diarium kněze Bart. Zelenky. Sdělil Z. Winter (Památky archaeologické r. XIII. str. 26.). — [9]) 11964. 12026. — [10]) 11998*. Viz: Vánoční hry od F. Menčíka v Ruchu 1881. str. 552. — [11]) 13558. 11964. — [12]) 11964. — [13]) l. c. — [14]) l. c.

od půl druhé hodiny až do osmi. Dávána byla t. r. ještě hra »o sv. Bohumírovi«.[1]) — *Cheb.* Na trojím lešení o slavnosti Těla Božího před radnicí představen »Aman, nehodný hodovník«.[2]) — *Královéí Hradec.* Krásná hra »o Umučení Páně«.[3]) — *Kutná Hora.* O Božím Těle »Josef Egyptský«. — V *Košumberce* hráno drama, ve kterém byl Kristus ve svátosti oltářní líčen jako pravý lék proti moru, hladu a válce.[4]) — *Polná.* Česká hra »o umučení Spasitelově«, a sice od žáků, kteří na prázdniny přišli z Jihlavy.[5]) — V *Litoměřicích* hrálo se častěji; v Březnici se zpomíná hra na Boží Tělo.[6]) — *Brno.* Dne 2. března před všemi stavy sehrán kus »o vracejícím se štěstí po zlém moru«; skladatelem byl P. rektor Petr Schönfelder. Na květnou neděli »umučení Páně«.[7]) — *Olomouc.* Na masopustní dny představován »Kristus od pěti smyslů znova umučený«; v den sv. Pavliny po poledni od malých žáků obyčejná hra v akademii.[8]) — *Znojmo.* Střední třída mluvnická provedla »Karla a Gerarda, z rodu vznešeného pocházející a prchající před marnostmi světa«.[9]) — *Opava.* Hrálo se ve svátek sv. Františka Xaverského; též k poctě Karla Eusebia z Lichtenštejna.[10]) — *Hlohov.* Dne 31. ledna »Korunovaná moudrost boží«; na slavnost Těla Božího »Církev děkující Bohu za osvobození lidu israelského a církve od ran«.[11]) — *Svídnice.* Provedena »matka bolestná, proklaná sedmi hlavními hříchy«; o Božím Těle kus nám neznámý.[12]) — *Zaháň.* Rhetorika představovala »zuřícího Herkula«.[13])

1682.

Praha. V kolleji Klementinské při prvním zastavení na Boží Tělo, jež po zaniknutí moru bylo vypraveno, dáván »Ježíš, život věřících, suché domy israelské duchem svatým oživující« a na Novém Městě »Samson«.[14]) I v den narození druhého syna císaře Leopolda dáváno bylo divadelní představení.[15]) — *Královéí Hradec.* Ke konci ledna proveden: »Herkules světa indického nebo sv. apoštol František Xaverský«; byl přítomen hrabě Ferdinand Maximilian Hrán z Harasova.[16]) — *Krumlov.* V masopustních dnech od rhetorů pořádán byl »Atriensis«, od syntaxe »Leanias«, a tragikomedie »Childebertus« od třídy mluvnické. Koncem července »sv. mučedlník Narcissus«, a sice v zahradě, kde zelené stromy úpravu tvořily.[17]) — *Březnice.* Na veliký pátek v hrobě Božím vypodobněn byl »Job, hledající lék pro své vředy«; tentýž kus proveden byl o Božím Těle, s tím dodavkem, že tu Čechy vylíčeny byly trpící vředem zlým, to jest morem.[18]) — *Kutná Hora.* O Božím Těle dáváno drama »Poutník, jenž na útěku svém zmíral a občerstven byl chlebem oltářním«, a sice v podobě Eliášově. Déšť náhlý překazil celé představení, jež proto za příznivější pohody bylo znovu provedeno.[19]) Obsah jeho vydán byl tiskem. Jiná hra uspořádána byla před hrab. Adolfem Vratislavem ze Šternberka v zahradě pod městem a thema bylo: »Bajazet od otce svého Solimana uškrcený«. — *Cheb.* V masopustě před hlavním oltářem pořádán obraz: »moře se třemi loďmi«. Na jedné vezl kupec z dálky chléb, na druhé volali apoštolé na Krista »hyneme« a na třetí byl Jonáš. O slavnosti Těla Božího melodrama: »Chléb boží sílící rakouský dům proti jeho nepřátelům«.[20]) — *Chomutov.* O svátku Těla Božího na nádvoří školním dvě hry, z nichž jedna byla v řeči obecné. Jiná provedena byla ku poctě narozeného arciknížete Leopolda.[21]) — *Děčín.* Biskup Sekovský Jan hr. Thun poctěn melodramatem pastýřským.[22]) — *Jindř. Hradec.* Před Karlem Slavatou hráno drama.[23]) — *Brno.* Na květnou neděli »Trpělivý Kristus«; též v čas zasedání sněmovního na počest královských kommissarů a sněmu hra »Morava ke světlu pravé víry od Cyrilla a Methoděje přivedená«,[24]) a na oslavu narození arciknížete »sv. Jan Křtitel«.[25]) — *Olomouc.* Po tři dny masopustní představován: »Jahel, falešně napájející Sisaru«; v božím hrobě »Konstantin, kříž s nebe přijímající«.[26]) Od nejútlejších žáčků malá hra »o sv. Pavlině«.[27]) — *Uherské Hradiště.* Na den Těla Božího při zastavení dáván: »David od Abimelecha nakrmený a Saulem pronásledovaný jakožto předobrazení Krista«.[28]) — *Znojmo.* O masopustě »odboj Absolonův«, o veliko-

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) 11958. 11964. — [8]) 12026. 11964. — [9]) 11964. — [10]) 11964. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) 12011. — [16]) 11964. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. — [21]) l. c. — [22]) l. c. — [23]) l. c. — [24]) Tisk v Rosenthalově katalogu č. 52. č. 180. — [25]) l. c. 11958. — [26]) 11964. — [27]) 12026. — [28]) 11964.

nocích »umučení Páně«.[1]) — *Jihlava.* Poetika sehrála »Agnella«, nejnižší grammatika »sv. mučedlníka Jiřího« a vyšší »Florilla«.[2]) — *Telč.* Mimo hry o velikonocích a o Božím Těle malá hra »o sv. Terezii«.[3]) — *Kladsko.* Na svátek Těla Božího »král Evilmerodach, zajatého krále Joachima po čas jeho života obilím zásobující«. Mimo to vypodobnila humanitní třída v podobenství »athenského krále Kodra Boha v lidské postavě zahubeného«.[4]) — *Hlohov.* »Moudrost Šalomounova, po celém světě chválená«, představena byla o Božím Těle, přes to, že pršelo. K divadlu, jež ku konci školního roku na počest rodiny Nosticovské předsevzato býti mělo, pořízeno bylo velikým nákladem nové jeviště velmi prostranné a zjednány tabule (kulissy) krásně malované, že jimi patero změn mohlo býti učiněno.[5]) — *Nissa.* V úterý po květné neděli dáván byl »Kristus z lásky k odbojným poddaným vlastní své srdce z prsou vynímající a umírající«.[6]) — *Zaháň.* K oslavě narozeného arciknížete dán byl »sv. Jiří, mučedlník«.[7])

1683.

Praha. O slavnosti Těla Božího proveden »boj křestanstva proti pohanstvu« a ještě jiné dva obrazy: »Abigail a David« a »zvěstování Panny Marie«. Od rhetorů hra: »Obrácený Augustinus«.[8]) Na Novém Městě pořádala tatáž třída: »nešťastný konec Antiocha«, a jiné drama »o sv. Václavu«, k němuž zaopatřeny byly dvoje malované tabule a kulissy nákladem 80 zl., jež učitel třídy věnoval. Malá třída dávala »sv. Bohumíra«.[9]) — *Králové Hradec.* Na květnou neděli uspořádáno melodrama »o utrpení Kristově« a »dva meče duši jeho pronikající«, totiž zráda Jidášova a zapření Petrovo. Ve svátek Marianský provedeno bylo »setkání se Marsa se Sluncem a Měsícem, jež bylo zprvu Slunci škodlivým, potom však Měsíci záhubným«. Sestaveno bylo z proroctví Martina Stredonia.[10]) V blízkých *Libánicích* vypodobněno bylo »Umučení Páně«. — *Krumlov.* Před masopustem obraz živý »o hodech Herodesových a stětí sv. Jana Křtitele«; na květnou neděli bylo »umučení Páně«. Na počátku roku školního tragedie »o nekajicném Konradovi«, k níž vzat byl obsah z bl. Bedy.[11]) — *Kutná Hora.* Za představení při processí o Těle Božím vyvolen byl »Meč Gedeonův«.[12]) — *Chomutov.* Dvě hry byly toho roku, a sice na Boží Tělo a v den sv. Ignáce.[13]) — *Cheb.* V masopustní dny obraz, jenž představoval »Židy, bojující s Amalekitskými«; i na Boží Tělo a jindy častěji cvičení. — *Jindřichův Hradec.* »Nepřemožitelný vůdce israelský Gedeon« pořádán na slavnost Božího Těla. — Též v *Klatovech* školy veřejně vystoupily; pouze v Jičíně, kde kollej vyhořela, stálo jeviště pusté. — *Brno.* Na květnou neděli »Umučení Páně«; počátkem léta provedla grammatika »sv. Pankráce«, a dne 3. června na počest bavorského kurfirsta dáno »proroctví, jež Alexandrovi Velikému po prohlídce vojska bylo vysloveno«. Diváků byla síla taková, že místo ve školním dvoře sotva stačilo.[14]) — *Telč.* Hráno bylo na Boží Tělo a na sv. Marketu.[15]) — *Uher. Hradiště.* Poetika vypravila ke cti sv. Viktorie melodrama.[16]) — *Znojmo.* Bavorský kurfirst přítomen byl nějaké hře.[17]) — *Kladsko.* V dny masopustní pořádán obraz: »Mojžíš proti Amalekitům válčící«. O svátku Těla Božího »chléb Judithin sílu dávající jakožto symbol svátosti oltářní«, posilňující proti tureckým vojskům.[18]) — *Nissa.* Před velikým oltářem ve veselé dny ostatkové proveden byl »hodující Baltasar a ruka tři slova osudná na stěně píšící«. »Umučení Páně« uspořádáno bylo u kostela Těla Božího, kde zvláštní sedadla pro posluchače byla vystavěna.[19]) — *Svídnice.* Na květnou neděli »Syn hospodářův od nájemníkův zabitý«. — *Zaháň.* Malí žáci počáteční hráli »nevinnost sv. Emericha«.

1684.

Praha. O slavném Těle Božím provedena »svornost zbraní křesťanských proti Turkům, zobrazená v Judovi Makkabejském a spolku římském«. Rhetorika dávala na památku vítězství vídeňského před Janem z Eggenberga »Thesea, vítěze nad kretským Minotaurem«.[20]) Na

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) 13558*. — [4]) 11964. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) 11964. 11958. — [15]) 13558*. — [16]) 11964. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c.

Novém Městě mimo melodramata, jež bylo na Boží Tělo, uveden na jeviště od rhetorů »sv. král Zikmund« a od principistů »Clitatus a Philadelphus«.[1] U sv. Mikuláše na Malé Straně pořádali rhetorové hru »o sv. Hippolitovi«, jež byla opakována. — Ve *Staré Boleslavi* vylíčena byla »obležená Bethulie, žízní trápená a živou vodou napojená«, což se stalo při zastavení na Boží Tělo.[2] — *Krumlov.* Někdy o masopustě melodrama »Landelius« dáno; od rhetorů »sv. Hermenegild«.[3] — *Litoměřice.* Grammatika pořádala hru »o sv. Hermenegildovi«; hrálo se i o ostatcích.[4] — *Chomutov.* Na Boží Tělo byl proveden »marnotratný syn«, a po osmi dnech »Eliseus, nakrmený od ženy Sunamitské«. Velikou zasloužilo si pochvalu drama, které střední škola grammatická dávala »o sv. třech mučedlnících: Cancius, Cancianus a Cancionellus«.[5] — *Klatovy.* Zastavení na Boží Tělo: »Makkabejský, hlavu Nikanorovu v Jerusalemě obětující, jako předobrazení císaře Leopolda«. Střední mluvnická třída provedla »sv. Stanislava«.[6] — *Kutná Hora.* O slavnosti Těla Božího dána byla »žena hledající ztracený peníz« a v neděli na to (4. června) »vítězství Davidovo nad pyšným Goliášem«[7] — Též v *Březnici* a v *Jičíně* byly nějaké hry. — *Brno.* »Umučení Páně« o velikonocích a v oktáv Nanebevzetí Panny Marie na jevišti bylo její »početí« představeno. Dne 27. září (Kozmy a Damiána) průvod po náměstí a představení v obecné řeči »o sedmi hlavních hříších«.[8] — *Olomouc.* Na ostatky v kostele obrazy »Eliseus« a »král Joas, obléhaný od Syrských«.[9] — *Znojmo.* O slavnosti Těla Božího zobrazena byla »Judith« a »obležená Bethulie«. Na podzim »manželé cařihradští Xenophon a Maria se svými syny Janem a Arkadiem«. Přítomen byl hrabě Michal Althan, jenž na upravení divadla pohodlnějšího sto zlatých daroval.[10] — *Uherské Hradiště.* O velikonocích »Utrpení Kristovo«; ve svátek Těla Božího proveden »Noë v arše úmluvy s osmi zvířaty zachráněný jakožto předobrazení domu rakouského, který šťastně s osmi kurfirsty z tureckých válek vyvázl«.[11] — *Telč.* O Theoforii dáván: »ráj rozkoše ve sv. svátosti«; mimo to uveden byl od mládeže na jeviště »sv. Vít se svými jizvami« a »sv. Urban«.[12] — *Kladsko.* Na slavnost Božího Těla »Abigail a David«.[13] — *Hlohov.* Rhetorové provedli »zápas růže a fialy o vládu«; poetika v červnu (tuším na Boží Tělo) »Mojžíše s měděným hadem«.[14] — *Zaháň.* Dáváno na novém divadle drama »sv. František Xaverský«, jež vyšlo latinsky a německy tiskem.[15] — *Opolí.* Tuším v den 25. března proveden »Anděl k Marii poslaný«; na boží hod vánoční »maličký Emanuel v jeslích ležící«. Hráno bylo i ve dny masopustní.[16]

1685.

Praha. O slavnosti Božího Těla proveden »Josue vybídnutý Bohem, aby dobyl města«. Bylo to poslední představení při této slavnosti, i jinde vyhlášen byl proti hrám zákaz, ale jak pozorovati jest, brzy s něho sešlo. Mimo to i jednotlivé třídy měly své hry, a zvláště při narození arciknížete Karla. Před císařem pořádána od chovanců semináře svatováclavského hra »o sv. Václavu«.[17] Na Novém Městě sehráli »Andropotistu«, jenž několikráte se opakoval, dále »Protasia, krále z Arimy, se dvěma syny v Japanech zavražděného«. Mnoho tisíc posluchačů bylo přítomno, již neodešli, ač docela promokli. Jedna paní vyslovila se, že pouze na závoji svém utrpěla za deset zlatých škody. Deštěm utrpělo i jeviště a kulisy nebyly více k potřebě; hra byla v sále opakována.[18] Třída počáteční hrála »o sv. Josefovi«, a o »dvou chlapcích mučedlnících«. U sv. Mikuláše na Malé Straně proveden »soud Danielův«, což též bylo opětováno.[19] — *Jindřichův Hradec.* Na náměstí o Božím Těle představeno bylo »dobytí Jericha«; před Karlem Slavatou byla v sále hrána »Zuřivost Saulova proti Davidovi«.[20] — *Králové Hradec.* Rhetorika s poetikou provedly »Trpícího Krista«, syntax »sv. Aloisia«, mluvnická třída »sv. Stanislava vítěze na útěku« a nejnižší třída »zápas čtyř věků lidských za sv. Jiří«.[21] — *Chomutov.* O Božím Těle »Daniel z jámy lvové vysvobozený jakožto obraz křesťanstva«; a i jinak osvědčily na jevišti školy své umění.[22] — *Cheb.* Na Boží Tělo »Jethro«. Jediná třída humanitní devětkrát u veřejnost

[1]) 11964. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) 11958. — [9]) 11964. — [10]) 11964. — [11]) 11998*. — [12]) 11964. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) Almanach Mat. divadelní. 24. — [18]) 11965. — [19]) 11965. — [20]) 12287. — [21]) l. c. — [22]) 12287. 11965.

vystoupila.[1]) — *Klatovy.* Štace o Božím Těle [2]) provedená »sv. Jan Křtitel, obětující beránka, aby ukonejšil hněv boží tureckou válkou vzbuzený«. — *Krumlov.* Na květnou neděli před knížetem jazykem německým byl představen »nespravedlivý soud Pilátův«, jenž trval tři hodiny.[3]) — V *Březnici* na slavnost Theoforie nábožná hra nějaká, kdežto v *Jičíně* se třídy (mimo jesličky a pašije) i jindy zručností vyznamenaly. — *Brno.* Rhetorika provedla na popelec »Merkuria, jenž lékem z popelu uzdravoval zběsilou nesmyslnost masopustníkův«; byl přítomen hrabě František Karel Kolovrat. Dále vylíčen byl »hněv Anjantův, povstalý z toho, že Odysseovi byly dány zbraně Achilleovy«. Poetika přednesla »Ramira, krále španělského, jenž táhna proti Maurům do boje ze strachu, aby nebyly tři dcery jeho porušeny, je zabil a, když z boje domů se vítězně navrátil, opět je živé nalezl«.[4]) — *Znojmo.* Dne 28. února opakován byl kus »o sv. Xenophontovi a Marii«; potom byl dáván ještě 2. března. Divadlo mělo troje tabule, jež na obě strany se mohly vytáhnouti, pěkně omalované, že poskytovaly v hloubi hezký pohled; mohlo se však hráti jen při světle pochodňovém. Za 100 zlatých, které daroval hr. Althan, a 50 zlatých, jež věnovalo město, zakoupen hedvábný oděv ke hře.[5]) — *Telč.* »Kristus ve svátosti« uspořádán nejspíše na Boží Tělo, a potom »sv. Marketa«.[6]) — *Jihlava.* Vedle obyčeje provedeny o velikonocích mysterie a na jevišti od jednotlivých tříd zvláštní hry.[7]) — *Vratislav.* Jesličky a ve tři dny masopustní na oltáři obraz, rhetorika pak provedla akci »o Aeneovi a jeho přenesení do polí Elysejských«.[8]) — *Kladsko.* V únoru proveden v posluchárně »sv. Václav, učící Cereru a Bacha sloužiti posvátným oltářům«; v masopustní dny pak »Josaphat, jenž po vykonané modlitbě odňal Syrským ležení«. V červnu bylo zastavení na Boží Tělo: »Ježíš Nazaretský, spása lidská, od Zachea uvítaný«.[9]) — *Hlohov.* Rhetorika a poetika představily na Boží Tělo »Gedeona v ležení Madianském, v jehož podobě poražení Turci byli vypodobněni«; první třída dávala »obět Adamovu«.[10]) Ku poctě Jana B. z Herberštejna byla dávána hra nějaká v královském hradě na jevišti, ozdobeném malovanými tabulemi.[11]) — *Zaháň.* Na veliký pátek vedeno bylo symbolické processí provázené mužstvem od pluku Montecuccoliho; nejvíce líbil se lidem velbloud přivedený z Uher, jenž měl na sobě Smrt na buben bubnující.[12]) — *Opolí.* Na Boží Tělo: »Agar a Ismael«.[13])

1686.

Praha. V neděli květnou provedeno »utrpení Páně«; po velikonocích »Evlogius zprvu šťastný, potom vlastní vinou nešťastný«.[14]) — *Kutná Hora.* Dne 16. června (Dominica infra octavam Theoforiae) drama »o marnotratném synovi«.[15]) — *Cheb.* Na veliký pátek ve čtrnácti obrazech »v podobě Josefa Kristus trpělivý«; o Božím Těle provedena před radnicí hra »o slavném reku uherském Bolemarchovi Hunyadovi« (Polemarchus = vojevůdce!) v obleku velice skvostném.[16]) — *Chomutov.* Na Boží Tělo při zastavení dáno »cvičení ve víře nebo dva učedlníci jdoucí do Emaus«. Mimo to provedla rhetorika hru: »Zkáza kolosu Rhodského aneb Amurat, císař turecký, před albánskou Trojí od ověnčeného Skanderbega poražený«.[17]) — *Jičín.* »Sv. František Xaverský v podobě Apolla Nomia« (pastýře) proveden.[18]) — *Jindřichův Hradec.* Před Joach. Slavatou dávána hra »Jindřich, syn Leopolda hraběte Kalvenského ze Švábska povznešený Boží prozřetelností k nejvyšším hodnostem«.[19]) — *Krumlov.* Před knížetem z Eggenberga provedena hra »o Josefovi prodaném a s Jakubem se shledávajícím«; vedle zábav masopustních byla dávána na počátku roku školního hra na rozloučenou ku poctě knížete.[20]) — *Březnice.* Zastavení na Boží Tělo »o marnotratném synovi« představeno bylo s pochvalou.[21]) — *Klatovy.* O Božím Těle dne 16. června (?) vystrojena hra »o Sloupu oblakovém«, druhdy Židům a nyní ve svátosti svítícím vojsku rakouskému na cestě do země svaté«. Přítomno bylo 3000 lidí.[22]) – *Králové Hradec.* I zde byla představení, právě jako v *Jen-*

[1]) ll. cc. — [2]) ll. cc. — [3]) ll. cc. — [4]) 11958. 12287. — [5]) 12287. — [6]) l. c. 13558*. — [7]) 12287. — [8]) 12287. — [9]) 11965. 12287. — [10]) 12287. — [11]) 11965. — [12]) 12287. — [13]) l. c. — [14]) 11965. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. magisterium fidei. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. — [21]) l. c. — [22]) l. c. Výtah z představení zní: Páni: Naše pouť jest do Španěl. Rytíři: Provoď vás anjel Rafael. Páni: A to k svatému Jakubu. Řemeslníci: Odvrať, Bože, vši záhubu. Rada městská: My půjdeme k Mons Serratu. Kněží: Nám jest cesta do Loretu.

czava, Providentiae divinae exemplar ben Henricus Leopoldi Comitis filius, generae successor
radi II. Caesaris, a coelo destinatus.

šovicích u Košumberka, kde kostel posluchačstvo celé ani obsáhnouti nemohl.[1]) — *Brno.* Ve veselé dny ostatkové (posledního masopustu) dáván »mládenec David«; o vánocích uspořádán »Betlem« a mimo to ještě jiné hry a častěji.[2]) — *Uherské Hradiště.* O jarním postě proveden od poetiky »syn hospodářův od vinařů zajatý«; o slavnosti Těla Božího od celého gymnasia »sv. Václav, zvláštní ctitel svátosti oltářní«. O velikonocích rozličné obrazy týkající se umučení Páně; nejnižší grammatická třída hru »o sv. Řehoři«.[3]) — *Znojmo.* O Božím Těle »Abraham, častující tři pocestné«.[4]) — *Jihlava.* Mimo jiná představení proveden na veliký pátek »Trpělivý Kristus a Matka bolestná«.[5]) — *Opolí.* V masopustě proveden obraz »o Poutníkovi Jerusalemském od lotrů zraněném«, a v pátek velikonoční »Daniel v jámě lvové«.[6]) — *Hlohov.* Divadla jsou nám neznáma; o Božím Těle: »sedmerý duch pravého Eliáše«.[7]) — *Zaháň.* Počáteční školy provedly »sv. mučedlníky Gerarda a Dunstana«.[8])

1687.

Praha. Ve hrobě božím na veliký pátek zobrazeno bylo »vyvrácení Jericha za Josue, jež napodobovalo zkázu Půlměsíce«; mimo to provedli rhetorové dvojí drama »Sicambria nebo Buda«. Na Novém Městě dávali tragedii »o otci a synovi, jižto příčinou byli zatracení svého«, a byla opakována. Na neděli květnou zde měli »Joba trpělivého« a v oktáv Těla Božího »Učeníky do Emaus jdoucí«.[9]) — *Jičín.* Vícekráte vyšly školy na jeviště; ale nejvíce se vyznamenaly, když hrály »Radboda, knížete Frižského«.[10]) — *Klatovy.* V pátek velikonoční »Vzkříšení Lazara«.[11]) — *Krumlov.* Na květnou neděli pořádáno v posluchárně tříhodinové představení »o Umučení Páně«; stejně dlouho trvala hra »o Leonciovi, žáku Macchiavellově, od strašidla zabitém«.[12]) — *Cheb.* O slavnosti Těla Božího provedeno na náměstí: »Předpodobnění papeže Innocence XI. a Leopolda I. v Mojžíšovi a Josuovi«. Nejnižší třída mluvnická hrála »sv. Efréma mládence«; provedena, tuším, i hra »o indickém apoštolu sv. Františku Xaverském«.[13]) — *Chomutov.* Štace o Těle Božím byl: »sen hlídek o podpopelném chlebě, jak ležení Madianské vyvrací a se zemí srovnává«.[14]) — *Litoměřice.* Na počest nově narozeného prince Josefa uspořádán: »Josef, arcikníže rakouský, nový to Ježíšek«. Dále byla hra: »Apollo z nesvatého svatým a blažený Jaroslav, sláva Jara«, tuším v počest zdejšího biskupa Jaroslava Ignáce hr. ze Šternberka.[15]) — *Jindřichův Hradec.* Zastavení na Boží Tělo pojednávalo »o vzkříšení Lazarově a jeho hodech«.[16]) — *Znojmo.* Na jevišti o Těle Božím představován byl »Patriarcha Abraham vítězící nad nepřátely a smlouvu s Abimelechem uzavírající«, kteréžto představení v doslovu na rakouský rod bylo přeneseno. Ku konci roku školního bylo drama: »Světlost, blaho to lidské společnosti«.[17]) — *Jihlava.* Dne 27. května dána »sláva domu rakouského, povznešená Herkulovými pracemi císaře Leopolda I.« a to na počest arciknížete Josefa.[18]) — *Uherské Hradiště.* Při zastavení na Boží Tělo proveden »dům rakouský na polích uherských proti Turkům válčící«. Ještě více však vyniklo drama, jež odbylo se před prázdninami, »Zatmění měsíce osmanského nebo Diany«, při kterém byl přítomen vévoda Holštýnský.[19]) Též v *Brně* vystoupily školy, v *Kladsku* a v *Telči* ve zpěvní hře na Boží Tělo. — *Opolí.* Na Boží Tělo melodrama: »Jakob, syny své do Egypta pro obilí posílající«. O vánocích Betlem a ve dny masopustní obraz: »Job, syny své oplakávající a v obět sebe za ně nabízející«.[20])

1688.

Praha. V kolleji o Božím Těle: »Smlouva mezi Davidem a Jonathem«. Ku konci dubna před hrabětem Joachimem Slavatou a některými příznivci slavná hra: »Sv. Kliment«.

Kardinálové: Nám do Říma k »Zlatý bráně«, Petra a Pavla vochraně. Řemeslníci: My královnu Svatohorskou. Řemeslníci jiní: My navštívíme Pekarskou. Rolníci: My se berem k Častochovské. Rytíři: A my k patronce Klatovské. Státní archiv fasc. 429. — [1]) 11965. — [2]) l. c. 11958. — [3]) 11965. 11998*. — [4]) 11965. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. Candorem humanae societatis beatitudinem. — [18]) l. c. — [19]) l. c. 11998*. — [20]) 11965.

O vánocích hra pastýřská. U sv. Mikuláše na Malé Straně pořádáno představení »o sv. Ondřeji«, na jehož úpravu nejv. purkrabí hrabě ze Šternberka 100 zl. věnoval.[1] — *Jindřichův Hradec.* Na květnou neděli provedeno »Umučení Páně«; o Božím Těle nebylo sice žádné hry na jevišti, za to však přiměřené představení konáno bylo na samé zemi. I před Heřmanem Jakubem Černínem dáván nějaký kus divadelní.[2] — *Kutná Hora.* O Božím Těle na jevišti představen »sv. Václav«, jenž musil býti opětován.[3] — *Krumlov.* Od rhetorů provedena: »Ctnost vůdce a štěstí průvodce«.[4] — *Chomutov.* Divadla byla častěji; při průvodu na Boží Tělo dáván »Bůh a člověk na poušti od andělů nasycený«.[5] — I v *Litoměřicích* a v *Klatovech* hry nám neznámé uspořádány byly.[6] — *Březnice.* Pro déšť nemohlo býti odbýváno processí na Boží Tělo, a tudíž i zastavení odloženo ke dni 24. června. O vánocích jesličky.[7] — *Uherské Hradiště.* Na Boží Tělo: »Mojžíš orodující za Židy, kteří bojovali proti Amalekitům«, byl to symbol vítězství nad Turky.[8] — *Znojmo.* »Umučení Páně«. Po slavnosti Božího Těla dávána hra »o vyvrácení Jericha«, poněvadž při slavnosti samé deštěm byla přerušena. Na svátek sv. Olympia dán dramatický obrázek.[9] — *Jihlava.* Na náměstí proveden »sv. Prosper«. Staré, ztrouchnivělé divadlo nahrazeno novým.[10] — V *Telči* hrálo se dvakráte[11] a v *Brně* též, když hr. Kolovratovi byl udělen řád zlatého rouna.[12] — *Kladsko.* Melodrama na Boží Tělo a před generálem Wallisem na novém a nákladném jevišti »Vítězné křesťanstvo«.[13] — *Svídnice.* Před prázdninami proveden »sv. Aichardus«.[14] — V *Nisse* byl melodram ve starém, zbořeném chrámě, ve *Hlohově* na Boží Tělo dvojí představení, ve *Vratislavi* »Umučení Páně« a v *Zaháni* drama, jež bylo opakováno.

1689.

Praha. Před arcikněžnou Mariannou (sestrou císaře Leopolda) dána dne 16. února v kolleji hra, v níž působilo 106 herců a která tři hodiny trvala. Název byl: »Phoebe spěchající do náručí Phoeba«. Tamtéž od poetiky před pražským světícím biskupem a kanovníky ve scénu uveden »sv. Jan Nepomucký«, který měl se opakovati, z čehož však pro nějakou překážku sešlo. Též na Novém Městě jednotlivé třídy ve svých kusech vystoupily.[15] — *Březnice.* Dán »sv. mučedník Justin«.[16] — *Kutná Hora.* V božím hrobě představována byla »Maří Magdalena v domě Šimonově«. Na slavnost (Božího Těla) dáno od tovaryšstva sv. Václava obojího pohlaví českým jazykem krásné drama »o Bohu ve svátosti«, a sice před Vlašským dvorem (aula fossorum). Jinou hru podnikla grammatika ku poctě hr. Vratislava ze Šternberka, a třetí před nejvyšším mincmistrem F. K. Přehořovským z Kvasejovic.[17] — *Krumlov.* Na první neděli postní hra »o Umučení Páně« na jevišti ozdobeném tabulemi z papíru udělanými a s průvodem hudby. Taktéž přiměřené představení u veliký týden. Než školní rok se skončil, přivítáno bylo z Vídně se vracející panstvo dvojím dramatem od rhetorů a poetiky.[18] — *Jičín.* Zde několikrát osvědčily školy svou dovednost, právě jako v *Litoměřicích.* — *Cheb.* Ve dny masopustní dáván »Antioch a Judas Makkabejský«. Dne 15. září připravována hra nějaká před radnicí, ale oheň, jenž vypukl, vše překazil. Proto přece hrála jen poetika dvakráte.[19] — *Chomutov.* Dne 5. května před hrabětem Ferdinandem Maximilianem Hřánem z Harasova dána: »slavná zbožnost španělsko-rakouská, vítězná nad mohamedánskou pověrou«. Při štaci na Boží Tělo: »Peníz ztracený a nalezený«.[20] — V *Jindřichově Hradci* neznámá nám představení.[21] — *Jihlava.* Provedena na jevišti u nového kostela postaveném hra »o sv. Ignáciovi«, která byla věnována městské radě a šest hodin trvala. Programm její vydán byl latinsky, česky a německy. Dávala se potom ještě třikráte, jednou před krajským hejtmanem.[22] — *Telč.* V oktáv sv. Jana Křtitele proveden od střední třídy mluvnické: »sv. Jan na poušti«, byla to hra s průvodem hudeb-

---

[1]) 11965. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. 11998*. — [9]) 11965. — [10]) l. c. — [11]) 13558*. — [12]) 11958. — [13]) 11965. — [14]) l. c. — [15]) l. c. Marianna Austriaca... cum sub stemate Phoebes, per Leonis Boëmici constellationem ad fraternum Augustissimi Phoebi amplexum properans... a Pallade academica actione theatrali in refectorio nostro per trihorium salutata est. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. — [21]) l. c. — [22]) l. c. 13749.

ním.[1]) — *Znojmo.* Za zastavení o Božím Těle bylo: »Naman syrský očištěný nebo hříšník od malomocenství duchovního Kristem uzdravený«.[2]) — *Olomouc.* V neděli květnou bylo »Umučení Páně«.[3]) — *Vratislav.* O Božím Těle na trojím divadle před hradem zastavení, k němuž hlídky vojenské zabraňovati musily přístup četnému lidu, jenž z míst mnoho mil vzdálených se dostavil. Aby obecenstvo mělo dosti místa, vystavěny byly pro jednotlivé třídy jeho dvě galerie, ano i klášterní klausura byla obecenstvu přístupnou učiněna. Pro ženské zbudováno zvláštní lešení naproti jevišti a bylo slavnostně ozdobeno. O čtvrté hodině započala se hra hlaholem trub a bubnů. Herců bylo přes dvě stě, a oděni jsouce vkusným oděvem vyznamenali se hrou, kterou doplňovaly vhodně prováděné tance a rozličné ohňostroje. Avšak když začali čtvrté jednání, přišla náhle bouřka a déšť, že se od další hry ustati musilo. Nicméně byla opakována dne 16., a 19. července proveden »David, strojící se ku stavbě chrámové«.[4]) — *Hlohov.* K zastavení na Boží Tělo vybrán byl: »Samuel obětující v Marfě beránka za šťastný výsledek války«.[5]) — V *Nisse* na květnou neděli provedena »Anacephaleosis«; též v *Těšíně* byla hra malá pořádána.[6])

1690.

Praha. Hráno bylo i u sv. Mikuláše i na Novém Městě; tuto byla nějaká »actio pathetica«.[7]) — *Králové Hradec.* Dne 31. července ku poctě korunovaného krále Josefa I. dáván »Josef Egyptský od Faraona povýšený«. Činěny přípravy ke hře, jež měla provedena býti v počest Jana Karla z Waldštejna; ale on spokojil se s dobrou vůlí.[8]) — *Jičín.* Pořízeno nové jeviště, jež ozdobeno bylo malovanými tabulemi, a oděv komický zakoupen. Představení odbýváno bylo před hr. Arnoštem z Waldštejna a hrabětem Morzinem, a byly zvláštní obsahy vydány.[9]) — *Litoměřice.* Na oslavu sňatku markraběte Badenského pořádána hra.[10]) — *Kutná Hora.* V neděli květnou drama »umučení Páně« od rhetorů, na den sv. Ignáce od grammatiky, a před nejvyšším purkrabím od nejnižší třídy mluvnické.[11]) O Božím Těle: »Kananitka za dceru u Krista prosící«. Jesličky v chrámě sv. Barbory. — *Cheb.* Dáván byl »Betlem« a »marnotratný syn«; za štaci o Božím Těle byl Kristus »učitel« a »mistr hádek« (controversiarum).[12]) — *Chomutov.* Školy vystoupily na podiu; o slavnosti Těla Božího »žena Kananejská drobty sbírající«.[13]) — *Krumlov.* O velikonocích pořádána hra »Bůh a člověk« (Androtheus), která vydána i tiskem. Před kardinálem Leopoldem Koloničem proveden »sv. Štěpán, od velikého českého biskupa Vojtěcha na víru křesťanskou obrácený«. Též i jiní knížecí hosté, jako hrabě Bouquoy, Karel Slavata a ministr Dietrichštejn, byli poctěni hrami. Divadlo v zahradě shořelo. — *Březnice.* Zastavení na Boží Tělo provedeno »Agar napájející Ismaele«; hráno i jindy, zejména na konci roku, kdy veškeré třídy vystoupily.[14]) — *Jindřichův Hradec.* Den zasnoubení Františka Slavaty oslaven byl dvojí hrou.[15]) — *Klatovy.* Hrob boží a jesličky upraveny.[16]) — *Brno.* Na neděli květnou »Umučení Páně«. Školáci nejmladší provedli hru »o sv. Václavovi a Boleslavovi«, nižší třída grammatická »Raimunda a Ramberta«, střední »sv. Jana Damascenského«, nejvyšší »bezbožného Morleta«, humanitní »Apolla« a rhetorové »Radující se ze smrti Spasitelovy«. Dne 15. září na nádvoří v semináři hra pět hodin trvající »o Jindřichovi, synu Leopolda, falckraběte Rýnského«. Jeviště bylo nové.[17]) — *Olomouc.* 13. února hra jakási na jevišti vystavěném před kollejí; dne 9. března provedena hra »o sv. Cyrillovi a Methodovi, učitelích pohanské Moravy«, ku poctě krále Josefa I. I léta následující byly hry.[18]) — *Telč.* Kardinál Karel hrabě Slavata uvítán dramatem, jež bylo v zahradě uspořádáno; taktéž i kníže z Eggenberga. Hra se odbývala i na sv. Marketu.[19]) — *Uherské Hradiště.* Od rhetorů představen »Kristus v podobě zuřícího Herkula«.[20]) — *Jihlava.* U božího hrobu představen »Josue a jeho zápas s Amalekity«. Byla i jiná představení, jmenovitě provedla rhetorika své drama zde i ve Znojmě.[21]) — *Opava.* Na květnou neděli představen: »Královský syn umírající za služebníky odbojné«.

---

[1]) 11965. 13558*. — [2]) 11965. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c — [7]) 11966. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. 11958. — [18]) 11966. 12026. — [19]) 11966. 13558*. — [20]) 11966. — [21]) l. c.

*

I jindy vyšla mládež na jeviště.[1]) — *Nissa.* »Utrpení Kristovo« bylo dáno; kdy, nevíme. O svátcích velikonočních provedli rhetorové »neblahé vzkříšení Radboda, vévody Frižského«; poetika na květnou neděli »Přirozenost ku kříži se utíkající«. Grammatika měla představení »o sv. mučedníkovi Edvardovi«.[2]) — *Kladsko.* Ku konci školního roku »Štěstí válečné za vítězného Leopolda I. od pohanů ku křesťanům se obracející« čili »mučednice sv. Viktorie«.[3])

1691.

Praha. Na Novém Městě divadelní představení; podobná i v *Hradci Králové* a v *Litoměřicích.*[4]) — *Chomutov.* Zastavení na Boží Tělo pojednávalo »o Joasovi, zavražděném od Josaby, dcery krále Jorama«, ve kterémžto obraze vypodobněn byl Ježíš, usmrcený od synagogy.[5]) Na památku stoletého trvání kolleje pořádána byla před hostmi, mezi kterými se nacházel Ferdinand Popel z Lobkovic a Ferdinand hrabě Hřán, dne 21. srpna s velikolepou úpravou hra po čtyry hodiny trvající: »Major Dei gloria in collegio, gymnasio et seminario S. J. perennibus munificentiae Lobcovicianae monumentis opera Palladis domi forisque promota, regi saeculorum immortali sacra, annuos scholasticae juventutis labores munificis honorum premiis coronante amplissimo senatu Comotovii«. Rozdáno bylo 600 programmů latinských a německých. — *Jičín.* Na neděli květnou proveden »Bůh-člověk« (Theander), jak nalézá ukřižovaného Krista; na veliký pátek u božího hrobu »Mojžíš, modlící se za Židy, kteří proti Amalekitům bojují«. Před hrabětem Morzinem v zahradě pod městem odbýváno bylo melodrama.[6]) — *Jihlava.* Na květnou neděli provedeno »vítězství božské lásky k pokolení lidskému zobrazené v Davidovi a Jonathovi«. Rhetorika hrála: »Amphiaraus, vůdce Řecký, uprostřed bitvy do nebes uchvácený«, a sice k oslavě Karla Lothrinského, vítězného to Marsa proti Portě osmanské, jenž právě tehdy zemřel. O ostatcích (masopustních) hrála tatáž třída »ježka« (echinus) chyceného od myslivce; jeho bodliny a kůže poskytly látku ku hře. Na den sv. Ignáce sehráno »Hodování Palladino při hodech Candilla a Mauricia«.[7]) Nejvyšší grammatika hrála, tuším, na velikonoční pátek »o kajícím Petrovi«. — V *Brně* i v *Uherském Hradišti* hry, a ve *Znojmě* zastavení německé na Boží Tělo. — *Vratislav.* Falckrabě při Rýně na cestě své do Polska pozdraven hrou »o Racheli od Jakuba při studnici pozdravené«. Školy humanitní provedly »časy a mravy« věku tehdejšího.[8]) Při zakládání nového kostela uspořádáno drama »David«, jež bylo roku 1728. opakováno. — O *Nisse, Opavě, Olomouci* mluví zprávy jen všeobecně; při *Kladsku* zmiňují se o »Umučení Páně.

1692.

Jičín. Na veliký pátek tragedie »Umučení Páně«, v *Králové Hradci* totéž na neděli květnou.[9]) — *Jindřichův Hradec.* Na veliký pátek pořádáno »Umučení«. Mimo to hrály školy tragedii »o Jeftovi, dceru obětujícím« před proboštem Jeronýmem Altanem de Pozzi a četným duchovenstvem.[10]) — *Březnice.* Melodram »Eliáš od anděla nasycený« při štaci na Boží Tělo. — *Chomutov.* Štace byla »o štědrosti Krista, ve svátosti tělo i duši ukrývajícího«; bylo to melodrama. — *Cheb.* Ku konci roku školního před hrabětem Ferdinandem Hřánem dávána byla komická hra: »Císař Jovinian, pro svou pýchu s trůnu svržený«.[11]) — *Krumlov.* Na hradě ku poctě novomanželů Jana Antonína z Eggenberga a Marie K. Šternberkové provedena hra »Svatba (Gamelia) Apolla a Astrey«. Výlohy kryl dvůr knížecí.[12]) — O *Klatovech, Kutné Hoře* (melodram na Boží Tělo), *Litoměřicích, Praze, Jihlavě, Telči, Znojmě* a *Brně* jsou zprávy sporé. — *Hlohov.* Rhetorika provedla na neděli květnou »Lykogena a Polydora, z vězení od Krista vysvobozené«.[13]) — *Opolí.* »Mučedník Barula« představen od školy počáteční.[14])

1693.

Krumlov. Bylo představeno »Umučení Páně«.[15]) — *Kutná Hora.* O velikonocích proveden »Patriarcha Josef jednající s Faraonem o pohřbu otce Jakuba« a »Josef z Arimathie«.[16]) —

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) 11966. 13749. Symposium Palladis in Candilli et Mauritii sysytia. — [8]) 11966. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c.. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c.

Březnice. Štace »Agar a Ismael u pramene«.[1]) — *Jičín.* Na květnou neděli melodram »dobrý pastýř«.[2]) — *Jihlava.* Na květnou neděli »Androtheus, jenž odsouzen jsa proto, že ztratil zlaté jablko vlády, ze jha poddanského sám se vysvobodil smrtí«.[3]) — *Olomouc.* Před biskupem Karlem z Lichtenštejna hrán »Karel Veliký«.[4]) — V *Brně* před úředníky nejvyššími provedena dvě dramata.

1694.

Krumlov. Na veliký pátek dáván v obecné řeči »David, vítěz nad Goliášem« v osmi obrazích.[5]) — *Cheb.* Dne 6. prosince ve dvoře gymnasia bylo provedeno drama.[6]) — *Hradec Králové.* Ku konci postu drama »o Umučení«, jehož periocha neboli programm vydán i tiskem; podobné drama bylo na velikonoční pátek v *Košumberce* a jiné na Boží Tělo.[7]) — *Kutná Hora.* Dvě menší hry; královský hejtman daroval 50 zl. — *Jičín.* Na jevišti hrály školy s pochvalou. — V *Brně* a ve *Znojmě* drama »o Umučení«; toto bylo opakováno.[8]) — V *Uh. Hradišti* hrálo se celkem sedmkrát;[9]) též v *Telči* školy měly pěkná představení.[10]) — *Kladsko.* Před hr. Herberštejnem provedena byla nějaká hra, která čtyři hodiny trvala, tak utěšeně, že nikdo ani domů jíti nechtěl.[11]) — *Opava.* V masopustní dny pořádán trojí obraz: »Patriarcha Josef obilí rozdávající a Josef z Arimathie, prosící o tělo Ježíšovo«.[12]) — *Svídnice.* Před hejtmanem na oslavu jeho sňatku »blažený Joachim a Anna«; hra trvala dvě hodiny.[13])

1695.

Praha. Na Malé Straně provedena hra »o počátku řádu zlatého rouna«, jež byla přizpůsobena rodině Šternberské. Nejvyšší purkrabí Adolf Vratislav ze Šternberka věnoval na divadelní úpravu 150 zl.[14]) — *Králové Hradec.* Drama bylo »o Umučení Páně«. — *Chomutov.* Rhetorové na den sv. Ignáce provedli hru tři hodiny trvající. Též proveden »sv. František Borgia«. — *Jičín.* Mimo obyčejná představení přivítali žáci melodramatem hraběte Jana Josefa ze Šternberka. — *Březnice.* Ku konci roku proveden kus: »božská moudrost mezi sedmi hvězdami a svátostmi«; »umučení Páně«. Čtvero zastavení na Boží Tělo. — *Klatovy.* Novou kollej zasvětila hra »o sv. Ignáciovi« provedená dne 31. července; byla opakována. — *Krumlov.* Dne 18. září hráli »sv. Evstachia«; hra trvala čtyři hodiny. Kníže daroval 150 zl. — *Olomouc.* Hra ku poctě vévody Karla Lothrinského: Gloria parentis dicata filio, seu virtus bellica, quam Ser. Carolo duci Lotharingiae obtulit.[15]) — *Znojmo.* Ku konci roku školního provedena před hrabětem Karlem Michalem Althanem hra: »Nábožný císař východní Michal«. Mimo to každá třída objevila se na jevišti. — *Uherské Hradiště.* Na květnou neděli »Marnotratný syn«. Upraveno nové divadlo s třemi zaměnitelnými tabulemi, a na něm hrálo se častěji.[16]) — *Jihlava.* »Umučení Páně« představeno bylo na neděli květnou.[17]) — *Telč.* Zastavení na Boží Tělo.[18]) — *Hlohov.* Na neděli květnou představení »Umučení«; diváků bylo tolik, že mnozí i na jeviště se postaviti musili.[19]) — *Opolí.* Ku poctě hraběte Ferdinanda z Vrbna hra: »Lamprin, křesťan na dvoře tureckého sultana Selima«. Obsah vyšel tiskem.[20]) — *Kladsko.* Rhetorové provedli »sv. Kajetána«, poetika »Leoncia a Andromeda«, syntax »Solimana II., císaře tureckého«; střední třída »sv. Theodora«, nižší »Richarda Flanderského«, a počáteční »sv. Theofila«.[21]) — *Nissa.* Gymnasium celé ocitlo se dvakráte na jevišti; na konci roku rozdílel odměny Albert Pačinský.[22])

1696.

Praha. Na Tři krále sehráli v Staroměstské kolleji hru s dobře upravenými scénami i hudbou.[23]) Nový arcibiskup Jan Josef hr. Breuner přivítán se šlechtou v kolleji dramatickou hrou.[24]) Na Malé Straně hrány na veliký pátek »jesličky«.[25]) — *Březnice.* Na masopustní dny pořádáno drama »sv. Makarius«; ku konci roku školního dáván »sv. Venancius«; Reinh.

---

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) 11967. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. — [9]) 11993*. — [10]) 13558*. — [11]) 11967. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) St. A. — [16]) l. c. 11998. — [17]) 11967. — [18]) l. c. 13558*. — [19]) 11967. — [20]) l. c. — [21]) l. c. — [22]) l. c. — [23]) Dopis hr. Šternberka ze dne 25. února 1696. hr. Ferd. B. Harrachovi. (V Harrachovském archivu.) — [24]) 12011. — [25]) 11967.

příprava stála 40 zl. Nejvyšší třída dvakráte před vznešenými diváky objevila se v ušlechtilém dramatu.[1]) — *Chomutov.* »Umučení Páně« musilo býti opakováno.[2]) — *Krumlov.* V květnou neděli »Umučení«; když školy se končily, uspořádán byl v zahradě kus: »Absolon a jeho pýcha«. Hrálo se i před kardinálem Koloničem.[3]) — *Kutná Hora.* Bratrstvo svatováclavské provedlo na náměstí o Božím Těle krátkou, ale hojně od posluchačů navštívenou hru.[4]) — *Jičín.* Na oslavu patronky města sv. Sekundiny představení, jež vynikalo krásnými obrazy. — *Olomouc.* V zámku biskupském dávána tragedie »o Herodovi a útěku Kristově do Egypta«, kteráž po osmi dnech byla opakována v kolleji.[5]) — *Uherské Hradiště.* Na neděli květnou představení: »Ninus, král Assyrský, nevděčnou Semiramidu až k smrti milující«, jakožto obraz Krista, milujícího lidskou přirozenost.[6]) — *Jihlava.* »Umučení Páně« na neděli květnou.[7]) — *Svídnice.* Na neděli květnou byla hra německá »Trpělivý Kristus v podobě Daniele proroka«.[8]) Na den sv. Jana Křtitele nějaké drama s vybranou úpravou. — *Kladsko.* Rhetorové provedli na květnou neděli »Trpícího Krista«; poetika dávala »sv. Theobalda, následovníka ctnostného Alexia«, a střední grammatika »sv. Leonarda«.[9]) — *Opolí* a *Litoměřice.* »Umučení Páně« na neděli květnou. — *Vratislav.* Na květnou neděli představení nějaké, a na velikonoční pátek »Jeremiáš, obraz Ježíše Krista«.[10]) — *Zahář.* Nejnižší třída provedla hru neznámou.[11])

1697.

Praha. Na Novém Městě byl od rhetoriky pořádán nákladem biskupa z Longavilly »P. Vojtěch Chanovský«.[12]) — *Kutná Hora.* Na Boží Tělo od bratrstva sv. Václava bylo na jevišti s velikou pochvalou provedeno představení: »Zbožnost rakouská proti nepřátelům spíše štítem svátosti než zbraně chráněná«.[13]) — *Jindřichův Hradec.* Byl »Theodosius mladší« a dvě jiná představení.[14]) — *Králové Hradec.* Nábožné drama na květnou neděli vystrojeno bylo od bratrstva marianského.[15]) — *Klatovy.* »Jesličky«, »boží hrob« a »jiné kusy« s pochvalou provedeny.[16]) — *Krumlov.* Na neděli květnou dáno cituplné drama »o Trpělivém Spasiteli«.[17]) — *Jičín.* Sv. Sekundina byla poctěna obrazy, jichž obsah týkal se jejího života.[18]) — *Chomutov.* Nějaké drama, jež bylo hráno od rhetorů, bylo opakováno.[19]) — *Brno.* Syntax provedla hru »o dvou Skotech«. Hned po tomto prvním představení vznesena byla na jesuity žaloba, že prý se vysmívali obrazům krále Josefa I. a arciknížete Karla, jež zavěšeny byly na jevišti, aniž by oni čeho o tom věděli. Opět při druhé hře bylo na ně žalováno, že obraz »císařův« do ohně na jevišti veřejně byl vhozen. I bránili se proti nařknutí a na důkaz své neviny podali obsah hry samé.[20]) O vánocích byly »jesličky« a dne 6. ledna hra tříkrálová, o velikonocích »Ježíš umírající v podobě beránka Abrahamova«. — *Jihlava* a *Znojmo.* Bylo provedeno »Umučení Páně«.[21]) — *Telč.* Na zámku dvěma třídami vyššími hra nějaká provedena a taktéž i od dvou nižších.[22]) - *Kladsko.* Upraveno bylo nové jeviště se všemi potřebnými přístroji, čelem i tabulemi velikými, které představovaly rozličná údolí, zahrady, královské komnaty a pekelnou síň. Na něm hráli počáteční »sv. Jiří«; druhá třída hru »o dvou bratřích«, kteří z nesvornosti zabili jeden druhého, třetí »Libertina«, symbol syna marnotratného, čtvrtá třída »Charina« lotra, jenž sv. Janem byl obrácen; pátá třída humanitní »o zrádci Kristově, činícím špatně pokání a nadarmo peníze vracejícím«. Veškeré třídy působily v představení »o Isákovi«.[23]) — *Hlohov.* Drama »o Umučení Páně«, jehož synopsis aneb obsah vydán byl latinsky a německy.[24]) — *Vratislav.* Na neděli květnou slavnostní drama (»o Umučení«?).

1698.

Praha. V Klementinu provedeno bylo, ale pouze figurálně, drama dvacet let neprovozované, totiž mysterium »o Umučení Páně«, a to v domácí posluchárně.[25]) Kromě toho poctěn byl Leopold, vévoda Lothrinský, hrou zvláštní.[26]) — *Jičín.* Bratrstvo latinské pořádalo

---

[1]) 11967. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) 12026. — [6]) 11998*. 11967. — [7]) 11967. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. 11958. — [21]) 11967. — [22]) l. c. 13558*. — [23]) 11967. — [24]) l. c. — [25]) 11968. — [26]) 12011.

na květnou neděli tragedii »o Trpělivém Kristu«, jež byla hodna akademického jeviště i pro svou formu i pro hereckou úpravu.[1]) — *Krumlov.* Hrálo se, tuším, něco o sv. Kateřině.[2]) — *Březnice.* Poetika a rhetorika dávaly dvouhodinové představení »o velikém mučedlníkovi sv. Jiří«. Nejvyšší třída vypodobnila »Silvestra, který učiněn byl z kosmopolity Theofilem«.[3]) — *Olomouc.* Dne 1. srpna ku poctě knížecí rodiny lothrinské a biskupa Karla Lothrinského proveden na novém, čtyřmi novými záměnami a průčelím nákladně ozdobeném jevišti: »Bohumír z Bouillonu, první král jerusalemský jako Josue křesťanský«. Hra líbila se velice.[4]) — *Brno.* V posluchárně před Františkem K. Kolovratem dáváno bylo »umučení v obraze Thegnina a Physiarga«; poetika provedla »sv. mučedlníka Gordiana«, třída mluvnická hru »Quintus Curtius Abdalonimus, král Sidonský«. Na konci roku školního před osobami vznešenými, arcibiskupem pražským, biskupem olomouckým, ovdovělou polskou královnou proveden »sv. mučedlník Florian«. Herec, který prováděl odvážné kousky faunovské, zlomil si ruku.[5]) — *Uherské Hradiště.* Na neděli květnou uspořádán »Spravedlivý, od bezbožných k potupné smrti odsouzený«. Kdysi pozdravili hrou divadelní Adama z Říčan, velitele pluku.[6]) — *Znojmo.* V pondělí po květné neděli bylo drama a herci pochváleni byli za svou zručnost.[7]) — *Opava.* Na květnou neděli představen »Bůh a člověk« (Theander).[8]) — *Kladsko.* Nejnižší třída hrála »sv. Jiří«, grammatika »Ismerii, obrácenou od víry turecké«, syntax vypodobnila »vlídnost Herkula, vévody Ferrarského«, humanitní »krvelačnou pýchu Jugurthovu« a rhetorové konečně »Askesi sv. otce«. Na uvítání hejtmana Jana Fridricha z Herberštejna proveden byl od rhetoriky na jevišti »David, zvolený za krále Israelského.[9]) — *Vratislav.* O květné neděli »trpělivý Job«. Malá hra byla dána ke cti praelata u sv. Matěje a jiná k uctění hraběte Šafgotče.[10]) — *Svidnice.* Provedena scéna »o trpícím Spasiteli« a jiná na počest hejtmana Kristiana Václava hraběte Nostice.[11]) — *Zahaň.* Hra, jež uspořádána byla na konci roku školního v nové posluchárně a na novém jevišti v nové úpravě, velice se líbila.[12]) — *Hlohov.* K »Umučení Páně«, dávanému na neděli květnou, byl vydán obsah latinský a německý.[13]) — *Nissa.* Drama »o Umučení«.

1699.

Králové Hradec. Nový biskup Bohumír Kapoun uvítán hrou, jež si chválu zjednala.[14]) — *Jičín.* Sv. Sekundina processím a několika obrazy byla oslavena.[15]) — *Klatovy.* Hry byly konány a zvláště vynikla, kterou žáci provedli na počest městské rady, když řádu udělena byla listina, podle kteréž zahrada sloužící pro rekreaci a dva domy právu městskému podřízené od daní byly osvobozeny a zároveň všecky po čtyřicetdvě léta nezaplacené poplatky sleveny.[16]) — *Krumlov.* Dáváno na květnou neděli drama »o devadesátidevíti ovcích a jedné ztracené«; poprvé hráno bylo na zámku. Zde též provedena ku konci roku hra jiná, která po šest hodin trvala a po níž hercům sedmdesát odměn bylo odevzdáno.[17]) — *Chomutov.* Dvě hry byly uspořádány; jedna před Maximilianem z Martinic, druhá před Jiřím Adamem z Gašina, kapitánem Opolským. Hry nabyly takové obliby, že tehdy prý kdosi pravil králi polskému v Lipsku o představení her, jež operami zvali, že sto těchto her královských, na něž výlohy obnášejí mnohdy tisíce, nemůže se ani porovnati s hrou jesuitskou.[18]) Vydána bylo tiskem: »Zbožnost a udatnost Marianská« v podobě Judithy v domě Nabuchodonosorově zmatky způsobující. — *Litoměřice.* Drama, jež líčeno bylo před Adolfem Vratislavem ze Šternberka, vyšlo i tiskem.[19]) — *Kutná Hora.* Jednotlivé třídy vydobyly sobě chválu divadelním představením.[20]) — *Brno.* Na počest zasnoubení krále Josefa I. provedeno divadlo, jehož periocha zněla: »Císařský ženich a jeho otec«. Vedle toho pořádána jiná dvě vynikající dramata: na květnou neděli od rhetorů a dne 16. srpna od poetiky, druhé před zemským hejtmanem.[21]) — *Uherské Hradiště.* Z divadelních kusů uvádí se zejména na květnou neděli provedená hra »o Ježíši, vypodobněném v hospodářově synovi, jenž od rolníků byl zabit«. Potom odbylo se veřejné processí.[22]) — *Znojmo.* Na konci roku školního představena byla na divadle novými tabulemi ozdobeném a před hrabětem Trautmansdorfem hra »o sv. Felicitě se sedmi

[1]) 11968. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) 12026. — [5]) 11968. 11958. — [6]) 11968 11998. — [7]) 11968. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) l. c. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. — [21]) l. c. 11958. — [22]) 11968.

jejími dětmi.[1]) — *Telč.* Nejvyšší a střední třída mluvnická provedla hru »o sv. Susovi«, nejnižší »o mládí krále uherského Štěpána«. V *Jemnici* ke cti sv. mučedníka Víta pořádány byly čtyři obrazy s hrou divadelní, která diváky až k slzám pohnula.[2]) — *Olomouc.* Při zasnoubení Josefa I. byl následující obsah obrazu: »Trophaeum geminum geminatae letitiae ex conclusa nimirum pace cum Turcis.[3]) — *Vratislav.* Dne 24. února uspořádán na trojnásobném jevišti rozličnými hrami vysvětlený obraz ku poctě zasnoubení Josefa I. Na neděli květnou »dobytí svatého kříže císařem Herakliem nad Peršany«. Dne 26. dubna nové manželství Josefa s Amalií vypodobněno bylo manželstvím Aenea s Lavinií, jehožto obsah vzat byl z Virgiliovy Aeneidy. Trvalo čtyři hodiny a přítomen byl falckrabě rýnský Karel a vévoda Holštýnský. Kromě toho podnikly jednotlivé třídy tyto hry: Poetika »Adama nového a starého«, syntax »sv. Václava, knížete českého«, nejnižší »sv. Bononia« a principisté »Neophyta, zvláštního ctitele Anděla Strážného«.[4]) — *Kladsko.* Nejnižší třída provedla »sv. mučedníka Paulilla«, počátečníci »sv. Justa a Pastora«, grammatika »Phenicia, odpadlce k Turkům, jenž však víru svou přece krví zpečeťuje«, syntax »Radboda, vévodu Frižského od křestu odpadlého«. Před zemským hejtmanem hrabětem Herberštejnem: »Císař Leopold, slavný vítězstvím«.[5]) — *Těšín.* O slavnosti Těla Božího krátká hra komická před četnými diváky.[6]) — *Nissa.* Dne 28. ledna poctěn byl kanovník vratislavský Karel Putský hrou. Při zasnoubení krále Josefa I. pořádána hra »o sv. Matěji«(?). V postě byly opatřeny pro divadlo nové opony.[7]) — *Hlohov.* Drama na památku »Krista trpícího«. Ku konci roku před hrabětem Janem Jindřichem Nimbtschem, hejtmanem, dávána nějaká hra, a hercům darováno bylo 200 zl.[8])

1700.

Chomutov. Na počest novorozeného arciknížete, syna Josefa I., pořádána byla jakási hudební hra, jako i v Praze.[9]) — *Klatovy.* Hra »o Kristu umírajícím«. Jiné hry ku poctě praeláta Krumlovského a pana Viléma z Říčan, jenž skvostný oděv ke hře věnoval.[10]) — *Kutná Hora.* Na květnou neděli pobožné drama. Kromě her jiných byla na konci roku školního na jevišti, jež bylo postaveno u hlavního chrámu, od celého gymnasia provedena hra »o sv. Barboře«.[11]) Proveden též příležitostný kus: »Žalostné vale, aneb Vlastislav rodu a vlasti své v cizích zemích rek slavný. Jeviště stálo před horním úřadem a oděvy pocházely z Prahy.[12]) — *Králové Hradec.* »Utrpení Kristovo« hráno na neděli květnou. — *Litoměřice.* Bratrstvo latinské provedlo »sv. Pavla s Kristem na kříž přibitého«.[13]) — *Krumlov.* Když panstvo odjíždělo do Vídně, asi na podzim, uspořádáno melodrama.[14]) — *Cheb.* Purkrabího Nostice krásným dramatem přivítali, a dostali odměnou 100 zl.[15]) — *Jičín.* Ze škol pochválena byla zvláště poetika; hry nejsou udány jménem.[16]) — *Litomyšl.* V počáteční třídě dáváno představení »o dvou bratřích, Hyacintovi a Vitislavovi; od nejvyšší třídy grammatické na počest Adama hraběte z Trautmansdorfu »Glaphyra, kterak unikla nástrahám lásky Liciniovy«. Dne 1. srpna proveden »sv. Josef Kalasanský«.[17]) Na neděli květnou od poetiky a rhetoriky před hr. Frant. Václ. Trautmansdorfem »Dobrý pastýř«. — *Znojmo.* »Umučení Páně«. Když narodil se císaři vnuk, provedena byla hra emblematická.[18]) — *Telč.* Dvě nejnižší třídy pořádaly drama s velikou pochvalou.[19]) — *Brno.* Rhetorika a poetika vystoupily dvakrát, nejnižší třída jednou. — *Uherské Hradiště.* Na květnou neděli drama.[20]) — *Kroměříž.* Provedena »Bázeň Boží či mladík vznešený hledající boží moudrost«.[21]) — *Olomouc.* Dne 11. listopadu symbolický obraz: »Leopoldus Thaddaeus Ignatius Philippus, spes ab avitis Austriae terris optata«.[22]) — *Vratislav.* Na květnou neděli hra »o uzdravení nemoc-

[1]) l. c. — [2]) l. c. 13558*. — [3]) 12026. — [4]) 11968. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) Jungmann str. 270. č. 237b). Svátek 43. Almanach Matice divadelní. 28. — [13]) 11698. — [14]) l. c. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) 13906*. 1. Bigae inseparabilis seu nobile par fratrum Hyacinthus et Vitislaus. 2. Virginitas oppugnata et non expugnata, quia per fugam salvata, seu Glaphyra fugiens et effugiens pravos Licinii amores. 3. Semper Deo et chara et cara virginitas V. P. Josephi Calasantii. 4. Daphnis, pastor bonus, pro Amarillide id est anima in monte Calvaria arbori cruci innixus clamore valido expirans. — [18]) 11968. — [19]) l. c. — [20]) 11998*. — [21]) Timor Domini nobilem juvenem sapientiam quaerentem in ejus sponsalia initians. 13906*. — [22]) Státní archiv.

ného«. Ku konci roku školního »Obrácení sv. Pavla«. Dne 14. listopadu před chrámem uspořádán byl nějaký obraz na počest narozeného prince.[1]) — *Opolí.* »Sv. Vojtěch« a »sv. Symphorosa«. — *Kladsko.* Parva provozovala »metlu sv. Řehoře«, principie »každý počátek jest těžký«, grammatika »smutný konec přátelství«, syntax »nešťastný konec zvědavosti v malém Achantovi«, humanitní třída: »Anulphus, z dobrého zlý, ale divem od pokuty zachráněný«, konečně rhetorika »skonávající věk«.[2]) — *Zaháň.* Od rhetoriky na neděli květnou hráno »o Trpělivosti bolestné«.[3]) — *Lehnice.* Před stavy hezké drama provedeno. — *Těšín.* Ku poctě hejtmana Adama Václava z Tęczyna drama.

1701.

Krumlov. Když dne 4. června kníže z Vídně se navrátil, pozdraven byl divadlem v zahradě a refektáři provedeným.[4]) — *Kutná Hora.* Na neděli květnou tragedie »o trpělivém Spasiteli«.[5]) — *Jičín.* Dne 19. června hra »o sv. Sekundině«.[6]) — *Králové Hradec.* Drama »o Utrpení« a jiné s prospěchem.[7]) — *Litoměřice.* Dne 19. srpna proveden »sv. Jan Divotvorce, zakladatel církve v Nové Caesarei a biskup.[8]) — *Litomyšl.* Od škol kolleje piaristské provedena hra P. J. Alexandrem a S. Vicentio sepsaná »o přirozenosti lidské«.[9]) — I v *Klatovech* a v *Březnici* počínaly si školy statně. — *Jihlava.* Na den sv. Aloisia hra o témž svatém provedena od grammatiky, nejnižší pořádala hru »o zvědavém Achantovi«; v tom je následovaly i rhetorika a poetika. Hlavním toho roku byl vážný nám neznámý kus dramatický, v němž hrály třídy všecky.[10]) — *Telč.* Dne 13. července dávána hra »o sv. Marketě«.[11]) — *Kroměříž.* Dne 5. července provedeno od nejnižší třídy grammatické »vítězství nepřátel lidského života nad Bellerophontem.[12]) — *Olomouc.* »Zápas věku zlatého s věkem železným« ku poctě biskupa Karla.[13]) — *Kladsko.* Drama »o obětovaném Kristu«. Když sem přijel pražský arcibiskup, dáván v bibliotéce allegorický kus: »Fialka v létě u lilie nalezená«.[14]) — V *Lehnici* dříve hrávalo se na zámku. Nyní pro divadlo upraven dům dříve od nekatolického kněze obydlený.[15]) — *Opolí.* O ostatcích dán jakožto obraz lásky Kristovy »mladík jednorožce pronásledující«, což vyňato bylo ze sv. Jana Damascenského.[16]) — *Svídnice.* »Utrpení Kristovo«; v *Hlohově* na květnou neděli hrála rhetorika.[17])

1702.

Cheb. Za přítomnosti císaře Josefa I. dne 9. a 10. července před kollejí stála brána se slavnostním obrazem na třech lešeních; nevíme, byla-li i hra jaká provedena.[18]) — *Chomutov.* Praelat osecký uvítán v novém divadle.[19]) — *Brno.* Na veliký pátek upraveny obrazy »o Umučení Páně«, jež stály celkem 300 zl.[20])

1703.

Brno. Bratrstvo provedlo »smrt Kristovu«, tuším, o velikonocích, a účastnilo se v něm na 300 osob. — *Litomyšl.* Dne 22. května od třídy řečnické dávána »láska manželská anebo Sanctia«.[21]) — *Telč.* Mládež provedla hru »o Janu Nepomuckém«.[22])

1704.

Praha. Ku konci roku školního bylo u sv. Mikuláše k poctě hraběte Heřmana Černína provedeno drama.[23]) — *Králové Hradec.* V červnu představení »o cestě Jakubově k Josefovi

---

[1]) 11968. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) l. c. — [8]) l. c. — [9]) 13936*. — [10]) 13749. 11968. infima e curioso achanto, materia parvis peraccommoda... solatium spectatori fecit. Srovnej r. 1700. Kladsko. — [11]) 13558. — [12]) Triumphus super vaferrimus vitae humanae hostibus in casto Bellerophonte, chymerae dormitore, symbolice adumbratus. V Litomyšli. U Daniele Vojtěcha Kamenického. 1701. 4°. (C. k. dv. knih.) — [13]) Festivum saeculi aurei et ferrei certamen. Státní archiv. — [14]) 11968. — [15]) l. c. — [16]) l. c. — [17]) V Uherské Skalici bylo dáváno v červnu t. r. divadlo, jehož obsah pod následujícím názvem byl vydán: Catharina Gurzianorum regina, proprio sanguine purpurata. Caterina kralowna Gurzianska wlasni krwe ozdobena na diwadlo predstawena. Tyrnaviae. Joan. And. Hormann. (1701.) 4°. (C. k. dv. knihovna.) — [18]) 12288. — [19]) l. c — [20]) 11958. — [21]) 13936*. Amor conjugalis sive Sanctia, proprii mariti vindex. — [22]) 13558*. — [23]) 12290.

do Egypta«, věnované senátu městskému.[1]) — *Jindřichův Hradec.* Falckraběti rýnskému, i když táhl do Němec proti Landavě, i když po dobytí tudy se vracel, uspořádána hra a též i nejvyššímu purkrabímu, a pokaždé vydán obsah tiskem.[2]) — *Litomyšl.* Školy piaristů grammatické, střední i vyšší, dne 7. srpna provedly »Britolda na stolec královský vyzdviženého«; a dne 28. srpna na počest hraběte Františka Antonína z Trautmansdorfu od poetiky a rhetoriky dávána byla »vzácná přísnost proti synu svému T. Manliovi Torquatovi«, známá to episoda z dějin římských.[3]) — V *Litoměřicích* v den narozenin biskupa, v *Kutné Hoře* a v *Jičíně* před Václavem Vojtěchem ze Šternberka se hrálo.[4]) — V *Olomouci*, v *Telči* třikrát,[5]) ve *Znojmě* (úterý po květné neděli) a v *Brně* byla představení.[6]) — *Vratislav.* Bratrstvo latinské provedlo drama »o Judovi Makkabejském«; dále hrálo se před vyslanci dánským a polským.[7]) — *Zaháň.* Každá třída vyšla na jeviště; dne 31. července dáván »Ferdinand III., král Kastilský«.[8]) — *Nissa.* Dne 3. prosince před biskupem drama (»o sv. Františkovi Xaverském), jež bylo opakováno.[9]) — *Lehnice.* »Kristus před Annášem«. — *Opava.* Na konci roku školního představení, po němž zemský hejtman rozdílel odměny.

1705.

Litomyšl. Ku poctě hraběnky Marie Eleonory Trautmansdorfové provedla dne 22. února rhetorika a poetika »Themistokla«.[10]) — *Brno.* Častěji bylo hráno; ve svatý týden velkonoční »Křesťanská Morava«.[11])

1706.

Praha. V kolleji provedena rozličná představení; před císařem němá hra (ballet), jejíž obsah i tiskem vydán byl. Podobná hra němá o Božím Těle a »Jesličky«; též u sv. Mikuláše provedeno »Umučení Páně«.[12]) — *Klatovy.* Se zvláštním úspěchem hra »o Trpělivém Kristu« byla provedena; podobně i v *Kutné Hoře.*[13]) — *Jindřichův Hradec.* Na veliký pátek »Umučení Páně«, jež vytisknuto bylo. — *Krumlov.* V pondělí po neděli květné drama, jež bylo opakováno. Jeviště opraveno. Hrálo se i v *Chomutově*, *Hradci Králové* a *Jičíně*, kde pouze na divadelní úpravu vynaloženo bylo přes 300 zl. — *Uherské Hradiště.* Rhetorika s poetikou provozovaly představení »o marnotratném synovi«. Též jiné třídy hrály. — *Jihlava.* Na neděli květnou »Josef od bratří prodaný«.[14]) — *Lipník.* Dne 4. února ve školách Piaristů dáván »triumf míru«, představený v Gordiovi, králi Frygickém, tuším, na oslavu míru, jenž uzavřel císař s Švédskem.[15]) — *Mikulov.* Dne 3. dubna uspořádala syntax a grammatika »Lásku božího Syna k pokolení lidskému, sahající až k oltáři kříže«.[16]) — *Kladsko.* Na květnou neděli hra »o Trpělivém Kristu« a před Janem F. Herberštejnem drama: »Alboin«, jež trvalo tři hodiny.[17]) — V *Nisse* »o Petrovi plačícím«, v *Lehnici* »Jesličky« a i jiné hry.

1707.

Klatovy. Rhetorika pořádala »Krista trpělivého v Samsonovi zobrazeného«.[18]) — *Krumlov.* Melodrama na neděli květnou. V létě, když sem přijelo panstvo z Vídně, v zahradě a na Vltavě drama nějaké provedeno.[19]) — *Olomouc.* »Utrpení Kristovo« v desíti obrazích v podobě Josuově provedlo bratrstvo Marianské.[20]) Dále bylo představení: »Majus in flore aetatis perenniter vernans a consuetis adolescentiae Japoniae rosis ante saeculum rubicundus«. — *Těšín.* Školy představily »sv. mučedlníky Prima a Feliciana«; věnováno bylo slezským stavům.[21]) — *Nissa.* Na květnou neděli: »Věrný přítel až ke kříži nebo Josef z Arimathie«; v den sv. Aloisia v bibliotéce dáván »Tobiáš, do vlasti se navracující«.[22]) — *Opava.* Nuncius papežský Julius de Piazza přítomen byl dne 3. prosince při hře.

---

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) 13906*. Britoldus e mediastinorum contuberniis ad solium regium evectus et carmine jambico in scenam datus. Severitas pia seu Manlius Torquatus. — [4]) 12290. — [5]) 13558*. — [6]) 11958. — [7]) 12290. — [8]) l. c. — [9]) l. c. — [10]) Leyd vnd Frevd oder der verfolgter und perdonirter Themistockles. Leitomyschl. D. A. Kamenický. 1705. 4°. (V c. k. dvor. knihovně.) — [11]) 11958. — [12]) 11969. — [13]) l. c. — [14]) l. c. — [15]) 13906*. Triumphus pacis olim Gordio, rege Phrygiae, praefiguratus. — [16]) l. c. Amor usque ad aram crucis Dei Filii in animam humanam. — [17]) 11969. — [18]) l. c. — [19]) l. c. — [20]) l. c. — [21]) l. c. — [22]) l. c.

1708.

Jindřichův Hradec. V posvátný týden »Maria, stojící pod křížem«. Arcikněžna Marie Anna přivítána na jevišti hrou: »Nový Memnon slunce pozdravující se s novým Astrophilem«. Divadlo dostalo od hraběte Černína 60 nových tabul a úpravu.[1] — *Cheb.* Kollej obdržela rozsáhlé místo pro posluchárnu a divadlo. V pondělí po neděli květné proveden »Trpělivý Ježíš«. — V *Telči* proveden »Josef Egyptský«; k tomu jesličky a boží hrob. — *Jihlava.* »Zajetí Páně« s přídavkem »Mars Deaster«, jenž za těchto časů bouřlivých spoutal skoro všecky mocnosti evropské.[2] — *Mikulov.* Provedena hra »o sv. Ignáciovi«, a k tomu ještě nějaká satyra od rhetoriky a poetiky.[3] — *Opava.* Rhetorika provozovala hru »o dvoru císaře Theodosia«. Pro divadlo byly zaopatřeny pohyblivé kulissy. Ze základu nově vystavěné divadlo bylo opatřeno proměnlivými tabulemi. Poprvé bylo hráno na svátek papežského nuncia Piazze. — Ve *Vratislavi* provedeno melodrama »o marnotratném synovi«.

1709.

Praha. V Klementinu dáván »Josef patriarcha« snad o velikonocích.[4] — *Kutná Hora.* V kolleji provedeno bylo oratorium »o Umučení Páně«; pan Václav Obytecký z Obytec daroval 50 zl. — *Jičín.* Jako obraz zaprodaného Spasitele představen »Josef Egyptský«; dále bylo hráno před Leopoldem hrabětem ze Šternberka, a před hradeckým biskupem T. J. Beckerem provedeno melodrama. — *Krumlov.* Úterý po neděli květné bylo drama; poetika na hradě vylíčila »Alexandra Velikého« s neobyčejnou dosud úpravou. Rhetorika provozovala v posluchárně po dva dny »sv. Zikmunda«, při kteréžto hře byly rozdávány dary. Často hrálo se i před knížecím dvorem. — *Březnice.* Rhetorika hrála v zámecké jízdárně »sv. Evstachia«, když se vrchnost z lázní vracela; synopsis rozdávána latinská a česká, a herci na louce ve stanech pohostěni merendou. — *Cheb.* Pro rozličné nepokoje nemohlo se divadlo připraviti a třídy ve veřejnosti se neukázaly. — *Litomyšl.* Dne 29. srpna grammatické třídy produkovaly »Metamorfosu Leandra, syna krále saského Theoberta«; rhetorika a poetika opět »lásku Karla Velikého k Hildegardě« provedly.[5] — *Znojmo.* Před hrabětem Heřmanem J. Althanem provedena hra »o Janu Althanovi«, který v boji proti Maurům padl.[6] — *Vratislav.* Na květnou neděli proveden »Benjamin, jenž v domě Josefově pro bratry zakouší strach otroctví«.[7]

1710.

Praha. O masopustních dnech sehrán byl »herec Philemon«; v úterý po neděli květné »král Attilius na dřevo kříže vstupující«. Obě tyto hry s krásnou výpravou hrány byly u sv. Mikuláše. V kostele sv. Víta proveden ku poctě Heřmana Černína »nejvyšší stupeň na žebříku Jakubově«.[8] — *Chomutov.* Na neděli květnou před diváky, kteří i z okolí se dostavili, proveden »Neanias, dříve pronásledovatel kříže, potom ctitel«, a rozdávána byla periocha nebo programm. Dne 2. června pořádána byla jiná hra na počest Oldřicha F. z Lobkovic, jenž na svůj náklad jeviště ozdobiti dal[9] — *Kutná Hora.* O slavnosti na den sv. Františka Xaverského hrána opera, tuším hudební, v kostele na chóře. — *Klatovy.* Na památku utrpení proveden »Gualbertus na kříži«.[10] — *Jičín.* Po svátku Zvěstování Panny Marie bylo hráno »o Umučení«. — *Litomyšl.* Dávána hra o sv. Janu Nepomuckém s názvem: »Antitheton boemicum Joannis Hus, pseudodoctoris in cathedra pestilentiae, et Joannis Nepomuceni«. Hráli ji rhetorové a poeti. Tiskem vyšla v Litomyšli.[11] — *Uherské Hradiště.* Poetika hrála »sv. Ismerii«, syntax »sv. Stanislava«, grammatika hru: »Apistus, pokorný před bohy«.[12]

---

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) 13906*. Adorea virtutis hoc est Ignacius victor mundi Pantepistemophagus, satyra. — [4]) 11969. — [5]) 13906*. Fidelis amor Caroli Magni cum Hildegarde. — [6]) Joannem familiae Althannianae invictum splendorem contra Mauros in Hispania glorioso certamine occumbentem pro theatro dedit. 11969. — [7]) l. c. — [8]) Státní archiv. — [9]) l. c. — [10]) Tuším o životě Gualberta Lenzera, jenž roku 1683. u Vídně od Turků byl usmrcen. — [11]) V c. k. dvorní knihovně (Sig. 107. H. 140.). — [12]) 11969.

1711.

Praha. Na Malé Straně pořádala rhetorika o velikonocích představení »o lásce Coresa a Callirrhoi, jež porovnána byla s láskou Boha-člověka (Theandra).[1]) — *Cheb.* V dubnu po dlouhém čase opět odbýváno bylo první představení ku poctě městské rady, jež na hru 70 zl. věnovala. Obsah byl: Titus Q. Flaminius konsul, obhájce řecké svobody proti Filipovi Macedonskému a Nabidovi Lacedaemonskému.[2]) — *Chomutov.* Hrálo se na neděli květnou a dne 31. července představení »historicopoeticum«.[3]) — *Svídnice.* Dne 8. ledna proveden »Patriarcha Jakub, po druhé ženatý«; na květnou neděli »o Utrpení Páně«. — *Kladsko.* O velikonocích: »zápas života se smrtí«.

1712.

Praha. U sv. Mikuláše nově malované jeviště s mnohými záměnami a oděvem hereckým. Hra, jež před místodržícími, purkmistrem pražským a hrabětem z Vrtby byla provozována, musila se opakovati.[4]) — *Jičín.* O velikonocích proveden »David král, vítěz nad Goliášem«. — *Kutná Hora.* Drama »o Trpělivém Kristu«. — *Kladsko.* Když hrabě Jan Antonín Herberštejn přejal zdejší správu, dáván byl na konci roku školního »Tomáš Morus, kancléř anglický«. — *Vratislav.* Melodrama »o vinici obydlené nevděčnými nájemníky«. — V *Lehnici* dáváno drama »Trpělivý Spasitel«.

1713.

Kutná Hora. Po neděli květné provedeno nábožné drama.[5]) - *Krumlov.* Kníže daroval na ozdobení divadla 100 zl. — *Uherské Hradiště.* Poesie provedla hru »o sv. Stanislavu«, syntax »o křestu knížete českého Bořivoje na Velehradě«.[6]) — *Kladsko.* Dne 22. a 23. května hra »o Jindřichovi Schachtiovi«.[7])

1714.

Praha. Ku konci roku školního melodrama »o marnotratném synovi«; byli přítomni arcibiskup a místodržící. Hra opakována.[8]) — *Klatovy.* Při veřejném představení rozdáván tištěný programm. — *Chomutov.* »Trpělivý Kristus«. Totéž představení bylo v *Jičíně* před hrabětem Františkem Šlikem. — *Králové Hradec.* »Umučení Páně.« Na sklonku školního cvičení hrálo se před biskupem z Vratislavi. — *Cheb.* Periocha uveřejněna byla tiskem. — *Znojmo.* Programmy tištěné byly vydány. — *Litomyšl.* Dne 11. února provedli rhetorové české drama.[9]) — *Uherské Hradiště.* Rhetorika vystoupila dvakráte; poetika provedla hru »o sv. Jiří«.

1715.

Praha. U sv. Mikuláše dáván byl »Tobiáš obdarovaný«.[10]) — *Králové Hradec.* Na lešení provedena »dcera Jeftova«.[11]) — V *Kutné Hoře* provedena hra »David na království povýšen«, o velikonocích »Josef od bratří prodán«. — *Uherské Hradiště.* »Umučení Páně«. Kromě toho dáván »Alexander a Aristobulus, synové Herodesovi«. Hra tato byla opakována [12]) před Jiřím Adamem z Říčan, a programm její vydán tiskem. — *Vratislav.* Na neděli květnou melodram »Abel pastýř«; i jindy hrály školy na jevišti.[13]) — *Kladsko.* Poetika provedla »stín sv. Václava«; hra trvala dvě hodiny.

1716.

Praha. Narození prince, syna císaře Karla VI. (záhy zemřelého), Leopolda, i u sv. Mikuláše oslaveno dramatem od rhetoriky provedeným: »Nova Austriacae domus spes et solamen pro tot terris«.[14]) — *Kutná Hora.* O velikonocích provozován »Benjamin, za osvobození Simeona do Egypta poslaný«. Narození arciknížete oslaveno bylo zvláštním obrazem, jehož popis vydán

---

[1]) l. c. — [2]) l. c. — [3]) l. c. — [4]) l. c. — [5]) 11970. — [6]) l. c. — [7]) Divini amoris ingenium, quo omnibus omnia fieri amans pro salute animarum in regno Sueciae vixit S. J. zelus Henricus Schachtius, donec abinde expulsus fere cum doctore gentium gloriari possit. Programm v c. k státním archivu ve Vídni. — [8]) 11970. — [9]) Josef, Štěpánek, Dějiny c. k. v. gymnasia v Litomyšli. 1894. str. 33. — [10]) 11971. — [11]) l. c. — [12]) 11998*. 11971. — [13]) 11971. — [14]) l. c.

tiskem. — *Chomutov.* »Umučení Páně«. Byla všeobecná illuminace a drama na počest narozeného arciknížete Leopolda. — *Březnice.* Adventní hry, totiž »jesličky« a »Tři králové«. I jinak hrály jednotlivé třídy na jevišti. — *Králové Hradec.* Melodrama na květnou neděli. Narozeniny arciknížete Leopolda slaveny způsobem přiměřeným. — *Litoměřice.* Při téže příležitosti osvětlení po tři dny a trojí obraz na jevišti; obsah pak hry uveřejněn tiskem. — *Cheb.* Drama »o Umučení Páně«. Na konci školního roku byla německým jazykem malá hra ve farním kostele provedena. Také hrála střední třída grammatická dne 15. června »o synovské lásce čínského Aeneáše k Anchisovi, jakožto příklad dětem«.[1]— *Telč.* Na den sv. Františka Xaverského hudební koncert. — *Olomouc.* Dne 26., 27. a 28. dubna na počest narození arciknížete Leopolda allegorický obraz, jenž i tiskem uveřejněn s názvem: »Paraphrasis genethliaci pegmatis neonato marchioni Leopoldo, Aug. Caroli VI. et Elisabethae primogenito«.[2]) — *Vratislav.* Na květnou neděli drama provedeno: »Trpělivý Job«.[3]) — *Nissa.* Na počest arciknížete Leopolda dáván byl na jevišti »sv. Bernard«, »Xenophon« a jiné hry s dokonalou úpravou.

1717.

Jičín. U veliký týden hrán »Prorok Jonáš v Ninive pokání hlásající«.[4]) — *Kutná Hora.* Vystavěny jesličky; drama »o Umučení Páně«. — *Chomutov.* »Trpělivý Kristus« byl provozován na neděli květnou a jiná hra dne 31. července. — *Litoměřice.* Hra vánoční; mimo ni i všecky třídy se vyznamenaly. — *Kladsko.* Poetika vylíčila »Antiocha Epiphana«, a rhetorika na konci roku školního před Janem Ant. Herberštejnem hru: »Kladsko, nové Lacium anebo sedm kolonií mudrckých z Řecka do Lacia převedených«.

1718.

Králové Hradec. Dne 12. dubna: »Maří Magdalena pod křížem«.[5]) — *Chomutov.* »Umučení Páně« před hrabětem Lobkovicem.[6]) — *Litoměřice.* Tragedie »o synovi královském, zemřelém za odbojného sluhu«, tuším, o velikonocích. — *Březnice.* Na ostatky masopustní nějaké drama.

1719.

Jindřichův Hradec. Na květnou neděli »Umučení Páně«.[7]) — *Kutná Hora.* Drama »o Trpělivém Spasiteli«, jehož obsah i tiskem vydán. — *Brno.* Školy představovaly jakési drama na počest hr. Frant. Josefa Waldštejna.[8]) — *Opolí.* Poetika hrála na nádvoří školním »o otci vlasti Kamillovi«; proti slunci nataženy byly plachty. Rhetorika provozovala hru: »Kříž vítězící v Indii proti nepříteli«. — *Vratislav.* Na oslavu jubilea Jana Adriana svobodného pana Plenkena dne 26. června malá hra.[9])

1720.

Klatovy. Ve svatý týden zobrazen »sv. Jan Nepomucký«, jakožto obraz trpělivého Ježíše. Kromě této hry všecky školy na jevišti hrály. — *Cheb.* Bratrstvo latinské vypodobnilo »Benjamina za bratry trpícího«, jako obraz Spasitele. — *Kutná Hora.* Drama na květnou neděli na novém divadle a novými záměnami opatřeném. — *Chomutov.* »Křesťanský Jason anebo neposkvrněné zlaté rouno visící se stromu kříže« dáváno bylo o velikonocích. — *Opava.* »O sv Janu Nepomuckém« hrála a opakovala rhetorika; spisovatelem kusu byl P. Karel Maget.[10])

1722.

Praha. Dne 19. dubna oratorium v kapli betlemské: »Královna Esther, znamenitý obraz Panny Marie na nebe vzaté«.[11]) — *Mělník.* Dne 16. září byla provedena od občanů

---

[1]) Aeneas christiano-sinicus. Der christlich-Sinische Aeneas. Srv. Egerwellen III. 112. Obsah sdělen: Egerer Anzeiger. 1868. č. 8. — [2]) Notizenblatt etc. 1860. str. 96. — [3]) 11971. — [4]) l. c. — [5]) Svátek. 41. — [6]) 11971. — [7]) 11972. — [8]) Rosenthalův katalog č. 52. c. 1341. Brunense collegium S. J. gratulatur novo Moraviae capiti (Fr. Jos. Waldstein.) Melodrama cum nominibus actorum. — [9]) Monile gratiarum e gemmis pretiosis. Státní archiv. l. c. — [10]) 11972. Vita S. Johannis Nepomuceni. — [11]) Jungmann. str. 270. č. 238. Almanach Matice divadelní. 29.

»sv. Lidmila, kněžna a mučedlnice česká«. — *Králové Hradec.* Dne 29. září hra: »sv. Václav, následovník Davidův, na český trůn povýšený«.[1])

1723.

Praha. Po korunovaci krále a císaře Karla VI. dáváno bylo dne 12. září v kolleji drama: »Královská koruna česká sv. Václavu nabídnutá«. Bylo to hudební představení, na něž vedla náklad z větší části zemská vláda a převýšilo opery, jež císařští komedianti velikým nákladem pořádali. Bylo opakováno ještě jednou. Rozdávány byly exempláry německé z latiny přeložené.[2]) — *Jičín.* Dne 20. června byla hra »o sv. Sekundině«.[3]) — *Olomouc.* V červnu proveden »Amandus a Faustinus«. (Matura in parvis fides innocentificium abstinentia probata et morte spontanea a geminis adolescentibus olim orbi proposita.)

1724.

Praha. Oratorium u sv. Salvatora: »Ježíš Kristus na kříži pro nás zemřelý«.[4]) — *Březnice.* Mimo »umučení Páně« provedeno v létě »mládí sv. Jana«, tuším Křtitele.[5]) — *Uherské Hradiště* Drama české »o sv. mučedlnici Viktorii« hráno bylo před opatem z Velehradu.[6]) — *Olomouc.* P. Antonín Saletka byl skladatelem hry: »Odyssea saeculi coronati«, jež hrála se dne 14. července s průvodem hudby, byla opakována a při ní 700 programmů se rozdalo.[7]) Mimo to ještě jedna hra.[8]) Na květnou neděli melodrama: »Sv. Ludvík IX. ve Svaté zemi«. — *Vratislav.* O velikonocích »Umučení Páně«, jehož synopsis vyšla pod názvem: »Jesus Christus in passione sua candidus veritate, rubicundus amore, ab utroque humano generi verus dilectus«. Na neděli květnou vlaské melodrama: »S. Maria Aegyptiaca, a saeculi errorbus via veritatis agnitae ad veri Dilecti e millibus electi Christi Jesu constantem amorem traducta«.[9])

1725.

Jindřichův Hradec. Ku konci roku, když arcikněžna Marie Alžběta odcházela, aby se ujala vlády v Belgii, bylo k jejímu uvítání divadlo nějaké připravováno, ale ode dvora vídeňského zapovězeno. Avšak rektor Jan Nonnert vyloživ v Praze věc, obdržel povolení; a tak melodrama již třetí den potom, ovšem že po úsilovné práci, v zámeckém sále bylo dáváno.[10]) — *Jičín.* Provedeno bylo šest obrazů o sv. Sekundině.

1726.

Jindřichův Hradec. Po neděli květné provedeno drama: »de Petro respecto et Juda despecto«.[11]) — *Kutná Hora.* Hra »o sv. Janu Nepomuckém« provedena; druhé představení bylo: »Knipperdoling«.[12])

1727.

Praha. Latinské drama »o Umučení«. Na slavnost sv. Aloisia a sv. Stanislava Kostky slavný průvod, jenž byl ukončen obrazy o sv. Stanislavu a sv. Aloisu, z nichž tento provedla střední třída grammatická, onen nejvyšší třída.[13]) — *Cheb.* Na jevišti dáván »Edmund Campianus, mučedlník anglický«. — *Krumlov.* Před knížetem Schwarzenbergem provedena byla od kolleje hra »o sv. Aloisiovi a Stanislavovi«, jejíž obsah uveřejněn. — *Kutná Hora.* Rhetorika k oslavení nových světců provedla »sv. Aloisia«, grammatika »sv. Stanislava«. Na neděli květnou v nové posluchárně bylo »Umučení Páně« provozováno.[14]) — *Litoměřice.* Podobá

[1]) Svátek 41. udává 12. leden. — [2]) Spisovatelem hry byl P. M. Zill, jesuita. 11973. Dlabač, Gottf. Joh.: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen. Prag. 1815. 4°. I. 260. III. 441. II. 491. Sub olea pacis et palma virtutis conspicui orbi regia Boemiae corona. — [3]) 11973. — [4]) Dlabač. l. c. II. 832. — [5]) 11973. — [6]) 11973. — [7]) 12026. Katalog Rosenthalův. č. 52. č. 913. Saeculum coronatum gloriose ominosa futura secundi saeculi idea. Drama musicum. Olomucii 1724. fol. — [8]) Componimenti sacri dei cantarsi nella sera del venerdi santo. Betrachtung und Gesang auf den Charfreitag und Ostersonntag Abends, dedicirt Wolfgango Schrattenbach. Brunae. 1724. 4°. Státní archiv. 427. — [9]) 11973. — [10]) l. c. — [11]) l. c. — [12]) St. A. 427. — [13]) 11974. — [14]) l. c.

se, že oba svatí, totiž sv. Alois a Stanislav, hrami byli poctěni.[1]) — *Jindřichův Hradec.* Rhetorika dávala »apotheosu sv. Aloisia«, poetika »sv. Stanislava«. — *Březnice.* »Jesličky« a jiné hry. — *Králové Hradec.* Na oslavu nových svatých, to jest sv. Aloisia a sv. Stanislava, konána byla představení, jejichž obsah vyšel latinsky a česky. — *Bělá* (ve Slezsku). Piaristé provedli zde hru: »Pomponius Atticus, honores fugiens honoribus auctus«.[2]) — *Olomouc.* V únoru pořádal P. Jakub Hein »hody krále Baltasara«[3]) a v březnu »o mladíkovi péčí sv. Jana Křtitele k pokání navráceném«,[4]) a v máji »Tobiáše mladšího«. Nejvyšší grammatická třída hru složenou od Jana Oelbergera »o sv. Aloisiovi«, tuším asi 24. srpna na oslavu jeho svatořečení, střední třída »sv. Stanislava Kostku«[5]) a počáteční třídy dne 14. května od Josefa Pohla »mládí sv. Aloisia«.[6]) K tomu ještě v neděli květnou melodrama »Tomáš Morus«. — *Opava.* Dne 24. srpna odbývána k uctění nových svatých krátká hra: »Castor a Pollux«. Prvního dne totiž na jevišti 78′ vysokém, 36′ širokém, majícím tři poschodí a ozdobeném šesti obrazy; druhého dne divadelní hra, v níž účinkovalo 111 herců. Obecenstvo buď dívalo se z oken, buď na náměstí stálo. Jako zvláštnost při úpravě připomínají se čtyřicet dvě pštrosí péra. Vlašský komponista Bertusatti složil hudbu. Obsah rozdílel se mezi diváky.[7]) — *Kladsko.* Dne 9. září hra před Janem L. Herberštejnem. O vánocích mysterie »o narození Páně«. — *Vratislav.* Na květnou neděli melodrama. I zde hrálo se něco o obou svatých.

1728.

Praha. U sv. Mikuláše provedeno melodrama: »Dcera Jeftova a nevinná Trpělivost«.[8]) — *Olomouc.* Humanitní školy provedly hru P. Františka Ilgnera v lednu: »Fides non obscura una cum centurione evangelico«; v únoru »Iter solis in apogeum itineris illius, quod in coelum nos suscipimus«; v dubnu »D. Stanislaus et Paulus adolescentes«.[9]) — *Vratislav.* Na neděli květnou bylo zpívané drama neb opera. V nádvoří kolleje provedena byla před hrabětem Šafgotčem dne 1. září na zcela novém, 60′ širokém jevišti před obecenstvem, sedícím na sedadlech na způsob amfiteatrální rozestavených, hra »o Šalomounovi moudrém«, ve kteréž 300 herců působilo. Byla opakována ještě druhý den.[10])

1729.

Praha. U sv. Klimenta dne 19. října a ještě jiný den provozován byl »život sv. Jana Nepomuckého« od P. Ant. Saletky.[11]) Na Malé Straně byla hra »o sv. Genovefě«[12]) a »o mladosti Ježíšově«. — *Jindřichův Hradec.* Dne 13. listopadu tři obrazy a hra »o apotheose sv. Jana Nepomuckého«.[13]) — *Klatovy.* Dne 22. června před vévodou Etrurským české drama. — *Telč.* Před biskupem Sekovským, Jakubem z Lichtenštejna, provedena hra (tuším »o sv. Janu Nepomuckém«), jejíž obsah vydán byl tiskem. Na neděli květnou hrálo se před Františkem Antonínen z Lichtenštejna »o Umučení Páně«; mimo to v oktávě sv. Anny (snad 31. července) bylo na zámku drama německé.[14]) — *Olomouc.* Školy humanitní hrály »Osudy synů Priamových«, kteroužto hru složil P. Filip Bruscher. V dubnu provedena »puklé srdce Christophila«.[15]) Dne 8. května dávala nejvyšší třída »Josefa patriarchu«,[16]) dne 16. t. m. vyšší třída grammatická »Flaminia a syna jeho Eupolema«,[17]) dne 23. počá-

---

[1]) l. c. — [2]) d'Elvert, Geschichte des Theaters in Mähren. V Brně. 1852. 23. — [3]) Trifuleum fulmen Mene, Thekel, Pharel sive Baltasar. — [4]) Jactura separata siveperditae vitae adolescens cura d. Johannis Baptistae ad sanctam poenitentiae tramitem revocatus. — [5]) Gloriosus in fuga Olympinices sive D. Stanislaus Kostka. — [6]) Adultae virtutis adolescentia Aloisii Gonzagae. Rukopisy St. A. 472. — [7]) 11974. — [8]) 11974. Dlabač. I. 366. 417. 606. Jephtias, filia paterni voti innocenter rea Jephte patre, judice, myste, in necem vocata, condemnata, immolata. Pragae. Typis universitatis. 1728. 4°. — [9]) Rukopisy St. A. 427. — [10]) 11974. — [11]) l. c. 12011. — [12]) Dlabač. l. c. I. 366. 11974. — [13]) 11974. — [14]) l. c. — [15]) Amoris et doloris integritas in rupto ad Golgotham corde Christophili. — [16]) Divina providentia tutissimum in vitae periculo praesidium in Josepho fratrum odiis mortem instantium mirabiliter erepto. — [17]) Innocens parricidium severa in seipsum pietate amanter vindicatum a Flaminio interrepto a se per errorem patri Eupolemo. Unschuldiger Vatermord. Typis Olomucensibus. 4°.

tečníci »Kazimíra, knížete Sandomiřského«,[1]) a konečně dne 30. května hru od Jana Deboysa, učitele střední třídy, »o sv. Bernardovi«.[2]) — *Uherské Hradiště.* Na den sv. Viktorie pořádáno poprvé »moravské« drama s pochvalou. Když pak se žáci do nových škol stěhovali, provedeno opět nějaké.[3]) — *Opolí.* Rhetorika a poetika hrály »o sv. Janu Nepomuckém«.

1730.

Praha. Provedeno melodrama: »Il Davide«.[4]) Na Novém Městě »mládenec Charistus, jenž pravicí Nejvyššího na cestu kázně byl přiveden«.[5]) — *Králové Hradec.* »Marnost světa« pořádána třídou třetí.[6]) — *Slané.* Od školy piaristské dramata hudební: »Romanus« a »Alphonsus«.[7]) — *Litoměřice.* Představení »o sv. Janu Nepomuckém«.[8]) — *Březnice.* Představení bylo o městském patronovi sv. Vítu. — *Jičín.* Krom obrazu o slavnosti sv. Sekundiny a na veliký pátek »o Umučení«, které bylo pořádáno před hrabětem Františkem Šlikem, provedla poetika ještě kus »o Marnotratném synovi«, jenž byl dvakráte opakován. — *Telč.* Melodrama na neděli květnou »o Bohu a člověku v podobenství Petra Cyperského«.

1731.

Praha. První škola na Novém Městě hrála: »Vyznání svého vlastního a zapomenutí cizího provinění Kleandra ze vznešeného rodu mnohem slavnějším učinilo«. Pojednávalоť o tom, kterak Kleander, dostav od sv. Augustina naučení, zapomenul na křivdu Tertullem sobě učiněnou. Programm vyšel tiskem.[9]) — *Kosmonosy.* Hudební drama: »Rescriptum gratiae et justitiae sub umbra incarnati Verbi«.[10]) — *Olomouc.* Melodrama čili oratorium: »contemplatio de passione Domini N. Jesu Christi«.[11]) V oktávě po vyhlášení za světce provozováno bylo slavné melodrama »o sv. Janu Nepomuckém« složené od Josefa R. Kellera,[12]) Jiné melodrama bylo provedeno před zemským hejtmanem.[13]) — *Opava.* Mimo »umučení« provedeného na květnou neděli dávány na vozích slavnostní obrazy k oslavě sv. Jana Nepomuckého.[14]) — *Opolí.* O umučení jednalo: »Salvator patiens in imagine redemptionis humani generis« ve čtyřech obrazích a vyšlo i z tiskárny. Ostatně vystoupila rhetorika s poetikou ještě dvakráte na jevišti. — *Zaháň.* Divadlo shořelo.

1732.

Praha. Na Novém Městě provedena od třetí školy tato hra: »Silnější nežli smrt láska od Adelfa místo Ditefta bratra umírajícího potomkům dokázána«. Ve hře této, jejížto programm též česky vyšel, vyobrazena byla bratrská láska Diteftova, jenž za bratra svého staršího ochotně šel na smrt. Poetika provedla hru: »Vocatio divina coeli seminata a Remundo feliciter subinde inventa«, a grammatika v červnu »Melinda«.[15]) Dne 11. září v posluchárně v kolleji před arcibiskupem hra »melocomica«.[16]) — *Uher. Hradiště.* Dne 26. května v nově vymalovaném divadle drama »sv. Jan Nepomucký«,[17]) jehož skladatelem byl P. Antonín Jeniš.[18]) Dáváno ještě několik her, totiž: Dne 22. června nejnižší třída mluvnická pořádala hru sepsanou od svého učitele Jana Grubra: »Infelix Proteus Renaldus, incolitum cultu inconstantis animi lugubre spectaculum«, pojednávající, kterak Renaldus, umíniv sobě, že pravému bude sloužiti Bohu, opět se dal svésti. Dne 30. června P. Karlem Říčanem sepsaná hra byla od počáteční třídy provedena a představovala »sv. Gelasia a Opilia«. Téhož měsíce od nejvyšší třídy grammatické představena hra »o Asmundovi, synu

[1]) Nobilissimum vindictae genus injurias ignoscere exemplo Casimiri, reo Conario poenarum vice vitam clementissime condonantis. — [2]) Lilium convallium sive Nidardus a liliato vitae candore vivens in Claravallo insistendo fratrum vestigiis innocentiae diffidens. St. A. 472. — [3]) 11974. — [4]) Dlabač, l. c. I. 294. — [5]) Jungmann str. 270. č. 239. Almanach Matice div. 29. — [6]) Jungmann str. 270. č. 241. — [7]) Dlabač. l. c. 591. 494. — [8]) 11974. — [9]) S. A. — [10]) Dlabač. l. c. I. 495. — [11]) Dlabač. l. c. I. 669. — [12]) Katalog Rosenthalův č. 52. 630. Canon vitae canonicae... poenitentiae protomartyr Johannes Nepomucenus sanctis adscriptus. Melodrama. Olomucii. 1731. — [13]) 11975. — [14]) l. c. — [15]) S. A. — [16]) 11975. — [17]) l. c. Mysterium a seculis tacitum lingua incorrupta sacramentalis merces silentii revelatum in protomartyre S. Joanne Nepomuceno. — [18]) S. A.

krále Alfa, jenž v lese zabloudiv a přišed do Björnova domu, zde přítele Asvita nalezl, a když on zemřel, spolu s ním pochovati se dal.[1]) Spisovatelem hry byl Antonín Mühlwentzl. Konečně máme ještě hru, kterou pořádala poetika, tuším v týž měsíc. »Vetus paroemia: quod differtur non aufertur, dum Ephrem ob delictum juventutis serius quidem, serio tamen a divina justitia castigatum scenice exhibet poetica«. Skladatelem jejím byl, tuším, P. Václav Hansel. — *Jihlava.* Na květnou neděli »Tomáš Morus«[2]). — *Vratislav.* Jeviště bylo 26′ vysoké a 38′ široké. Divadlo zaujímalo veliký prostor, na vrchu zakončeno jsouc v kopuli, v předu ozdobené šesti sloupy a architektonicky vyozdobené čtyřmi sochami, jež představovaly svaté i světské dějiny, pravdu a bajku. Šest scén bylo na každé straně krásně malovaných, strop ozdoben malbou al fresco. Stavba dokonána byla v jednom roce. Dne 1. srpna pak poprvé v něm provedeno bylo drama z dějin slezských »o skutcích Šalomounových«; herců bylo 250.[3])

1733.

Praha. Na Novém Městě v červenci provedeno bylo od druhé třídy »Vítězství bez boje a potýkání«.[4]) — *Králové Hradec.* Dne 9. září představeno bylo před biskupem hradeckým Mauricem Adolfem vévodou Saským: »Poledne v ranní záři« (Meridies in aurora).[5]) — *Slané.* Mimo »triumfu nevinnosti« (Genovefa) dávána »nevěrnost Tarquiniova«.[6]) — *Březnice.* Školy hrály na jevišti nově vymalovaném.[7]) — *Vratislav.* Na květnou neděli melodrama »o sv. Genovefě«; dne 30. dubna byl na počest nějakého hodnostáře dáván »Oniáš«.[8])

1734.

Praha. U sv. Vavřince oratorium: »návrat Tobiášův« (il ritorno di Tobia),[9]) a na sobotu velikonoční »Sv. Helena, kříž svatý hledající«.[10]) — *Uherské Hradiště.* Dne 21. května Janem Steinmetzem složený a od nejvyšší třídy mluvnické provedený kus: »Theophilus, felicior abs fabula Theseus ex intricato saeculi labyrintho verioris Ariadnae scilicet vocationis divinae filo in aeterni securitatem manductus«. Jan Christian provozoval v květnu se střední grammatikou kus následující: »In ortu gloriae occasus vitae, sive Ugolinus princeps Mantuanus«. Počáteční třída: »Rosa Jerichuntina seu Rosindus, ope roseae coronae Virginis vita a praedonibus donatus servatusque«, ve které zázračná moc růžence byla vylíčena. Třídy humanitní dávaly: »Armata pax novena Musarum conspiratio gloriae et victoriae S. R. I. Caroli VI.«[11]) — *Svídnice.* Veliké drama »o sv. Hugovi«.[12]) — *Vratislav.* Před hrabětem Šafgotčem: »Dies Martis sub actualem Bellonae aestum inter fervida votorum et aggratulationum certamina floribus coronatus«.[13])

1735.

Praha. U křižovníků pořádáno oratorium: »Věrnost a stálost zkušená na služebnících dvora svého« od Konstantina Chlora; u dominikánů provęden: »potrestaný hříšník« čili Naman a Giezi.[14]) — *Kutná Hora.* Na veliký pátek představen obraz Abelův.[15]) — *Jičín.* V neděli po sv. Duchu vedeno processí slavné a v podvečer provedeno krátké drama.[16]) — *Olomouc.* V úterý po neděli květné melodrama: »Sv. apoštol Pavel, honosící se křížem Spasitelovým«.[17]) — *Uherské Hradiště.* Tuším na veliký pátek provedeno »Umučení Páně«.[18] K uctění opata Velehradského, Josefa Malého, pořádáno bylo od tovaryšstva marianského představení »o Ukřižovaném, který, když se mu jakýsi kníže rouhal, hlavu svou s pravé na levou stranu obrátil a na knížete přísně pohlednuv srdce jeho obměkčil«. Programm latinský a český s tímto názvem: »Zastřený mdlobou lidskou král: hrozné velebnosti Ukři-

[1]) S. A. Amicitia etiam inter cineres non extincta seu Asmundus et Asvitus, olim amoris vehementia contumulati, hodie comice resuscitati. — [2]) 11975. — [3]) l. c. [4]) Jungmann str. 270. č. 240. Almanach Matice divadelní. 29. S. A. Absque pugna victoria, non absque coronae et sceptri paterni manubiis ab Hermindo, solo filialis in patrem pietatis merito relata. — [5]) 11975. — [6]) Dlabač, l. c. I. 494. — [7]) 11975. — [8]) l c. — [9]) Dlabač, l. c. II. 233. — [10]) l. c. II. 196. — [11]) S. A. Srov. o Hugolinovi níže r. 1738. — [12]) 11975. — [13]) l. c. — [14]) Dlabač, I. 294. — [15]) 11976. — [16]) l. c. — [17]) l. c. — [18]) S. A. Jesu Patientis tragoedia sub titulo libri vitae.

žovaný Syn Boží pohanského rouhání v jednom vzezření zázračný mstitel.« Dne 20. května hra o nějakém Janovi z Mantovy provedena, na němž nic dobrého nebylo, až konečně nemoc ho napravila Sepsal ji P. Michal Franck.[1]) Dne 20. června provozovala poetika představení »o Akolastovi, jenž po smrti otce svého zabřednul v nepravosti, že ani nenadálé zjevení otcovo jím nepohnulo, tak že pro hříchy své do pekla se dostal«.[2]) Tentýž měsíc vystoupily i jiné třídy na jeviště. Tak nejvyšší třída grammatická v kuse: »Mortis pharetrae succinctus Amor, id est anima creaturarum amoribus implexa, sed ab iisdem lethalibus spiculis in scopum destinata; nejnižší grammatika: »Perversum consilium adultum in teneris malum«. Obsah tohoto podobal se z daleka »Theofilovi«. Mladík jakýs veden byl od učitele ke zlodějství, a chtěl se i na konec zapsati ďáblovi; ale ten objeviv se tak ho zastrašil, že se polepšil. P. Tadeáš Hoch provedl v červnu se svou třídou allegorickou hru: »Somnus aeternitatis aurorae prodromus«. — *Břeh.* Nové divadlo upraveno, jež stálo 900 zl.; proveden »sv. František Xaverský«.[3])

1736.

Praha. Zemřel zde (18. srpna) P. Matouš Zill, jenž sepsal mnohé kusy divadelní, z nichž hra »o sv. Václavu« provozována byla za korunovace.[4]) — *Jindřichův Hradec.* Před důstojníky ruskými, kteří z Německa se navraceli, bylo hráno »Umučení Páně«.[5]) — *Cheb.* Ve středu velikonoční provedena »Závist Jidášova«.[6]) — *Benešov.* Drama hudební »homo fortunae lusus«.[7]) — *Telč.* Po sv. Anně provedeno na oslavu jmenin kněžny Anny z Lichtenštejna drama německé.[8]) — *Uherské Hradiště.* Dne 8. června pořádala třída grammatická hru o Patroklovi, jenž byv vysmíván utekl od stáda a učení se chopiv, ve vědách vynikl. Skladatelem jejím byl Michal Franck, a slula: »Lusus ad ludum et laurum semita«. Střední třída pod vedením Jana Sellera provedla: »Gratis id est Dei servitium sine mercedis intuitu« v tentýž měsíc. Snad téhož času vystoupila i nejnižší třída mluvnická s učitelem Tadeášem Hochem, a hrála »o obraze Panny Marie, jehož sobě syn od umírajícího otce vyžádal místo desíti liber zlata«.[9])

1737.

Praha. Dne 6. dubna provedla poetika na Novém Městě následující svoje cvičení měsíční »Indolis Herodae nunc leo Achilles, aetate pusillus, virtute maximus«. V Klementinu provedla nejnižší třída grammatická hru »o zhýralém Tonastovi, jenž od zemřelého svého otce napomínán byl«. Programm vydán byl latinský a německý.[10]) — *Olomouc.* Dne 15. dubna uspořádáno »Umučení Páně na Golgotě«.[11]) — *Uherské Hradiště.* Bylo celkem provedeno devatero her, mezi kterými »Amor non amatus«.[12]) Z ostatních známy jsou tyto: Poetika v únoru hrála: »Vivorum sepultura sive bona plurimorum fama detrahentis in ore livoris tumulum nacta«. Dne 12. března: Gloriosa vivorum mortuorum anastasis sive famae tumulatae vivis restitutio«. Humanitní třída dávala dne 13. června: »Innocenter rea innocentia, diademate gloriose plexa: Martianus, primum occasui proximus, deinde in Oriente monarcha maximus«, jež pojednávalo o Marcianovi, jenž naleznuv na poli tělo zabitého a za vraha byv pokládán, k smrti byl odsouzen, a když pravý vrah nalezen byl ve vojště císaře Theodosia II., stal se vladařem na východě. Nejvyšší třída hrála o sv. Stanislavovi Kostkovi: »Fuga nobili Polono tramea ad victoriam«. Rhetorika: »Larvata aevi hodierni sinceritas ad Lydium germanae virtutis reprobata«.[13]) — *Kladsko.* Po slavnosti sv. Ignáce bylo pořádáno před Janem Gundakarem Herberštejnem drama; o velikonocích »o Trpělivém Kristu«.[14]) — *Lehnice.* Ve velikonoční týden před hejtmanem knížectví proveden: »Jindřich Svatý, syn Hedviky, obět lásky pro náboženství a vlast proti Turkům bojující jako obraz Ježíše Krista«. — *Nissa.* Poetika hrála »o sv. Sisinniovi«.[15])

---

[1]) S. A. Aeger animus morbo curatus sive Joannes bonus infirmitate corporis sanae menti redditus. — [2]) S. A. Paternos Manes minantes primum, tunc castigantes infeliciter passus Nepolitati filius. — [3]) 11976. — [4]) 11976. — [5]) l. c. — [6]) l. c. — [7]) Dlabač, I. 613. — [8]) 11976. — [9]) S. A. Haereditas incorruptibilis Maria, auro praeposita, auro cumulata. Catechista parvulus ad justitiam patrem erudiens (od nejnižší třídy). — [10]) S. A. Abusus divinae misericordiae olim in Tonasto vindicatus. — [11]) Dlabač, l. c. I.505. — [12]) 11976. — [13]) S. A. — [14]) 11976. — [15]) l. c.

1738.

Praha. V Klementině provedla dne 24. dubna poetika hru, k níž vydáván německý a latinský obsah: »Ignis nunquam deficiens D. Ignatius, ferventissimus animarum zelotes«. Dne 17. června druhá třída tamtéž příhodu z r. 1694. »o chlapci Šimonovi Abelesovi, jenž přestoupil ke křesťanství a od otce svého byl usmrcen«.[1]) — Na Novém Městě provedla v červnu poetika hru, k níž latinsko-český programm byl vydán. »Ctižádostivá ukrutnost po rozbití lodi spasitelné dcky, na které by vyplynula, zbavená, to jest: Hugolinus, pro tyranství nejenom štěstí svého, ale taky smrtí posledních svátostí zbavený.«[2]) Pojednávala o pyšném pánovi Pisanské krajiny, který byv od spiklenců zajat a do vězení vsazen, dívati se musil na umírající hladem. — *Jičín.* Dne 29. června drama »o sv. Sekundině«, jehož obsah vyšel i tiskem.[3]) — *Krumlov.* Na oslavu sv. Františka Xaverského velmi krásné drama.[4]) — *Litomyšl.* Dne 30. března provedli u přítomnosti hr. Františka Václava z Trautmansdorfu a jiných hostí rhetorové tragedii »o Mausolovi a Artemisiovi«, jíž utrpení Spasitelovo bylo vypodobněno.[5]) — *Brno.* Divadlo bylo hezky opraveno, a v něm zařízena galerie pro diváky.[6]) — *Uherské Hradiště.* Dne 18. června provedla poetika tuto hru: »Lamentum poenitentis innocentiae olim ab innocenter reo Joanne Francisco regis in gaudium caute loquentium«. Nejvyšší třída grammatická dávala: »Sacratior metamorphosis in Landelino, vanitati dedito, ex infelici Achatis sui obitu in novum hominem transformato adumbrata«, v níž vylíčen byl prostopášný Landulf, jenž teprve tenkrát se obrátil, když duši soudruhovu do pekla vzatou a tam trápenou uzřel. Střední grammatika: »Felix necessitas Janettum per vulnera et vestimentorum amissionem ad sanitatem animae et Christum induendum olim optans«. Zde pojednávalo se o tom, kterak Janetovi otec ze strachu, aby nestal se katolíkem, zakazoval, aby do Prahy nechodil, a tento na cestě mezi lotry upadl, přivezen byl nahý do řádu jesuitského a tam zůstal. Ještě jinou hrou byla tato, k níž latinský a český obsah byl vydán s názvem tímto: »Plamen lásky synovské otcovským popelem udušený v Charintovi«. Provedla ji první a druhá třída.[7])

1739.

Praha. U křižovníků bylo oratorium: »la destruzione dell' essercito de Cananei con la morte di Sisara«.[8]) — *Cheb.* Hra »Urozený Faustus, od společnosti svedený a nešťastně zahynulý«. Hrála ji první třída.[9]) — *Brno.* V úterý po neděli květné slavné drama »o Umučení«.[10]) — *Uherské Hradiště.* V lednu (26.) pořádala poetika hru: »Funus pacis felici subinde in Pannoniae regno concordia animatae ortis nuper bellicorum disturbiis exanimatae«; tatáž třída hrála: »Geminus filiorum Biantis et Lycontis in Aristidem patrem amor«. V únoru od jiné třídy: »Invisum Martis imperium pace exortis nuper in Hunnia regno bellorum disturbiis exanimata«. Dne 19. června nejnižší třída účastnila se ve hře: »Gloriosus Achae zelus liberioris vitae juvenes a devio salutis tramite in fidum deducens«. Jiné ještě hry byly: »Speciosi pedes innocentis Hildegardis post calcatos olim victoriose ignes«, ve které grammatická třída nejvyšší vylíčila, kterak obviněný z krádeže vstoupením na žhavé železo svou nevinnost dokázal. »Via salutis olim in Golgotha Adami posterioris subinde singularis inter florae gaudia Magiro exhibita«; tento, když z kříže, který po otci mu zůstal, krev vytryskla, lásku ke Kristu obnovil.[11])

---

[1]) S. A. Beránek uprostřed kozlů: od Abrahamového nože poskvrněný, od své vlastní krve neporušená obět bohu učiněný, Šimon Abeles z židovských rodičův narozený světu, z křtu pak krve vylité nově narozený Bohu hlavní Krista mučedlník (Agnus inter haedos a cultro Abrahae maculosus proprio sanguine suo emaculata Deo victima Simon Abeles). S. A. — [2]) S. A. Naufragia absque secunda tabula: ambitiosa crudelitas sive Hugolinus ob tyrannidem non duntaxat fortunis suis exutus, sed etiam sacro ante supplicium salutis subsidio privatus. — [3]) 11976. — [4]) l. c. — [5]) Štěpánek, Dějiny, str. 33. — [6]) 11958. — [7]) Filialis flamma amoris patris sopita cineribus in Charinto. V Trnavě. Leopold Berger. s. a. 4⁰. Státní archiv. — [8]) Dlabač. I. 886. — [9]) Egerwellen. III. 112. — [10]) 11976. — [11]) S. A.

*

1740.

Praha. Česká hra »Edmund«, jejíž název zněl: »Jméno vlastní květu Nazaretského, podle pravidla přátelství: Přítel druhý já. Kvítku nevinnosti Edmundovi k spasitelnému užívání někdy učiněno«.[1]) — *Olomouc.* Dne 9. června po slavném vjezdu nového biskupa Jakuba A. z Lichtenštejna od 88 herců proveden: »Jásot Moravy a žalost Štýrska«.[2])

1741.

Praha. V červnu u sv. Ignáce oratorium: »Vexatio dat intellectum Alphonso nobili adolescenti Hispano«.[3]) — *Jičín.* »Sv. Pellagius, lilie nevinnosti bílá.«[4])

1742.

Jičín. Představení »slunce ve dne Maria«, tuším na oslavu jubilea zázračného obrazu sv. Marie Rusínské.[5]) — *Brno.* Divadlo sice obsazeno bylo vojenskou posádkou,[6]) nicméně proveden kus, jenž vyšel i tiskem s názvem: »Triplex de uno victoria, seu Numeriani immanitas a tenera adolescentium Urbano, Philidiano, Epolomio paliendo superata«. — *Kladsko.* Provedeno bylo oratorium: »Unschuldiges Opfer des am Kreuze sterbenden Heilands«. Skladatelem byl Brigaglia.[7]) — *Telč.* Před hraběnkou Lichtenštejnovou provedeno bylo drama s novou úpravou.[8])

1744.

Jičín. Čtvrtá třída pořádala hru: »Společnost anjelská v koutečku s knížkou od sv. Opilia šťastně získaná«.[9])

1745.

Praha. »Svatý Stanislav Kostka v utíkání vítěz, na lešení vyobrazený«.[10])

1746.

Praha. U sv. Mikuláše hráli »sv. Barboru«.[11]) Dne 4. září v chrámě Týnském »Josephus benedictus a Maria Anna«, arcikněžna rakouská k nebeskému korunování se chystající skrze pilné učení.[12]) — *Benešov.* Drama: »Svazeček myrrhy od sedmi bratří Machabejských sebraný«.[13]) — *Litomyšl.* P. Herman provedl se syntaxí a třídou grammatickou dne 11. května hru »o Tomáši Nadaždym, hájícím Budína proti sultánu Selimovi«.[14])

1747.

Praha. U sv. Ignáce: »Od světa vábený, od Boha jatý Aloisius«. Pátá třída provedla: »Karafil z udeření hromu spasitelně omráčený«.[15]) Poetika na Malé Straně hrála: »Fabius Maximus, der römische Bürgermeister und Selius, sein Sohn«.[16]) — *Litomyšl.* P. Gilbertus pořádal s rhetorikou a poetikou deklamaci »o míru«.[17])

1748.

Benešov. V červnu provedla syntax a grammatika »Petra Německého, krále uherského«.[18]) — *Uherské Hradiště.* Dne 8. dubna: Cruentum desiderium unico salvificae crucis

---

[1]) Obsah uveřejněn v Lumíru 1851. 236. — [2]) Notizenblatt etc. 1860. Beschreibung des solennen Einzugs, welchen Jacob Ernst, Bischof von Olmütz, Herzog zu Lichtenstein, gehalten haben am 30. April. Olmütz. 1740. V něm obsažena hra, nadepsaná: Jubillus et luctus, illae Moraviae hic Styriae, uterque amoris imperio excitus. 4°. Katalog Rosenthalův č. 52. 900 — [3]) S. A. — [4]) Jungmann, str. 270. č. 243. — [5]) Jungmann, str. 270. č. 244. Almanach Matice divadelní. 29. Svátek 41. klade je do r. 1722. — [6]) 11958. — [7]) Dlabač, l. c. I. 224. — [8]) 13 58*. — [9]) Jungmann, str. 270 č. 245. Almanach Mat. divadelní 29. — [10]) Jungmann, č. 246. Lumír. 1851. 162. — [11]) St. archiv. Die hochlöbliche Bruderschaft der h. Jungfrau und Blut Zeugin S. Barbarae. — [12]) Jungmann, l. c. č. 247. Almanach Matice div. 30. — [13]) Dlabač, l. c. II. 111. — [14]) Štěpánek, l. c. str. 33. — [15]) Jungmann, l. c. č. 248. Almanach Matice div. 30. — [16]) S. A. — [17]) Štěpánek. l. c. 33. — [18]) Ungarische Revue. 1885. str. 20. Petrus Germanus, Hungariae rex, in scenam datus ... Beneschovii A. 1719. Pragae. 4°.

signo in Gualberto«. Nejvyšší třída mluvnická: »Pellucidum a morte speculum ad conformandam vitam et morum sanctimoniam Silvestro olim admodum utile et appositum«. Střední třída: »Eximia virtus poenitentiae in Raynerio, amorem Dei per fluxa et terrena extinctum«.[1]) — *Vratislav.* Melodrama »sv. Hermenegild«.[2])

1749.

Praha. Čtvrtá třída u sv. Klementa hru, jejíž obsah vyšel německy: »Celsius, wider den Wütterich seinen eigenen Vater herrlich obsigender Blutzeug«.[3]) — *Benešov.* »Plato gratus Musarum Benešoviensium statoribus« a »innocentia pressa et non oppressa«.[4]) V červnu »Pomsta nad pomstou čili Ondřej a Bela I. král uherský«.[5]) — *Kosmonosy.* Ekloga ke cti sv. Josefa Kalasanckého.[6])

1750.

Praha. Na Novém Městě: »Winwalocus, Angliae princeps, coeli prodigio in libertatem filiorum Dei assertus«. V Klementinu: »Constantinus Magnus in signo crucis de Maxentio victor«.[7]) — *Olomouc.* Vydán toho roku programm.[8])

1751.

Praha. Na Starém Městě provedla v březnu rhetorika: »Disertus tenera in aetate orator s. Aloisius«. V srpnu tragedie z dějin japanských: »Constantinus parenti suo vitae melioris author«.[9]) — Na Novém Městě u sv. Ignáce z římských dějin po bitvě u Kan provedeno v září drama: »L. Bantius Nolanus intentatis poenis, sed oblatis beneficiis patriae suae fidelis«.[10]) Na Malé Straně provedla třída počáteční v dubnu: »Aequa concertatio in terris pro loco, sed in coelo manducendo Gregorio«. A poetika v neznámý nám čas: »Sancta sigilli fides a Wenceslao rege tentata a D. Johanne Nepomuceno«.[11]) — *Benešov.* Drama: »Timoleon«.[12]) Mimo to ještě hudební drama »Holdamus«.[13]) — *Slané.* Melodrama: »Ctnost a neřest«.[14])

1752.

Praha. Na Starém Městě hrála poetika z dějin římských o otci syna trestajícím »Aulus Posthumius victor infelix«; rhetorika z dějin křižáckých o bratřích, kteří zajati byvše u Askalona, nechtěli přestoupiti k mohamedánství. Pomocí Ismerie, dcery místokrálovy, dostali se z vězení, a když ze spánku se probudili, ocitli se i s Ismerií v Gallii. Drama mělo název: »Heppenus, Salenus, Marchenus, diu desiderati e terris peregrinis viatores«.[15]) — *Benešov.* Musikální dramata »Artabanus« a »Archigallus«.[16]) — *Cheb.* Poetika provedla hru »o Charintovi«.[17])

1753.

Praha. V Klementinu provedla poetika: »Revindez, juvenis Hispalensis, e manibus Muhametorum ereptus a parente cognitus«. Pojednávalo o chlapci, jenž tři léta stár jsa lapen byl a do Cařihradu zavezen a v mohamedánství vychován; potom zajat a ve Španělích od otce poznán navrátil se ke katolictví. V dubnu tamtéž pořádáno: »Homo vitiis perdite deditus Diogeni redivivo non homo: Dei Hominis exemplo virtutes homine dignos salutariter edoctus. Na Novém Městě provozovala pátá a šestá třída: »Ctnost v prostředku přímá k spasení cesta sv. Evstachiovi, velikému vůdci. Programm uveřejněn byl i v latině. Tytéž třídy poetika a rhetorika hrály dále: Juvenum Thebanorum consultatio, an pro patria Polemarchorum servitute liberanda positô sagô togam sexus debilioris inducere liceat? Bylo to, tuším, cvičení měsíční. V červnu se tamtéž pořádal kus: »Patris ac patriae servator magnanimus«. Pojednávalo o Plutovi, obléhaném v klášteře, jenž na nepřátely vyraziv vlast

[1]) S. A. — [2]) Dlabač, II. 394. — [3]) S. A. — [4]) Dlabač, II. 127. — [5]) Ung. Revue. 1885. 120. Vindicta vindictae seu Andreas et Bela I. reges Hungariae, in scenam dati... Beneschovii A. 1749 die — mensis Junii. (Pragae.) 4⁰. — [6]) Dlabač. II. 135. — [7]) S. A. — [8]) Synopsis exercitiorum nobilium, quorum specimen ediderunt domini et juniores in convictu S. J. Olomucii 1750. Katalog Rosenthalův č. 52. č. 914. — [9]) S. A. Dlabač, II. 200. — [10]) S. A. Dlabač, l. c. I. 371. — [11]) S. A. — [12]) Dlabač, I. 279. II. 15. — [13]) Dlabač, I. 299. — [14]) Dlabač, II. 134. — [15]) S. A. — [16]) Dlabač, II. 444. 446. — [17]) Egerwellen. III. 112.

svou zachránil. Na Malé Straně hrála nejvyšší třída mluvnická sv. Ivana, »Ivanus gloriosus in fuga victor«; poetika hrála: »Jonathas in mellis modico mortis timore degustatus«. Při této rozdáván byl programm latinský a německý. Při týdním cvičení provedla rhetorika: »Ovicula ex Lutheranis ad ecclesiam Dei redux«.[1])

1755.

Cheb. Dne 19. června hrála poetika »o Dionysiovi, tyrannu Sicilském«.[2])

1756.

Praha. U sv. Ignáce byla hra hudební: »Ondřej římský«.[3])

1757.

Hradiště u Olomouce. Dne 15. dubna »Umučení na Golgotě«.[4])

1760.

Jindřichův Hradec. Byla provedena »láska dětí k rodičům«.[5])

1764.

Praha. Na počest arcibiskupa Antonína Petra Přichovského dáván »svatý Vojtěch«.[6]) Mimo to oratorium: »Ave Maria! svazeček myrrhy miláček můj!«[7]) — *Brno.* Dne 3. května: »Assertori justitiae et auctoritatis ill. Francisco Antonio de Schrattenbach, praesidi gubernii ... — nobilissimas seu virtutes seu naturae praerogativas, quibus ad honorum fastigia evectus esset, pro theatro celebrante«. Brunae. Em. Svoboda. 1764. 4°.[8])

1769.

Praha. Oratorium »o marnotratném synovi«.[9])

1776.

Praha. U křížovníků provedena »Smrt Kozmy a Damiána«.[10])

XI.

Dodatek o prostonárodním divadle.

I hry školní přestaly. Roku 1764. bylo nařízeno,[11]) že se více provozovati nesmějí, což opakováno bylo v Čechách dne 19. prosince 1769.,[12]) a nařízením tím hry z latinských škol vůbec byly odstraněny. Z jakých důvodů hry byly zapověděny, blíže zkoumati nechceme; jen to budiž uvedeno, že hry poslední dobou velmi klesly a, jak poznati možno z her provozovaných, staly se pouhou hříčkou učitelů, nedosahujíce nikterak ani té věcné ani formální ceny, jakou přece mnohé ze starších her do sebe měly. Ale třebas úsudky obecné o hrách školských, zvláště o hrách jesuitských, od sebe se dělily, sluší o nich vyznati, že jsouce výplodem tehdejšího způsobu vychovávacího, dosti na vzdělání i obecného lidu působily; neboť lid, nehledíme-li již ani ke kočujícím hercům, kteří občas se objevovali, neměl mnoho zábav, jimiž by duch jeho se zušlechťoval. Představení latinská a i herců

---

[1]) S. A. — [2]) Egerwellen. III. str. 112. — [3]) Dlabač, II. 250. — [4]) l. c. II. 179. — [5]) l. c. 383. — [6]) Adalbertus, der heilige Prager Bischof. Ein Schauspiel. V Praze. 1764. f. (Dvorní knihovna.) — [7]) Dlabač, l. c. 395. — [8]) St. A. 472. — [9]) Dlabač, l. c. I. 396. — [10]) l. c. II. 175. — [11]) 12347. fol. 47b. et licet ludi theatrales per Caesarea regia decreta sublati fuerunt, suam tamen in declamationibus sub anni finem scholasticis exercitationibus probavit dexteritatem (juventus scholastica). — [12]) Die Abhaltung der bei den lateinischen Schulen sonst alljährlich gewöhnlichen Komoedien wird abgestellt. V. Kropáček: Sammlung aller k. k. Verordnungen 1740—1780. Wien, 1787. 8°. díl 5. str. 396.

kočujících přímo mnoho neprospěla, jsouce lidu nepřístupna. Ale dotčené hry školské přece aspoň v lidu oživovaly touhu po podobných představeních a udržovaly při živé síle hry prostonárodní, jichž původ hluboko do minulosti sahá.

Právem můžeme se domnívati, že dosud kvetoucí hry vánoční a tříkrálové, a snad i hry velikonoční, nepovstaly z her jesuitských, ač mnohdy učený původ hry zapříti nelze, nýbrž že duchem her školských byly obnovovány a při síle zachovávány. To platí též o hře mikulášské a o hrách na Moravě pod jménem »stínání sv. Doroty« známých. Staří kantoři již v XV. věku provozovali hru o sv. Řehoři, která byla oblíbena později také ve školách jesuitských; a v XVIII. století znova se setkáváme se sv. Řehořem, což trvalo až do šedesátých let našeho století. Nyní ovšem hry tyto uchýlily se do krajin odlehlejších a hornatých, zvláště na Slovensko; před tím s velikou pečlivostí pěstovány byly v krajích obývaných na Moravě valašským lidem a v Čechách v předhoří krkonošském. Zde právě divadlo udrželo se až do polovice našeho století, a i dále; že pak tu kořeny hlouběji vnikly do vrstev národních, přičítati dlužno nejen hrám v Čechách provozovaným, nýbrž i hrám v sousedním Sasku a zvláště v Žitavě od učitelů pěstovaným. Na moravském Valašsku byl to hlavně pastýřský a rolnický lid, jenž hrám pastýřským velice přál. Že pak hry v národ se vžily, jest důkazem hlavně to, že se přes četné zápovědi vydávané od polovice XVIII. století dlouho ještě při životě zachovaly. Tak dne 26. října 1751. vydán byl patent, kterým se zakazovaly nedovolené hry, letní i zimní, hra o Adamovi a Evě, o Třech králích, o sv. Janu Křtiteli, svatodušní honba na krále, koledy, a to proto, že prý slouží spíše k pohoršení lidu obecného nežli k zábavě. Později vydán jiný dvorní dekret (26. května 1770.), kterým na venkově bylo zapověděno pochovávání masopustu, hry jesličkové, tříkrálové a hra hromniční se živými osobami.[1]) Za císaře Josefa II. vydáno bylo pro Čechy nové nařízení (24. února 1786.): všecky frašky a hry extemporované vůbec byly zapověděny a bez svolení úřadů krajských nemělo se po venkově prováděti žádné veřejné představení.[2]) Směly se konati toliko hry úřadem schválené, a i při tom bděli úřadové nad tím, aby chuť a záliba ve hrách příliš se nešířila.

Již ze zákazů možno jest se domysliti, že rozličné kusy divadelní a prostonárodní na venkově i mimo školy byly hrávány a že divadlo školské na ně dosti značně působilo. Vliv divadla umělého na plody prostonárodní pozorujeme také v tom, že jsou často podle pravidel divadla školního skládány, že mají opověď první a poslední, která se shoduje s prologem a epilogem; chor pak obyčejně nahrazován byl zpěvem. Tak pozdravují ve hře pastuškové, když do stavení vcházejí:

Dej Bůh štěstí, milí páni,
nebyli jsme dávno s vámi;
dovolte nám trošku málo,
do tanců se nám uzdálo.[3])

Ve hře rajské čteme tento počátek:

Vcházím ve jménu Nejvyššího.
Dobrý večer vinšuji,
všechno, co jest nejlepšího,
v Bohu vám obětuji.
My chceme představiti
jenom v malém obrazu,
jak od ďábla pekelného
Eva byla zmámena,
hada vidouc mistrného
svého muže podvedla.
Má-li vám líbo býti,
můžeme hnedle začíti.[4])

[1]) Kropáček, Sammlung, svazek 6. str. 239. — [2]) Kropáček, Handbuch aller unter der Regierung K. Josef II. ergangenen Gesetze, sv. 10. str. 186. — [3]) M. Václavek: Některé zvyky, obyčeje (viz Sborník musej. společ. ve Val. Meziříčí. 1884. I. str. 13). — [4]) Fejfalík, Volksschauspiele aus Mähren. V Olomouci. 1864. 74.

Podobné opovědi jsou též při hrách velikonočních a vánočních ze severních Čech.

Až dosud můžeme ve mnohých chrámech viděti o vánocích tak zvaný »betlem«. Jest známo, že jesuité, kdekoliv mohli, pokusili se o provedení malých her vánočních, a kde jim k tomu prostředky nestačily, vystavěny v kostele alespoň jesličky.[1]) Abychom alespoň jeden příklad uvedli, ukazujeme na Rataje, kde již r. 1682. jesličky s divadelní úpravou byly vystrojeny a při nich jednoduchá hra vánoční.[2])

Jednoduchost byla příčinou, že se jesličky velmi rozšířily; diváci pak mnohdy hrající osoby zpěvem doprovázeli, což dalo počátek k mnohým zpěvům vánočním. Že při tom písně zpívány byly, nasvědčuje zmínka o kolébání Jezulátka. Uvádíme ze sbírky Erbenovy:

Půjdem do Betlema,
dujdaj, dujdaj, dujdaj dá.
Ježíšku panáčku,
já tě budu kolébati,
já tě budu kolíbat. (Str. 44.)

Nynčko vy jděte taky
Ježíška kolíbati. (Str. 45.)

Pěkně prosím, odbuďte mne,
nemám tudy kdy stát,
ještě musím do Betlema
dítko kolíbat. (Str. 40.)

Také v Nových moravských písních Fr. Bartošem r. 1882. vydaných jsou podobné narážky na zpěv u jesliček:

Pavlíčku, ty vem své kamarády,
budete temu panáčku hráti.
Františku, štemuj cimbál,
Karle, stup k jesličkám dál...
My sme muzigu našu odbyli,
děvčata při tem žádné nebyly.
Včilkaj vy děte taky Ježiška kolébati.[3])

Ovšem že z těchto her někde zbyl pouze malovaný betlem sestavený jen z loutek, které zvláštním strojem se pohybují, na př. v Mimoni. Máme také půlnoční vokální mše, v nichž jednotlivé hlasy napodobují rozmluvu mezi andělem a pastýři; leckde v Čechách, ale zvláště na moravském Valašsku lze slyšeti mše s těmi krásnými ariemi,[4]) právě jako v alpských krajinách, odkud K. Weinhold [5]) několik příkladů poznamenává. V Praze u Kapucínů zbyl o jitřní pouze zpěv slavíka, kukačky a jiných ptáků, jakožto zbytek písní vánočních.

Jako v těchto vánočních hrách jeví se duch divadla školského, tak ho jest možno pozorovati ve hrách velikonočních. Hry tyto za doby XVII. a XVIII. století byly oblíbeny a stávalo se mnohdy, že prostí venkované tvořili společnosti, a o velikonočním čase provozovali hry jazykem českým.[6]) Panovaly tudíž i u nás stejné poměry jako v bavorském zákoutí v Horním Ammergavě, na kterou tuším též nedaleké kolleje jesuitské působily. Ovšem u nás jejich rozvoj překazily zhoubné války na konci století minulého, ale větší měrou ještě zákazy, kterým posléze neušly ani veselosti masopustní.

[1]) V kostelní knize Žamberské, chované v registratuře panské, nalézáme následující účty o betlemu z r. 1748. 1749: Item za pět podlažních prken do betlema 30 gr., od krájení betlema kostelníkovi dáno 30 gr., od strojení betlema 36 gr., frateroj na barvy, co betlem přemaloval 30, prkna na betlem 1·30. — [2]) 11964. Roku 1583 prodal v Rumburku Petr Zebieker za 2 kopy gr. dříví na »betlem« (Mittheilungen des nordböhm. Excursions-Klubs. 1892.) — [3]) str. 166. — [4]) F. Brzobohatý, Valašská hudba vánoční. (Květy 1865. I. 212.) — [5]) Weinachtspiele und Lieder. Ve Vídni. 1875. 8°. — [6]) Sr. Prostonárodní hry divadelní. Vydává Ferd. Menčík. V Holešově. 1894.—1895. 2 svazky. 8°.

DODATKY.

Ke str. 54. k poznámce 2. vlož toto, a tím oprav:

Daniel Birkner nebo Betulejus pocházel z Wunsiedelu, a byl roku 1578. v Chebě kantorem na latinské škole. Od roku 1591. byl farářem v Trebendorfě, potom roku 1601. dosazen byl za faráře do Frauenreutu, kde r. 1609. zemřel. Jeho jiná komedie slula »de virtute et voluptate«; bylo kdysi dovoleno, aby se v Chebě u kostela sv. Michala na náměstí hráti směla.[1])

Na str. 72. k r. 1614. při městě Brnu, hned v prvním řádku přidej: »a dne 23. července byla komedie o Nabuchodonosorovi ku poctě arciknížete Ferdinanda. Text, nyní v klášteře Reinu ve Štýrsku, slul: Comoedia de Nabuchodonosore. In adventum Ser. Ferdinandi archiducis data a gymnasio Brunnensi S. J. A. 1614. die 23. Julii. (Srovnej: Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen XII. str. 99 a 174.)

Ke str. 75. za poznámku 4. vlož:

Ještě roku 1592. provedena měla býti historie »*o Estheře a Amanovi*«. Poněvadž pořadatelé hry zapomněli dáti o ní zprávu radě městské a jí nepozvali, použili toho pomluvači pravíce, že hra má sloužiti k potupení rady. Požádali na to za povolení ke hře.[2])

Z Trutnova známa jest řada představení. Roku 1551. dne 8. února provedl rektor Valerius Grünberg komedii »*o desíti dobách lidského věku*«. V masopustě roku 1562. byla pořádána v hospodě hra »o narození Páně«. Kantor Zikmund Hübner dával 22. ledna 1570. představení »*o dětech Adama a Evy*«. Hra »*o Susanně*« odbývána byla 7. února roku 1570. Roku 1579. v pondělí a úterý velikonoční učitel Jan Rosa provedl v zámku komedii »*o Hekastovi a boháči*«; městská rada potom udělila jemu a třiceti hercům odměnou pět tolarův. Tamtéž r. 1581. dne 2. dubna hrána komedie »*o rytíři Galmiovi*«, která opakována ještě dne 9. dubna. Herci chodívali o Třech králích po domech s hvězdou; při této obchůzce vybrali roku 1583. čtyři kopy grošů a vypili půl sudu piva. O podobné koledě jsme zpraveni v roku 1593.

Roku 1590. 23. dubna provedena byla hra »*o otci Tobiášovi a jeho synovi*«, a na to 31. května od cizího nějakého herce hra »*o posledním soudu*«. Hra »*o Judithě a císaři Oktaviánovi*« byla dávána na radnici 11. října roku 1602.[3])

Ke str. 100. r. 1636. Praha. Programm vydaný zněl: Mauritius imperator, Tiberii Caesaris gener. Tragoedia. Honori Petri Wok Švihovský de Rizemberg.. in area convictorum die 29. Sept. 1636. Pragae. 1636. (V c. k. univ. knihovně v Praze.)

Str. 118. rok 1674. Praha. Vyšel tenkráte i německý programm ke hře o sv. Barboře, ale není jisto, kdy a kde hra provozována. Název jeho: Kurtzes Drama oder Schauspiel von der... Martyrin Barbara, .. dedicieret dem h. Fürsten Matthaeo Ferdinando, Ertz-Bischoffen zu Prag von der Gesellschaft S. Ursulae. 1674. Prag. F. W. Svoboda. 4°.

---

[1]) Gradl, Die Reformation im Egerlande. V Chebu, 1893. str. 129. Dlabač. l. c. I. 147.

[2]) Wellner, Geschichte des k. k. Gymnasiums in Iglau. Díl I. str. 14.

[3]) Sim. Hüttels: Chronik der Stadt Trautenau. V Praze. 1881. str. 158. 189. 191. 239. 256. 272. 304. 314. 340.

x) Pamphilus Gengenbach, Die X. Alter dyser welt zur Fastnacht (151.. (... I. 34) ale český?)

I. SEZNAM LÁTKOVÝ.

P.

Q.

R.

Ř.

S.

Š.

T.

II. SEZNAM JMEN OSOBNÍCH A MÍSTNÍCH.

*

Ch.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

Š.

OBSAH.